

רק בבלי. רק ריף. רק ראש. בבלי וריף. בבליוראש. ריףוראש

בבליורףוראש

תלמוד בבלי ריף ראש מסכת מועד קטן פרק א - משקין בית השלחין [המתחיל בדף ב עמוד א]

משקין בית השלחין. תנו רבנן (חגיגה דף יח א) את חג המצות תשמור לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה דברי רבי יאשיהו רבי יונתן אומר קל וחומר ומה ראשון ושביעי שאין קדושה לא לפנייהם ולא לאחריהם אסורין בעשיית מלאכה חולו של מועד שיש קדושה לפנייהם ולאחריהם אינו דין שיהו אסורין בעשיית מלאכה ששת ימי בראשית יוכיחו שיש קדושה לפנייהם ולאחריהם ומותרין בעשיית מלאכה מה לששת ימי בראשית שכן אין בהן קרבן מוסף תאמר בחולו של מועד שיש בו קרבן מוסף ר"ח יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה מה לר"ח שכן אינו קרוי מקרא קודש תאמר בחולו של מועד שכן קרוי מקרא קדש הואיל וקרוי מקרא קדש דין הוא שיהו אסורין בעשיית מלאכה: תניא אידך כל מלאכת עבודה לא תעשו לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה דברי רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר אלה מועדי ה' מקראי קדש במה הכתוב מדבר אי בראשון הריכבר נאמר שבתון ואי בשביעי **בשמיני** הרי כבר נאמר שבתון הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה תניא אידך ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת מה שביעי עצור אף ששי **ששה** עצור אי מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששי **ששה** עצור בכל מלאכה ת"ל השביעי השביעי עצור בכל מלאכה ואין הששי **ששה** עצור בכל מלאכה הרי שלא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר

לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר אי זו מלאכה אסורה ואיזו היא מלאכה מותרת. ותו גרסין בפ' אין דורשין (שם) אמר ליה ר' יוחנן לריש לקיש אלא מעתה דכתיב חג האסיף הכי נמי איזהו חג שאתה חוגג ואוסף בו הוי אומר זהו חג הסוכות אימת אילמא ביום טוב אסיפה ביום טוב מי שרי אלא בחול המועד אסיפה בחול המועד מי שרי אלא חג הבא בזמן אסיפה הכא נמי חג הבא בזמן קצירה מכלל דתרווייהו סבירא להו דחולו של מועד אסורין בעשיית מלאכה מכל הלין משמע לכאורה דמלאכה בחולו של מועד אסירא מדאורייתא וכן בריש פרק שני לקמן (דף יא ב) דקאמר לא מיבעיא בימי אבלו דאסור מלאכה מדרבנן אלא אפילו חולו של מועד דאסור מלאכה דאורייתא והיה קשה לר"ת אי הוי דאורייתא היאך התירו חכמים כמה מלאכות לעשות בחוה"מ כל דבר האבד וכן אם אין לו מה יאכל והיכן מצינו אסור דאורייתא מקצתו אסור ומקצתו מותר ועוד דתנן בפ"ג דמגילה (דף כא א) כל מקום שאין יום טוב ויש מוסף כגון חולו של מועד ור"ח קורין ארבעה אלמא דלא מיתסר מלאכה בחול המועד מדקאמר ואין יום טוב ועוד דכיל ליה בהדי ר"ח דאין בו אסור מלאכה אלא מנהג לנשים כדאמר בירושלמי דתענית (פ"ק הלכה ה) הני נשי דרגילי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא הוא. ועוד גרסי' בירושלמי דמכילתין (פ"ב הלכה ג) אמר רבי אבא בר ממל אילו היה לי מי שימנה עמי התרתי שיעשו מלאכה בחוה"מ כלום אסור מלאכה בחול המועד אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ושמיחים ויגיעים בתורה ואינון אוכלין ושותין ופוחזים אלמא דאסור מלאכה בחולו של מועד אינו אלא מדרבנן וכן (בפ"ב דף יב ב) גבי ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד ובעי עלה בגמרא כיון ומת מהו שיקנסו בנו אחריו את"ל צרם אוזן הבכור ומת קנסו בנו אחריו התם אסורא דאורייתא אלמא משמע דאסור מלאכה במועד הוי דרבנן ומיהו יש לדחות דאין מלאכתו במועד קאי דהשתא מיהו ליכא אסור דאורייתא כיון דדבר האבד הוא ומיהו מכל הני ראיות מיסתברא דמלאכת חול המועד לא מיתסרא אלא מדרבנן והא דקאמר לקמן בריש פ"ב אלא אפילו בחולו של מועד דאסור מלאכה דאורייתא כעין דאורייתא קאמר משום דאסמכתא אקראי דאורייתא. אבל ימי האבל ליכא אסמכתא אלא מדברי קבלה שנאמר והפכתי חגיגים לאבל. והא דקאמר בפרק אין דורשין (דף יח א) אסיפה בחולו של מועד מי שרי לאו משום דאסור מדאורייתא אלא כיון דכל הני קראי דרשין. אסמכתא לאיסור לא מיסתבר ליה לאוקומי קרא בהדיא למישרי מלאכת חול המועד. והא דאמרין בשילהי פרק קמא דע"ז [דף כב א] גבי כותי ותיפוק ליה משום לפני עור לא תתן מכשול לענין מלאכת חול המועד משום דאסמכתא פשוטא היא וצדוקין מודין בה. ועוד נ"ל להביא ראיה דקראי אסמכתא בעלמא נינהו דתינח למאן דדריש וביום השביעי עצרת לדידיה מסרו הכתוב לחכמים משום דמקרא משמע לאסור במקצת מלאכה ולא בכל מלאכה הלכך מסרו לחכמים להתיר הנראה בעיניהם ולאסור הנראה בעיניהם אבל שאר תנאי דדרשו אסור מלאכה מקרא ומק"ו מנא להו לחלק במלאכות ועוד היאך דריש מחג המצות תשמור אסור מלאכה לחול המועד אלא רמז בעלמא לאסמכתא כדדרש בת"כ משבתון דאין עולין באילן ואין רוכבין על גבי בהמה. ועוד רבי יונתן דריש מק"ו דראשון ושביעי לאסור מלאכה בחול המועד האי ק"ו למיעקר קרא הוא דכתיב חג המצות לה' שבעת ימים מצות תאכלו ביום הראשון מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבנות אשה לה' שבעת ימים ביום השביעי מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו וכן כתיב נמי בחג הסוכות אלמא קראי מוכחי בהדיא דשבעת ימים לא נאמרו כ"ל לאכילת מצה ולהקרבנות אשה אבל מלאכה לא נאסרה כי אם בראשון ובשביעי אלא ודאי ק"ו ליתא אלא אסמכתא בעלמא לחזק דברי חכמים שאסור מלאכת חוה"מ אבל התירו דבר האבד **כדתנן [דף ב עמוד א] משנה: משקין בית (1) השלחין במועד ובשביעית, בין ממעין שיצא**

בתחילה, בין ממעין שלא יצא בתחילה. (2, 1.1) אבל אין משקין לא ממי הגשמים, ולא ממי הקילון. (3) ואין עושין עוגיות לגפנים. רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין עושין את האמה בתחילה במועד ובשביעית, וחכמים אומרים: (4) עושין את האמה בתחילה בשביעית, (5, 3.1) ומתקנין את המקולקלות במועד. (6) ומתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים, וחוטטין אותן, (7, 6.1) ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים, ועושין כל צרכי הרבים, ומצינין את הקברות, (6.1) ויוצאין אף על הכלאים.

גמרא. השתא יש לומר ממעין שיצא בתחילה, דאיתי לאינפולי - משקין, ממעין שלא יצא בתחילה, דלא אתי לאינפולי, מיבעיא? - אמרי: איצטרך; אי תנא מעין שיצא בתחילה - הוה אמינא: הכא הוא דבית השלחין - אין, בית הבעל - לא, משום דאיתי לאינפולי. אבל מעין שלא יצא בתחילה, דלא אתי לאינפולי, אימא אפילו בית הבעל נמי, קא משמע לן: לא שנא מעין שיצא בתחילה, ולא שנא מעין שלא יצא בתחילה, בית השלחין - אין, בית הבעל - לא. ומאי משמע דהאי בית השלחין לישנא דצחוחתא היא - דכתיב ואתה עיף ויגע ומתרגמין: ואת משלהי ולא.

ומאי משמע דהאי בית הבעל לישנא דמיתבנותא היא - דכתיב כי יבעל בחור בתולה, ומתרגמין: ארי כמה

דמיתותב עולם עם בתולתא יתייתבון בגויך בנייך בית השלחין אין בית הבעל לא מאי טעמא במקום [דף א עמוד ב] פסידא שרו רבנן במקום ריחא לא שרו רבנן ואפילו במקום פסידא טירחא יתירא לא טרחין דקתני

אבל לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון פירוש קילון כמו ב"ב. מאן תנא (2, 1.1, 1.3) דפסידא - אין, הרווחה - לא, (2, 1.1, 1.3) ואפילו במקום פסידא מיטרח נמי לא טרחין? - אמר רב הונא: רבי אליעזר בן יעקב היא, דתנן, רבי אליעזר בן יעקב אומר: מושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את השדה כולה. - אימור דשמעת ליה לרבי אליעזר הרווחה דלא, טירחא במקום פסידא מי שמעת ליה? - אלא אמר רב פפא: הא

מני - רבי יהודה היא, דתניא: מעיין היוצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין משקין אלא שדה בית השלחין שחרבה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: לא כך ולא כך. יתר על כן אמר רבי יהודה: לא יפנה אדם אמת המים וישקה לגינתו ולחורבתו בחולו של מועד. מאי חרבה? אילמא חרבה ממש - למה לי דמשקי לה? אמר אביי: שחרבה ממעיין זה, ויצא לה מעיין אחר. רבי אלעזר בן עזריה אומר לא כך ולא כך. לא שנא חרב מעיינה ולא שנא לא חרב מעיינה, מעיין שיצא בתחילה - לא. וממאי? דלמא עד כאן לא קאמר רבי יהודה בית השלחין אין, בית הבעל לא - אלא מעיין שיצא בתחילה,

(1.1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ב] ואלו הן: כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד יהיה שם הפסד הרבה עושין אותה, ובלבד שלא יהיה בה טורח הרבה, כיצד משקין בית השלחין במועד אבל לא בית המשקה, שאם לא ישקה בית השלחין והוא הארץ הצמאה יפסדו כל האילנות שבה, וכשהוא משקה אותה לא ידלה וישקה מן הבריכה או ממי הגשמים מפני שהוא טורח גדול, אבל משקה הוא מן המעין בין שהיה בין שיצא כתחלה ממישיו ומשקה בו וכן כל כיוצא בזה.

(1) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ח] משקין בית השלחין בשביעית והיא שדה הזריעה שצמאה ביותר, וכן שדה האילנות אם היו מרוחקין זה מזה יתר מעשר לבית סאה מושכין את המים מאילן לאילן, אבל לא ישקו את כל השדה, ואם היו מקורבין זה לזה עשר לבית סאה משקין כל השדה בשבילן, וכן עפר הלבן מרביצין אותו במים בשביעית בשביל האילנות שלא יפסדו.

(1.3) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף א] דבר האבד, מותר לעשותו בחול המועד בלא שינוי; מיהו בכל מה דאפשר להקל בטרחה יעשה (כל בו). לפיכך בית השלחין (פי' הארץ הצמאה) שהתחיל להשקותה קודם המועד, מותר להשקותה, שכיון שהתחיל להשקותה קודם לכן אם לא ישקנה עכשיו תפסד; אבל שדה הבעל שאין משקין אותה אלא להשביחה יותר, אסור להשקותה.

(2) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף ב] אפילו בבית השלחין לא התירו אלא היכא דליכא טרחא יתירא, כגון מן המעיין, בין חדש בין ישי, שהוא ממישיו ומשקה; אבל לא ידלה וישקה מן הבריכה או ממי הגשמים מקובצים, מפני שהוא טורח גדול; אפילו ערוגה אחת חציה גבוה וחציה נמוך אין דולים ממקום נמוך להשקות מקום גבוה.

(3.1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ג] אין עושין עוגיות בעיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים, ואם היו עשויות ונתקלקלו הרי זה מתקנם במועד, וכן אמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה במועד, כיצד היתה עמוקה טפח חופר בה עד ששה, היתה עמוקה טפחים מעמיקה עד שבעה, ומושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה, ואם היתה שדה לחה מותר להשקות את כולה ומרביצין את השדה במועד, שכל הדברים האלו אין בהן טורח יתר. +/השגת הראב"ד/ ומושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה כל השדה. א"א משנת ראב"י אני רואה בכאן דראב"י הוא דאמר שלא ישקה כל השדה והוא אמר נמי זרעים שלא שתו קודם המועד לא ישקה אותם במועד וחכמים מתירין בזה ובזה (מו"ק ו) בין באילן בין בזרעים והכי איתא בירושלמי (שם /מועד קטן/ פ"א ה"ג), וזה המחבר תופס דברי ראב"י ולא ידעתי מי עשאו מכריע על דברי חכמים ואם יאמר רבי יהודה הכריע דמפרש לדעת ראב"י הלא רבא למד היתר מדברי חכמים, ואם יאמר הלא הקשו על רבא מגרד ועמדה הקושיא לפי שלא נחלקו בגריד ודמו התרביצא לשדה גריד שהוא אסור להשקותו א"כ למה אמר שמרביצין את השדה במועד, וסוף דבר כל הדברים צריכין תקון גדול. +

(3) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף ה] אין עושים החריצים שבעקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים; ואם היו עשויות ונתקלקלו, ה"ז מתקן במועד (אבל אסור להעמיקן יותר מבראשונה) (המגיד פ"ח).

(4) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ט] עושין עוגיות לגפנים, ועושין את אמת המים כתחלה וממלאין את הנקעים מים.

(5) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף ו] אמת המים שנתקלקלה, מתקנין אותה; היתה עמוקה טפח, חופר בה עד ששה; היתה עמוקה טפחים, מעמיק עד שבעה.

(6.1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה י] עושין כל צרכי הרבים במועד, כיצד מתקנים קלקולי המים שברשות הרבים, ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות וחופרים לרבים בורות שיחין ומעורות, וזכרין להן נהרות כדי שישתו מימיהן וכונסים מים לבורות ומעורות של רבים ומתקנין את סדקיהן, ומסירין את הקוצין מן הדרכים ומודדין את המקוות וכל מקוה שנמצא חסר מרגילין לו מים ומשלימין לו שיעורו. +/השגת הראב"ד/ וזכרין להם נהרות כדי שישתו מימיהם. א"א שהרבים צריכין להם אבל של יחיד וצריך להם חוטטין ולא חופרין. +

(6) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ"ד סעיף ב] בורות ומעיינות של רבים שנפל בהם עפר ואבנים ונתקלקלו, מותר לתקנם ואפילו אין רבים צריכים להם עתה, כיון שאינו מעשה אומן; אבל לחפור להם בורות מחדש, שהוא מעשה אומן, אם הרבים צריכים להם עתה מותר אפילו אם כוונת מלאכתו במועד, ואפילו בפרהסיא ובטירחא יתירתה; ואם אין צריכים להם עתה, לא יעשו. אבל בורות שיחין ומעורות של יחיד אסור לחפור אותם מחדש, ואפילו צריך להם עתה; ואם היו עשוים כבר, ונתקלקלו, אם צריך להם עתה מותר לתקנם; ואם אין צריך להם עתה אסור לתקנם, אבל מותר להמשיך מים לתוכן אפילו אין צריך להם עתה.

(7) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ"ד סעיף א] צרכי רבים מותר לעשותה בחו"ה, כגון לתקן הדרכים ולהסיר מהם המכשולות; ולציין הקברות כדי שיהזרו מהם הכהנים; ולתקן המקואות. הגה: ודוקא צרכי רבים כאלו, שהם צריכים לגוף האדם, אבל שאר צרכי רבים כגון בנין ב"ה (ב"י) בשם תשובת הרשב"א, אסור לעשות במועד; והוא הדין דלשאר צרכי מצוה אסור לעשות מלאכת אומן במועד (ריב"ש סימן רכ"ו).

[דף ב עמוד ב] דלמא אתי לאינפולי. אבל מעיין שלא יצא בתחילה, דלא אתי לאינפולי - אפילו בית הבעל נמי. - אם כן מתניתין אמאן תרמייה? אלא: לרבי יהודה לא שנא מעיין שיצא בתחילה ולא שנא מעיין שלא יצא בתחילה, בית השלחין - אין, בית הבעל - לא. והאי דקתני מעיין שיצא בתחילה - להודיעך כחו דרבי מאיר, דאפילו מעיין היוצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה הבעל.

אתמר, המנכש והמשקה מים לזרעים בשבת, משום מאי מתירין ביה? רבה אמר: משום חורש, רב יוסף אמר: (1) משום זורע. אמר רבה: כוונת דידך מסתברא, מה דרכו של חורש - לרפויי ארעא, האי נמי מרפויי ארעא. אמר רב יוסף: כוונת דידך מסתברא, מה דרכו של זורע - לצמוחי פירא, הכא נמי מצמח פירא. אמר ליה אביי לרבה: לדידך קשיא, ולרב יוסף קשיא. לדידך קשיא: משום חורש אין, משום זורע לא? לרב יוסף קשיא: משום זורע אין, משום חורש לא? וכי תימא כל היכא דאיכא תרתי לא מיחייב אלא חדא, והאמר רב כהנא: (2) זומר וצריך לעצים - חייב שתים, אחת משום נטע ואחת משום קוצר. קשיא. איתיביה רב יוסף לרבה: (3) המנכש והמחפה לכלאים - לוקה, רבי עקיבא אומר: אף המקיים. בשלמא לדידי דאמינא משום זורע - היינו דאסירא זריעה בכלאים, אלא לדידך דאמרת משום חורש - חרישה בכלאים מי אסירא? - אמר ליה: משום מקיים. - והא מדקתני סיפא: רבי עקיבא אומר אף המקיים, מכלל דתנא קמא לאו משום מקיים הוא! - כולה רבי עקיבא היא, ומאי טעם קאמר; מאי טעם המנכש והמחפה בכלאים לוקה - משום מקיים, שרבי עקיבא אומר אף המקיים. מאי טעמא דרבי עקיבא - דתניא: שדך לא תזרע כלאים אין לי אלא זורע, מקיים מניין? תלמוד לומר כלאים שדך לא.

תנן: משקין בית השלחין במועד ובשביעית. בשלמא מועד משום טירחא הוא, ובמקום פסידא שרו רבנן. אלא שביעית, בין למאן דאמר משום זורע, ובין למאן דאמר משום חורש - זריעה וחרישה בשביעית מי שרי? - אמר אביי: בשביעית בזמן הזה, ורבי היא. דתניא, רבי אומר: וזה דבר השמטה שמוט - (4) בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים, ובזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים. רבא אמר: אפילו תימא רבנן, אבות אסור רחמנא,

(1) [רמב"ם הלכות שבת פרק ח הלכה ב] הזורע כל שהוא חייב, הזומר את האילן כדי שיצמח הרי זה מעין זורע, אבל המשקה צמחין ואילנות בשבת הרי זה תולדת זורע וחייב בכל שהוא, וכן השורה חטיין ושעורין וכיוצא בהן במים הרי זה תולדת זורע וחייב בכל שהוא.

(2) [רמב"ם הלכות שבת פרק ח הלכה ד] כל זרע שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו כגון אספסתא וסלקא, הקוצרו בשגגה חייב שתי חטאות, אחת מפני שהוא קוצר ואחת מפני שהוא נטע, וכן הזומר והוא צריך לעצים חייב משום קוצר ומשום נטע, גבשושית של עפר שעלו בה עשבים הגביהה מעל הארץ והניחה על גבי יתדות חייב משום תולש, היתה על גבי יתדות והניחה על הארץ חייב משום זורע, תאנים שיבשו באיביהן וכן אילן שיבשו פירותיו בו, התולש מהן בשבת חייב אף על פי שהן כעקורין לענין טומאה.

(3) [רמב"ם הלכות כלאים פרק א הלכה ב] ואחד הזורע או המנכש או המחפה כגון שהיתה חטה אחת ושעורה אחת או פול אחד ועדשה אחת מונחין על הארץ וחיפה אותן בעפר בין בידו בין ברגלו בין בכלי הרי זה לוקה, ואחד הזורע בארץ או בעצץ נקוב, אבל הזורע בעצץ שאינו נקוב מכין אותו מכת מרדות.

(3) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות כלאי זרעים וכלאי בהמה סימן רצז סעיף ב] אסור לזרוע כלאים לעובד כוכבים, ומותר לומר לעובד כוכבים לזרוע לו כלאי זרעים, ואסור לקיים בשדהו, אלא עוקרין. ואם קיימן, אינו לוקה. ומותר לישראל לזרוע כלאי זרעים, בידו, בח"ל, ואפילו לערב הזרעים לכתחלה ולזרעם בח"ל, מותר. ודברים אלו דברי קבלה.

(4) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה ב] אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג שיש שם שמיטת קרקע, שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף, ודבר זה קבלה הוא, אמרו חכמים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ, ובזמן שאין שם שמיטת קרקע אין אתה משמט כספים בשביעית אפילו בארץ.

[דף ג עמוד א] תולדות לא אסר רחמנא, דכתיב ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שדך לא תזרע וגו'. מכדי, זמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כתבינהו רחמנא? (1) למימרא: דאהני תולדות - מיחייב, אחרנייתא - לא מיחייב. - ולא? והתניא: שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר, אין לי אלא זירוע וזימור, מנין לניכוש ולעידור ולכיסוח? תלמוד לומר: שדך לא כרמך לא. (2) לא כל מלאכה שבשדך, ולא כל מלאכה שבכרמך. מנין שאין מקרסמין, ואין מזרדין, ואין מפסגין באילן - תלמוד לומר: שדך לא כרמך לא. (2) לא כל מלאכה שבשדך ולא כל מלאכה שבכרמך. מנין שאין מזבלין, ואין מפרקין, ואין מאבקין, ואין מעשנין באילן - תלמוד לומר: שדך לא כרמך לא, (2) כל מלאכה שבשדך לא, וכל מלאכה שבכרמך לא. יכול לא יקשקש תחת הזיתים, (3) ולא יעדר תחת הגפנים, (4) ולא ימלא נקעים מים, (4) ולא יעשה עוגיות לגפנים - תלמוד לומר: שדך לא תזרע זריעה בכלל היתה, ולמה יצתה - להקיש אליה, לומר לך: מה זריעה מיוחדת, עבודה שבשדה ושכרם - אף כל שהיא עבודה שבשדה ושכרם! - (1.2) מדרבנן, וקרא - אסמכתא בעלמא. וקשקוש בשביעית מי שרי? והא כתיב והשביעית תשמטנה ונטשתה. תשמטנה - מלקשקש, ונטשתה - מלסקל! - אמר רב עוקבא בר חמא: תרי קשקושי הוו: חד - אברויי אילני, וחד - סתומי פילי. (3) אברויי אילן - אסור, (3) סתומי פילי - שרי.

איתמר, החורש בשביעית, רבי יוחנן ורבי אלעזר. חד אמר: לוקה, וחד אמר: (2) אינו לוקה. לימא דרבא אבין אמר רבי אילעא קמפילגי, דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא: כל מקום שנאמר כלל בעשה, ופרט בלא תעשה - אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל. מאן דאמר לוקה - לית ליה דרבי אבין אמר רבי אילעא, ומאן דאמר אינו לוקה - אית ליה דרבי אבין! - לא, דכולי עלמא לית ליה דרבי אבין אמר רבי אילעא. מאן דאמר לוקה - שפיר. ומאן דאמר אינו לוקה - אמר לך: מכדי, זמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כתבינהו רחמנא? למימר דאהני תולדות הוא דמיחייב, אתולדה אחרינא - לא מיחייב, - ולא? והתניא: שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר אין לי אלא זירוע וזימור, מנין לעידור ולקישקוש ולכיסוח - תלמוד לומר: שדך לא כרמך לא, לא כל מלאכה שבשדך, ולא כל מלאכה שבכרמך. ומנין שאין מקרסמין ואין מזרדין ואין מפסגין באילן - תלמוד לומר: שדך לא, כרמך לא, כל מלאכה שבשדך לא, כל מלאכה שבכרמך לא. מנין שאין מזבלין ואין מפרקין ואין מעשנין באילן - תלמוד לומר: שדך לא כרמך לא, כל מלאכה שבשדך לא, וכל מלאכה שבכרמך לא. יכול לא יקשקש תחת הזיתים, ולא יעדר תחת הגפנים, ולא ימלא נקעים מים, ולא יעשה עוגיות לגפנים - תלמוד לומר: שדך לא תזרע, זריעה בכלל היתה, ולמה יצתה - להקיש אליה, לומר לך: מה זריעה מיוחדת - עבודה שבשדה ושכרם, - אף כל שהיא עבודה שבשדה ושכרם! - מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

(1) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ב] אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה או על הבצירה, ואחד הכרם ואחד שאר האילנות.

1.2) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ג] זמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה, ולמה פרט הכתוב לומר לך על שתי תולדות אלו בלבד הוא חייב ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עליהן, אבל מכין אותו מכת מרדות.

(2) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ד] כיצד החופר או החורש לצורך הקרקע או המסקל או המזבל וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ, וכן המבריר או המרכיב או הנוטע וכיוצא בהן מעבודת האילנות מכין אותו מכת מרדות מדבריהן.

(2) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ה] אין נוטעין בשביעית אפילו אילן סרק, ולא יחתוך היבולת מן האילנות, ולא יפרק העלין והבדים היבשים, ולא יאבק את צמרנו באבק, ולא יעשן תחתיו כדי שימות התולעת, ולא יסוך את הנטיעות בדבר שיש לו זוהמא כדי שלא יאכל אותו העוף כשהוא רך, ולא יסוך את הפגין, ולא ינקוב אותן, ולא יכרוך את הנטיעות, ולא יקטום אותם, ולא יפסג את האילנות וכן שאר כל עבודת האילן, ואם עשה אחת מאלו בשביעית מכין אותו מכת מרדות.

(3) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ז] סוקרין את האילן בסקרא, וטוענין אותו באבנים ועודרין תחת הגפנים, והמקשקש בזיתים אם להברות את האילן אסור ואם לסתום את הפצימים מותר.

(4) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ט] ועושין עוגיות לגפנים, ועושין את אמת המים כתחלה וממלאין את הנקעים מים.

[דף ג עמוד ב] כי אתא רב דימי אמר: יכול ילקה על התוספת - ונסיב לה תלמודא לפטורא, ולא ידענא מאי תלמודא ומאי תוספת. רבי אלעזר אמר: חרישה, והכי קאמר: יכול ילקה על חרישה, דאתיא מכלל ופרט וכלל, ונסיב ליה תלמודא לפטורא, דאם כן, כל הני פרטי למה לי? ורבי יוחנן אמר: ימים שהוסיפו חכמים לפני ראש השנה, והכי קאמר: יכול ילקה על תוספת ראש השנה, דאתיא מבחריש ובקציר תשבת, ונסיב לה תלמודא לפטורא, כדבעינן למימר לקמן. מאי ימים שלפני ראש השנה? - כדתנן: עד מתי חורשין בשדה אילן ערב שביעית? בית שמאי אומרים: כל זמן שיפה לפר, ובית הלל אומרים: (1) עד העצרת. וקרבין דברי אלו להיות כדברי אלו. ועד מתי חורשין שדה הלבן ערב שביעית - משתכלה הלחה, וכל זמן שבני אדם חורשים ליטע מקשאות ומדלעות. רבי שמעון אומר: אם כן - נתנה תורה שיעור לכל אחד ואחד בידו! אלא: (1) בשדה הלבן - עד הפסח, ובשדה האילן - עד העצרת. (ובית הלל אומרים: עד הפסח). ואמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: רבן גמליאל ובית דין (1) נמנו על שני פרקים הללו ובטלום. אמר ליה רבי זירא לרבי אבהו, ואמרי לה ריש לקיש לרבי יוחנן: רבן גמליאל ובית דין היכי מצו מבטלי תקנתא דבית שמאי ובית הלל? והא תנן: (2) אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין! אשתומם כשעה חדה, אמר ליה: אימור כך התנו ביניהן: כל הרוצה לבטל - יבוא ויבטל. - דידהו היא? הלכה למשה מסיני היא! דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורתן: (3) עשר נטיות, (4) ערבה, (5) וניסוך המים - הלכה למשה מסיני. - אמר רבי יצחק: כי גמירי הלכתא - שלשים יום לפני ראש השנה, ואתו הני תקון מפסח ומעצרת. ואתנו בדידהו: כל הרוצה לבטל - יבוא ויבטל. והני הלכתא נינהו? קראי נינהו. דתנן +מסורת הש"ס: [דתניא]: + בחריש ובקציר תשבת, רבי עקיבא אומר: אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית - שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר, אלא חריש של ערב שביעית

(1) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ג הלכה א] עבודת הארץ בשנה ששית שלשים יום סמוך לשביעית אסורה הלכה למשה מסיני, מפני שהוא מתקנה לשביעית, ודבר זה בזמן שבית המקדש קיים הוא שנאסר מפי השמועה, וגזרו חכמים שלא יהיו חורשים שדה האילן ערב שביעית בזמן המקדש אלא עד העצרת, ושדה הלבן עד הפסח, ובזמן שאין מקדש מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה כדין תורה.

(2) [רמב"ם הלכות מרים פרק ב הלכה ב] בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג, אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין, היה גדול בחכמה אבל לא במנין, במנין אבל לא בחכמה, אינו יכול לבטל את דבריו, אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולין לבטל עד שיהיו גדולים מהם, והיאך יהיו גדולים מהם במנין הואיל וכל בית דין ובית דין של שבעים ואחד הוא, זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו. +/השגת הראב"ד/ ב"ד שגזרו גזרה וכו' עד שיהא גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין. א"א ולא אפי' אליהו ובית דין הואיל ופשט איסור בכל ישראל כדאיתא בע"ז. /השגת הראב"ד/ יהיה גדול בחכמה וכו'. א"א עיטור שוקי ירושלים בפירות קשיא עליה שהראשונים תקנוהו ור' יוחנן בן זכאי ביטלה אחר חרבן מפני שנתבטל הטעם לראשונים ולא היה גדול כראשונים. +

(3) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ג הלכה ה] היו עשרה אילנות לתוך בית סאה או יתר בין עושין בין אינם עושין חורשין כל בית סאה בשבילן, עשר נטיות מפוזרות לתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה ודבר זה הלכה למשה מסיני.

(4) [רמב"ם הלכות שופר וסוכה וילול פרק ז הלכה כ] הלכה למשה מסיני שמביאין במקדש ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב, ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב, ושיעורה אפילו עלה אחד בבד אחד.

(5) [רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק י הלכה ו] כל שבעת ימי החג מנסכין את המים על גבי המזבח, ודבר זה הלכה למשה מסיני, ועם ניסוך היין של תמיד של שחר היה מנסך המים לבדו.

[דף ד עמוד א] שנכנס לשביעית, וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית. רבי ישמעאל אומר: מה חריש רשות - אף קציר רשות, (1) יצא קציר העומר שהיא מצוה. אלא אמר רב נחמן בר יצחק: כי גמירי הלכתא - למישרי ילדה, קראי - למיסר זקינה. - וכיון דהלכתא למשרי ילדה לאו ממילא זקינה אסירה? - אלא: הלכתא לרבי ישמעאל, קראי לרבי עקיבא. ורבי יוחנן אמר: רבן גמליאל ובית דין מדאורייתא בטיל להו. מאי טעמא? גמר שבת שבת משבת בראשית, מה להלן היא אסורה, לפניה ולאחריה - מותרין, אף כאן, היא אסורה, לפניה ולאחריה - מותרין. מתקיף לה רב אשי: מאן דאמר הלכתא - אתיא גזרה שוה עקרה הלכתא? ומאן דאמר קרא - אתיא גזרה שוה עקרה קרא? - אלא אמר רב אשי: רבן גמליאל ובית דין סברי לה כרבי ישמעאל דאמר הלכתא גמירי לה, וכי גמירי הלכתא - בזמן שביט המקדש קיים, דומיא דניסוך המים, אבל בזמן שאין בית המקדש קיים - לא

אבל לא ממי הגשמים וממי הקילון. בשלמא מי קילון - איכא טירחא יתירא דצריך לאשקויי מיניה בדוולא, אלא מי גשמים מאי טירחא יתירא איכא? - אמר רבי אלעאי אמר רבי יוחנן: גזירה מי גשמים אטו מי קילון. רב אשי אמר: מי גשמים גופייהו לידי מי קילון אתו. וקמפלגי בדברי זירא. דאמר **אמר** רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל: נהרות המושכין מים מן האגמים - מותר להשקות מהן בחולו של מועד. מר אית ליה דרבי זירא, ומר לית ליה דרבי זירא. גופא, **אמר** רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל: (2) נהרות המושכין מים מן האגמים - מותר להשקות מהן בחולו של מועד **והוא דלא פסקי**. איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא: אבל לא ממי גשמים ולא ממי קילון! - אמר ליה: ירמיה ברי, (2) הני אגמים דבבל - כמא דלא פסקי דמו. תנו רבנן: (2) הפסיקות הבריכות שנתמלאו מים מערב יום טוב - אסור להשקות מהן בחולו של מועד, ואם היתה אמת המים עוברת ביניהן **תחתיהם** - מותר. אמר רב פפא והוא שרובה של אותה שדה מאותה אמת המים. רב אשי אמר: (2) אף על פי שאין רובה של אותה שדה שותה, **מאותה אמת המים** כיון דקא משכא לה ואתיא - מימר אמר: אי לא שתיא בלחדא יומא - תשתי בליתרי ובתלתא יומי. תנו רבנן: (2) בריכה שנטפת שנטפה מים משדה בית השלחין זו - מותר להשקות ממנה שדה בית השלחין אחרת. - והא עבידא דפסקא! - אמר רבי ירמיה: (2) ועדיין היא מטפטפת. אמר אביי: (2) והוא שלא פסק מעיין ראשון.

תניא, רבי שמעון בן מנסיא אומר: שתי ערוגות זו למעלה מזו - לא ידלה מן התחתונה וישקה את העליונה. יותר על כן אמר רבי אלעזר בר **ברבי** שמעון: (3) אפילו ערוגה אחת, חציה נמוך ונמוכה וחציה גבוהה - לא ידלה ממקום נמוך וישקה למקום גבוה. תנו רבנן: (4, 3.1) מדלין מים לירקות כדי לאוכלן, ואם בשביל לייפותן - אסור. רבינא ורבה תוספאה הוו קא אזלי באורחא, חזו להווא גברא דהוה דלי דוולא בחולא דמועדא. אמר ליה רבה תוספאה לרבינא: ליתי מר לשמתינה! - אמר ליה: והתניא: מדלין לירקות כדי לאוכלן! - אמר ליה: מי סברת מאי מדלין - מדלין מיא? מאי

(1) [רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ז הלכה ו] מצותו להקצר בלילה בליל ששה עשר, בין בחול בין בשבת.

(2) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה א] נהרות המושכין מן האגמים מותר להשקות מהן בית השלחין במועד והוא שלא פסקו, וכן הבריכות שאמת המים עוברת ביניהן מותר להשקות מהן, וכן בריכה שנטפה מבית השלחין ועדיין היא נטפת מותר להשקות ממנה בית השלחין אחרת, והוא שלא פסק המעין המשקה בית השלחין העליונה.

(2) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלז סעיף ג] נהרות המושכין מן האגמים, מותר להשקות מהם בית השלחין במועד, והוא שלא פסקו; וכן הבריכות שאמת המים עוברת ביניהן, מותר להשקות מהן; וכן בריכה שנטפה מבית השלחין ועדיין היא נטפת, מותר להשקות ממנה בית השלחין אחרת, והוא שלא פסק המעין המשקה בית השלחין העליונה.

(3.1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ב] ערוגה שחציה נמוך וחציה גבוה לא ידלה ממקום נמוך להשקות מקום גבוה מפני שהוא טורח גדול, ומותר לדלות מים להשקות הירקות כדי לאכלן במועד, ואם בשביל ליפותן אסור.

(3) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלז סעיף ב] אפילו בבית השלחין לא התירו אלא היכא דליכא טירחא יתירא, כגון מן המעין, בין חדש בין ישי, שהוא ממשיכו ומשקה; אבל לא ידלה וישקה מן הבריכה או ממי הגשמים מקובצים, מפני שהוא טורח גדול; אפילו ערוגה אחת חציה גבוה וחציה נמוך אין דולים ממקום נמוך להשקות מקום גבוה.

(4) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלז סעיף ד] ירקות שרוצה לאכלן במועד, יכול לדלות מים להשקותן כדי שיגדלו ויהיו ראויים למועד; אבל אם אינו רוצה לאכלן במועד, ועושה כדי להשביחן, אסור.

[דף ד עמוד ב] מדלין - שלופי. כדתנן: המידל בגפנים, כשם שהוא מידל בשלו - כך הוא מידל בשל עניים, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: בשלו - רשאי, ואינו רשאי בשל עניים. - אמר ליה: והתניא: מדלין מים לירקות כדי לאכול! - אמר ליה: אי תניא ואין עושין עוגיות לגפנים מאי עוגיות? אמר רב יהודה: בנכי. **תניא נמי הכי: אלו הן עוגיות - בדידן שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים - אינן? והא רב יהודה שרא לבני בר ציתאי למעבד בנכי לכרמיהון! - לא קשיא, (1) הא - בחדתי, הא - בעתיקי. והני מילי חדתי אבל עתיקי שרי:**

מתני' [דף ב' ע"א] רבי אלעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה בתחלה במועד ובשביעית וחכמים אומרים עושין את האמה בתחלה במועד ובשביעית ומתקנין את המקולקלות במועד ומתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים וחוטטין אותן ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקואות המים ועושין את כל צרכי הרבים ומצינין על הקברות [דף ב עמוד א] ויוצאין על הכלאים:

רבי אלעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה. בשלמא מועד - משום דקא טרח, אלא שביעית - מאי טעמא? פליגו בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל. חד אמר: מפני שנראה כעודר, וחד אמר: מפני שמכשיר אגפיה לזריעה. מאי בינייהו? איכא בינייהו דקא אתו מיא בתריה. מאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה - איכא, ומאן דאמר מפני שנראה כעודר - ליכא. ולמאן דאמר מפני שנראה כעודר - ליחוש מפני שמכשיר אגפיה לזריעה! אלא: איכא בינייהו דקא שקיל מיניה ושדי לברא. למאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה - ליחוש מפני שנראה כעודר? - עודר נמי, כי קא שקיל - בדוכתיה מנח ליה. אממר מתני לה מפני שנראה כעודר, וקשיא ליה דרבי אלעזר בן עזריה אדרבי אלעזר בן עזריה: ומי אמר רבי אלעזר בן עזריה כל שנראה כעודר אסור? ורמינהי: (2) עושה אדם את זבלו אוצר. רבי מאיר אומר עד שיעמיק שלשה טפחים, או עד שיגביה שלשה טפחים. היה לו דבר מועט - מוסיף עליו והולך. רבי אלעזר בן עזריה אומר עד שיעמיק שלשה, או עד שיגביה שלשה, או עד שיתן על הסלע. רבי זירא ורבי אבא בר ממל, חד אמר: כגון שהעמיק, וחד אמר: זיבלו מוכיח עליו.

גמ' [דף ד' ע"ב] (1,3) ומתקנין את המקולקלות במועד, מאי מקולקלות? אמר רבי אבא אבוא אבהו: שאם היתה עמוקה

טפח - מעמידה על ששה טפחים. פשיטא, חצי טפח על שלשה טפחים, כיון דלא עבר מיא - לא כלום הוא. טפחיים על שנים עשר, דקא טרח טירחא יתירא - לא. טפחיים על שבעה מהו? (1,3) הכא חמשה קא מעמיק והכא חמשה קא מעמיק, או דלמא, כיון דאיכא טפח יתירא - איכא טירחא טפי? תיקו. אביי (4) שרא לבני בר המדך בי הרמך לשחופי נהרא קילקולי פ' שנפלו אבנים ועפר ומנעו מרצתו ונטלום להיות

סוחף כבתחילה. רבי ירמיה (4) שרא להו לבני סכותא למיכרא להו נהרא טמימא. רב אשי שרא להו לבני מתא

מחסיא לאקדוחי נהר בורניץ בירן אמר: כיון דשתו מיניה רבים - צרכי כרבים דמי ותנן: עושין כל צורכי הרבים. פי' הראב"ד ז"ל שהיה רחוק הנהר מבירם העיר והיה להם טורח לשאוב מן הנהר וקדחו את גדותיו והביאו את המים דרך חריץ אל העיר ואמר כיון דשתו רבים מיניה כי היו לבני בירם מעט בורות ולא היו מספיקין להם אלא בדוחק ועתה ישתו מים רבים מן הנהר בהרווחה דצרכי רבים ניהו וכל אלו אף על פי שהיה טורח גדול ופרהסיא וכיון מלאכה במועד אעפ"כ התיר להם שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעת הבטלה ומשום דדמי לקדירה דבי שותפי ובשעה שהן בטילין ומתחברין כולן ועושין אם לא יעשה אז לא יעשה לעולם וגרסינן בירושלמי (פ"ק הלכה ב) כהדא דבני סכותא אתפחתא מסותא פירוש מרחץ של עיר ששמה סכותא נפחתה ושרא להו מיעבדינה במועד מן הדא ומתקנין את קלקולי המים שברה"ר בטרין וכוונן פי' בתמיה כל כך התיר להן שהן כוונן מלאכתם במועד והיה בו טורח גדול ולא כן תנינן ובלבד שלא יכוין מלאכתו אמרן אי לא מתעבדא במועד כדון לא מיתעבדא עוד וכל אלו יראה שלא היה לצורך המועד ואפ"ה התיר להם מטעמא דפרשין דצרכי רבים לא יעשו לעולם אם לא במועד וא"ת מאי שנא מחפירת בורות שיחין ומעורות של רבים דבעינן צורך המועד. התם מפני שהן מלאכת אומן ואינו יכול לשנות בהו ואם ישנה יפסיד בהו אבל כל אלו מעשה הדיוט הן. [וזתו] ההפרש שיש בצרכי רבים כי מעשה אומן בעינן שיהא צורך המועד ואם צורך המועד הוא אף על פי שכוונן מלאכתן במועד וטורח גדול הוא מותר והיינו חפירת הבורות שיחין ומעורות ובני דסכותא דירושלמי אבל במעשה הדיוט לא בעינן צורך המועד והיינו דומיא דחטיטת בורות שיחין ומעורות שמותר לרבים ואפילו אינם לצורך המועד וכן היו כל אלו המעשים שבני הרמך ובני דסכותא ונהר בירם אף על פי שלא היו לצורך המועד מעשה הדיוט הן כי החפירה היתה לא היתה אומנות ואינה דומה לחפירת בורות שיחין וצורך המועד וטורח גדול הוא מותר שיחין ומעורות ליחיד ואפילו צריך להם למועד לפי שמעשה אומן הם ולא התירו מעשה אומן אלא לצורך רבים אבל חטיטת בורות שיחין ומעורות מעשה הדיוט הוא והתירו ליחיד שצריך לו במועד ולרבים אפילו אין צריכין להם הראב"ד ז"ל:

ומתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים

(1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ג] אין עושין עוגיות בעיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים, ואם היו עשויות ונתקלקלו הרי זה מתקנם במועד, וכן אמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה במועד, כיצד היתה עמוקה טפח חופר בה עד ששה, היתה עמוקה טפחיים מעמיקה עד שבעה, ומושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה, ואם היתה שדה לחה מותר להשקות את כולה ומרביצין את השדה במועד, שכל הדברים האלו אין בהן טורח יתר. +/השגת הראב"ד/ ומושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה כל השדה. א"ל משנת ראב"י אני רואה בכאן דראב"י הוא דאמר שלא ישקה כל השדה והוא אמר נמי זרעים שלא שתו קודם המועד לא ישקה אותם במועד וחכמים מתירין בזה ובזה (מו"ק ו) בין באילן בין בזרעים והכי איתא בירושלמי (שם /מועד קטן/ פ"א ה"ג), וזה המחבר תופס דברי ראב"י ולא ידעתי מי עשאו מכריע על דברי חכמים ואם יאמר רב יהודה הכריע דמפרש לדעת ראב"י הלא רבא למד היתר מדברי חכמים, ואם יאמר הלא הקשו על רבא מגריר ועמדה הקושיא לפי שלא נחלקו בגריר ודמו התרביצא לשדה גריר שהוא אסור להשקותו א"כ למה אמר שמרביצין את השדה במועד, וסוף דבר כל הדברים צריכין תקון גדול. +

(1) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלז סעיף ה] אין עושים החריצים שבעיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים; ואם היו עשויות ונתקלקלו, ה"ז מתקנן במועד (אבל אסור להעמיקן יותר מבראשונה) (המגיד פ"ח).

(2) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ב הלכה ב] והוצהו לעשות כל שדהו שלש שלש אשפות לתוך בית סאה עושה, והוצהו לעשות זבלו אוצר עושה.

(3) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלז סעיף ו] אמת המים שנתקלקלה, מתקנין אותה; היתה עמוקה טפח, חופר בה עד ששה; היתה עמוקה טפחיים, מעמיק עד שבעה.

(4) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ד] זרעים שלא שתו מלפני המועד לא יישקם במועד מפני שהן צריכין מים רבים ויבא לידי טורח יתר, ומותר להסב את הנהר ממקום למקום ולפתוח נהר שננסתם, בורות שיחין ומעורות של יחיד אם היה צריך להם חוטטין אותן ושפין את סדקיהן אבל אין חופרין אותן לכתחילה, וכונסים לתוכן מים אף על פי שאינו צריך להן, ועושין נברכת במועד. +/השגת הראב"ד/ זרעים שלא שתו. א"ל הברייתא (מו"ק ו) שונה את זה על זרעים שלא שתו לפני המועד והוא שונה אותו על כל השדה של אילנות ואולי מדעתו למד מזה לזה. /השגת הראב"ד/ ועושין נברכת במועד. א"ל לא נמלט מן הטעות שטעוין בו רבים שהם סוברים נברכת כמו עוגיות וטעו טעיות גדולות ידועות לכל מבין וכי אינה אלא מענין חפירת הקבר וכן אמרו בירושלמי (מו"ק פ"א ה"ו) נברכת זו הבקיע וכן כל שהוא תושב בקיע והוא החפירה שאנו עושין עכשיו למת והם היו עושין אותם לקבר שעה עד שיחפרו לו כוך או בנין נאה ואותו הבקיע עושין במועד עד לאחר המועד שיעשה לו כוך או קבר לפי כבודו. +

(4) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמז סעיף ב] בורות ומעיינות של רבים שנפל בהם עפר ואבנים ונתקלקלו, מותר לתקנם ואפילו אין רבים צריכים להם עתה, כיון שאינו מעשה אומן; אבל לחפור להם בורות מחדש, שהוא מעשה אומן, אם הרבים צריכים להם עתה מותר אפילו אם כוונן מלאכתן במועד, ואפילו בפרהסיא ובטירחא יתירתה; ואם אין צריכים להם עתה, לא יעשו. אבל בורות שיחין ומעורות של יחיד אסור לחפור אותם מחדש, ואפילו צריך להם עתה; ואם היו עשויים כבר, ונתקלקלו, אם צריך להם עתה מותר לתקנם; ואם אין צריך להם עתה אסור לתקנם, אבל מותר להמשיך מים לתוכן אפילו אין צריך להם עתה.

[דף העמוד א] וחוטטין אותן: חטיטה אין חפירה לאאמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שאין רבים צריכין להם, אבל רבים צריכין להם אפילו חפירה מותר וה"ה לבורות שיחין ומעורות של רבים ובורות שיחין ומעורות של יחיד חוטטין אותם ושפין את סדקיהן אבל לא חופרים אפי' כשהיחיד צריך להם ואם אינו צריך להם אין חוטטין אותן ואין שפין את סדקיהן ואין צריך לומר שאין חופרין אבל כונסין לתוכן מים ואף על פי שאינו צריך להם: ועושין כל צרכי הרבים וכי רבים צריכין להם מי שרי? והתניא: חוטטין בורות שיחין ומעורות של יחיד, ואין צריך לומר של רבים, ואין חופרין בורות שיחין ומעורות של רבים, ואין צריך לומר של יחיד. מאי לאו - בשרבים צריכין להם! - לא, בשאין רבים צריכין להם. דכונסה גבי יחיד - שאין יחיד צריך להם, חטיטה מי שרי? והתניא: בורות שיחין ומעורות של יחיד - כונסין מים לתוכן, אבל לא חוטטין, ולא שפין את סדקיהן. ושל רבים - חוטטין אותן ושפין את סדקיהן. ואלא מאי - בשיחיד צריך להם, דכונסה גבי רבים - בשרבים צריכין להם, חפירה מי אסיר? והתניא: בורות שיחין ומעורות של יחיד כונסין מים לתוכן, וחוטטין אותן, אבל לא שפין את סדקיהן, ולא חוטטין לתוכן, ולא סדין אותן בסיד. ושל רבים - חופרין אותן, וסדין אותן בסיד. אלא קשיא הך קמיתא! תריץ הכי: (1) חוטטין בורות של יחיד - בשיחיד צריך להם, ואין צריך לומר בשרבים כשרבים צריכין להם, (2, 1.2) דאפילו חפירה מותר, ואין חופרין בורות שיחין ומעורות של רבים (2, 1.2) בשאין רבים צריכין להם, ואין צריך לומר של יחיד, דכי אין יחיד צריך להם - (1) אפילו חטיטה נמי אסור. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני: עושין כל צרכי רבים. כל לאתויי מאי - לאו לאתויי חפירה? - לא, לאתויי הא דתניא

תנו רבנן (3, 2) יוצאין לקוץ את הדרכים ולתקן את הרחובות ואת האסטרטאות, ולמוד את המקואות. וכל מקוה שאין בו ארבעים סאה מרגילין לתוכו ארבעים סאה. ומנין שאם לא יצאו ועשו ולא עשו כל אלו, שכל דמים שנשפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכו? - תלמוד לומר שנאמר והיה עליך דמים הא - בהדיא קתני לה: ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת המקואות, ועושין כל צרכי רבים לאתויי מאי, לאו לאתויי חפירה? - שמע מינה.

(4) ומצינין את על הקברות. אמר רבי שמעון בן פזי: רמז לציון קברות מן התורה מנין - תלמוד לומר וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון. אמר ליה רבינא לרב אשי: הא מקמי דליתי יחזקאל מאן אמר? - וליטעמך, הא דאמר רב חסדא: דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו: כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי (לשרתני), מקמי דליתי יחזקאל מאן אמר? אלא: גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא. הכא נמי: גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא. רבי אבהו אמר מהכא: וטמא טמא יקרא - טומאה קוראה לו, ואומרת לו: פרוש. וכן אמר רבי עוזיאל בר בריה דרבי עוזיאל רבה: טומאה קוראה לו ואומרת לו: פרוש. והאי להי הוא דאתא? ההוא מיבעי ליה לכדתניא: וטמא טמא יקרא - (5) צריך להודיע עזרו לרבים, ורבים מבקשין עליו רחמים! - אם כן ליכתוב וטמא יקרא מאי וטמא טמא - שמעת מינה תרתי. אביי אמר מהכא: ולפני עור לא תתן מכשל. רב פפא אמר: ואמר סלו סלו פנו דרך. רב חננא אמר: הרימו מכשול מדרך עמי. רבי יהושע בריה דרב אידי אמר: והודעת להם את הדרך (אשר) ילכו בה. מר זוטרא אמר: והזרתם את בני ישראל מטמאתם. רב אשי אמר: ושמרתם את משמרתם - עשו משמרת למשמרת. רבינא אמר: ושם דרך אראנו בישע אלהים. אמר רבי יהושע בן לוי: כל השם אורחותיו - זוכה ורואה בישועות של הקדוש ברוך הוא, שנאמר ושם דרך, אל תקרי ושם אלא ושם דרך - אראנו בישע אלהים. רבי ינאי הוה ליה ההוא תלמידא דכל יומא הוה מקשי ליה, בשבתא דריגאל לא הוה מקשי ליה.

1.1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ד] זרעים שלא שמו מלפני המועד לא ישקם במועד מפני שהן צריכין מים רבים ויבא לידי טורח יתר, ומותר להסב את הנהר ממקום למקום ולפתוח נהר שנחתם, בורות שיחין ומעורות של יחיד אם היה צריך להם חוטטין אותן ושפין את סדקיהן אבל אין חופרין אותן לכתחילה, וכונסין לתוכן מים אף על פי שאינו צריך להן, ועושין נברכת במועד. /השגת הראב"ד/ זרעים שלא שמו. א"א הברייטא (מו"ק ו) שונה את זה על זרעים שלא שמו לפני המועד והוא שונה אותו על כל השדה של אילנות ואולי מדעתו למד מזה לזה. /השגת הראב"ד/ ועושין נברכת במועד. א"א לא נמלט מן הטעות שטועין בו רבים שהם סוברים נברכת כמו עוגיות וטעו טעויות גדולות ידועות לכל מבין וכי אינה אלא מענין חפירת הקבר וכן אמרו בירושלמי (מו"ק פ"א ה"ו) נברכת זו הבקיע וכן כל שהוא תושב נקרא בקיע והוא החפירה שאנו עושין עכשיו למת והם היו עושין אותם לקבר שעה עד שיחפרו לו כוך או בנין נאה ואותו הבקיע עושין במועד עד לאחר המועד שיעשה לו כוך או קבר לפי כבודו.

1.2) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ"ד סעיף ב] בורות ומעיינות של רבים שנפל בהם עפר ואבנים ונתקלקלו, מותר לתקנם ואפילו אין רבים צריכים להם עתה, כיון שאינו מעשה אומן; אבל לחפור להם בורות מחדש, שהוא מעשה אומן, אם הרבים צריכים להם עתה מותר אפילו אם כונו מלאכתן במועד, ואפילו בפרהסיא ובטירחא יתירתה; ואם אין צריכים להם עתה, לא יעשו. אבל בורות שיחין ומעורות של יחיד אסור לחפור אותם מחדש, ואפילו צריך להם עתה; ואם היו עשויים כבר, ונתקלקלו, אם צריך להם עתה מותר לתקנם; ואם אין צריך להם עתה אסור לתקנם, אבל מותר להמשיך מים לתוכן אפילו אין צריך להם עתה.

2) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה י] עושין כל צרכי הרבים במועד, כיצד מתקנים קלקולי המים שברשות הרבים, ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות וחופרים לרבים בורות שיחין ומעורות, וכורין להן נהרות כדי שישתו מימיהן וכונסין מים לבורות ומעורות של רבים ומתקנין את סדקיהן, ומסירין את הקוצין מן הדרכים ומודדין את המקואות וכל מקוה שנמצא חסר מרגילין לו מים ומשלימין לו שיעורו. /השגת הראב"ד/ וכורים להם נהרות כדי שישתו מימיהם. א"א שהרבים צריכין להם אבל של יחיד וצריך להם חוטטין ולא חופרין.

3) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ"ד סעיף א] צרכי רבים מותר לעשותה בחו"ה, כגון לתקן הדרכים ולהסיר מהם המכשולות; ולציין הקברות כדי שיזכרו מהם הכהנים; ולתקן המקואות. הגה: ודוקא צרכי רבים כאלו, שהם צריכים א לגוף האדם, אבל שאר צרכי רבים כגון בנין ב"ה (ב"ב בשם תשובת הרשב"א), אסור לעשות במועד; והוא הדין דלשאר צרכי מצוה אסור לעשות מלאכת אומן במועד (ריב"ש סימן רכ"ו).

4) [רמב"ם הלכות טומאת מת פרק ח הלכה ט] כל המוצא קבר או מת או דבר שמטמא באהל מן המת, חייב לציין עליו כדי שלא יהיה תקלה לאחרים, ובחולו של מועד היו יוצאין מב"ד לציין על הקברות, אין מצינין על דת מצומצם מן המת לפי שסופו יחסר בארץ, ובמה מצינין, בסיד ממחה ושופך על מקום הטומאה, אין מעמידין את הציון על גבי הטומאה אלא יהי עודף מכאן ומכאן בצדי הטומאה שלא להפסיד את הטהרות, ואין מרחיקין את הציון ממקום הטומאה שלא להפסיד את ארץ ישראל, ואין מצינין על הוודאות שהיה הן ידועין לכל אלא על הספיקות, כגון שדה שאבד בה קבר והסככות והפרעות.

5) [רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק י הלכה ו] מצות עשה שיהיה המצורע המוחלט מכוסה ראש כל ימי חלוטו ועושה על שפם ככאב ופורם בגדיו ומודיע העוברים עליו שהוא טמא שנאמר והצרוע אשר בו הנגע וגו', אפילו כ"ג שנצטרע פורע ופורם שעשה דוחה את לא תעשה, ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו ככאב שנא' ועל שפם יעטה שיהיו שפתיו דבוקות אבל קורא ושונה ודורש, ואסור לספור ולכבס כל ימי חלוטו, ונוהג בכל הדברים האלו אפילו בשבתות וימים טובים, והרי הוא מותר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה וזקוק את מטתו כשאר העם.

[דף ה עמוד ב] קרי עליה: ושם דרך אראנו בישע אלהים. תנו רבנן: (1) אין מציינין לא על כזית מן המת, ולא על עצם כשעורה, ולא על דבר שאינו מטמא באהל. אבל מציינין על השדרה, ועל הגולגולת, על רוב בנין ועל רוב מנין המת. (1) ואין מציינין על הוודאות, אבל מציינין על הספיקות. ואלו הן הספיקות: סככות, ופרעות, ובית הפרס, ואין מעמידין ציון במקום טומאה - שלא להפסיד את ארץ ישראל. וכזית מן המת אינו מטמא באהל? והא (תניא) +מסורת הש"ס: [תנן]:+ אלו שמטמאין באהל - כזית מן המת! - אמר רב פפא: הכא בכזית (1) מצומצם עסקין, דסוף סוף מיחסר חסר, מוטב ישרפו עליו תרומה וקדשים לפי שעה, ואל ישרפו עליו לעולם. ואלו הן הספיקות: סככות ופרעות; סככות - אילן המיסך על הארץ, פרעות - אבנים פרועות היוצאות מן הגדר. בית הפרס - כדתנן: (2) החורש את הקבר הרי הוא עושה בית הפרס, וכמה הוא עושה - מלא מענה מאה אמה. ובית הפרס מי מטמא באהל? והאמר רב יהודה אמר שמואל: (3) מנפח אדם בית הפרס והולך. ורב יהודה בר אמי משמיה דעולא אמר: (3) בית הפרס שנידש טהור! אמר רב פפא: לא קשיא; כאן - בשדה שאבד בה קבר, כאן - בשדה שנחרש בה קבר. ושדה שנחרש בה קבר בית הפרס קרי ליה? - אין, והתנן: שלשה בית הפרס הן: (4) שדה שנאבד בה קבר, (2) ושדה שנחרש בה קבר, (5) ושדה בוכין. מאי שדה בוכין? רב יהושע בר אבא משמיה דעולא אמר: שדה שמפטירין בה מתים. וטעמא מאי? אמר אבימי: משום יאוש בעלים נגעו בה. ושדה שנחרש בה קבר לא בעי ציון? והא תניא: (6) מצא שדה מצויינת, ואין ידוע מה טיבה. יש בה אילנות - בידוע שנחרש בה קבר, אין בה אילנות - בידוע שאבד בה קבר. רבי יהודה אומר: עד שיהא שם זקן או תלמיד, לפי שאין הכל בקיין בדבר. אמר רב פפא: כי תניא ההיא - בשדה שאבד בה קבר, דצינוה. יש בה אילנות - בידוע שנחרש בה קבר. אין בה אילנות - בידוע שאבד בה קבר. - וליחוש דלמא אילנות מגואי וקבר מבראי! - כדאמר עולא: בעומדין על הגבולין, הכא נמי: בעומדין על הגבולין.

(1) [רמב"ם הלכות טומאת מת פרק ח הלכה ט] כל המוצא קבר או מת או דבר שמטמא באהל מן המת, חייב לציין עליו כדי שלא יהיה תקלה לאחרים, ובחולו של מועד היו יוצאין מב"ד לציין על הקברות, אין מציינין על כזית מצומצם מן המת לפי שסופו יחסר בארץ, ובמה מציינין, בסיד ממחה ושופך על מקום הטומאה, אין מעמידין את הציון על גבי הטומאה אלא יהי עודף מכאן ומכאן בצידי הטומאה שלא להפסיד את הטהרות, ואין מרחיקין את הציון ממקום הטומאה שלא להפסיד את ארץ ישראל, ואין מציינין על הוודאות שהרי הן ידועין לכל אלא על הספיקות, כגון שדה שאבד בה קבר והסככות והפרעות.

(2) [רמב"ם הלכות טומאת מת פרק י הלכה א] איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר, שהרי נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו בכל השדה וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר אפילו חרש על גבי הארון ואפילו היה מושקע ברובדין ובאבנים, ואפילו היה על גבי הארון רום שתי קומות הואיל וחרש על קבר ה"ז עושה בית הפרס, עד כמה הוא נעשית בית הפרס מאה אמה על מאה אמה ממקום הקבר.

(3) [רמב"ם הלכות קרבן פסח פרק ו הלכה ח] מי שבא בבית הפרס הרי זה מנפח והולך ואם לא מצא עצם ולא נטמא שוחט ואוכל פסחו ואף על פי שהלך בבית הפרס, שטומאת בית הפרס מדבריהן כמו שביארנו בהלכות טמא מת ולא העמידו דבריהם במקום כרת כמו שביארנו, וכן בית הפרס שנדוש טהור לעושה פסח.

(4) [רמב"ם הלכות טומאת מת פרק ח הלכה א] שדה שאבד קבר בתוכה עפרה מטמא במגע ובמשא כבית הפרס שמא נדוש הקבר בה ויהיו עצמות כשעורה בתוך עפרה, וכל השדה כולה המאהיל עליה נטמא, ואם העמיד בתוכה אהל נטמא כל מה שיש באהל שמא האהל שהעמיד באותה שדה על הקבר הוא מאהיל.

(5) [רמב"ם הלכות טומאת מת פרק ח הלכה ד] שדה בוכים והוא המקום הקרוב לבית הקברות שהנשים יושבות שם ובוכות, אעפ"י שעפרה טהור שהרי לא הוחזקה שם טומאה אין נוטעין אותו ואין זורעין אותו, שלא להרגיל רגל אדם לשם שמא יש שם טומאה מפני שהוא קרוב לבית הקברות כבר נתייארש בעליו ממנו לפיכך אפשר שיבא אדם ויקבור בו מפני זה חששו לו, ועושין מעפר מקום זה תנורים לקדש שהרי לא הוחזקה שם טומאה. /השגת הראב"ד/ אין נוטעין אותו כדי שלא להרגיל רגל אדם וכו'. א"א שלנו יפה משלו שלא ללכלך בגדי המתקבצים שם בעפר התיחוח.

(6) [רמב"ם הלכות טומאת מת פרק ח הלכה י] מצא שדה מצויינת ואין ידוע מה טיבה, אם אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר, יש בה אילנות בידוע שנחרש בה קבר כמו שיתבאר.

(6) [רמב"ם הלכות טומאת מת פרק י הלכה י] מצא שדה מצויינת ואין ידוע מה טיבה, אם יש בה אילן בידוע שנחרש קבר בתוכה, אין בה אילן בידוע שאבד קבר בתוכה כמו שביארנו, והוא שיהיה באותו מקום זקן או תלמיד חכם, שאין כל אדם בקיין בכך ויודעין שמותר לנטוע בזו ואסור לנטוע באחרת. /השגת הראב"ד/ שאין כל אדם בקיין בכך וכו'. א"א לא כי אלא שאין הכל זריזים לקוץ ממנה האילנות שהרי אין מקיימין בה אילני מאל ואין בה אילנות דקאמר שרואין שנקצצו ממנה בידוע שלכך נקצצו.

[דף ו' עמוד א'] ודלמא טומאה מגואי ואילנות מבראי! - במסובכין. ואיבעית אימא: הא אמרין אין מרחיקין ציון ממקום טומאה, שלא להפסיד את ארץ ישראל. רבי יהודה אומר: עד שיהא שם זקן או תלמיד, לפי שאין הכל בקיין בדבר. אמר אביי: שמע מינה: צורבא מרבנן דאיכא בתמא - כל מילי דמתא עליה רמיא.

אמר רב יהודה: (1) מצא אבן מצויינת - תחתיה טמא. שתיים, אם יש סיד ביניהן - ביניהן טמא, ואם אין סיד ביניהן - ביניהן טהור. - ואף על גב דליכא חורש? והתניא: מצא אבן אחת מצויינת - תחתיה טמא. שתיים, אם יש חורש ביניהן - ביניהן טהור, ואם לאו - ביניהן טמא! - אמר רב פפא: (1) הכא כשהסיד שפוך על ראשיהן ומרודה לכאן ולכאן. אי איכא חורש ביניהן - ביניהן טהור, דאימור מחמת חורש הוא דאיכפל. ואי לא - סיד דביני ביני הוא, וטמא. אמר רבי אסי: (1) מצא אחד מצוין - הוא טמא, וכל השדה כולה טהורה. שנים - הם טמאין, וכל השדה כולה טהורה. שלשה - הם טמאין, וכל השדה כולה טהורה. ארבעה - הן טהורין, וכל השדה כולה טמאה. דאמר מר: אין מרחיקין ציון ממקום טומאה, שלא להפסיד את ארץ ישראל.

: [דף ו' ע"א] ויוצאין אף על הכלאים ואכלאים בחולו של מועד נפקין? ורמינהו: (2) באחד באדר משמיעין על השקלים (3) ועל הכלאים, (4) בחמשה עשר בו קורין את המגילה בכרכים, ויוצאין לקוץ את הדרכים, ולתקן הרחובות, ולמודד המקואות, ועושין כל צרכי רבים, ומציינין את הקברות, ויוצאין על הכלאים! רבי אלעזר ורבי יוסי בר חנינא; חד אמר: (3,5) כאן - בבכיר, כאן - באפיל. וחד אמר: כאן - בזרעים, כאן - בירקות. אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: (3,5) לא שנו אלא שאין ניצן ניכר, אבל ניצן ניכר - יוצאין עליהן. **מאי שנא בחולו של מועד דנפקין? אמר רבי יעקב עקיבא אמר רבי יוחנן: משום שחר פעולה, דמזולי גבן.** אמר רב זביד ואיתימא רב משרשיא: שמע מינה כי יהבינן להו שחר - מתרומת הלשכה יהבינן להו. דאי סלקא דעתך מדידהו יהבינן להו - מאי נפקא לן מיניהו, כל כמה דבעו ליתן להו! ועד כמה? אמר רב שמואל בר יצחק: (6) כאותה ששינו: כל סאה שיש בה

(1) [רמב"ם הלכות טומאת מת פרק ח הלכה יא] מצא אבן מצויינת תחתיה טמא, היו שתיים אם יש סיד ביניהם ביניהם טמא, ואם אין סיד ביניהן אלא על ראשיהן אם יש חרש ביניהן טהור שאין זה אלא בנין, ואם אין חרש ביניהן והיה הסיד מרודד על ראשיהן מכאן ומכאן ה"ז ציון וטמא, מצא מצר אחד מצוין, הוא טמא וכל השדה טהורה, וכן שניה וכן שליש, מצא ד' מצריה מצויינין, הן טהורין וכל השדה כולה טמאה שאין מרחיקין הציון ממקום הטומאה. /השגת הראב"ד/ אם יש חרש ביניהם טהור וכו'. א"א אכן חורש גרסינן ואם יש שם חורש אף על פי שיש שם סיד אם היה הסיד משופע ביניהם טהור דאמרין אגב חרישה נפל הסיד באמצע ואין שם טומאה אבל אם אין שם סיד לעולם ביניהן טהור אף על פי שאין שם חורש שלא הצריכו חורש אלא בשיש ביניהם סיד וכן היא הסוגיא במועד קטן

(2) [רמב"ם הלכות שקלים פרק א הלכה ט] באחד באדר משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו, ויהיה עתיד ליתן, בחמשה עשר בו ישוב השולחנים בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ממנו ומי שלא נתן אין כופין אותו ליתן, בחמשה ועשרים בו ישוב במקדש לגבות, ומכאן ואילך כופין את מי שלא נתן עד שיתן, וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין עבטו בעל כרחו ואפילו כסותו.

(3) [רמב"ם הלכות כלאים פרק ב הלכה טו] באחד באדר משמיעין על הכלאים, וכל אדם יוצא לגינתו ולשדהו ומנקין אותו מן הכלאים, ובחמשה עשר בו יוצאים שלוחי בית דין ומסבבים לבדוק.

(4.1) [רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה ד] איזה הוא זמן קריאתה זמנים הרבה תקנו לה חכמים שנאמר (אסתר ט') בזמניהם, ואלו הן זמני קריאתה, כל מדינה שהיתה מוקפת חומה בימי יהושע בן נון בין בארץ בין בחוצה לארץ אף על פי שאין לה עכשיו חומה קורין בחמשה עשר באדר ומדינה זו היא הנקראת כרך, וכל מדינה שלא היתה מוקפת חומה בימות יהושע ואף על פי שהיא מוקפת עתה קוראין בארבעה עשר ומדינה זו היא הנקראת עיר.

(4.2) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפ"ח סעיף א] כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, אפילו אינן מוקפין עכשיו, קורין בט"ו, אפילו אם הם בחוצה לארץ, ואפילו אין בהם עשרה בטלנים (פ' בטלנים ממלאכתם ועוסקים בצרכי צבור); והוא שהוקף ואח"כ ישב, או שישב תחלה על דעת להקיפו אח"כ, לאפוקי כשנדע שישב תחלה על דעת שלא להקיפו (אבל בסתמא הוקפה ולבסוף ישבה ר"ן).

(5) [רמב"ם הלכות כלאים פרק ב הלכה יז] וחוזרין שלוחי בית דין בחולו של מועד הפסח לראות האפיל שיצא, וכלאים שהנצו אין ממתנין להן אלא יוצאין עליהן מיד ומפקירין את כל השדה אם יש בה אחד מעשרים וארבעה.

(6) [רמב"ם הלכות כלאים פרק ב הלכה טז] בראשונה היו עוקרין ומשליכין והיו בעלי בתים שמחים שמנקין להן שדותיהן התקינו שהיו מפקירין את כל השדה שימצאו בו כלאים, והוא שימצאו בה מין אחר אחד מארבעה ועשרים אבל פחות מיכן לא יגעו בה.

[דף ו' עמוד ב] רבע זרע ממין אחר (1) ימעט. והתניא: התקינו שיהיו מפקירין כל השדה כולה! - לא קשיא: כאן - קודם תקנה, כאן - לאחר תקנה. דתניא: (2) בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפני בהמתן, והיו בעלי בתים שמחין שתי שמחות: אחת שמנכשין להם שדותיהן, ואחת - משליכין לפני בהמתם, התקינו שיהיו עוקרין ומשליכין על הדרכים. ועדיין היו שמחין שמחה גדולה שמנכשין שדותיהן, התקינו שיהיו מפקירין כל השדה כולה: .

משנה. רבי אליעזר בן יעקב אומר: (3) מושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה. (4) זרעים שלא שתו לפני המועד - לא ישקם במועד. וחכמים מתירין בזה ובזה.

גמרא. אמר רב יהודה: (3) אם היתה שדה מטוננת - מותר. תניא נמי הכי: כשאמרו זרעים אסור להשקות במועד - לא אמרו אלא בזרעים שלא שתו מלפני המועד, אבל זרעים ששתו לפני המועד - מותר להשקות במועד. ומסתברא דהלכתא [דף ב' עמוד ב] כרבי אליעזר בן יעקב ואף על גב דהוא יחיד במקום רבים דהא שמעתא דרב יהודה כוונתה אזלא דקאמר ואם היתה שדה מטוננת - מותר. ואין משקין שדה גריד במועד, וחכמים מתירין בזה ובזה. אמר והא דדייק מיניה רבינא: ואמר שמע מינה, האי תרביצא שרי לתרבוצי בחולא דמועדא. אקשינן ליה שדה גריד מאי טעמא לא - דאפלא משוי לה חרפא, הכא נמי - אפלא משוי לה חרפא. ולא פריק: פירש רש"י שמע מינה מסיפא דברייתא שמתירין שדה גריד. תרביצא גינה. לישנא אחרינא נוהגין היו להשקות השדה לאחר קצירה מיד לפי שיוצאין בו ירקות וכשמשקין אותו ממנהרין לצאת אותן ירקות. חרפא כדי שיהא חריף וממנהר לבשל פירותיו ושרי ליה ולא משום פסידא דבשדה הבעל ליקא פסידא ותרביצא נמי משקי ליה לשם הרווחא לשוויי חרפא וה"ר אלפסי ז"ל כתב ומסתברא דהלכתא כרבי אליעזר בן יעקב דאע"ג דהוא יחיד במקום רבים דהא שמעתיה דרב יהודה כוונתה אזלא דאמר ואם היתה שדה מטוננת מותר. והא דדייק רבינא מדרבנן ואמר האי תרביצא שרי לתרבוצי בחולא דמועדא. מקשי ליה שדה גריד מאי טעמא לא אפלא לשוויי חרפא הכא נמי אפלא לשוויי חרפא ולא פריק וכן פסק הרמב"ם ז"ל (פ"ח מהל"ל יום טוב ה"ג) אבל לפרש"י שפי' שדה גריד מ"ט לא הוא סיומא דמילתא דרבינא הוא מסתבר דהלכה כחכמים כיון דרבינא דהוא בתראה מייתי ראייה ממילתיהו. ודברי ה"ר אלפסי עיקר דבירושל' בפ"ב דשביעית (הלכה י') מוכח דרבנן אסרי הרבצה והא דקתני חכמים מתירין בזה ובזה מפרש בין ששתו קודם הרגל בין שלא שתו בין באילן בין בזרעים: תנו רבנן: מרביצין שדה לבן בשביעית, אבל לא במועד. והא תניא: (5,3,1) מרביצין בין במועד בין בשביעית! - אמר רב הונא: לא קשיא: הא - רבי אליעזר בן יעקב, הא - רבנן. תניא אידך: מרביצין שדה לבן ערב שביעית כדי שיצאו ירקות בשביעית, ולא עוד אלא שמרביצין שדה לבן בשביעית כדי שיצאו ירקות למוצאי שביעית.

משנה. צדין את האישות ואת העכברים משדה האילן ומשדה הלבן כדרכו, במועד ובשביעית. (6) וחכמים אומרים ר' יהודה אומר: משדה האילן - כדרכו, ומשדה הלבן - שלא כדרכו. (7) ומקרינן את הפירצה במועד, ובשביעית בונה כדרכו.

גמרא. מאי אישות? אמר רב יהודה: בריה שאין לה עינים. אמר רבא בר ישמעאל, ואיתימא רב יימר בר שלמיא: מאי קרא? כמו שבלול תמס יהלך נפל אשת בל חזו שמש. תנו רבנן: צדין את האישות ואת העכברים משדה האילן כדרכו, ומחריבין חורי נמלים, כיצד מחריבין? רבן שמעון בן גמליאל אומר: מביא עפר מחור זה ונותן לתוך חור זה, והן חונקין זה את זה. אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי: והוא דקאי בתרי עברי נהרא, והוא דליכא גשרא, והוא דליכא גמלא, והוא דליכא מצרא.

(1) [רמב"ם הלכות כלאים פרק ב הלכה א] זרע שנתערב בו זרע אחר אם היו אחד מעשרים וארבעה כגון סאה של חטים שנתערבה בעשרים ושלוש סאה של שעורים הרי זה אסור לזרוע את המעורב עד שימעט את החטין או יוסיף על השעורים ואם זרע לוקה.

(1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות כלאי זרעים וכלאי בהמה סימן רצז סעיף ה] זרע שנתערב בו זרע אחר, אם היה אחד מכל"ד, כגון סאה של חטים שנתערבה בכל"ד סאה של שעורים, הרי זה אסור לזרוע את המעורב עד שימעט את החטים או יוסיף על השעורים, ואם זרע לוקה, וכל שהוא כלאים עם הזרע, מצטרף לאחד מכל"ד. כיצד, כל"ד סאה של חטים שנתערבו בהם שני קבין שעורים ושני קבין עדשים ושני קבין פולין, ה"ז לא יזרע הכל עד שימעט סאה של תערובות ויבור מקצתה או יוסיף על החטים, שהשעורים והעדשים והפול כולם כלאים עם החטים.

(2) [רמב"ם הלכות כלאים פרק ב הלכה טז] בראשונה היו עוקרין ומשליכין והיו בעלי בתים שמחין שמנכין להן שדותיהן התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה שימצאו בו כלאים, והוא שימצאו בה מין אחר אחד מארבעה ועשרים אבל פחות מין לא יגעו בה.

(3,1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ג] אין עושין עוגיות בעיקר הגפנים כדי שיתמלאו מים, ואם היו עשויות ונתקלקלו הרי זה מתקנם במועד, וכן אמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה במועד, כיצד היתה עמוקה טפח חופר בה עד ששה, היתה עמוקה טפחיים מעמיקה עד שבעה, ומושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה, ואם היתה שדה לחה מותר להשקות את כולה ומרביצין את השדה במועד, שכל הדברים האלו אין בהן טורח יתר. /השגת הראב"ד/ ומושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה כל השדה. א"א משנת ראב"י אני רואה בכאן דראב"י הוא דאמר שלא ישקה כל השדה והוא אמר נמי זרעים שלא שתו קודם המועד לא ישקה אותם במועד וחכמים מתירין בזה ובזה (מו"ק ו) בין באילן בין בזרעים והכי איתא בירושלמי (שם /מועד קטן/ פ"א ה"ג), וזה המחבר תופס דברי ראב"י ולא ידעת מי עשאו מכריע על דברי חכמים ואם יאמר רב יהודה הכריע דמפרש לדעת ראב"י הלא רבא למד היתר מדברי חכמים, ואם יאמר הלא הקשו על רבא מגרד ועמדה הקושיא לפי שלא נחלקו בגרד ודמו התרביצא לשדה גריד שהוא אסור להשקות א"כ למה אמר שמרביצין את השדה במועד, וסוף דבר כל הדברים צריכין תקון גדול.

(3) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלז סעיף ז] מושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה; ואם היתה שדה לחה, מותר להשקות את כולה.

(4) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ד] זרעים שלא שתו מלפני המועד לא ישקם במועד מפני שהן צריכין מים רבים ויבא לידי טורח יתר, ומותר להסב את הנהר ממקום למקום ולפתוח נהר שנחסם, בורות שיחין ומערות של יחיד אם היה צריך להם חוטטין אותן ושפין את סדקיהן אבל אין חופרין אותן לכתחילה, וכונסים לתוכן מים אף על פי שאינו צריך להן, ועושין נברכת במועד. /השגת הראב"ד/ זרעים שלא שתו. א"א הברייתא (מו"ק ו) שונה את זה על זרעים שלא שתו לפני המועד והוא שונה אותו על כל השדה של אילנות ואולי מדעתו למד מזה לזה. /השגת הראב"ד/ ועושין נברכת במועד. א"א לא נמלט מן הטעות שטעוין בו רבים שהם סוברים נברכת כמו עוגיות וטעו טעויות גדולות ידועות לכל מבין וכי אינה אלא מענין חפירת הקבר וכן אמרו בירושלמי (מו"ק פ"א ה"ו) נברכת זו הבקיע וכן כל שהוא תושב נקרא בקיע והוא החפירה שאנו עושין עכשיו למת והם היו עושין אותם לקבר שעה עד שיחפרו לו כוך או בנין נאה ואותו הבקיע עושין במועד עד לאחר המועד שיעשה לו כוך או קבר לפי כבודו.

(5) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ט] ועושין עוגיות לגפנים, ועושין את אמת המים כתחלה וממלאין את הנקעים מים.

(6) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ה] עכברים שהן מפסידין את האילנות צדין אותן במועד, בשדה האילן צד כדרכו, כיצד חופר ותולה המצודה, ואם היתה שדה הלבן סמוכה לשדה האילן צדין אותן בשדה הלבן בשינוי כדי שלא יכנסו לשדה האילן ויחריבוה, וכיצד צד בשינוי נועץ שפוד בארץ ומכה בקורדום ואחר כך מנתקו ונמצא מקומו גומה.

(6)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף יג] אישות ועכברים שמפסידים בשדה אילן מותר לצודן כדרכו, שחופר גומא ותולה בה המצודה; ואפילו בשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן מותר לצודן כדרכו, שיוצאין ממנה ומפסידים האילן; ואם אינה סמוכה לשדה האילן, אין צדין אותן אלא על ידי שינוי שנועץ שפוד בארץ ומנענעו לכאן ולכאן עד שנעשית גומא, ותולה בה המצודה; ויש אומרים שבשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן אינו מותר אלא ע"י שינוי, ואם אינה סמוכה לשדה האילן אסור אפילו ע"י שינוי.

(7)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ו] כותל גנה שנפל בונה מעשה הדיוט או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהן, וכן אם עשה מעקה לגג בונה אותו מעשה הדיוט, אבל כותל חצר שנפל בונה כדרכו, ואם היה גוהה סותרו מפני הסכנה ובונה כדרכו.

(7)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ"א סעיף א] בנין, אפילו כל שהוא, אסור; ואם נפרץ גדר גתו (או כותל חצירו א שבינו לחבירו) (מרדכי פ"ק דמ"ק והגהות מיימוני פ"ח), בונה מעשה הדיוט דהיינו שמניח אבנים זו על זו ואינו טח בטיט; או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהם. וכן אם עשה מעקה לגג, בונה אותו מעשה הדיוט; אבל כותל חצר הסמוך לרשות הרבים שנפל, בונה כדרכו; ואם היה נוטה ליפול, סותרו מפני הסכנה ובונה כדרכו. הגה: ואפילו אינו נוטה רק לחצר או למבוי, מותר לסתרו מפני הסכנה ולחזור ולבנותו; וכן בשאר דברים דאיכא למיחש לסכנה, בונה וסותרו כדרכו (בית יוסף בשם רבינו ירוחם ב"י).

[דף ז עמוד א] עד כמה - עד פרסה. רבי יהודה אומר: משדה האילן כדרכו ומשדה הלבן שלא כדרכו. תנו רבנן: (1) כיצד כדרכו? - חופר גומא ותולה בה מצודה וכיצד שלא כדרכו נועץ שפוד ומכה בקורדום ומרדה את האדמה מתחתיה. תניא, ר"א ב"י אומר: (1) כשאמרו משדה לבן שלא כדרכו לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לעיר, אבל בשדה לבן הסמוכה לשדה האילן - אפילו כדרכו, לאילנות שמא יצאו משדה הלבן ויחריבו את האילנות.

ומקרינ את הפירצה במועד: כיצד מקרינ את הפרצה? רב יוסף אמר: (2) בהוצא ודפנא. במתניתא תנא: (2) צר בצרור ואינו טח בטיט. אמר רב חסדא: לא שנו אלא כותל הגינה, אבל (2) כותל החצר - בונה כדרכו. **ודוקא בונה אבל סותר לא וכותל גוהה סותרו ובונה לימא מסייע ליה כדתניא: (2) כותל הגוהה לרשות הרבים - סותר ובונה כדרכו מפני הסכנה.** התם כדקתני טעמא: מפני הסכנה. ואיכא דאמרי, תא שמע: כותל הגוהה לרשות הרבים - סותר ובונה כדרכו מפני הסכנה. מפני הסכנה - אין, שלא מפני הסכנה - לא. לימא תיהו תיובתיה דרב חסדא! - אמר לך רב חסדא: התם - סותר ובונה, הכא - בונה ולא סותר. - התם נמי ליסתור ולא ליבני! - אם כן מימנע ולא סותר. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני: ובשביעית בונה כדרכו. דהיכא? אילימא דחצר - צריכא למימא? אלא לאו - דגינה, ואף על גב דמיחזי כמאן דעביד נטירתא לפירי - שמע מינה.

משנה. רבי מאיר אומר: רואין את הנגעים במועד בתחלה להקל, אבל לא להחמיר. (3) וחכמים אומרים: לא להקל ולא להחמיר.

גמרא. תניא, רבי מאיר אומר: רואין את הנגעים להקל, אבל לא להחמיר. רבי יוסי אומר: לא להקל ולא להחמיר. שאם אתה נזקק לו להקל - נזקק לו אף להחמיר. אמר רבי: נראין דברי רבי מאיר במוסגר, ודברי רבי יוסי במוחלט. אמר רבא: בטהור - כולי עלמא לא פליגי דלא חזו ליה, בהסגר ראשון - כולי עלמא לא פליגי דחזי ליה, כי פליגי -

(1)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ה] עכברים שהן מפסידין את האילנות צדין אותן במועד, בשדה האילן צד כדרכו, כיצד חופר ותולה המצודה, ואם היתה שדה הלבן סמוכה לשדה האילן צדין אותן בשדה הלבן בשינוי כדי שלא יכנסו לשדה האילן ויחריבוהו, וכיצד צד בשינוי נועץ שפוד בארץ ומכה בקורדום ואחר כך מנתקו ונמצא מקומו גומא.

(1)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף יג] אישות ועכברים שמפסידים בשדה אילן מותר לצודן כדרכו, שחופר גומא ותולה בה המצודה; ואפילו בשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן מותר לצודן כדרכו, שיוצאין ממנה ומפסידים האילן; ואם אינה סמוכה לשדה האילן, אין צדין אותן אלא על ידי שינוי שנועץ שפוד בארץ ומנענעו לכאן ולכאן עד שנעשית גומא, ותולה בה המצודה; ויש אומרים שבשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן אינו מותר אלא ע"י שינוי, ואם אינה סמוכה לשדה האילן אסור אפילו ע"י שינוי.

(2)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ו] כותל גנה שנפל בונה מעשה הדיוט או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהן, וכן אם עשה מעקה לגג בונה אותו מעשה הדיוט, אבל כותל חצר שנפל בונה כדרכו, ואם היה גוהה סותרו מפני הסכנה ובונה כדרכו.

(2)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ"א סעיף א] בנין, אפילו כל שהוא, אסור; ואם נפרץ גדר גתו (או כותל חצירו א שבינו לחבירו) (מרדכי פ"ק דמ"ק והגהות מיימוני פ"ח), בונה מעשה הדיוט דהיינו שמניח אבנים זו על זו ואינו טח בטיט; או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהם. וכן אם עשה מעקה לגג, בונה אותו מעשה הדיוט; אבל כותל חצר הסמוך לרשות הרבים שנפל, בונה כדרכו; ואם היה נוטה ליפול, סותרו מפני הסכנה ובונה כדרכו. הגה: ואפילו אינו נוטה רק לחצר או למבוי, מותר לסתרו מפני הסכנה ולחזור ולבנותו; וכן בשאר דברים דאיכא למיחש לסכנה, בונה וסותרו כדרכו (בית יוסף בשם רבינו ירוחם ב"י).

(3)רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה טז

אין רואין את הנגעים במועד שמא ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאבל, ואין נושאין נשים ולא מייבמין במועד כדי שלא תשתכח שמחת החג בשמחת הנשואין, אבל מחזירי הוא את גרושתו, ומאריסין נשים במועד, ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין ולא סעודת נישואין כדי שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג.

[דף ז עמוד ב] בהסגר שני. מר סבר: בכהן תליא מילתא, אי טהור - אמר ליה טהור, ואי טמא - שתיק. ומר סבר: לטהרו או לטמאו כתיב.

אמר מר, אמר רבי: נראין דברי רבי יוסי במוחלט ודברי רבי מאיר במוסגר. והתניא איפכא! - תנאי היא אליבא דרבי, מר סבר צוותא דעלמא עדיף ליה, ומר סבר צוותא דאשתו עדיפא ליה. למימרא דמוחלט מותר בתשמיש המטה? - (1) אין, והתניא: וישב מחוץ לאהל שבעת ימים - שיהא אסור בתשמיש המטה, ואין אהל אלא אשתו, שנאמר לך אמר להם שובו לכם לאהליכם. רבי יהודה אומר: שבעת ימים יספרו לו - ימי ספירו, ולא ימי חלוטו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שבעה ימי ספירו, קל וחומר לימי חלוטו. ואמר רבי חייה: דנתי לפני רבי: לימדתנו רבינו, יותם לא היה לו לעזיהו אלא בימי חלוטו, אמר לו: אף אני כך אמרתי. במאי קמיפלגי? רבי יוסי ברבי יהודה סבר: גלי רחמנא בימי ספירו, וכל שכן בימי חלוטו. ומר סבר: מאי דגלי - גלי, ומאי דלא גלי - לא גלי.

למימרא דבכהן תליא מילתא? - אין, והתניא: וביום הראות בו - יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו. מכאן אמרו: חתן שנולד בו נגע - נותנין לו שבעה ימי המשטה, לו ולביתו ולכסותו. וכן ברגל, נותנין לו שבעת ימי הרגל, דברי רבי יהודה. רבי אומר: אינו צריך, (2) הרי הוא אומר וצוה הכהן ופנו את הבית, אם ממתינים לו לדבר הרשות - כל שכן לדבר מצוה. מאי בינייהו? אמר אביי: משמעות דורשין איכא בינייהו. ורבא אמר: דבר הרשות איכא בינייהו. - ורבי יהודה: מהתם לא גמרינן, דחידוש הוא

(1) רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק י הלכה ו

מצות עשה שיהיה המצורע המוחלט מכוסה ראש כל ימי חלוטו ועוטה על שפם כאבל ופורם בגדיו ומודיע העוברים עליו שהוא טמא שנאמר והצורע אשר בו הנגע וגו', אפילו כ"ג שנצטרע פורע ופורם שעשה דוחה את לא תעשה, ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו כאבל שנא' ועל שפם יעטה שיהיו שפתיו דבוקות אבל קורא ושונה ודורש, ואסור לספר ולכבס כל ימי חלוטו, ונוהג בכל הדברים האלו אפילו בשבתות וימים טובים, והרי הוא מותר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה וזוקף את מטתו כשאר העם.

(2) רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק ט הלכה ח

חתן שנראה בו נגע נותנין לו כל שבעת ימי המשטה, וכן אם נראה בבגדיו או בביתו אין רואין אותו עד לאחר המשטה, וכן ברגל נותנין לו כל ימות הרגל שנאמר וצוה הכהן ופנו את הבית וגו' אם המתינה תורה לדבר הרשות שלא יטמאו כליו קל וחומר לדבר מצוה.

[דף ח עמוד א] דהא עצים ואבנים בעלמא לא מטמאו, והכא מטמאו. ורבי אמר: אצטריך, דאי כתב רחמנא וביום הראות בו - הוה אמינא: לדבר מצוה - אין, לדבר הרשות - לא. כתב רחמנא וצוה הכהן. ואי כתב רחמנא וצוה הכהן - הוה אמינא: הני - אין, דלאו טומאה דגופיה. אבל טומאה דגופיה - אימא מיחזא חזיא ליה, צריכא.

אמר מר: יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאי אתה רואה בו. מאי משמע? אמר אביי: אם כן לכתוב רחמנא ביום, מאי וביום - שמע מינה: יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאי אתה רואה בו. רבא אמר: כולה קרא יתירא הוא. דאם כן לכתוב רחמנא ובהראות מאי וביום - שמע מינה: יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו. - ואביי: ההוא מיבעי ליה: (1) ביום ולא בלילה. - ורבא, ביום ולא בלילה מנא ליה? - נפקא ליה מלכל מראה עיני הכהן. ואביי: ההוא מיבעי ליה (2) למעוטי סומא באחת מעיניו. - ורבא נמי מיבעי ליה להכי! - אין, הכי נמי. ואלא ביום ולא בלילה מנא ליה? - נפקא ליה מכנגע נראה לי בבית, לי - ולא לאורי. - ואביי: אי מהתם הוה אמינא: הני מילי - טומאה דלאו דגופיה, אבל טומאה דגופיה - אפילו לאורו נמי, קא משמע לן.

משנה. [דף ח' ע"א] ועוד אמר רבי מאיר: מלקט אדם עצמות אביו ואמו, מפני ששמחה היא לו רבי יוסי אומר: אבל הוא לו. (3) ולא יעורר אדם על מתו, ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום.

גמרא. וקי"ל דר"מ ור' יוסי הלכה כרבי יוסי: ורמינהו: המלקט עצמות אביו ואמו - הרי זה מתאבל עליהם כל היום, ולערב אין מתאבל עליהן. ואמר רב חסדא: אפילו צורין לו בסדינו. אמר אביי: אימא, מפני ששמחת הרגל עליו. ולא יערער על מתו. מאי לא יערער על מתו? אמר רב: כד הדר ספדנא במערבא אמרי: יבכון עמיה כל מירי ליבא.

תניא המלקט עצמות אביו ואמו ה"ז מתאבל עליהן כל היום כולו ולערב אין מתאבל עליהן אמר רב חסדא אפילו צורין לו בסדינו ולא דוקא אביו ואמו אלא על כל הקרובים נמי מתאבל ביום ליקוט עצמותיהם בכל דברים הנוהגים באבל בכפיית המטה ועטיפת הראש ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ורחיצה וסיכה. דתניא באבל רבתי (פי"ב) כל שקורעים עליו במיתתו קורעים עליו בשעת ליקוט עצמותו וכל מי שאינו מאחה בשעת מיתתו אינו מאחה בשעת ליקוט עצמותו. ירושלמי (הל"ה) בראשונה היו קוברין אותו במהמורות נתעכל הבשר מלקטין העצמות וקוברין אותן בארונות. אותו היום היה מתאבל ולמחר היה משמח שגזלו אבותיו מן הדין. תניא באבל רבתי (שם) ליקוט עצמות אים אלא יום אחד לפיכך אין מלקטין אותן עם חשיכה ר"ש אומר היה עומד ומלקטן באותו היום וחשכה מותר ביום שלאחריו ואין עומדין עליהם בשורה ואין אומר עליהן ברכת אבליים אבל אומר תנחומין לעצמו ואין מברין עליו בחבר עיר אבל מברין עליהן בתוך ביתו. ירושלמי (שם) תני אין שמועה לליקוט עצמות א"ר חגי והוא ששמע למחר אבל אם שמע בו ביום יש שמועה לליקוט עצמות ומתאבל עד הערב אף על פי שלא היה שם בשעת ליקוט עצמות תניא ליקוט עצמות אין אומר עליהם קנים ונהי אין אומר עליו לא ברכת אבליים ולא תנחומי אבליים אבל אומרים עליהם הדברים ומה הן הדברים רבנן אמרין קילוסין פירוש מקלסין המת ומספרים בשבחיה ויש מפרשים קילוסין להקב"ה שהוא ממית ומחיה:

תניא (שמחות פי"ב) אין מפרקין את העצמות ואין מפסיקין הגידים אא"כ נתפרקו העצמות מעצמן ונפסקו הגידים מעצמן. כל העצמות אדם מלקט חוץ מעצמות אביו ואמו דברי ר"ע פירוש לא ילקטן בידיו אלא אחרים מלקטין לו רבי יוחנן בן נורי אומר ליקוט עצמות אינו אלא משיכלה הבשר כלה הבשר אין הצורה נכרת בעצמות. מלקט אדם עצמות שני מתים כאחד ונותן אלו בראש אפרקסל מכאן ואלו בראש אפרקסל מכאן דברי ר"י בן נורי ר"ע אומר סוף אפרקסל מתעכל וסוף עצמות להתערב אבל מלקטין ונותן בארזים. פי' סוף אפרקסל להתעכל ונמצאו עצמות ב' מתים מתערבין אלא מלקטין ונותן לכל אחד לעצמו בארון של ארזים. א"ר אלעזר בר צדוק כך אמר לי אבא בשעת מיתתו בתחלה קוברני בבקעה ולבסוף לקט עצמות ותנם בארזים ואל תלקטם אתה בידך שלא יהיו בזוין בעיניך וכן עשיתי לו נכנס יוחנן וליקט ופרס עליהן את הפרקסל ונכנסתי וקרעתי עליהן ופירשתי את הסדין ונתתי עליהם חפורים יבישים וכשם שעשה לאבא כך עשיתי לו:

בפרק מי שמתו (דף יח א) המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדיסקיא ויניחם על גבי חמור וירכב עליהן מפני שנוהג בהן מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני הגנבים מותר. תניא באבל רבתי (פי"ג) המלקט עצמות והמשמר עצמות והמוליך עצמות ממקום למקום פטור מק"ש ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ואם רצה להחמיר על עצמו הרי זה לא יחמיר מפני כבוד עצמות רבי יוחנן בן נורי אומר ירחיק ד' אמות ויקרא ק"ש בן עזאי אומר אם היו בספינה מסלקן לצד אחד ויקרא רבי יצחק אומר של קרובים פטור ושל אחרים חייב רבן שמעון אומר בשבת חייב ובחול פטור רבי נתן אומר אם יש חבילתו עליו ה"ז פטור מפני שזיקת שמירתו עליו ולא זיקת התפלה כתב הרמב"ן ז"ל והלכתא כת"ק דפטור בכל ענין בין בחול בין בשבת והנך תנאי כוליה יחידיאי נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו:

ולא יערער על מתו קודם הרגל שלשים יום. מאי שנא שלשים יום? אמר רב כהנא ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שכינס מעות לעלות לרגל, ובא ספדן ועמד על פתח ביתו, ונטלתן אשתו ונתנתן לו, ונמנע **אותו האיש ולא עלה לרגל**. באותה שעה אמרו: לא יעורר על מתו, ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום. ושמואל אמר:

(1) [רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק ט הלכה ו] אין רואין את הנגעים אלא ביום בין להסגיר בין להחליט בין לפטור, שהרי בכל הענין הוא אומר ביום וביום, ואין רואין לא בשחרית ולא בין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעון לפי שכהן נראית עזה, ולא בצהרים לפי שעזה נראית כהה, אימתי רואין אותו בשעה רביעית ובחמישית ובשמינית ובתשיעית, בין נגעו אדם בין נגעו בגדים ובתים.

(2)[רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק ט הלכה ה] חלל פסול לראיית נגעים שנאמר אחד מבניו הכהנים בכהונתם אבל בעלי מומין כשירים לראיית נגעים ובלבד שלא יהיה סומא ואפילו באחת מעיניו, ואפילו כהן שכהן מאור עיניו לא יראה את הנגעים שנאמר לכל מראה עיני הכהן.

(3)[רמב"ם הלכות אבל פרק יא הלכה ו] לא תעורר אשה על מת שלה שלשים יום קודם לחג, כדי שלא יבא החג והם דוים, שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום, במה דברים אמורים במת ישי, אבל אם מת בתוך שלשים יום סמוך לחג מעוררת.

(3)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה כד] נשים במועד בפני המת מענות אבל לא מטפחות ולא מקוננות, נקבר המת אין מענות, בראשי חדשים וחנוכה ופורים בפני המת מענות ומטפחות אבל לא מקוננות, אי זהו עוני שכולן עונות כאחת, קינה אחת אומרת וכולן עונות, ואסור לאדם שיעורר על מתו קודם לרגל שלשים יום כדי שלא יבא הרגל והוא נעצב ולבו דואג וכואב מזכרון הצער אלא יסיר הדאגה מלבו ויכין דעתו לשמחה.

(3)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ"ז סעיף ג] כל ל' יום לפני המועד אסור להספיד על המת שמת לו לפני שלשים יום קודם המועד; ואפילו אם יש לו הספד בלא זה, כגון שמת לו מת בתוך ל' שמותר לספדו אפילו מת ערב הרגל, אסור להספיד עמו על המת שמת לפני שלשים יום קודם המועד.

(3)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שמ"ז סעיף א] מי שמת לו מת לפני שלשים יום הסמוכים לרגל, לא יספדנו משיכנסו שלשים יום הסמוכים לרגל, ואפילו יש לו הספד בלא זה כגון שמת לו מת בתוך שלשים שמותר לספדו, ואפילו מת ערב הרגל אסור להספיד עמו על המת שמת לו לפני שלשים יום קודם המועד.

[דף ח עמוד ב] (1) לפי שאין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שלשים יום. מאי בינייהו? - איכא בינייהו דקעביד

בחנם. וכתב ה"ר יצחק גיאות ז"ל וכו' דטעמא משום עליית הרגל שרי והקשה הרמב"ם ז"ל א"כ לימא איכא בינייהו בזמן הזה אלא אף בזמן הזה אסור אי משום דכל שבמנין צריך מנין אחר להיתיר אי משום דלא דוקא משום עליית רגל אלא נמי משום שמחת רגל שאדם מקמץ מעות לצורך המועד ואתו לבטולי משמחת הרגל והראב"ד ז"ל כתב וק"ל כשמואל דגרס בירושלמי (הלכה ה) לא יעורר על מתו איזהו העירור מזכירו בין המתים לא יספידו איזה הספד שהוא עושה לו קודם לרגל ל' יום זה העושה לו הספד בפני עצמו הדא דתימא בישן אבל בחדש מותר איזהו חדש תוך שלשים יום ישי אחר שלשים יום כלומר אם מת לו מת בתוך שלשים יום אפילו ערב הרגל מותר לספדו כדרכו מפני שהמיררות כבד הוא בלבד על מיתת המת ואין בו תוספת מפני ההספד מזה נראה דמפני צער המועד הוא כשמואל והרמב"ם ז"ל כתב כיון דק"ל דהלכתא כרב באסורי אין לשמת כל זה מפני שיטת הירושלמי אי אתיא כוונתה דשמואל ול"נ כיון דבחדש לישנא אמרה רב כהנא נסמך על הירושלמי דהאי לישנא עיקר ואין אנו צריכין לסתור הכלל שלנו:

משנה. (2) אין חופרין כוכין וקברות במועד, (2) אבל מחנכין את הכוכין במועד. (3) ועושין נברכת [דף ג עמוד ב]

במועד, וארון עם המת בחצר. רבי יהודה אומר, אלא אם כן יש עמו נסרים. אין חופרין כוכין פירוש להקבר בהן לאחר המועד וכן פירש"י שהיה דרכן לחפור כוכין להיות מזומנים לצורך מתים שימותו דטרחא יתירא הוא והא דאמרין בעלמא (ביצה דף ו א) דאפילו ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ה"מ לטלטל או שאר דברים שאין בו טורח כגון לכבסו או לגזוז שערו אבל חפירה לא ודבריו תמוהין שהרי פירש תחלה אין חופרין כוכין וקברות שיהיו מזומנים לצורך מתים שימותו ומה שייך להביא על זה מת ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל דהיינו לקבור בו ביום ועוד מה שכתב אבל חפירה לא משמע שאין לחפור קבר ביום טוב שני והא ליתא דיו"ט שני לגבי מת כחול שזוהר רבנן ואפילו למיגד ליה גלימא ולמיגד ליה אסא וכ"ש לחפור לו קבר וכו' ליישב דבריו שהיה קשה לו מ"ש שני שאם מת ביום טוב שני סמוך לערב שאין שהות לקבור ביום ואפילו הכי יתעסקו בו ישראל ביום לצורך קבורת חול וכן בחול המועד היה ראוי שיהא מותר לחפור קברים לצורך קבורת חול ויתיר דבכי האי גוונא לא היתיר אלא לטלטל ודברים שאין בהן טורח אבל חפירה דכיון דאין שהות ביום לקבור גם לא יעשה הקבר ביום וגם אסור למיגד ליה גלימא ולמיגד ליה אסא ביום וכן במועד נמי אין לחפור קברים לצורך חול ומדבריו למדנו אם מת ביום טוב שני ואין רוצין לקבור בו ביום שאין עושין שום דבר איסור מלאכה בהן ביום ויראה דאפילו ע"י נכרי אסור. ותמה הראב"ד ז"ל אם לצורך אחר המועד הוא למה מחנכין אותו במועד שהרי אמרו מרחיב ומאריך בו במועד ופירש הראב"ד ז"ל דלקבור בו במועד איירי ואפ"ה אין חופרין אותו לכתחלה במועד מ"ט משום דאפשר ליה בנברכת והוא הבקיע שהוא כעין קברות שלנו 'ירושלמי' (הלכה ו) עושין נברכת במועד זה הבקיע וכל שהוא תושב נקרא בקיע כי זה הבקיע אין עושין אותו קבר לעולם אלא לשעה כמו גר ותושב והיינו מהמורות דאמרן לעיל (סימן י) וזה שמת במועד נותנין אותו לתוכו עד אחר המועד שחופרין לו כוך או בונין לו קבר לפי כבודו ולא מסתבר כלל כפירושנו כי גנאי גדול הוא למת לפנותו מקבר לקבר קודם שנתעכל הבשר וראוי הוא להיתיר צורך קבורה יותר מהיתיר דבר האבד ומה שתמה על החינוך תירץ הרמב"ם ז"ל לפי שהכוכין והקברות צרכי רבים הן רבים שנתו רבים ישנו ובצרכי רבים כתבתי למעלה (סימן ו) דאין עושין אותן בתחלה במועד כשאין צריכין להם במועד כמו אין חופרין בורות שיחין ומערות של רבים במועד כשאין צריכין להם במועד אבל חופרין אותן אף על פי שאין צריכין להן עד לאחר המועד והחינוך דמיא לחסידות בורות:

גמרא. אין חופרין כוכין וקברות במועד פ' להקבר בהן אחר המועד מאי כוכין ומאי קברות? אמר רב יהודה: כוכין -

בחפירה, וקברות - בבנין. תניא נמי הכי: אלו הן כוכין ואלו הן קברות, כוכין - בחפירה, וקברות - בבנין. אבל

מחנכין את הכוכין, כיצד מחנכין? אמר רב יהודה: (2) שאם היה ארוך - מקצרו. במתניתא תנא: מאריך בו

ומרחיב בו. ועושין נברכת וכו', מאי נברכת? אמר רב יהודה: זו בקיע. - והתניא: הנברכת והבקיע! - אמר אביי ואיתימא רב כהנא: גיהא ובר גיהא.

וארון עם המת בחצר. תנינא להא דתנו רבנן: (4) עושין כל צורכי המת: גוזזין לו שער, ומכבסין לו כסותו, ועושין

לו ארון מנסרין המנסרין מערב יום טוב. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף מביאין עצים, נסרים ומנסרין בצינעא

בתוך ביתו. והלכתא כרשב"ג דסתם מתניתין כוונתיה: ירושלמי (הלכה ד) הדא דתימא לא שנו אלא באדם שאינו מפורסם אבל במת אדם מפורסם

עושין לו ארון ואפילו בשוק כד דמך רבי חנינא חברין עבדו ליה ארון בשוק והכל מודים שלא יקוץ לו ארזים ודכוותא לא יחצוב לו אבנים ואם היו חצובות מן ההר פלוגתא דר' יהודה ורבנן: פירוש הא חצובות מן ההר אלא שצריך לחלקן ולרבען או לחלקן א' לשנים או לג' דמיא דארזים לנסר:

משנה. (5) אין נושאים נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מייבמין, מפני ששמחה היא לו, אבל מחזיר

הוא את גרושתו. (6) ועושה אשה תכשיטה במועד, רבי יהודה אומר: אשה לא תסוד, מפני שניווול הוא לה.

(7) ההדיט תופר כדרכו, (7) והאומן מכליב. (8) ומסרגין את המטות, רבי יוסי אומר: ממתחין. [ירושלמי] הדא דתימא בגרושה מן הנישואין אבל מן

האירוסין לא מפני ששמחה היא לו:

גמרא. מפני ששמחה היא לו וכי שמחה היא לו מאי הוי אמר רב יהודה אמר שמואל וכן אמר רבי אלעזר אמר רבי

אושעיא, ואמר לה אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: . (5.1, 9) לפי שאין מערבין שמחה בשמחה. רבה בר [רב] הונא אמר: מפני שמחין

שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו. אמר ליה אביי לרב יוסף: הא דרבה בר [רב] הונא - דרב הוא, דאמר: ואמר רב דניאל בר קטינא אמר

רב: מניין שאין נושאים נשים במועד - שנאמר ושמחת בחגך, בחגך - ולא באשתך. עולא אמר: היינו טעמא דאין

נושאים נשים במועד מפני הטורח. רבי יצחק נפחא אמר: מפני ביטול פריה ורביה. מיתיבי: תניא כל אלו שאמרו

אסורים לישא אשה ברגל במועד

(1)[רמב"ם הלכות אבל פרק יא הלכה ו] לא תעורר אשה על מת שלה שלשים יום קודם לחג, כדי שלא יבא החג והם דוים, שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום, במה דברים אמורים במת ישר, אבל אם מת בתוך שלשים יום סמוך לחג מעוררת.

(2)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ח] אין חופרין קבר להיותו מוכן למת שימות ואין בונים אותו, אבל אם היה עשוי הרי זה מתקנו במועד, כיצד מוסיף במדתו או מקצר במדתו כדי שיהיה נכון לעת שיקבר בו. /השגת הראב"ד/ אין חופרין קבר להיותו מוכן למת. א"א גם זה טעות גדולה וקודם שימות המת למה מתקנין אותו כלל אלא הכל משימות המת.

(2)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמז סעיף יא] אין חופרים כוכין בחפירה וקברות בבנין בחול המועד להיות מוכנים למת שימות; אבל מחנכין אותו, שאם היה ארוך מקצרו או מאריכו או מרחיבו.

(3)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ד] זרעים שלא שטו מלפני המועד לא ישקם במועד מפני שהן צריכין מים רבים ויבא לידי טורח יתר, ומותר להסב את הנהר ממקום למקום ולפתוח נהר שנסתם, בורות שיחין ומערות של יחיד אם היה צריך להם חוטטין אותן ושפין את סדקיהן אבל אין חופרין אותן לכתחילה, וכונסים לתוכן מים אף על פי שאינו צריך להן, ועושין נברכת במועד. /השגת הראב"ד/ זרעים שלא שטו. א"א הברייא (מו"ק ו) שונה את זה על זרעים שלא שטו לפני המועד והוא שונה אותו על כל השדה של אילנות ואולי מדעתו למד מזה לזה. /השגת הראב"ד/ ועושין נברכת במועד. א"א לא נמלט מן הטעות שטועין בו רבים שהם סוברים נברכת כמו עוגיות וטעו טעיות גדולות ידועות לכל מבין וכי אינה אלא מענין חפירת הקבר וכן אמרו בירושלמי (מו"ק פ"א ה"ו) נברכת זו הבקיע וכן כל שהוא תושב נקרא בקיע והוא החפירה שאנו עושין עכשיו למת והם היו עושין אותם לקבר שעה עד שיחפרו לו כוך או בנין נאה ואותו הבקיע עושין במועד עד לאחר המועד שיעשה לו כוך או קבר לפי כבודו.

(4)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה טו] עושין כל צרכי המת במועד, גוזזין שערו ומכבסין כסותו ועושין לו ארון, ואם לא היו להם נסרים מביאין קורות ונוסרין מהם נסרים בצנעה בתוך הבית, ואם היה אדם מפורסם עושין אפילו בשוק, אבל אין כורתין עץ מן היער לנסור ממנו לוחות לארון, ואין חוצבין אבנים לבנות בהן קבר.

(4)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמז סעיף י] עושין כל צרכי המת בחוה"מ; גוזזין שערו, ומכבסין כסותו, ועושין לו ארון בחצר שבו המת כדי שיהא ניכר שהוא לצורך המת; ואם לא היו להם נסרים, מביאים קורות ונוסרים מהם נסרים בצניעה בתוך הבית; ואם היה אדם מפורסם, עושין אפילו בשוק. אבל אין כורתין עץ מן היער לנסור ממנו נסרים לארון, ואין חוצבין אבנים לבנות בהם קבר; ובמקום שהיהודים מעט דרים במקום אחד והכל יודעים כשיש מת בעיר, הכל חשוב כמפורסם.

(5.1)[רמב"ם הלכות אישות פרק י הלכה יד] מותר לארס בכל יום חול אפילו ל בתשעה באב בין ביום בין בלילה, אבל אין נושאים נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודתו, ואין צריך לומר שאסור לישא בשבת, ואפילו בחולו של מועד אין נושאים נשים כמו שביארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר (בראשית כ"ט) מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת, ושאר הימים מותר לישא אשה בכל יום שירצה והוא שיטרח בסעודת נישואין שלשה ימים קודם יום הנישואין.

(5)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמו סעיף א] אין נושאים נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מיבמין; ומותר לארס ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין הארוס בבית ארוסתו בשעת אירוסין; ומותר לעשות ריקודין ומחולות ולעשות סעודת הארוס עם מריעיו שלא בבית ארוסתו, וכן לסעוד הארוס בבית ארוסתו שלא בשעת אירוסין, מותר.

(5)[שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן סד סעיף ו] אין נושאים נשים בחול המועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מיבמין; אבל מחזיר גרושתו מן הנישואין, אבל לא מן האירוסין.

(6)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה כ] מותר ליטול שפה בחולו של מועד, ליטול צפרנים ואפילו בכלי, ומעברת האשה השיער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי, ועושה כל תכשיטה במועד, כוחלת ופוקסת ומעברת סרק על פניה וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בו והוא שתוכל לקפלו במועד.

(6)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמו סעיף ה] עושה אשה כל תכשיטה במועד; כוחלת ופוקסת (פי' מחלקת שעה לכאן ולכאן רש"י), ומעברת סרק על פניה, וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בו; והוא שתוכל לסלקו במועד; ומעברת שער מבית השחי ומבית הערוה, בין ביד בין בכלי, ומעברת סכין על פדחתה.

(7)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ה] מי שצריך לתפור לו בגד או לבנות לו מקום במועד, אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה אותה כדרכו, ואם היה אומן מהיר הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט, כיצד בתפירה מכלב ובבנין מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהן ושף סדקי הקרקע ומעגילים ביד וברגל כעין שמעגילים במחלצים וכן כל כיוצא בזה.

(7)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמא סעיף ה] מי שצריך לו בגד במועד, אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה אותו כדרכו; ואם היה אומן מהיר, הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט, דהיינו שיעשה תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה, כשיני הכלב. הגה: וכל אדם יחמיר על עצמו לתפור בשינוי זה; ולא מהני לאומן לתפור על ידי שישינה באחיזת המחט בידו, אלא בעינן שינוי הניכר (תה"ד סימן פ"ז).

(8)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה יג] תנור וכירים שאפשר שייבשו ויאפה בהן במועד עושין אותן ואם לאו אין עושין אותן, ובין כך ובין כך בונים על חרש של תנור ועל הכירה הטפילה שלהן ומסרגין את המטות, ונקרין את הריחים ופותחים להן עין ומעמידין אותן ובונים אמת המים של ריחים.

(8)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמא סעיף ב] מסרגין (פי' הוא כעין האריגה אלא שבסריגה יש ריוח מה בין חוט לחוט) המטות, אבל אין מפשילין חבלים בתחלה.

(9)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה טז] אין רואין את הנגעים במועד שמא ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאבל, ואין נושאים נשים ולא מייבמין במועד כדי שלא תשתכח שמחת החג בשמחת הנשואין, אבל מחזיר הוא את גרושתו, ומארסין נשים במועד, ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין ולא סעודת נישואין כדי שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג.

(9)[שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן סב סעיף ב] יש לאדם לישא נשים רבות כאחד, ביום אחד, ומברך ברכת חתנים לכלם כאחד; אבל לשמחם, צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה, אם בתולה שבעת ימים, ואם בעולה שלשה ימים, ואין מערבין שמחה בשמחה. הגה: ואין לעשות חופת ב' אחיות ביחד (סמ"ק בשם ספר חסידים). וי"א דאף בשתי נכריות יש ליזהר שלא לעשותן כאחת, משום איבה, שמא יכבדו אחת יותר מחבירתה (מרדכי פ"ק דמ"ק); ואין מזהרין מזה, ואדברא יש מכוונים לעשות חופות עניות עם חופות עשירות, משום מצוה (הגהות מיימוני בשם ר"י מפריז).

[דף ט עמוד א] מותרים לישא ערב הרגל המועד. קשיא לכולהו! - לא קשיא: למאן דאמר משום שמחה - עיקר שמחה חד יומא הוא.

למאן דאמר משום טירחא - עיקר טירחא חד יומא הוא. למאן דאמר משום ביטול פריה ורביה - לחד **דלחד יומא לא משהי איניש נפשיה.** ודאין מערבין שמחה בשמחה מנלן? דכתיב ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול **מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום.** ואם איתא דמערבין שמחה בשמחה - איבעי ליה למינטר עד החג, ומיעבד שבעה להכא ולהכא. - ודלמא: מינטר - לא נטרינן, והיכא דאתרמי - עבדינן! - איבעי ליה לשיורי פורתא. - שיורי בנין בית המקדש לא משיירין! - איבעי ליה לשיורי באמה כליא עורב. - - אמה כליא עורב צורך בנין הבית הוא! - אלא, מדמייטר קרא; **מכדי כתיב ארבעה עשר יום שבעת ימים ושבעת ימים למה לי? שמע מינה: הני לחד, והני לחד.**

אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן: אותה שנה לא עשו ישראל את יום הכפורים, והיו דואגים ואומרים: שמא נתחייב שונאיהן של ישראל כלליה, יצתה בת קול ואמרה להם: כולכם מזומנים לחיי העולם הבא. מאי דרוש? אמרו: קל וחומר; ומה משכן שאין קדושתו קדושת עולם, וקרנן יחיד - דוחה שבת, דאיסור סקילה, מקדש, דקדושתו קדושת עולם, וקרנן צבור, ויום הכפורים דענוש כרת - לא כל שכן? - - אלא אמאי היו דואגים? - התם - צורך גבוה, הכא - צורך הדין. הכא נמי, מיעבד, ליעבדו, מיכל לא ניכלו ולא לישת! - אין שמחה בלא אכילה ושתיה. ומשכן דדחי שבת מנלן? אילימא מדכתיב ביום הראשון... וביום השביעי - דלמא שביעי לקרבנות! - אמר רב נחמן בר יצחק: אמר קרא ביום עשתי עשר יום, מה יום כולו רצוף - אף עשתי עשר יום, מה יום כולו רצוף - אף שנים עשר יום כולו רצוף. - ודלמא הכא נמי: ימים כולו רצוף. - ודלמא ימים הראויין! - כתיב קרא אחרינא: ביום שנים עשר יום, מה יום כולו רצוף - אף שנים עשר יום כולו רצוף. - ודלמא ימים הראויין? - אמר ר' יוחנן: תרי קראי למה לי? ומקדש דדוחה יום הכפורים מנלן? אילימא מדכתיב ארבעה עשר יום - ודלמא ימים הראויין? - גמר יום יום מהתם. יצתה בת קול ואמרה להם: כולכם מזומנים לחיי העולם הבא. ומנלן דאחיל להו - דתני תחליפא: ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו. לאהליהם - שהלכו ומצאו נשיהם בטהרה, שמחים - שנהנו מזיו השכינה, וטובי לב - שכל אחד ואחד נתעברה אשתו בבן זכר, על כל הטובה - שיצתה בת קול ואמרה להם: כולכם מזומנים לחיי העולם הבא. לדוד עבדו ולישראל עמו בשלמא לישראל עמו - דאחיל להו עון יום הכפורים, אלא לדוד עבדו מאי היא? - אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שביקש שלמה להכניס ארון למקדש דבקו שערים זה לזה, אמר שלמה עשרים וארבע רגלים ולא נענה. פתח ואמר: שאו שערים ראשיכם וגו' ולא נענה. כיון שאמר ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך - מיד נענה. באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה וידעו הכל שמחל לו הקדוש ברוך הוא על אותו עון.

רבי יונתן בן עסמי רבי יהודה בן גרים תנו פרשת נדרים בי רבי שמעון בן יוחי, איפטור מיניה באורתא. לצפרא הדור וקא מפטרי מיניה, אמר להו: ולא איפטירות מיני באורתא? אמרו להו: למדתנו רבינו, (1)תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר - צריך ליפטור ממנו פעם אחרת, שנאמר **כתיב ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וכתוב וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי שלח את העם! אלא מכאן לתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר - צריך ליפטור ממנו פעם אחרת שנייה.** אמר ליה לבריה: בני אדם הללו אנשים של צורה הם, זיל גביהו דליברכור. אזל, אשכחינהו דקא רמו קראי אהדדי; כתיב פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יכנו, וכתוב ארח חיים פן תפלו! - לא קשיא: כאן - במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים,

(1)שולחן ערוך יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמב סעיף טז

לא יתן שלום לרבו ולא יחזיר לו שלום, כדרך שאר העם, אלא שוחה לפניו כה ואומר לו ביראה ובכבוד: (שלום עליך רבי, ואם נתן לו רבו שלום, אומר שלום עליך מורי ורבי. (וכן נוהגין). וי"א דאין לתלמיד לשאול בשלום רבו כלל, שנאמר: ראוי נערים ונחבאו (איוב כח, ט)). (ירושלמי הביא הגהות מיימוני פ"א וכ"כ תא"ו נתיב ב' וב"י בשם רבינו יונה). ולא יחלוץ תפיליו לפני רבו ולא יסב לפניו, אלא יושב כיושב לפני המלך. היה רבו יושב בסעודה עם אחרים, נוטל רשות מרבו ואח"כ מאחרים. (רוקח סימן של"ה). ולא יתפלל לפניו ולא לאחוריו ולא בצדו, ואין צריך לומר שאסור להלוך בצדו, אלא יתרחק לאחר רבו. ולא יהא מכוון כנגד אחוריו, אלא יצדד עצמו לצד אחר, בין כשמתפלל עמו בין כשהולך עמו. וחוצ' לד' אמות, הכל מותר. ועיין בא"ח סי' צ"ד. ולא יכנס עמו למרחץ אא"כ הוא צריך לו. הגה: ואם היה התלמיד במרחץ קודם לרבו, ובא רבו לשם, א"צ לצאת. (מהרי"ו בדין). וכל זה לא מייירי אלא במקום שהולכים ערומי ערוה במרחץ, אבל במקום שהולכים במכנסים, מותר. (אגודה פ' מקום שנהגו) וכן המנהג פשוט ליכנס עם רבו ואביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו למרחץ, אף על פי שבגמרא אסרו כולם, והכל הוא מטעם דעכשיו הולכים במכנסים. ולא יושב לפניו, עד שיאמר לו: שב, ולא יעמוד, עד שיאמר לו: עמוד, או עד שיטול רשות לעמוד. וכשנפטר מלפניו לא יחזיר לו אחוריו, אלא נרתע לאחוריו, ופניו כנגד פני רבו. הגה: והנפטר מרבו ונטל ממנו רשות ולן בעיר, צריך לחזור וליטול ממנו רשות (ש"ס פ"ק דמ"ק ור' ירוחם). ודוקא שלא אמר לו מתחלה שרוצה ללון בעיר, אבל אם הגיד לו בשעה שנטל רשות, א"צ לחזור וליטול ממנו רשות. (הר"ן שם). ולא ישב במקומו; ולא יכריע דבריו בפניו; ולא יסתור דבריו. וחייב לעמוד מפניו, משיאנו מרחוק מלא עיניו עד שיתכסה ממנו שלא יראה קומתו, ואח"כ ישב. ואפילו היה רכוב, צריך לעמוד מפניו, דחשיב כמהלך. הגה: י"א דאין אדם חייב לעמוד לפני רבו, רק שחרית וערבית. (טור בשם הרמב"ם). ודוקא בבית הרב, אבל בפני אחרים שאין יודעים שעמד לפניו, חייב לעמוד. (ב"י בשם התוס' ומרדכי בשם ר"י וע"פ).

[דף ט עמוד ב] כאן - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים. הדר יתבי וקא מבעי להו: כתיב יקרה היא מפנינים וכל חפצך לא ישוו בה, הא חפצי שמים - ישוו בה, וכתוב וכל חפצים לא ישוו בה - דאפילו חפצי שמים לא ישוו בה! - כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים. אמרו ליה: מאי בעית הכא? אמר להו: דאמר לי אבא: זיל גבייהו דליברכך. - אמרו ליה: יהא רעוא דתזרע ולא תחצד, תעייל ולא תיפוק, תיפוק ולא תעייל, ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך, לבלבל פתורך, ולא תחזי שתא חדתא. כי אתא לגבי אבוא, אמר ליה: לא מבעיא דברוכי לא בירכן - אבל צעורי צעורן. - אמר ליה: מאי אמרו לך? - הכי והכי אמרו לי. - אמר ליה: הנך כולהו ברכתא ניהו; תזרע ולא תחצד - תוליד בנים ולא ימותו. תעייל ולא תיפוק - תעייל כלתא ולא לימותו בנך דליפקון. תיפוק ולא תעייל - תוליד בנתא ולא ימותו גוברייהו וליהדרו לותיך. ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך - דהאי עלמא אושפיזך וההיא עלמא ביתא, דכתיב קרבם בתימו לעולם אל תקרי קרבם אלא קברם. לבלבל פתורך - בבני ובנתא, ולא תיחזי שתא חדתא - דלא תמות אנתך ולא תנסב אינתתא אחריתי. רבי שמעון בן חלפתא אפטר מיניה דרב, אמר ליה (אבוא) +מסורת הש"ס: [לבריה] +: זיל לגביה דליברכך. - אמר ליה: יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש. אתא גבי אבוא. אמר ליה: מאי אמר לך? - אמר ליה: מילין בעלמא הוא דאמר לי. - אמר ליה: ברכך ברכתא דברכן קודשא בריך הוא לישראל ותנא בה, דכתיב ואכלתם אכול ושבעו והללתם וגו' ולא יבשו עמי לעולם וידעתם כי בקרב ישראל אני וגו' ולא יבשו עמי לעולם.

[דף ט' ע"ב] ועושה אשה תכשיטה במועד ר' יהודה אומר לא תסוד מפני שניוול הוא לה: תנו רבנן: (1) אלו הן תכשיטי נשים תכשיטה של אשה: כוחלת, ופוקסת, ומעברת שעה מעל פניה ומעבירה שרק על פניה, ואיכא דאמרי:

מעברת סרק סכין על פניה של מטה. דביתהו דרב חסדא מקשטא באנפי כלתה. יתיב רב הונא בר חיננא קמיה דרב חסדא, ויתיב וקאמר: לא שנו אלא ילדה, אבל זקנה - לא. אמר ליה: האלהים! אפילו אמר, ואפילו אימא דאימך, ואפילו עומדת על קברה. דאמרי אינשי: בת שיתין כבת שית, לקל טבלא רהטא.

רבי יהודה אומר לא תסוד. תניא, רבי יהודה אומר: אשה לא תסוד, מפני שניוול הוא לה. ומודה רבי יהודה (1) בסיד שיוכלה לקפלו במועד שטופלות במועד, שאף על פי שמצירה היא עכשיו - שמחה היא לאחר זמן. ומי אית ליה לרבי יהודה האי סברא? והתנן, רבי יהודה אומר: נפרעין מהן מפני שמצור. (2) אמרו לו: אף על פי שמצור עכשיו - שמח הוא לאחר זמן! - אמר רב נחמן בר יצחק: הנח להלכות מועד, דכולהו מצר עכשיו ושמח לאחר זמן ניהו. רבינא אמר: נכרי לענין פרעון לעולם מצר. אמר רב יהודה: בנות ישראל שהגיעו לפירקן ולא הגיעו לשנים, עניות - טופלות אותן בסיד, עשירות - טופלות אותן בסולת, בנות מלכים - בשמן המור, שנאמר ששה חדשים בשמן המור. מאי שמן המור? רב הונא בר חיננא אמר: סטכת. רב ירמיה בר אמי אמר: שמן זית שלא הביא שלישי. תניא, רבי יהודה אומר: אנפיקין - שמן זית שלא הביא שלישי. ולמה סכין אותו - שמשיר את השער ומעדין את הבשר. רב ביבי הוה ליה ברתא, טפלה אבר אבר, שקל בה ארבע מאה זוזי. הוה ההוא נכרי בשבבותיה דהוה ליה ברתא, טפלה בחד זמנא - ומתה. אמר: קטלא ביבי לברתי. אמר רב נחמן: רב ביבי דשתי שיכרא - בעיין בנתיה טפלא, אן דלא שתינ שיכרא - לא בעיין בנתין טפלא.

(1) רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה כ

מותר ליטול שפה בחולו של מועד, ע וליטול צפרנים ואפילו בכלי, ומעברת האשה השיער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי, ועושה כל תכשיטה במועד, כוחלת ופוקסת ומעברת סרק על פניה וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בו והוא שתוכל לקפלו במועד.

(1) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ"ה סעיף ה] עושה אשה כל תכשיטה במועד; כוחלת ופוקסת (פי' מחלקת שעה לכאן ולכאן רש"י), ומעברת סרק על פניה, וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בו; והוא שתוכל לסלקו במועד; ומעברת שער מבית השחי ומבית הערוה, בין ביד בין בכלי, ומעברת סכין על פדחתה.

(2) [רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ט הלכה א] שלשה ימים לפני חגם של עובדי כוכבים אסור ליקח מהם ולמכור להם דבר המתקיים, ללוות מהן ולהלוותם ליפרע מהן ולפרוע להם מלוה בשטר או על המשכון אבל מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידם, ומותר למכור להן דבר שאינו מתקיים כגון ירקות ותבשיל עד יום חגם, במה דברים אמורים בארץ ישראל אבל בשאר ארצות אינו אסור אלא יום חגם בלבד, עבר ונשא ונתן עמהן באותן השלשה ימים הרי זה מותר בהנאה, והנושא ונותן ביום חגם עמהן הרי זה אסור בהנאה.

(2) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קמ"ח סעיף א] שלשה ימים לפני חגם של עובדי עבודת כוכבים אסור ליקח מהם ולמכור להם ב דבר המתקיים. ומותר למכור להם דבר שאינו מתקיים עד יום חגם, כגון ירקות ותבשיל. וכן אסור להשאיל ולשאול ולהלוות בלא רבית (טור והפוסקים), ללוות מהם ולפרוען וליפרע מהם מלוה בשטר או על המשכון, אבל מלוה על פה נפרעים מהם מפני שהוא כמציל מידם, ובזמן דידם תקיפה, אפילו בשטר חשיב כמציל מידם. ואם היא מלוה בריבית, אפילו במשכון חשיב כמציל מידם.

מתני' [דף י' עמוד א'] ההדיט תופר כדרכו. והאומן מכליב ומסרגין את המטות ר' יוסי אומר אף ממתחין:

גמ' היכי דמי הדיוט אמרי דבי רבי ינאי כל שאינו יכול להוציא מלא מחט רבי יוסי בר חנינא אמר כל שאינו יכול לכונן אמרא בשפת חלוקן מאי מכליב רבי יוחנן אמר מפסיע רבה בר שמואל אמר שיני כלבתא

גמ' [דף י' ע"א] היכי דמי הדיוט? אמרי דבי רבי ינאי: כל שאינו יכול להוציא מלא המחט **כאחת בבת אחת**. רבי יוסי בר

חנינא אמר: כל שאינו יכול לכונן אימרא בחפת חלוקו. ולא אפסיקא הלכתא כמאן הלכך המכיר בעצמו שהוא יודע באחד מאלו לא

יתפור במועד והאומן מכליב, מאי מכליב? רבי יוחנן אמר: מפסיע, רבה בר שמואל אמר: **שיני כלבתא**. הכא נמי לא איפסיקא הלכתא כמאן הלכך הצריך לתפור לצורך המועד יעשה כחומרי שניהם תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה כשיני הכלב

ולומר לאומן נכרי לתפור לצורך המועד אסור דכל שאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה כדאמר לקמן בפרק מי שהפך (דף יב א) הלכך אין לומר לנכרי לתקן לו מנעליו ומלבושיו שהן קרועין ואין להתיר מטעם זה משום דהוי כדבר האבד שאם לא יתקנם יתקרו יותר ויתקלקלו דכה"ג לא מקרי דבר האבד אלא כי הני דפרק מי שהפך (דף יא א) זיתיו ויינו ושאר דברים דתניא בגמרא שיתקלקל עיקר הענין אבל בשביל מיעוט תוספת קלקול לא מיקרי דבר האבד ואמרין נמי בפרק מי שהפך (דף יב א) הלכות מועד עקרות הן ואין למדות זו מזו וכן מצאתי כתוב בשם ריב"א דאסור לתקן מנעלים בחוה"מ והביא ראיה מהא דאמר' בפרק מקום שנהגו (דף נה ב) רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף הרצענים שכן עולי רגלים מתקנים מנעליהם בחש"מ ומשמע דוקא עולי רגלים הוא דשרי אבל לשאר כל אדם שנקרעו מנעליו אסור דאי הוה שרי לכל אדם ה"ל למימר שכן מותר לתפור מנעלים בחולו של מועד כדקאמר התם שכן הדיוט תופר כדרכו בחול המועד:

ומסרגין את המטות רבי יוסי אומר ממתחין, הרב אלפסי הביא זאת המשנה כצורתה ר"ל דהלכה כרבנן ואף על גב דתניא בגמרא מסרגין את המטות ואצ"ל שממתחין דברי ר' מאיר ור' יוסי אומר ממתחין ואין מסרגין וק"ל ר"מ ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי מ"מ מדסתם לן דברי ר"מ במתני' משמע שהן עיקר ואסיקנא בגמ' דמסרגין היינו שתי וערב ושרי ליה ר"מ בלא שינוי דחשיב ליה דבר האבד: מאי מסרגין ומאי ממתחין? כי אתא רב דימי אמר: פליגי בה רבי חייא בר אבא ורב אסי, ותרוייהו משמיה דחזקיה ורבי יוחנן; חד אמר: מסרגין - שתי וערב, וממתחין - שתי בלא ערב. וחד אמר: מסרגין שתי בלא ערב, וממתחין - שאם היה רפוי ממתחו. אינו? והא תני רב תחליפא בר שאול:

תנא (1) ושויין שאין מפשילין חבלים במועד לכתחלה. בשלמא למאן דאמר מסרגין שתי וערב, וממתחין שתי בלא ערב - היינו דקתני רב תחליפא בר שאול: ושויין שאין מפשילין חבלים לכתחלה. אלא למאן דאמר: מסרגין - שתי בלא ערב, וממתחין - שאם היה רפוי היה ממתחו. השתא שתי וערב אמרת לא, חבלים לכתחלה מביעינא! קשיא. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבי חייא בר אבין: מי איכא למאן דאמר מסרגין שתי בלא ערב? והתנן, רבי מאיר אומר: המטה - משיסרוג בה שלשה בתים! אלא, כי אתא רבין אמר: במסרגין - כולי עלמא לא פליגי דשתי וערב. אלא כי פליגי - בממתחין, מר סבר: ממתחין שתי בלא ערב, ומר סבר: שאם היה רפוי - ממתחו. מיתיבי: מסרגין את המטה ואין צריך לומר שממתחין, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: ממתחין, אבל לא מסרגין. ויש אומרים: אין ממתחין כל עיקר. בשלמא למאן דאמר ממתחין שתי בלא ערב - היינו דאיתו יא אומרים לאיפלוגי. אלא למאן דאמר שאם היה רפוי ממתחו, ליש אומרים ממתחו נמי לא? - אין, כיון דאפשר לממלייה במאני - לא טרחין:.

מתני' מעמידין תנור וכירים (2) וריחים במועד רבי יהודה אומר אין מכבשין את הריחים לכתחלה בתחילה פי' בתחלה חדשה אבל ישנה מכבשין כדאיתא בברייתא בגמרא כתב הראב"ד ז"ל ומסתברא מדקאמר רבי יהודה אין מכבשין מתחלה מכלל דרבנן שרו אפילו חדשה ועוד מדקתני בברייתא רבי יהודה אומר משמע דפליגי רבנן עליה ואית להו דאפילו חדשה מכבשין ומעמידין דקאמר ת"ק היינו דמתקנין אותו יפה על עמדו כדי להשתמש בהן והלכה כת"ק: **[דף י"א ע"א] ועושין מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן**

גמרא. מאי מכבשין? רב יהודה אמר: מנקר ריחיא, **רב חייא בר יחיאל** אמר: **בת עינא** כתב הראב"ד ז"ל דרב יהודה אומר דוקא מנקר ריחיא דמעשה הדיוט הוא אבל בת עינא לא דמעשה אומן הוא ורב יחיאל אומר בת עינא וכ"ש מנקר ריחיא והלכה כרב יהודה מדדרש רב חמא נוקרים ריחיא במועד ומכדי רב חמא הלכה למעשה אתא לאשמועין ואם איתא דבת עינא נמי שריא איבעי ליה למימר נוקרין ריחיא ועושין לה בת עינא ומנקר ריחיא מותר בין חדשה בין ישנה כתנא קמא דפליגי עליה דר"י דהא רב חמא דרש נוקרין ריחיא ולא מפליגי בין חדשה בין ישנה... מיתיבי: מעמידין תנור וכירים במועד, ובלבד שלא יגמור מלאכתו, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אף יגמור. רבי יהודה אומר משמו: מעמידין את החדשה, ומכבשין את הישנה. ויש אומרים: אין מכבשין כל עיקר. בשלמא למאן דאמר מכבשין מנקר ריחיא - היינו דמשכחת לה בישנה. אלא למאן דאמר בת עינא - ישנה, בת עינא למה לה? כגון דקא בעי לארווחי טפי פורתא. רב הונא שמעיה להווא גברא דקא מנקר ריחיא בחולא דמועדא, אמר: מאן האי? איתחיל גופיה דקא מחיל חולא דמועדא. סבר לה כיש אומרים. **דרש רב חמא: (2) נוקרין ריחים במועד בחולו של מועד.**

משום רבי מאיר רבינו אמר: אפילו סוס שרוכב עליו וחמור שרוכב עליו (3) מותר ליטול צפרנים בחולו של מועד.

(1) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמא סעיף ב] מסרגין (פי' הוא כעין האריגה אלא שבסריגה יש ריוח מה בין חוט לחוט) המטות, אבל אין מפשילין חבלים בתחלה.

(2)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה יג] תנור וכירים שאפשר שייבשו ויאפה בהן במועד עושין אותן ואם לאו אין עושין אותן, ובין כך ובין כך בונים על חרש של תנור ועל הכירה הטפילה שלהן ומסרגין את המטות, ונקרין את הריחים ופותחים להן עין ומעמידין אותן ובונים אמת המים של ריחים.

(2)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ סעיף ח] נוקרים את הריחים, ופותחים להם עין (פירוש נקב שעושים באמצע הריחים), ומעמידים אותם; ובונים אמת המים של ריחים, וקוצצים צפרי החמור של ריחים. הגה: ומותר לחדד סכין במועד; וסכין שנשבר במועד מותר לעשות אחרת (המגיד פ"ח).

(3)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה טו] קוצצין צפרי חמור של ריחים ובונים אבוס לבהמה, וסוס שירכב עליו מותר ליטול צפרניו ולסרקו כדי ליפותו, ואין מרביעין בהמה במועד, אבל מקיזין לה דם, ואין מונעין ממנה רפואה, וכל מאכלות ומשקים שאין מאכל בריאים אלא לרפואה מותר לאדם לאכלן ולשתותן במועד.

(3)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלו סעיף א] מי שצריך לרכוב במועד לטייל או לצורך המועד, ולא נסה ללכת ברגליו, יכול ליטול צפרני הסוס ולתקן ברגליו והאוכף והרסן וכל צרכי רכיבה, ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד. הגה: ומותר לרכוב במועד אפילו מעיר לעיר, אפילו בחנם, וכן נהגו; אלא שאסור לתקן כל צרכי הרכיבה אם אינו רוכב לצורך או לטייל (ב"י).

[דף י' עמוד ב] אבל חמרא דריחא - לא. ומיירי באדם שרגיל ברכיבה ולא למוד ללכת ברגליו וצריך לרכוב לצורך המועד וה"ה נמי לתקן ברזלי רגליו ומה שלא הזכירם לפי שבימיהם לא היו רגילין לתקן ברזלים לרגלי הבהמות כמו שעושין בארץ רוסיה שאין עושים ברזלים לטלפי סוסיהם אלא רק הצפרנים נוטלין לפי שהארץ עפר תיחוח ואין אבנים מצויין שם. אבל בארץ הזאת שאין הבהמות יכולות לילך בלא ברזלים מותר לתקן במועד וכן האוכף והרסן אם הוא צריך לרכוב לצורך המועד ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד (1) רב יהודה שרי למישקל טופריה לחמרא דריחא בחולא דמועדא, ולאוקומי ריחא, ולמיבני ריחא, ולמיבני אוריא. רב שרא (ר' 2) לסרוקי סוסיא, (3) ולמיבני אקרפיטא, (4) ולמיבני איצטבא. רבא שרא למישקל דמא לבהמה בחולא דמועדא. אמר ליה אביי: תניא דמסייע לך: (5, ר' 1) מקיזין דם לבהמה, ואין מונעין רפואה לבהמה בחולו של מועד. תוספתא (פ"ב) שותין מי זבלים ומי דקלים וכוס עיקרין במועד שבראשונה היו אומרים אין שותין מי זבלים ומי דקלים וכוס עיקרין עד שבא רבי עקיבא ולימד ששותין מי זבלים ומי דקלים וכוס עיקרין בחולו של מועד מקיזים דם לבהמה ולחיה ולעוף ואין מונעין רפואה מבהמה במועד:

רב רבא (6) שרא לכסכוס קירמי. מאי טעמא - מעשה הדיוט הוא. אמר רב יצחק בר אמי אמר רב חסדא: קיטורי בירי - (6) אסיר, מאי טעמא - מעשה אומן הוא. אמר רבא: (7) מאן דמתקיל דמתקין ארעא, אדעתא דבי דרי - שרי, אדעתא דארעא - אסיר. היכי דמי? מוליא במוליא ונצא בנצא - אדעתא דבי דרי, שקל מוליא ושדא בנצא - אדעתא דארעא. ואמר רבא: (8) האי מאן דזכי זכי זוכיא אדעתא דציבי - שרי, אדעתא דארעא - אסיר. היכי דמי? שקיל רברבי ושביק זוטרי - אדעתא דציבי, שקל רברבי וזוטרי - אדעתא דארעא. ואמר רבא: (9) האי מאן דפתח מיא לארעיה, אדעתא דכוורי - שרי, אדעתא דארעא - אסיר. היכי דמי? פתח תרי בבי, חד מעילאי וחד מתתאי - אדעתא דכוורי, פתח חד בבא - אדעתא דארעא.

ואמר רבא: (10) האי מאן דפשח דיקלא פ' וראוי למאכל בהמה אדעתא דחיותא - שרי, אדעתא דדיקלא - אסיר. היכי דמי? שקיל כוליה מחד גיסא - אדעתא דחיותא, מהאי גיסא ומהאי גיסא - אדעתא דדיקלא, ואסיר. ואמר רבא: הני תמרי תוחלני, מיגזרינהו - שרי, מייצינהו - אסיר פ' תמרים שלא נתבשלו כל צרכן מותר ללקטן במועד לצורך אכילה והנותרים מאכילה אסור לכוששם כדי שתצא מהם הליחה שלא יתלעו. רב פפא אמר: (11) כיון דאי שבקינן להו דמתלעי - כפרקמטיא האבד דמי, ושרי כלומר כיון שלקטן לאכילה אם יניח המותר שאינו צריך לאכילה יתלעו ויפסדו והיא כפרקמטיא אבודה אם לא ימכרנה עתה שמותר [למוכרה] במועד הלכך הני תוחלני נמי שרי למיצינהו כדי שלא יפסדו כיון דמתחלה לקטינהו לאכול

ואמר רבא: (12) פרקמטיא כל שהוא אסור. פירוש לקנות סחורה או למוכרה אסור אפילו כל שהוא משום טרחא אמר רבי יוסי בר אבין: (12) ובדבר האבד - מותר. ולא מיקרי דבר האבד אלא שיחסר מן הקרן כגון הני תוחלני וזיתיו הפוכין ובורו לגוף וכוון הני דבני אקרא דשנוותא שאם לא ילך עתה לא ימצאם לאחר המועד אבל אם יום השוק הוא במועד ויכול עתה למכור סחורתו בריוח ולאחר המועד לא יוכל להרויח כל כך אבל מן הקרן לא יפסיד אסור למכור במועד *והכי איתא בירושלמי (פ"ב הלכה ג) אי ידע דלא מזדבני והוא פוחת מקרנא מזדבן ואם אין לו מה יאכל מותר למכור במועד ואפילו יש לו מה יאכל אלא אם ימכור יהיה לו מעות בריוח ויוציא יותר לשמחת יום טוב משמע בירושלמי (שם) דשרי דגרסין בירושלמי דבפרק ב' דמכילתין ר' יוסי ור' אלעזר הוו מפקדין לר' אושעיא דהוה פריש פ' פורש מלמכור במועד אי את ידע דאת מזדבן ואת שתי גבן זבין ואי לא את זבין רבי יונה הוה ליה ספרין אתי שאיל לרב הונא מהו למיזבניהו במועדא א"ל שרי מיחד את במועדא ואת שתי קונדיטון במועדא התיר לו למכור בשביל שישמח במועד וישתה יין קונדיטון ואלו לא היה לו מעות בריוח לא היה שותהו ועוד גרסין פרקמטיא אבודה שרי מזבניהו במועדא רבי יעקב בשם רבי אחא בשם ר' יוסי הדא שירתא שרי למיזבן מינה במועדא לא הוה ידע דשירתא עלתה ומוזלא עבדיתא אלמא עבדי רווחא פסידא היא משמע מהא ירושלמי אם נדדמן במועד דבר שאינו מצוי מיקרי שפיר דבר האבד כגון אם באו שיירות של סוחרים במועד והביאו הרבה סחורות ומוכרים בזול ולא ימצאו אחר המועד ואף השיירות קונין עתה הסחורות ביוקר קונין מהן ומוכרין להם דמנית הרווח הוא הפסד כיון דדבר שאינו מצוי הוא :

רבינא הוה ליה ההוא עיסקא דהוה מזדבן בשיתא אלפי דינרי, שהייה לזבניה לבתר חולא דמועדא וזבניה בתריסר אלפי דינרי. רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנואתא, אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: מהו למיזל האידנא עלייה? אמר ליה: (12) כיון דהאידנא הוא דמשכחת להו, ביומי אחריני לא משכחת להו - כפרקמטיא האבד דמי, ושרי. תניא נמי גבי עבודה זרה כי האי גוונא: הולכין

(1)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה טו] קוצצין צפרי חמור של ריחים ובונים אבוס לבהמה, וסוס שירכב עליו מותר ליטול צפרניו ולסרקו כדי ליפותו, ואין מרביעין בהמה במועד, אבל מקיזין לה דם, ואין מונעין ממנה רפואה, וכל מאכלות ומשקים שאין מאכל בריאים אלא לרפואה מותר לאדם לאכלן ולשתותן במועד.

(1)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ סעיף ח] נוקרים את הריחים, ופותחים להם עין (פירוש נקב שעושים באמצע הריחים), ומעמידים אותם; ובונים אמת המים של ריחים, וקוצצים צפרי החמור של ריחים. הגה: ומותר לחדד סכין במועד; וסכין שנשבר במועד מותר לעשות אחרת (המגיד פ"ח).

- (2)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלו סעיף ב] מותר לסרוק הסוס כדי ליפותו.
- (3)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ סעיף ה] מותר לבנות, מעשה הדיוט, אבוס שתאכל בו הבהמה
- (4)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ז] בונה אדם אצטבה לישב או לישן עליה, הציר והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד כדרכו בין של ברזל בין של עץ, שזה הפסד גדול הוא שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל מה שבבית, וכבר בארנו שכל שיש בו הפסד אינו צריך שינוי.
- (4)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ סעיף ו] מותר לבנות, מעשה הדיוט, אצטבה לישב או לישן עליה.
- (5)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלו סעיף ג] אין מרביעין בהמה במועד, אבל מקיזין לה דם ואין מונעין ממנה כל רפואה, אפי' אם יש בה מלאכה.
- (6)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה יד] זופתין את החבית כדי שלא יפסד היין, וזופתין את הבקבוק מפני שאין בו טורח, וסותמין פי החבית של שכר כדי שלא תפסד, ומחפין את הקציעות בקש כדי שלא יאבדו, ומרכינין את הבגדים בידים, מפני שהוא מעשה הדיוט, אבל אין עושין קשרי בית הידים מפני שהוא מעשה אומן וכן כל כיוצא בזה.
- (6)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמא סעיף ג] מותר למעך בגדי פשתן בידים אחר הכיבוס, כדי ללבן ולרכך; אבל אין עושין קשרי בתי ידים, מפני שהוא מעשה אומן (ומותר להחליק הבגדים עם הזכוכית כדרך הואיל והוא לצורך המועד) (סמ"ק ורבינו ירוחם).
- (7)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה יב] המשוה פני הקרקע אם נתכוון לתקן מקום שיעמיד בו כרי של תבואה או שידוש בו מותר, ואם נתכוון לעבודת הארץ אסור, וכן המלקט עצים מתוך שדהו אם לצורך העצים מותר ואם לתקן הקרקע אסור, וכן הפותק מים לגנה אם נתכוון שיכנסו הדגים מותר ואם להשקות הארץ אסור, וכן הקוצץ חריות מן הדקל אם נתכוון להאכיל לבהמה מותר ואם נתכוון לעבודת האילן אסור, וממעשיו יוכר לאי זה דבר הוא מתכוון.
- (7)[רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ב הלכה ד] הצר צורה בנכסי הגר קנה והמציע מצעות בנכסי הגר קנה, הנר את השדה בנכסי הגר קנה, המפצל זמורות הגפן או שריגי אילנות וכפות תמרים בנכסי הגר, אם דעתו לעבוד האילן קנה, ואם דעתו להאכיל העצים לבהמה לא קנה.
- (7)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלז סעיף ט] אסור להשוות השדה לצורך חרישה; ואם ניכר שמכין כדי לדוש לצורך המועד, כגון שמשווה כולה, מותר.
- (7)[שולחן ערוך חושן משפט הלכות הפקר ונכסי הגר סימן רעה סעיף יז] המפצל זמורות הגפן או שדיני אילנות וכפות תמרים בנכסי הגר, אם דעתו לעבוד האילן, קנה, ואם דעתו להאכיל העצים לבהמה, לא קנה. כיצד, היה כורת מכאן ומכאן, חזקתו שנתכוין לעבודת האילן. היה כורת מרוח אחת, אינו מתכוין אלא לעצים.
- (7)[שולחן ערוך חושן משפט הלכות הפקר ונכסי הגר סימן רעה סעיף יח] וכן המלקט עצים ואבנים מן השדה, אם דעתו לתקן הארץ, קנה. ואם דעתו לעצים, לא קנה. כיצד, לקט הגס והדק, הרי זה בחזקת שנתכוין לתקן הארץ. לקט הגס ולא הדק, הרי זה בחזקת שנתכוון לעצים. (ואפילו אמר שכיון לתקנה, לא קנה, דבעינן שיהיו מעשיו מוכיחין) (טור).
- (7)[שולחן ערוך חושן משפט הלכות הפקר ונכסי הגר סימן רעה סעיף יט] וכן המשוה פני הארץ, אם דעתו לתקן הארץ, קנה. ואם דעתו להשוות מקום שיעמיד בו גורן, לא קנה. כיצד, היה לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו למקום הנמוך, הרי זה מתקן הארץ. ואם אינו מקפיד על זה, אלא משליך העפר והצורות בכל מקום בלא הקפדה, הרי זה בחזקה שאינו מתכוין אלא להשוות מקום לדוש בו.
- (7)[שולחן ערוך חושן משפט הלכות הפקר ונכסי הגר סימן רעה סעיף כ] וכן הפותח מים לתוך הארץ, אם לתקן הארץ, קנה. ואם לצוד דגים, לא קנה. כיצד, עשה מקום שיכנסו בו המים בלבד, ה"ז מתכוין לתקן הארץ. עשה שני פתחים, אחד להכניס ואחד להוציא, הרי זה מתכוין לצוד דגים.
- (8)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלז סעיף י] אסור ללקט עצים מן השדה ליפותו לחרישה; ואם ניכר שמכין לצרכו שצריך לעצים, כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים, מותר
- (9)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלז סעיף ח] אסור לפתוח מקום לשדה כדי שיכנסו בה מים להשקותה; ואם עושה כדי לצוד דגים כדי לאכלו במועד, כגון שפותח למעלה מקום שיכנסו ולמטה מקום שיצאו, מותר.
- (10)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלז סעיף יא] אסור לקצץ ענפי האילן לתקנו; ואם ניכר שמכין בשביל הענפים להאכילן לבהמתו ולא לתקנו, כגון שקוצץ כולן מצד אחד, מותר.
- (11)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלג סעיף ג] פירות שנשבשלו קצת ונאכלין ע"י הדחק, מותר ללקטן כדי לאכלן; ואם לקטן לאכלן והותיר, וחושש שמא יתלעו אם לא יכבשם להוציא ליחה מהם, יכול לכבשם. אבל אסור ללקטם תחלה כדי לכבשם; ואם הוא דבר שאינו נמצא אחר המועד, מותר לקטו ולכבשו.
- (12)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה כב] אין עושין סחורה במועד בין למכור בין לקנות, ואם היה דבר האבד שאינו מצוי תמיד לאחר המועד כגון ספינות או שיירות שבאו או שהם מבקשים לצאת, ומכרו בזול או לקחו ביוקר הרי זה מותר למכור או לקנות, ואין לוקחין בתים ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד.
- (12)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף א]
- כל סחורה, אסורה; אפילו כל שהוא, בין לקנות בין למכור; ואפילו אם הלוח מעות על מנת שיתנו לו אחר כך יין או סחורה אחרת בפרעון חובו כדי להשתכר, אינו יכול לילך ולתובעם, אלא אם כן אינם מצויים אחר המועד דהוה ליה דבר האבד אם לא ילך בחול המועד למקומם ויתבעם. הגה: מיהו אם מזדמן לו ריוח מרובה במועד, יכול למכור בצינעה; ויוציא לשמחת יום טוב יותר ממה שהיה דעתו להוציא (ב"י).

[דף יא עמוד א] ליריד של נכרים, (1) ולוקחים בהמה עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים. וכותב ומעלה בערכאות שלהן, מפני שהוא כמציל מידן.

ועל שמליון לנכרי ברבית כתב ר"י בתשובה שלא היה נראה לר"ת לאסור משום פרקמטיא אלא משא ומתן של סחורה ולא הלאות והא דרבינא מסיק דמי בבני אקרא דשנוותא ולא הוי שרי ליה רב אשי אלא משום דבתר הכי לא משכח להו אלמא אפילו פרעון הלאה אסור וכל שכן להלוות אותה הלאה היתה כעין פרקמטיא שהיה מלוה להם מעות והיו נותנין לו יין בפרעון והיה משתכר בו כדאיתא בפרק איזהו נשך (דף עג ב) רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנוותא ושפכו ליה טפי טפייתא אתא לקמיה דרב אשי א"ל ומי שרי הכי א"ל אחולי קמחלי גבך והיינו עובדא דהכא אבל הלאה אינה כעין פרקמטיא ושרי וכתב ר"י ז"ל מאחר שהיה ר"ת מתיר ורוב בני אדם נוהגים בו היתר אין בידי לאסור להם והמחמיר על עצמו תבא עליו ברכה ואני רגיל לומר למלוים בחול המועד שיקבלו הרבית של שבוע ראשון מיד הנכרים ויוציאוהו ליתרון לשמחת יום טוב כי ההיא דירושלמי ע"כ וקצת נ"ל להביא ראיה דהלאה שריא במועד מהא דתנן בפרק בתרא (דף יח ב) אין כותבין שטרי חוב במועד ומדלא אסר אלא כתיבת השטר מכלל דהלאה שריא ואין לומר דהתם מייירי בהלאה שהוא לצורך המועד דהא קתני סיפא ואם אין לו מה יאכל מותר ובאשכנז הירא דבר השם נוהגים איסור בהלוואת רבית לנכרי בחוה"מ ואני התרת' בבית הלל לנכרי' שרגילין תמיד בהלוואה בבית שאם לא יליו להם ילכו להם לבית יהודי אחר וילוו להם וירגילום לבא אצלם ואיכא פסידא :

רב (2) שרא לחייא בר אשי למיגדל אוהרי פירוש מצודות דגים עשויות מערבה בחולא דמועדא. מאי טעמא - מעשה הדיוט הוא, אבל (2) איזלי פ"י מצודות דגים עשויות מחוטין - אסור, מאי טעמא - מעשה אומן הוא.

רב יהודה (3) שרא ליה לאמי תנורא למיגדל תנורי, ולרבה בר עשבי למיגדל מהולתא. איני? והאמר **והא תני רבה** בר שמואל: ושון שאין גודלין תנור לכתחילה! - לא קשיא: (3) **כאן הא דשרא רב יהודה** - בימות החמה כגון בפסח דאפשר למיפא ביה בחולא דמועדא, כאן **והא דאסר רבה** בר שמואל - בימות הגשמים. כגון בסוכות

משנה. (4) עושין מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט, אבל לא מעשה אומן. (5) ושפין את הסדקין ומעגילין אותן במעגילה ביד וברגל, אבל לא **במחלצים**. **במחלצים**: (6) הציור והצינור והקורה **והמנעול** והמפתח שנשברו - מתקנן במועד, (7) ובלבד שלא יתכוין **יכוין** לעשות מלאכתו במועד. (8) וכל כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד - כובשן במועד.

גמרא. **ועושין מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן** היכי דמי מעשה הדיוט? רב יוסף אמר: בהוצא ודפנא. במתניתא תנא: צר בצרור ואינו טח בטיט. שפין את הסדקין ומעגילין אותן במעגילה. השתא במעגילה אמרת שרי, ביד וברגל מיבעיא? הכי קאמר: שפין את הסדקין ומעגילין אותן כעין מעגילה ביד וברגל, אבל לא במחלצים. הציור והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד, ורמינהו: עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים כו'. עד ימיו - אין, מכאן ואילך - לא! - לא קשיא: כאן - בדנפחי. כאן - בדנגרי. מתקיף לה רב חסדא: יאמרו קלא רבה - אסיר, קלא זוטרי - שרי! - אלא אמר רב חסדא: לא קשיא: הא - במגלי, הא - בחציני. רב פפא אמר: כאן - קודם גזירה, כאן - לאחר גזירה. רב אשי אמר: הא - רבי יהודה, הא - רבי יוסי. דאמר רבי יצחק בר אבדימי: מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד - דלא כרבי יוסי. אמר רבינא: כמאן מדלינן האידנא קביותא דדשא בחולא דמועדא ולא בעינן שינוי בדבר האבד, כמאן - כרבי יוסי. דאמר זולף וגומר וגף כדרס וקי"ל כוותיה: כבשין שהוא יכול לאכול **מהן**

במועד - כובשן. **בדינא בפומבדיתא** לבאי כוורי. אזיל כולי עלמא צוד, אייתו כוורא. שרא להו רבא למימלח מינייהו. אמר ליה אביי: והא תנן: כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד - כובשן! אמר ליה: כיון דמעיקרא אדעתא דאכילה אייתיהו, ואי שביק להו פסדי - כפרקמטיא האבד דמי, (9,8) ושרי. ואיכא דאמרי: שרי להו רבא מיצד, מיזל, אייתויי, ומימלח. אמר ליה אביי: והא אנן כבשין שהוא יכול לאכול מהן כובשן תנן! אמר ליה: הני נמי

מיתאכלי אגב איצצא. כי הא דשמואל עבדו ליה שיתין איצצי, ואכל. והקשה הראב"ד ז"ל דלשינא קמא לא שרינן אלא לצודם לאכילה וללישנא בתרא נמי לא שרינן לצודם למלוח אלא כשיכול לאכול מהם במועד ומאי שנא מהאי דגרס בירושלמי (פ"ב הל' ג) יעקב בר אחא בשם רבי יוסי הדא שיירתא שרי למיזבן מינה במועדא אלמא עבדו רוחא מינייהו פסידא הוא והכא נמי אף על גב דלא מיתאכלי לשתרי משום רוחא ותיירץ דשאני מציאה דליכא שום פסידא אלא רוחא בעלמא הוא אבל פרקמטיא ביטול ידיה פסידא הוא אי נמי ע"כ לא שרינן משום רוחא אלא מקח וממכר שהוא דרך כל אדם לא מיקרי מלאכה וגם ליכא טרחא אבל מליחת דגים מיקרי מלאכה ואיכא טרחא לא שרינן לה משום רוחא: רבא איקלע לבי ריש גלותא, עבדי ליה שיתין איצצי ואכל. רב איקלע לבי רב שפיר, אייתו לקמיהו ההוא כוורא, תילתא בישולא, תילתא מילחא, ותילתא טוויא. אמר רב: אמר לי אדא ציידא, כוורא סמוך למיסרחה מעלי. ואמר רב: אמר לי אדא ציידא: כוורא, טוויא באחורא, אסוקיה באבוח, מיכלי בבריה, אשתי עליה אבוח. ואמר רב, אמר לי אדא ציידא: כוורא תחלי וחלבא ליטעון גופא ולא ליטעון פורא. ואמר רב, אמר לי אדא ציידא: כוורא, תחלי, וחלבא - מיא ולא שיכרא, שיכרא ולא חמרא.

הדרן עלך משקין בית השלחין.

(1) [רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ט הלכה יד] וחלילין של עובדי כוכבים אסור לספוד בהן, הולכין ליריד של עבודת כוכבים ולוקחין מהן בהמה עבדים ושפחות בגיותן ובתים ושדות וכרמים וכותב ומעלה בערכאות שלהן מפני שהוא כמציל מידם, במה דברים אמורים בלוקח מבעל הבית שאינו נותן מס

אבל הלוקח שם מן התגר אסור מפני שהוא נותן מכס והמכס לעבודת כוכבים. ונמצא זה מהנה עבודת כוכבים, עבר ולקח מן התגר אם בהמה לקח מנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה, ואם כסות וכלים לקח ירקבו, לקח מעות וכלי מתכות ויליכם לים המלח, לקח עבד לא מעלים ולא מורידין.

(1)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קמט סעיף ג]

הולכים ליריד של עובדי כוכבים ולוקחים מהם בהמה, עבדים ושפחות ובתים ושדות וכרמים, וכותב ומעלה בערכאות שלהם. בד"א, בלוקח מבעל הבית, שאינו נותן מכס, אבל הלוקח שם מן התגר, אסור מפני שהוא נותן מכס והמכס לעבודת כוכבים. ואף אם יניחו לו המכס אסור (טור). עבר ולקח בהמה, נושר פרסותיה מהארכובה ולמטה. ואם כסות וכלים לקח, ירקבו. לקח מעות וכלי מתכות, יוליכם לים המלח. לקח עבד, לא מעלין ולא מורידין.

(2)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמא סעיף א] מותר לעשות מצודות דגים מערבה שהוא מעשה הדיוט, אבל לא הארזים מחוטים שהוא מעשה אומן. הגה: ומותר לתקן הפתילות לנרות בחו"ה, דמעשה הדיוט הוא (נ"י פ' אלו מגלחין ור' ירוחם נ"ד ח"ה וב"י).

(3)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה יג] תנור וכירים שאפשר שייבשו ויפאה בהן במועד עושין אותן ואם לאו אין עושין אותן, ובין כך ובין כך בונים על חרש של תנור ועל הכירה הטפילה שלהן ומסרגין את המטות, ונוקדין את הריחים ופותחים להן עין ומעמידין אותן ובונים אמת המים של ריחים.

(3)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ סעיף ז

תנור וכירים שאפשר שייבשו ויפאה בהם במועד, עושין; ואם לאו, אין עושין אותם (וה"ה עשיית קדרות ואלפסין שרי בכהאי גוונא) (נ"י ספ"ק דמ"ק והמגיד פ"ח); ובין כך ובין כך בונים על חרש של תנור ועל הכירה הטפילה שלהם.

(4)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ו] כותל גנה שנפל בונה מעשה הדיוט או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהן, וכן אם עשה מעקה לגג בונה אותו מעשה הדיוט, אבל כותל חצר שנפל בונה כדרכו, ואם היה גוהה סותרו מפני הסכנה ובונה כדרכו.

(4)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ סעיף א] בנים, אפילו כל שהוא, אסור; ואם נפרץ גדר גנתו (או כותל חצירו או שבינו לחבירו) (מרדכי פ"ק דמ"ק והגהות מיימוני פ"ח), בונה מעשה הדיוט דהיינו שמניח אבנים זו על זו ואינו טח בטיט; או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהם. וכן אם עשה מעקה לגג, בונה אותו מעשה הדיוט; אבל כותל חצר הסמוך לרשות הרבים שנפל, בונה כדרכו; ואם היה נוטה ליפול, סותרו מפני הסכנה ובונה כדרכו. הגה: ואפילו אינו נוטה רק לחצר או למבוי, מותר לסתרו מפני הסכנה ולחזור ולבנותו; וכן בשאר דברים דאיכא למיחש לסכנה, בונה וסותרו כדרכו (בית יוסף בשם רבינו ירוחם בנ"י).

(5)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ה] מי שצרך לתפור לו בגד או לבנות לו מקום במועד, אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה אותה כדרכו, ואם היה אומן מהיר הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט, כיצד בתפירה מכלב ובבנין מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהן ושף סדקי הקרקע ומעגלים ביד וברגל כעין שמעגילים במחלצים וכן כל כיוצא בזה.

(5)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמא סעיף ה] מי שצריך לו בגד במועד, אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה אותו כדרכו; ואם היה אומן מהיר, הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט, דהיינו שיעשה תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה, כשיני הכלב. הגה: וכל אדם יחמיר על עצמו לתפור בשינוי זה; ולא מהני לאומן לתפור על ידי שיטתה באחיזת המחט בידו, אלא בעינן שינוי הניכר (תה"ד סימן פ"ז).

(6)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ז] בונה אדם אצטבה לישב או לישן עליה, הציר והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד כדרכו בין של ברזל בין של עץ, שזה הפסד גדול הוא שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל מה שבבית, וכבר בארנו שכל שיש בו הפסד אינו צריך שינוי.

(6)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמ סעיף ד] ציר הדלת, והמפתח, והמנעול והצינור, והקורה, בין שהם של עץ בין שהם של ברזל שנשברו אפילו מע"ט, יכול לתקנם בלא שינוי מפני שזה הפסד גדול הוא, שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל מה שבבית (ולכן מותר, ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד) (רבינו ירוחם).

(7)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ד] ואסור לאדם שיתכין ויאחר מלאכות אלו וכיוצא בהן ויניחם כדי לעשותן במועד מפני שהוא פנוי, וכל המכין מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד בית דין מאבדין אותה ומפקדין אותה לכל, ואם כיון מלאכתו ומת אין קונסין בנו אחריו ואין מאבדין אותה ממנו, ואין מונעין את הבן מלעשות אותה מלאכה במועד כדי שלא תאבד.

(7)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלח סעיף ו] המכין מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד, ב"ד מאבדין אותה ממנו ומפקדין אותה לכל; הגה: ואם הוא עושה מלאכת אחרים שאי אפשר לקנסו, כגון חייט או סופר שעושה מלאכת אחרים, היו משמתי' ליה ומלקין אותו (ב"י ור"י); ואם מת, לא יקנסו בנו אחריו ומותר לו לעשותה אם הוא דבר האבד.

(8)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ז] כבשים שהוא יכול לאכול מהן במועד כובשן, ושאינן ראויין אלא לאחר המועד אסור לכבשן, וצד אדם דגים כל שיכול לצוד ומולח הכל במועד שהרי אפשר שיאכל מהן במועד אם יסחוט אותן בידו פעמים רבות עד שיתרכו.

(8)[טור אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלג]

מותר לטחון קמח לצורך המועד ואפי' כיון מלאכתו במועד ולקוץ עצים מן המחובר ולהטיל שכר בין של תמרים בין של שעורים לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור ואם עשה לצורך המועד והותיר מותר ואם יש לו שכר ישן ומערים לעשותו חדש שאומר שחפץ יותר בחדש כתב הרמב"ם ז"ל דמותר וא"א הרא"ש ז"ל לא הביא זה בפסקיו ונראה שדעתו לאסור דפולגתא דתנאי היא: מותר לעקור פשתן מפני שראוי לכסות בו את האוכלים ולעקור כשות' שראוי להטיל בו שכר לצורך המועד; ולעקור שומשמי' שהיבשים שבו ראויין לאכול מיד פירות שנתבשלו קצת ונאכלין ע"י הדחק מותר ללוקטן כדי לאוכלן ואם לקטן לאכלן והותיר וחושש שמא יתלעו אם לא יכבשם להוציא ליחה שבהם יכול לכבשם אבל אסור ללוקטן תחלה כדי לכבשם וכן מותר לצוד דגים לאכלם ולכבשם אם הותיר מהם אבל אסור לצודן או לקטן כדי לכבשן אא"כ יהיו ראויין לאכול מהן במועד ומיהו אפי' אין ראויין אלא ע"י הדחק מותר וכן כל דבר אסור לכבשו אא"כ יהא ראוי לאכול ממנו במועד אבל אם הוא דבר שאינו נמצא אחר המועד מותר לקטנו ולכבשו: ציד חיה ועוף צדין בצנעה לצורך המועד וכן כותשי חטין לעשות דייסא וטוחני פולין לעשות גרוסות נעשין בצנעה לצורך המועד:

(9)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלג סעיף ד] צד אדם דגים כל מה שיכול לצוד, ומולח הכל במועד, שהרי אפשר שיאכל מהם במועד אם יסחוט אותם בידו פעמים רבות עד שיתרכו. (ומותר לצודן בפרהסיא שניכר לכל שהוא לצורך המועד) (מרדכי).

תלמוד בבלי רי"ף מסכת מועד קטן פרק ב - מי שהפך [המתחיל בדף יא עמוד ב]

[דף יא עמוד ע"ב] משנה. מי שהפך את זיתיו, ואירעו אבל או אונס, או שהטעוהו פועלים - פועליו טוען קורה ראשונה, ומניחה לאחר המועד, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: (1) זולף וגומר וגף כדרכו. וכן מי שהיה יינו בתוך הבור ואירעו אונס או אבל או שהטעוהו פועלים זולף וגומר וגף כדרכו דברי רבי יוסי רבי יהודה אומר עושה לו לימודים בשביל שלא יחמיץ

גמרא. [דף י"א ע"ב] פתח באבל וסיים במועד! אמר רב שישא בריה דרב אידי: (2) זאת אומרת דברים המותרין במועד בחולו של מועד - אסורים אסור לאבל לעשותם בידו בימי אבלו. אבל אלא אחרים עושין לו רב אשי אמר: לא מיבעיא קאמר: לא מיבעיא בימי אבלו דמדרבנן הוא, ושרי, אלא אפילו במועד, דאיסור מלאכה מדאורייתא, במקום פסידא - שרו רבנן. תניא כוותיה דרב שישא בריה דרב אידי: (2.1) אלו דברים שעושין לאבל בימי אבלו: כגון זיתיו הפוכין - טוענין לו, להפוך וכדו לגוף, ופשתנו להעלות מן המשרה. וצמרו להעלות מן היורה, ומרביצים לו שדהו משתגיע עונת המים שלו. ולא משום פסידא דזרעים שבשדה לא שרין להשקות אלא בית השלחין אלא משום פסידא דמים שהמים חלוקין לבני הבקעה לכל אחד ואחד יומו ואם הגיע עונת המים שלו בימי אבלו אם לא ישקו לו שדהו עתה הוי פסידא דלא דר. רבי יהודה אומר: אף זורעין לו שדה ניר, ושדה העומדת לפשתן. אמרו לו: אם לא תזרע בבכיר - תזרע באפל, אם לא תזרע פשתן - תזרע ממין אחר. (3) רבן שמעון בן גמליאל אומר: זיתיו הפוכין ואין שם אומן אלא הוא, כדו לגוף ואין שם אומן אלא הוא, פשתנו להעלות מן המשרה, וצמרו להעלות מן היורה ואין שם אומן אלא הוא - הרי זה יעשה בצינעא. (3) יתר על כן אמר רבן שמעון בן גמליאל: אם היה אומן לרבים, וספר ובלן לרבים, והגיע עת הרגל ואין שם אומן אלא הוא - הרי זה יעשה. (4) האריסין והחכירין והקבלנין - לשדה שלו הרי אלו יעשו אחרים בשבילן. (4.5, 5) החמרין והגמלים והספנין - בספינה שלו הרי אלו לא יעשו. (4.1, 5, 4) ואם היו מוחכרין או ממושכנים או מושכרין אצל אחרים - מעיקרא הרי אלו יעשו. (6) שכיר יום, אפילו בעיר אחרת - לא יעשה. היתה מלאכת אחרים בידו, אף על פי שבקיבולת - לא יעשה. אף על פי שבקיבולת, ולא מיבעיא שאינה קיבולת? אדרבה, קיבולת כדידיה דמי! אלא, אימא: [דף ה עמוד ב] (7) בין קיבולת בין שאינה קיבולת לא יעשה. היתה מלאכתו ביד אחרים, בביתו - לא יעשו, בבית אחר - יעשו.

הרב אלפסי דילג מקצת דברים השמיים בברייתא ודילג דברי רבי יהודה ודברי אמרו לו משום דהלכה כאמרו לו. נמצא דאין מותר אלא דברים השמיים בברייתא ולכן לא הביא דבריהם. ממילא ידענא דאסורין ועוד לא הביא הא דרבן שמעון בן גמליאל אמר זיתיו הפוכין ואין שם אומן אלא הוא הרי זה עושה בצנעה. וכתב הראב"ד איכא מ"ד הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דלא פליגי רבנן עליה. והרב אלפסי לא הביא אותה בהלכותיו אלא סבירא ליה דלית הלכתא כוותיה וכן מסתבר מדקתני ואירעו אבל או אונס מותר לעשותו במועד ש"מ בימי אבלו אינו יכול לעשותו אף בצנעה דאם איתא דבצנעה מותר הוה ליה כמכין מלאכתו במועד דהא לאו אונס הוא.

ועוד אמרין בפרק בתרא (דף כב) אבל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה ואין לך אבדה גדולה מאבדת גופו. אבל משלשה ימים ואילך ודאי מותר לעשות מלאכה בצנעה בדבר האבד אם אין אומן אלא הוא שהרי התירו לעשות מלאכה לצורך פרנסתו ולי נראה לדחות ראיותיו דלא מיקרי מכין מלאכתו במועד וזה שלא עשה בצנעה אף על פי שהיה מותר לפי שמתוך מרירות אבילותו אין הדעת סובלתו להתעסק בשום מלאכה ועני המתפרנס מן הצדקה אין כאן אבדות גופו כי הוא ניזון מקופה של צדקה. והוי מסתבר דהלכה כרבן שמעון בן גמליאל אפילו אי פליגי רבנן עליה דהלכה כדברי המיקל באבל קי"ל ואפילו יחיד במקום רבים וכן פסק הרמב"ם ז"ל אבל רבינו מאיר ז"ל פסק בהלכותיו דלא כרבן שמעון בן גמליאל:

ועוד השמיט הרב אלפסי ז"ל אידך מלתא דרבן שמעון בן גמליאל אם היה ספר לרבים או בלן והגיע עת הרגל הרי זה יעשה וכתב הראב"ד ז"ל האי מימרא נמי לא מייתי לה הרב בהלכותיו למימרא דלאו כהלכתא היא. ואין נראין לי דבריו דזה דהא ליכא פלוגתא עלויה ולא אשכחן מימרא דפליגי עליה ולגבי דברי תורה נמי אמר' לקמן [דף כא א] הכי אבל אסור בדברי תורה ואם היו רבים צריכים לו שונה ואינו נמנע ורבינו מאיר ז"ל פסק כדברי הרב אלפסי ז"ל להחמיר ואף על גב דבתלמוד תורה התירו צורך רבים תלמוד תורה שאני:

האריסין והחכירין וקבלנות וכו' פירש"י אם אלו שקבלו השדה אירעו אבל הרי אלו יעשו ע"י שליח שהמלאכה של אחרים היא ומשום פסידא דבעלים שרין להו דאריסים וקבלנים כשאין עושין מלאכה בקרקע איכא פסידא דבעלים וחוכר נמי כיון דלא יחייב אלא מגופה דארעא אי מוביר ולא עביד איכא פסידא לבעלים ואיכא נמי פסידא לדידיה הלכך עושין. החמרין והגמלים והספנים שוכרי חמורים גמלים וספניות הרי אלו לא ישכרו בתחלה לפי שהמלאכה שלהן ואין אדם מפסיד בדבר זולתם ואם היו מוחכרים או מושכרין הן או בהמתם אצל אחרים הרי אלו יעשו הן בעצמן ולא יפסידו כל שכרן ובעלים נמי לא יפסידו והכא לא קתני על ידי אחרים שהרי הן עצמן מושכרין אבל אריסין וקבלנין אפשר להן ע"י אחרים בעבודת קרקע וכל זה פירש"י ומשמע דגרסינן ברישא דהאריסים הרי אלו יעשו ע"י אחרים ובשום ספר לא נמצא כך אלא אלו יעשו משמע שהן בעצמן עושין ומה שפירש"י וחוכר נמי כיון דלא יחייב אלא מגופה דארעא אי מוביר ולא עביד איכא פסידא דבעלים הא ליתא דתנא בפ' המקבל (דף קד א) המקבל את השדה והובירה שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו ומפרש בגמ' דהאי משנה איתא בקבלנות דאי בחכרנות לא איצטריך למיתני דפשיטא דכיון שיש לו דבר קצוב לשנה חייב ליתן בין יעבוד ובין לא יעבוד אלא אפילו בקבלנות שקבל כדון אריסי העיר למחצה ולשליש ולרביע ואפילו הכי אם הובירה ישלם כמו שהיתה ראויה לעשות וגם מה שפירש דאם היה אבל מוחכר או מושכר אצל אחר שיעשה הוא עצמו מלאכה נראה לי קולא גדולה דהא אפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יעשה בצנעה בתוך ביתו שלשה ימים הראשונים ומשום הפסד ממונו מעט שרין ליה לעשות מלאכה בפרהסיא על כן נראה לי כפירוש הראב"ד ז"ל האריסין והחכירין והקבלנין בשדה של האבל הרי אלו יעשו ובשביל שבעל השדה הוא אבל לא ימנעו מלעובדה ולשומרה. החמרין והגמלים והספנים ובעל החמור והגמל והספינה הוא אבל הרי אלו לא יעשו בתחלה כיון שלא שכרו ממנו קודם שנעשה אבל ואף על פי ששכרו כבר לשבוע או לחדש כפי הרגילות וכלה הזמן קודם האבילות לא יעשו בתחלה אבל אם היו מוחכרין או מושכרין אצל אחרים מעיקרא ואירעו אבל לבעליהן בתוך זמן השכירות הרי אלו יעשו והכי איתא בירושלמי האריסין והחכירין והקבלנין הרי אלו עושין חמרין וגמלין וספנין אין עושין והא דאמר אריסין וחכירין וקבלנין

הרי אלו עושין דמשמע לכתחלה ובחמר ובגמל וספן אסור לכתחלה פי' הראב"ד ז"ל הטעם משום דארעא לאריותא קיימא ומנהג האריות ידוע הוא במקום וכיון שזה היה אריס מקודם לכן מסתמא לא מסלק ליה והוה ליה כמו שהיתה מושכרת אצלו מעיקרא מה שאין כן בחמר וגמל וספינה שהוא דרך בני אדם להחליפו מזה לזה וכל המרבה בשכרו קודם והזמנים כמו כן מתחלפים עליהם פעמים נשכרין בזול ופעמים ביוקר ומשום הכי אסור לכתחלה. שכיר יום אפילו בעיר אחרת לא יעשה פירוש אם יש לאבל שכיר יום לעבודת קרקע מאי טעמא אריס בדנפשיה קטרח אבל שכיר יום במלאכת האבל הוא עושה ושכיר ופועל כעבדו של אבל דמי וכל מלאכה שהיא בעבודת קרקע בפרהסיא הוא ואסור :

היתה מלאכת אחרים בידו כגון דבר תלוש בגד לארוג וכיוצא בו בין קבולת בין שאינה קבולת לא יעשה מפני שיכול לעשות אחר ימי אבלו היתה מלאכתו ביד אחרים בבית האבל לא יעשו בבית אחרים יעשו והא דמחמירין טפי באבל מבחול המועד דאבל אסור לעשות בדבר האבד לעצמו ואף על גב דאסור מלאכה דאבל אסמכוה אקרא דדברי קבלה ואיסור מלאכה בחול המועד אסמכוה אקרא דאורייתא נראה לי הטעם משום דבימי אבלו אפשר שיעשה ע"י אחרים לכן לא רצה להקל שיעשה תוך שלשה הוא בעצמו אפילו בדבר האבד מה שאין כן בחול המועד דהכל אסורין בעשיית מלאכה ומהאי טעמא נמי נראה לי דהלכה כרשב"ג דאם אין אומן אלא הוא שיעשה בצנעא מכ"ש בחול המועד ומאחר שדבר האבד של האבל נעשית ע"י אחרים ולא ע"י עצמו נראה כמו שכתב הראב"ד ז"ל שאפילו מה שאסרו לעשות במועד בדבר האבד משום טירחא יתירא כגון להשקות לו בית השלחין ממי קילון ועשיית עוגיות לגפנים ועשיית אמה לכתחלה וחפירת בורות שיחין ומעורות כשצריך להם ובנין פירצה כדרכו וכיוצא בהן שאסרו לעשות במועד משום טירחא יתירא. בימי אבלו כיון שנעשה לו ע"י אחרים אין חילוק בין טורח מועט ובין טורח מרובה דכיון דדבר האבד הוא הכל מותר דבחול המועד מסרו הכתוב לחכמים וראוי לאסור בטורח מרובה משום כבוד המועד אבל בנעשית ע"י אחרים מאי איכפת לן בטרחא דאחרים וכן פרקמטיא שלו בדבר האבד נמכרת ע"י אחרים וכן אם היתה שיירא עוברת מוכרין וקונין לו ואי מסיק דמי באינשי והאינדינא משכח להו וביומא אחרינא לא משכח להו שרי לשדורי עלייהו שליח. ולקח בחובו בהמה עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים וכותב ומעלה בערכאות של נכרים מפני שהוא כמציל מידם. וכן כתבו הגאונים שאם יש לאבל דין על אדם אינו תובע כל שבעה ואם היה דבר האבד כגון שמבקש לילך למדינת הים או שהיו עדין חולים עושה שליח ודן עמו. מסקנא דמילתא דבר האבד נעשין לאבל ע"י אחרים ואפילו מילתא דאית ביה טירחא יתירא ואם אין שם אומן אלא הוא יעשה בצנעא ואפילו בתוך שלשה ימים ראשונים ואריסין וחכרנין וקבלנים של האבל הרי אלו עושין ואפילו נשלם זמן אריסותם קודם האבילות. ואם האבל אריס בשדה של אחר פירש רש"י ישכור האבל פועלים שיעשו מלאכה משום פסידא דמרי דארעא ואפשר שגם לפי הראב"ד ז"ל הוא מותר כיון דהשדה הוא של אחר אין זה נקרא מלאכת האבל. וחומר וגמל וספינה שלו שהיו מוכרין או מושכרין אצל אחרים קודם התחלת האבילות הרי אלו יעשו ואם נשלם זמן חכירתו או שכירתו קודם התחלת האבילות הרי אלו לא יעשו אבל אם היה האבל עצמו מוכר או מושכר אצל אחר לא יעשה מלאכה בימי אבלו ושכיר יום של אבל בעבודת קרקע אפילו בעיר אחרת לא יעשה ואם היתה מלאכת אחרים בידו בין קבולת בין שאינה קבולת לא יעשה היתה מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יעשו בבית אחרים יעשו :

מרינן בריה דרבין ומר בריה דרב אחא בריה דרבא (8) הוה ליה הווא עבוד גמלא דתורא בהדי הדדי פי' שני שוורים חיבתו יחד לצמד אחד, איתרעא ביה מילתא במר בריה דרב אחא בריה דרבא, ופסקיה לגמליה. אמר רב אשי: גברא רבה כמר בריה דרב אחא עביד הכי האי מלתא? נהי דלפסידא ידיה לא חייש, אדאחרים לא חייש? והא תניא קתני: אם היו מושכרין או מוכרין אצל אחרים - הרי אלו יעשו! - הוא סבר: (8) אדם חשוב שאני. ירושלמי שני אחים שני שותפין שני חנונים שאירע לאחד מהם דבר הרי אלו נועלין חנותם: [דף י"ב ע"א]

הרב אלפסי לא הביא הך עובדא והביא גירסת ירושלמי אלו מגלחין (הלכה ה) ב' אחים שני שותפין שני טבחים שני חנונים שאירע לאחד מהן דבר הרי אלו נועלים חנותם ולכאורה נראה דפליג אגמרא דידן דלגירסת ירושלמי יפה עשה דפסק לגמרי כי מלאכת שניהם בטילה והראב"ד ז"ל הקשה מהירושלמי אגמרא דידן ותיירך דודאי נועלין חנותם ואין השותף מתעסק בעסק השותפות בפרהסיא אבל בביתו מתעסק בעסק השותפות ואף על פי שחולקין בשכר כמו חמור וגמל וספינה שמוכרין ביד אחר הלכך לא הוה ליה למיפסקיה לגמליה ומסיק אדם חשוב שאני ואית ליה קלא ואמרי בהמתו של פלוני עושה מלאכה בימי אבלו והוה ליה כפרהסיא אף על פי שבבית השותף ודמיה לנעילת חנות :

(1)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ג]

הופך אדם את זיתיו במועד וטוחן אותן ודורך אותן וממלא החביות וגף אותן כדרך שהוא עושה בחול, כל שיש בו הפסד אם לא נעשה עושהו כדרכו ואינו צריך שינוי, וכן מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים ובלבד שיכניסם בצנעה ושולח פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד, וכן כרם שהגיע זמנו להבצר במועד בוצרין אותו. /השגת הראב"ד/ הופך אדם את זיתיו במועד. א"א אני לא מצאתי אלא זיתיו הפוכין וכדו' לגוף (מו"ק יא) שהן דבר האבד אבל להפוך בתחלה לטחון לא, ותני ר' חייא זיתיו הפוכין ושניין אבל בהפוך אחד לא שאינן מתעפשות כל כך והכי איתא בירושלמי (מו"ק פ"ב ה"א).

(1)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלח סעיף א] מי שהפך את זיתיו או שהיה יינו בבור, ואירע אונס או ששכח או נתעצל שהיה סבור שהיה יכול לשהות לאחר הרגל ולא עשה קודם הרגל, מאחר שהוא דבר האבד זולף וגומר ומזפת החביות, בין קטנות בין גדולות, וגף (פירוש שישים בהן מגופתן) בחביות, כדרכו, בלא שינוי; הגה: וה"ה דיכול לתקן החביות לקשרם בעקלים (מרדכי), אבל לא יכין מלאכתו במועד אלא יעשה הכל קודם המועד אם יודע שיצטרך במועד (הגהות מיימ' ות"ה); וכן שולח פשתנו מן המשרה, וכל כיוצא בזה מדבר האבד, ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד.

(2.1)[רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה י] אפילו דברים שמותר לעשות בחולו של מועד אסור לאבל לעשות בידו בימי אבלו, אבל אחרים עושים לו, כיצד היו זיתיו להפוך וכדיו לגוף ופשתנו לעלות מן המשרה וצמרו מן הורה, שוכר אחרים לעשות לו כדי שלא יאבדו, ומרבצין לו שדהו משתגיע עונת המים.

(2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף י] כל הדברים שהתירו במועד משום צורך המועד, כולם אסורים באבל, אפילו על ידי אחרים

(3)[טור יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ]

אלו דברים שהאבל אסור בהם במלאכה ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ואסור לקרות בתורה ואסור בשאילת שלום ובכביסה וחייב בעטיפת הראש ובכפיית המטה כל שבעה ואסור להניח תפילין ביום הראשון ואסור בגיהוץ ובתספורת ושמחה ואיחוי הקרע כל ל' יום וכולם אסמכוה אקרא מלאכה דתניא אבל כל ג' ימים הראשונים אסור במלאכה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך אם הוא עני ואין לו מה יאכל עושה בצנעא בתוך ביתו ואשה טווה בפלך בתוך ביתה פירוש אין מתירין לה אלא מלאכה של צנעא ושל עראי כגון להיות טווה בפלך בתוך ביתה ואם אינה מספקת בזה עושה אומנת שלה בצנעא תוך ביתה אבל אמרו חכמים תבא מארה לשכניו שהצריכוהו לכך ואפילו דבר המותר בח"ה כגון דבר האבד אסור לאבל לעשותו בין הוא בין עבדיו ושפחותיו ובניו ובנותיו אפילו אם הם גדולים אם סמוכין על שלחנו וכשם שהוא אסור במלאכה כך אחרים אסורין לעשות

מלאכתו ומיהו דבר האבד מותר לעשותו ע"י אחרים כגון היו זיתיו להפוך ובורו של יין לגוף ופשתנו להעלות לו מן המשרה שכל אלו נפסדים אם לא יעשו מיד מותר שיעשו ע"י אחרים מרביצין לו שדה משהגיע עונת מים שלו ופ"י הרמב"ן דהך השקאה מיירי בהשקאה מועטת שעושין לשדה הלבן קודם זריעה לזרועה מיד בזמנה ודבר האבד הוא שאם אין מרביצין אותה בעונתה באין ימות הגשמים ושוב אינה זרעת בשנה זו אבל אם היא זרועה אסור להשקותה א"כ הוא בית השלחין והיינו דקתני מרביצין ולשון ריבוע משמע דבר מועט כגון ריבוע הבית ורש"י פירש השקאה מועטת לירקות ור' יצחק פירש דאירי אפילו שדה זרועה לא משום פסידא דזרעים דלא שרין להשקות אלא בית השלחין אלא משום פסידא דמיא שהמים חלוקין לבני הבקעה לכל אחד יומו ואם הגיע עונת מים בזמן אבלו ולא ישקו לו שדה עתה הוי פסידא דלא הדר ר' יהודה אומר אף זורעין לו שדה נירה ושדה העומדת לפשתן ורבנן פליגי עליה ופסק הרמב"ן כר' יהודה ורב אלפס פסק כרבנן ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ואם אין שם אחרים שיעשו לו כל אלו דברים האבודים קאמר רשב"ג שיעשה הוא בעצמו ופסק רב אלפס דלא כוותיה וכל הרמב"ם והראב"ד והרמב"ן פסק כרשב"ג ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ואם האבל ספר או בלן לרבים והגיע הרגל קאמר רשב"ג שמותר לו לעשות כיון שהוא צורך רבים ופסק הראב"ד כמותו אבל רי"ף לא פסק כן וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וכיון דדבר האבד מותר לאבל ע"י אחרים כל דבר האבד מותר אפילו דבר האסור במועד משום טירחא ואפילו הוא מעשה אומן דדוקא במועד אסור דברים של טורח משום כבוד המועד אבל באבל שעושה ע"י אחרים מאי איכפת לו בטירחא דאחרים הילכך משקין לו בית השלחין אפי' ממי גשמים וממי קילון ועושין לו עוגיות לגפנים ואמה לכתחילה וחופרין לו בורות שיחין ומערות אם צריך להם ובונים לו הפרצה כדרך חזקתם לו חביותיו ומכניסין לו פירותיו מפני הגבבים ופרקמטיא שלו בדבר האבד שאם לא ימכור יפסיד מהקדן נמכרת לו ע"י אחרים אבל אם אינו מפסיד מהקדן אלא שאם ימכרנה עתה ירויח בה יותר משאם ימכרנה אח"כ אסורים למכרה לו ומכל מקום אם השיירות באות עתה בימי אבלו ואינו מצוי שיבואו אחר כך וחושש שיזולו הסחורות אם אין נמכרות עתה אחרים מוכרים להן בשבילו ואצ"ל דשרי אם חושש שמא יפסיד מהקדן שלו אבל לענין לקנות מן השיירות כדי שיקנה בזול זה חילק הרמב"ן אם א"צ מהדבר אלא להשתכר בו אסור ליקח אף על פי שהריוח ניכר שלוקח בזול מהשיירה אבל אם צריך לעבדים ולשפחות בהמה כסות וכלים לצרכו ודעתו ודאי ליקח אותם ונזדמן לו עתה מי שמכור בזול והדבר ידוע שלא יזדמן לו אח"כ כמו שיירא זה דבר האבד הוא וכהפסד גמור הוא ודומה לסחורה שיזולה אח"כ ושרי וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק בשיירה בין לקנות מהם או למכור להם אלא שרי בכל ענין בכל דבר ובענין הלואה לענו"ם ברבית בימי אבלו אסר הרמב"ן אפילו ע"י אחרים ור"ת היתיר אפי' בחול המועד א"כ מותר באבל על ידי אחרים ור"י כתב כיון שר"ת היה מתיר ורבים נוהגין בו היתר אין בידו לאסור והמחמיר תע"ב וא"א הרא"ש ז"ל כתב באשכנז הירא דבר ה' נוהגין אסור בהלואה רבית לעובדי כוכבים בחול המועד ואני התרת בביתו להלוות לענו"ם שרגילין תמיד להלוות בביתו שאם לא ילוו להם ילכו לבתים אחרים וילוו להם וירגילים לבא אצלם ואיכא פסידא ע"כ א"כ ככהאי גוונא שרי באבל ע"י אחרים ואם מסיק דז"י באיניש אחריני והאיכא משכח להו ובתרי הכי לא משכח להו שרי לשדורי עליהו ומכאן הוה הגאונים שאם יש לו לאבל דין על אדם אינו תובע כל ז' ואם הוא דבר האבד כגון שבקש לילך למדינת הים או שעדי חולים עושה מורשה וזן עמו וכל דברים שהתירו במועד משום צורך המועד כולן אסורין באבל אפי' ע"י אחרים אפילו אין לו מה יאכל אלא עני ממש שאין לו במה שיתפרנס עושה משלישי ואילך אפילו ע"י עצמו בצנעא בתוך ביתו אבל ששדה ביד אחרים באריסות או בחכירות או בקבלנות הרי אלו עובדין כדרכו בימי האבל של בעל השדה ואפילו נשלם זמן חכירותם קודם האבל ונשארו בשדה כמו שהיו ואם האבל הוא אריס בשדה של אחר לא יעבוד הוא בעצמו אבל ע"י אחרים מותר ואם יש לאבל חמור או ספינה ביד אחר מוחכר או מושכר ה"ל לא יעשה בימי אבלו של בעל החמור והספינה אם לא ששכרו קודם שהתחיל האבלות ועדיין לא כלה הזמן אבל כלה הזמן ואפילו שכרו כבר ממנו לחדש או לשבוע כפי הרגילות אסור כיון שכלה הזמן וכתב הרמב"ן אם היה החמור והספינה ביד אחרים למחצה לשליש ולרביע דשרי כמו היה מוחכרין ויש שאוסרין שלא היתיר אריסות אלא בקרקע דלאריסא קיימא אבל כלים ובהמה לא משום דלעולם נקראין על שם הבעלים ואם האבל בעצמו הוא מוחכר או מושכר אצל אחר לא יעשה מלאכה בימי אבלו ואם יש שכיר יום שעובד שדה אפילו בעיר אחרת לא יעשה היתה מלאכת אחרים בידו בדבר תלוש כגון לארוג בין בקבלנות בין שלא בקבלנות לא יעשה היתה מלאכתו ביד אחרים בקבלנות בדבר תלוש בביתו לא יעשו בבית אחרים יעשו היה לו בנין בית ביד אחרים בקבלנות בחול או בחולו של מועד לא יעשו אפילו הוא חוץ לתחום העיר ואם אלו הקבלנים נכרים מותרים לבנות בשבת ויו"ט שחלו בימי האבל אם הוא חוץ לתחום העיר ואין עיר אחרת בתחום של הבית וכתב הרמב"ן דה"נ נמי אם קבלו לחרוץ ולזרוע שדה שהדין כמו בקבלנות של בנין בית שהוא אסור בחול כיון שהוא לבדו אוכל הפירות נקרא הכל על שמו וי"א כיון שהנכרי לבדו נראה בשדה חורש וזרוע אינו נקרא על שמו ושרי וכל הרמב"ד וא"א הרא"ש ז"ל הביא דבריו ב' אחים או ב' שותפים חנוונין שאירע אבל באחד מהם הרי אלו נועלין חנותן שלא יעשה השותף בפרהסיא אבל יכול לעשות בצנעא בתוך ביתו אפי' בעסק השותפות ואם האבל אדם חשוב והשותפות נקרא על שמו שאפילו אם יעשהו בצנעא בתוך ביתו ידוע שיש לאבל חלק בו אסור לשני לעשות אפילו בתוך ביתו תניא כיבוד הבית הדחת כוסות והצעת המטות אין בה משום מלאכה לאבל תניא אבל ההולך ממקום למקום אם יכול למעט בעסקיו ימעט פירוש שלא יקנה וימכור אלא מעט ואם לאו יגלגל עמהם פ"י יקנה לצורך הדרך דברים שיש בהם חיי נפש על כל המתים רצה ממעט בעסק רצה אינו ממעט ועל אביו ואמו ימעט בעסקיו ואפילו בדברים המותרים יושלמי על כל המתים אסור לילך בסחורה עד ל' יום באביו ואמו עד שיגירו בו חביריו ויאמרו לו לך עמנו פ"י בהולכין לסחורה למרחוק איירי ואיכא פירסום גדול ודומה לשמחה שהולך בשיירה גדולה אבל שאר כל משא ומתן מותר לאחר שבעת הימים:

4.1 [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה יא] האריסין והחכירין שלו והקבלנין הרי אלו יעשו כדרכן, אבל החמרים והגמלים בבהמות שלו והספינים בספינה שלו הרי אלו לא יעשו, ואם היו מוחכרים או מושכרים מקודם לזמן קצוב הרי אלו יעשו.

4 [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף יב] אם האבל הוא אריס בשדה של אחרים, לא יעבוד הוא בעצמו, אבל על ידי אחרים מותר.

5 [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף יד] אם יש לאבל חמור או ספינה מוחכר או מושכר ביד אחר, הרי זה לא יעשה בימי אבלו של בעל החמור והספינה, אם לא ששכרו קודם שהתחיל האבילות ועדיין לא כלה הזמן; אבל אם כלה הזמן, אסור.

6 [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה יב] שכיר יום אפילו בעיר אחרת לא יעשה לו.

6 [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף יג] אם יש שכיר יום שעובד שדה האבל, אפילו בעיר אחרת, לא יעשה.

7 [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה יג] האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו בין בקבלנות בין שאינה בקבלנות לא יעשה, היתה מלאכתו ביד אחרים, בביתו לא יעשו בבית אחר עושין.

7 [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף יז] היתה מלאכת אחרים בידו, אפילו בדבר תלוש, כגון לארוג, בין בקבלנות בין שלא בקבלנות, לא יעשה. הגה: ואם הוא דבר האבד, יעשה על ידי אחרים (ד"ע). מותר לקבל מלאכה בימי אבלו לעשות א"כ, ובלבד שלא ישקול ולא ימדוד כדרך שהוא עושה בשאר פעמים (מרדכי הלכות אבל).

8 [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף כא] שני שותפים חנוונין שאירע אבל לאחד מהם נועלים חנותם, שלא יעשה השותף בפרהסיא, אבל יכול לעשות בצנעא בתוך ביתו, אפילו בעסק השותפות. ואם האבל אדם חשוב, והשותפות נקרא על שמו, שאפילו אם יעשהו בצנעא בתוך ביתו ידוע שיש לאבל חלק בו, אסור לשני לעשות אפילו בתוך ביתו.

[דף יב עמוד א] **אמר שמואל: (1) מקבלי קיבולת, בתוך התחום אסור, חוץ לתחום - מותר.** **אמר רב פפא:** ואפילו חוץ לתחום לא אמרן אלא דליכא מתא דמקרבא להתם, אבל איכא מתא דמקרבא להתם - אסור. **אמר רב משרשיא:** וכי ליכא מתא דמקרבא להתם נמי, לא אמרן אלא בשבתות ובימים טובים, דלא שכיחי אינשי דאזלי להתם. **ואסיקנא הני מילי בשבתות ויו"ט והוא דליכא מתא דמיקרבא להתם (2) אבל בחולו של מועד, אף על גב דליכא מתא דמקרבא להתם, כיון דשכיחי אינשי דאזלי ואתו להתם מדוכתא לדוכתא - אסור.** פ"ה הראב"ד האי קבולת לא בקבולת דשדה איירי דההיא אפילו בימי אבלו מותר לכתחלה כדפי' לעיל (סימן ג) וכ"ש במועד כרב שישא בריה דרב אידי (סימן א) ותניא כוותיה ולא קבולת דתלוש הוא דהא אמרינן בבית אחר יעשה ואפילו בימי אבלו ואפילו בשבת נמי מותר כדאמר [שבת יז ב] בעורות לעבדן וכלים לכובס נכרי שכולם עם השמש מותר אלא בקבלות דבנין איירי שאם קבלו אומני נכרים לבנות לו בנין בית בערב המועד מותר לבנותו במועד דבדנפשיהו קא עבדי אבל אסור אותו בתוך התחום ובחול המועד אפילו חוץ לתחום משום מראית העין שאין הכל יודעין שהיא קבולת ודין קבולת של בית מה שהתיר ר"ת ואסר ר"י בפ"ק דע"ז בסופו (סימן כג):

רש"י פ"ה בלשון אחר ומקבלי קבולת שקבלו עליהם מלאכת האבל אסור בתוך התחום ואף על פי שקבלו קודם האבל מפני מראית העין שלא יאמרו ראו זה שמסר מלאכתו לאחרים בימי האבל ולא ידעו דקבולת היא לגבייהו קודם לכן ואמרינן לעיל (סימן א) אלו דברים שעושין לאבל וכו' דדבר שאינו אבד אסור לאבל למסור לאחרים בימי אבלו אבל חוץ לתחום שרי הואיל וקבלוהו קודם האבל וליכא למיגזר משום חשד שאין בני העיר מצוין שם שיכירו שמלאכתו של אבל הוא ודוקא בשבתות וימים טובים אבל בחולו של מועד שכיחי ולהאי לישנא קשיא אמאי נקט חול המועד ליתני חול ממש דחוץ לתחום אסור ויש לומר דאידי דנקט שבתות וימים טובים מעיקרא נקט נמי בסופו חולו של מועד אי נמי נקט חוש"מ לרבותא אף על גב דלא שכיחא כולי האי אינשי דאזלי מדוכתא לדוכתא כמו בחול ממש אפילו הכי אסור:

מר זוטרא בריה דרב נחמן בנו ליה אפדנא מקבלי קיבולת חוץ לתחום. איקלע רבא רב ספרא ורב הונא בר חנינא, ולא עלו לגביה. ואיכא דאמרי: הוא נמי איהו גופיה לא על בגויה. - והאמר שמואל: **מקבלי קיבולת, בתוך התחום - אסור, חוץ לתחום - מותר!** - אדם חשוב שאני. ואיכא דאמרי: סיועי סיועי בתיבנא בהדיהו, **רב חמא (3) שרא להו לאבונגרי דבי ריש גלותא למיעבד להו עבידתא בחולא דמועדא. אמר: כיון דאגר לא קא שקלי - שרשויו הוא דקא משרשו ליה. ולית לן בה. לא מחזי כשכירות.** פירוש סעודתם הן נוטלין ולא דבר אחר על כרחך האי שמשין מלאכה המותרת במועד היו עושין כגון תיקון הספסלים ואיצטבאות ואפילו הכי דוקא שרשויו אבל בשכר אסור שמע מינה דאסור בשכר אפילו מלאכה המותרת במועד דקבלת שכר דמועד כעובדא דחול דמאי וכיוצא בזה אמרינן לקמן בפרק בתרא (דף יט א) כותב אדם תפילין ומזוזה לעצמו ולאחרים בטובה פ"ה בחנם אבל לא בשכר וכן פירש"י לקמן: **תנו רבנן: (2) מקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד, ובמועד - לא יעשו אסור.** **(4) כללו של דבר: כל שהוא עושה - אומר לנכרי ועושה, וכל שאינו עושה - אינו אומר לנכרי ועושה. תניא אידך: מקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד, (5, 2, 1) ובלבד שלא ימדוד ושלא ישקול ושלא ימנה כדרך שהוא עושה בחול. תנו רבנן: (6) אין מרביעין בהמה בחולו של מועד, (7) כיוצא בו אין מרביעין בבכור, ולא בפסולי המוקדשין. תניא אידך: אין מרביעין בהמה בחולו של מועד, רבי יהודה אומר: חמורה שתבעה - מרביעין עליה זכר בשביל שלא תצטנן, ושאר כל הבהמות מכניסין אותן לבקרות. תנו רבנן: (8) אין מדיירין שדה לא בשבתות, ולא בימים טובים. ולא בחולו של מועד. פירוש אין מכניסין צאן לדיר ליטול את זבלם ואם באו מאליהן - מותר. ואין מסייעין אותן, [דף ו עמוד א] ואין מוסרין להם שומר לנער את צאנם. היה שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע - מסייעין אותן, ומוסרין להם שומר לנער את צאנם. רבי אומר: (8) בשבת - בטובה, ביום טוב - במזונות, בחולו של מועד במועד - בשכר. אמר רב יוסף: הלכתא כרבי. כתב הראב"ד ז"ל ביום טוב במזונות פירוש אחר יום טוב יתן לו דמי מזונותיו אבל ביום טוב לא יאכל עמו דהא אין מזמנין את הנכרי ביום טוב (ביצה דף כב ב) ולי נראה דאף ביום טוב מותר שיאכל עמו שלא אסרו חכמים אלא לזמן את הנכרי שהוא רוצה לכבדו ומרבה מנות בשבילו אבל אם יש לישראל עבדים ושפחות נכרים אוכלים עמו ביום טוב ולא ראינו מי שזמרה מזה גם שליח נכרי שנשתלח לישראל אוכל עמו בבית ביום טוב:**

משנה. וכן מי שהיה יינו בתוך הבור ואירעו אבל או אונס, או שהטעוהו פועליו טוען (9) - וזולף וגומר וגף כדרכו, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: עושה לו לימודים בשביל שלא יחמיץ.

גמרא. וצריכא, דאי אשמעינן קמייא - בההיא קאמר רבי יוסי, משום דמישחא נפיש פסידיה. אבל חמרא דלא נפיש פסידיה - אימא מודי ליה לרבי יהודה. ואי אשמעינן בתרייתא - בההיא קאמר רבי יהודה, אבל בהך אימא - מודה לרבי יוסי, צריכא. אמר רב יצחק בר אבא: מאן תנא שינוי במועד דבר האבד - דלא כרבי יוסי. אמר רב יוסף: (10, 9, 1) הלכה כרבי יוסי. בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק: מהו למישע חביתא דשיכרא בחולא דמועדא? אמר להו: סיני אמר: (11) הלכה כרבי יוסי דחייש לפסידא. - אימור דאמר רבי יוסי בחמרא, בשיכרא מי אמר? - חמרא טעמא מאי - משום דנפיש פסידיה, שיכרא נמי אית בה משום פסידא. דאמר אביי, אמרה לי אם: בר שית סאוי ושייע - מבר תמני ולא שייע. אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלכות מועד כהלכות כותים בהלכה. למאי הלכתא? - אמר רב דניאל בר רב קטינא (אמר רב): לומר שהן עקורות, עקורות ואין למידות זו מזו. דאמר שמואל: (9) זופתין כוזתא, ואין זופתין חביתא. ורב דימי מנהרדעא אמר: (9) זופתין חביתא ואין זופתין כוזתא. מר חייש לפסידא, ומר חייש לטירחא. לטירחא והאי דקאמר זופתין חביתא מייירי בשלא כוון מלאכתו במועד אלא אירעו אונס שלא היה יכול לעשות קודם המועד אי נמי היה סבור שיהא יכול להמתין עד לאחר המועד ואירע דבר שאם ימתין יהא דבר אבד ובכה"ג איתא בירושלמי (הלכה ב) אמתני' דמי שהיה יינו בתוך הבור הא לכתחלה אסור אן מה קיימין אם כשהגיע זמנו לבצור ולא בצר הוא חטא אנפשיה כלומר אפילו הוא דבר האבד כוון מלאכתו במועד הוא ואי בשלא הגיע זמנו לבצור יכול הוא קאים אלא כן אן קיימין כשהגיע זמנו לבצור דסבר קאים ולא קם: ואם הגיע זמן הבציר במועד אם יש לישראל כרם צריך הוא לבצור כמו כן פן יהיה לבער כשיבצרו השכנים סביבות כרמו כי יפרצו כרמו ויהיה למרמס וכיון שצריך לבצור מותר לדרוך וליתנו לחביתו פן יפסיד וגם אם הנכרי רוצה

ליתן יין בחובו נראה דמותר לקבלו במועד דכמציל מידו דמי וכן אדם שצריך לקנות יין בבציר לצורך שתיית כל השנה ואם יעבור המועד לא ימצא כמו שנמצא במועד דבר האבד הוא ומותר לקנות לצורך כל השנה ומותר לקשור חביות ולזופתן ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד אמר אביי: תקטין, הלכות מועד כהלכות שבת;

(1) [רמב"ם הלכות שבת פרק ו הלכה יד] לפיכך הפוסק עם הגוי לבנות לו חצרו או כתלו או לקצור את שדהו או ששכרו שנה או שנים לבנות לו חצר או ליטע לו כרם, אם היתה המלאכה במדינה או בתוך התחום אסור לו להניח לעשות בשבת מפני הרואים שאינם יודעים שפסק, ואם היתה המלאכה חוץ לתחום מותר שאין שם ישראל שיראה את הפועלין כשהן עושין בשבת.

(1) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רמד סעיף א] פוסק (פירוש מתנה) עם האיני יהודי על המלאכה, וקוצץ דמים, והאיני יהודי א עושה לעצמו, ואף על פי שהוא עושה בשבת, מותר; בד"א, בצנעה, שאין מכירים הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא, אבל אם היתה ידועה ומפורסמת, אסור שהרואה את האיני יהודי עוסק אינו יודע שקצץ, ואומר שפלוני שכר האיני יהודי לעשות מלאכה בשבת; לפיכך הפוסק עם האיני לבנות לו חצירו או כתלו, או לקצור לו שדהו, אם היתה המלאכה במדינה או בתוך התחום, אסור לו להניח לעשות לו מלאכה בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק; הגה: ואפי' אם דר בין העובדי כוכבים, יש לחוש לאורחים הבאים שם, או לבני ביתו שיחשדו אותו (ב"ב" בשם תשובת אשכנזים); ואם היתה המלאכה חוץ לתחום, וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של מקום, שעושים בו מלאכה, מותר. ואינו יהודי שהכניס צאן של ישראל לדיר שדהו (ע"ל סימן תקל"ז סעיף י"ד).

(2.1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה כה] שוכרין השכיר על המלאכה במועד לעשותה לאחר המועד ובלבד שלא ישקול ולא ימדוד ולא ימנה כדרך שהוא עושה בחול, גוי שקיבל קיבולת מישראל אפילו היה חוץ לתחום אינו מניחו לעשותו במועד, שהכל יודעין שמלאכה זו של ישראל ויחשדו אותו שהוא שכר את הגוי לעשות לו במועד, שאין הכל יודעין הפרש שיש בין השכיר ובין הקבלן ולפיכך אסור.

(2) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמג סעיף ב] אינו יהודי שקבל מערב יום טוב לבנות ביתו של ישראל בקבלנות, אסור להניח לעשות בחול המועד, אף על פי שהוא חוץ לתחום; אבל אם נתן לו מלאכה בתלוש קודם המועד, בקבלנות, לעשותה בתוך ביתו של אינו יהודי, מותר.

(3) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמב סעיף א] אפילו מלאכות המותרות אינם מותרות לעשותן אלא לעצמו או לאחרים בחנם; אבל בשכר, אסור. ומיהו אם אינו נותן לו שכר קצוב, אלא שאוכל עמו בשכרו, מותר. הגה: ודבר האבד מותר לעשות אפילו בשכר קצוב (כל בו).

(4) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה כד] כל שאסור לעשותו במועד אינו אומר לגוי לעשותו, וכל שאסור לעשותו במועד אם אין לו מה יאכל הרי זה עושה כדי פרנסתו, וכן עושה סחורה כדי פרנסתו, ומותר לעשיר לשכור פועל עני שאין לו מה יאכל לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד כדי שיטול שכרו להתפרנס בו, וכן לוקחין דברים שאינם לצורך המועד מפני צורך המוכר שאין לו מה יאכל.

(4) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמג סעיף א] כל דבר שאסור לעשותו אסור לומר לאינו יהודי לעשותו.

(5) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמג סעיף ג] מותר ליתן לאינו יהודי מלאכה, בקבלנות או בשכר יום, שיעשה אחר המועד; ובלבד שלא ימדוד וישקול וימנה כדרך שעושה בחול. הגה: ואף אם יעשה האיני יהודי א"כ מלאכה, שרי, הואיל והתנה עמו לעשותה אחר המועד (מרדכי ריש פ' מי שהפך וב' ורבינו ירוחם).

(6) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה טו] קוצצין צפרני חמור של ריחים ובונים אבוס לבהמה, וסוס שירכב עליו מותר ליטול צפרניו ולסרקו כדי ליפותו, ואין מרביעין בהמה במועד, אבל מקיזין לה דם, ואין מונעין ממנה רפואה, וכל מאכלות ומשקים שאינם מאכל בריאים אלא לרפואה מותר לאדם לאכלן ולשתותן במועד.

(6) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלו סעיף ג] אין מרביעין בהמה במועד, אבל מקיזין לה דם ואין מונעין ממנה כל רפואה, אפי' אם יש בה מלאכה..

(7) [רמב"ם הלכות מעילה פרק א הלכה ט] בהמת הקדש שנפל בה מום ונפדת כמו שביארנו אינה מותרת בגיזה ועבודה והרי היא באיסורה עד שתשחט, נשחטה אחר פדיונה הותרה באכילה, במה דברים אמורים כשקדם הקדשן את מומן או קדם מום עובר להקדשן, אבל המקדיש בעלת מום קבוע למזבח אינה אסורה בגיזה ועבודה אלא מדבריהם, נפדת הרי זו כחולין לכל דבר ותצא לחולין להגזז ולהעבד, חוץ מן הבכור והמעשר שהקדושה חלה על גופן אף על פי שהן בעלי מומין קבועין מתחילתן, ואין יוצאין לחולין להגזז ולהעבד לעולם, ואסור להרביע בכור או בפסולי המוקדשין.

(8) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה יא] אין מכניסין את הצאן לדיר כדי שיזבלו את הקרקע, שהרי הוא מדייר שדהו במועד, ואם באו מאליהן מותר, ואין מסייעין אותן ואין מוסרין להן שומר לנער את צאנם, היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע מסייעין אותן ושוכרין שומר לנער הצאן ממקום למקום כדי שיזבלו כל השדה, הזבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין, ואם נעשית חצר כרפת בקר מוציאין אותו לאשפה.

(8) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלז סעיף יד] אין מכניסין צאן לדיר בחול המועד לזבל השדה; ואם הכניסו האיני יהודי מעצמו, מותר אף בשבת, אפילו אם מחזיק לו טובה על שהכניסו, ובלבד שלא יתן לו שכר, ואפילו אינו נותן אלא שכר מזון אסור; וביו"ט יכול ליתן לו שכר מזון, ובלבד שלא יתן לו שכר אחר; ובחול"מ, אפי' אם נותן לו שכר אחר מותר, ובלבד שלא ישכירו ולא יסייעו; ולא ימסור לו שומר לנער הצאן (פי' מוליכה ממקום למקום ומתוך כך הגללים מתנערים); ואם היה האיני יהודי שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה מסייעין אותו בחול"מ ומוסרין לו שומר לנער הצאן.

(9.1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ג] הופך אדם את זיתיו במועד וטוחן אותן ודורך אותן וממלא החביות וגף אותן כדרך שהוא עושה בחול, כל שיש בו הפסד אם לא נעשה עושהו כדרכו ואינו צריך שינוי, וכן מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים ובלבד שיכניסם בצנעה ושולח פשתו מן המשרה בשביל שלא תאבד, וכן כרם שהגיע זמנו להבצר במועד בוצרין אותו. /השגת הראב"ד/ הופך אדם את זיתיו במועד. א"א אני לא מצאתי אלא זיתיו הפוכין וכדו' לגוף (מו"ק יא) שהן דבר האבד אבל להפוך בתחלה לטחון לא, ותני ר' חייא זיתיו הפוכין ושנוין אבל בהפוך אחד לא שאינם מתעפשות כל כך והכי איתא בירושלמי (מו"ק פ"ב ה"א).

(9) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלח סעיף א] מי שהפך את זיתיו או שהיה יינו בבור, ואירע אונס או ששכח או נתעצל שהיה סבור שהיה יכול לשהות לאחר הרגל ולא עשה קודם הרגל, מאחר שהוא דבר האבד זולף וגומר ומזפת החביות, בין קטנות בין גדולות, וגף (פירוש שישים בהן מגופתן) בחביות, כדרכו, בלא שינוי; הגה: וה"ה דיכול לתקן החביות לקשרם בעקלים (מרדכי), אבל לא יכין מלאכתו במועד אלא יעשה הכל קודם המועד אם יודע שיעטרך במועד (הגהות מיי"מ ות"ה); וכן שולח פשתו מן המשרה, וכל כיצא בזה מדבר האבד, ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד.

(10) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה ז] בונה אדם אצטבה לישב או לישן עליה, הציר והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו ה מתקן במועד כדרכו בין של ברזל בין של עץ, שזה הפסד גדול הוא שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל מה שבבית, וכבר בארנו שכל שיש בו הפסד אינו צריך שינוי.

(10) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף א] דבר האבד, מותר לעשותו בחול המועד בלא שינוי; מיהו בכל מה דאפשר להקל בטרחה יעשה (כל בו). לפיכך בית השלחין (פי' הארץ הצמאה) שהתחיל להשקותה קודם המועד, מותר להשקותה, שכיון שהתחיל להשקותה קודם לכן אם לא ישקנה עכשיו תפסד; אבל שדה הבעל שאין משקין אותה אלא להשביחה יותר, אסור להשקותה.

(11) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה יד] זופתין את החבית כדי שלא יפסד היין, וזופתין את הבקבוק מפני שאין בו טורח, וסותמין פי החבית של שכר כדי שלא תפסד, ומחפין את הקציעות בקש כדי שלא יאבדו, ומרכינין את הבגדים בידיים, מפני שהוא מעשה הדיט, אבל אין עושין קשרי בית הידים מפני שהוא מעשה אומן וכן כל כיוצא בזה.

[דף יב עמוד ב] יש מהן פטור אבל אסור, ויש מהן מותר לכתחלה. רב הונא חצדו ליה חצדא במועדא. איתיביה רבה בר רב הונא לרב הונא: טוחנין קמח במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד - אסור. (1) דבר שאבד במועד - מותר לעשותו במועד, דבר שאינו אבד במועד - אסור. במה דברים אמורים - בתלושין מן הקרקע, אבל מחובר לקרקע - אפילו כולו אבד אסור. (2) ואם אין לו מה יאכל - קוצר, ומעמר, ודש, וזורה, ובורר, וטוחן, (2) ובלבד שלא ידוש בפרות. - אמר ליה: יחידא היא, ולא סבירא לן כוותיה. דתניא, כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל משום רבי יוסי: דבר התלוש מן הקרקע, אפילו מקצתו אבד - מותר. והמחובר לקרקע - אפילו כולו אבד אסור. - ואי רבי יוסי - ידוש נמי בפרות, הא אמר רב יצחק בר אבא: מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד - דלא כרבי יוסי! - אמר לך: הכא נמי, כיון דכל יומא לאו בפרות דיישי - האידינא נמי לאו שינוי הוא. תנו רבנן: (2.1) 3 טוחנין במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד - אסור. ואם טחן והותיר - הרי זה מותר. קוצצין עצים במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד - אסור, ואם קצץ והותיר - הרי זה מותר. (4.3) מטילין שכר במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד - אסור, ואם הטיל והותיר - הרי זה מותר. ובלבד שלא יערים. ורמינהו: מטילין שכר במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד, אסור. אחד שכר תמרים, ואחד שכר שעורים. ואף על פי שיש לו ישן - (4.3) מערים ושותה מן החדש! - תנאי היא; דתניא: אין מערימין בכך, רבי יוסי בר יהודה אומר: מערימין.

ל"א רב חצדא דחטי הוה לא פסיד ורב מ"ט עבד הכי אין לו מה יאכל הוה לא סיימוה קמיה אי נמי אדם חשוב שאני: רב יהודה שרא למעקר כיתנא משום דחזי לחפיפה ולמיקטל כשותא דחזי לשיכרא ולמעקר שומשמי דחזיאן לנאזיא דאית בהו רבי ינאי הוה ליה ההוא פרדיסא דמטא בחולא דמועדא קטפיה לשנה שהו כ"ע לפרדיסיהו לחולא דמועדא אפקריה רבי ינאי לפרדיסיהו ההוא שתא ירושלמי ילפינן מקלקלתא ולא ילפינן מתקנתא רבי יעקב בר אחא בשם רבן אמר פרקמטיא אבודה שרי למטלטלא במועדא דא שיינתא שרי מזבן מיניה במועדא:

רב חצדו ליה חצדא בחולא דמועדא, שמע שמואל איקפד. לימא שמואל כיחידא סבירא ליה? דתניא דבר האבד מותר לעשותו במועד ושאינו אבד אסור בד"א בתלוש מן הקרקע אבל במחובר לקרקע אפילו כולו אבד אסור וקי"ל דיחידא היא - אלא לא רב, חצדא דחטי הוה, ליה דאי שביק ליה דלא הוה פסיד. ורב מאי טעמא עביד הכי? - אין לו מה יאכל הוה. דתניא ואם אין לו מה יאכל קוצר ומעמר ודש וזורה וטוחן ובלבד שלא ידוש בפרות בחולא דמועדא. ירושלמי (הלכה ד) הדא דתימא ביחיד אבל במספיק לרבים מותר ושמואל מ"ט אקפד - לא סיימוה קמיה. אי נמי: אדם חשוב שאני והא דשרי הכא לצורך המועד היינו אפילו כוון מלאכתו במועד דבצורך אוכל לא אסרו כוון מלאכתו במועד. רבי יהודה נשיאה נפק בחומרתא דמדושא, ואשתי מיא דאחים קפילא ארמאה. שמע רבי אמי איקפד. אמר רב יוסף: מאי טעמא איקפד? אי משום חומרתא דמדושא - הא תניא: השירין הנזמים והטבעות - הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר. אי משום דאישתי מיא דאחים קפילא ארמאה - הא אמר שמואל בר יצחק אמר רב: (5) כל שנאכל כמות שהוא חי - אין בו משום בישולי נכרים! - אדם חשוב שאני. אמר רב חננאל אמר רב: קוצץ אדם דקל במועד, אף על פי שאינו צריך אלא לנסורת שלו. לייט עלה אביי. רב אשי הוה ליה אבא בשלנייא, אזל למיקציה בחולא דמועדא. אמר ליה רב שלא משלנייא לרב אשי: מאי דעתיך - דקאמר רב חננאל אמר רב: קוצץ אדם דקל במועד אף על פי שאינו צריך אלא לנסורת שלו, הא לייט עלה אביי! - אמר ליה: לא שמיע לי, כלומר: לא סבירא לי. אישתמיט נרגא, בעי למיפסקיה לשקיה. שבקיה, והדר אתא. (6) רב יהודה שרא למיעקר כיתנא בחולא דמועדא, משום דחזי לחפיפה, ולמיקטל כשותא דחזי לשיכרא, ולמעקר שומשמי דחזיאן לנאזיא דאית בהו. אמר ליה אביי לרב יוסף: בשלמא כיתנא - חזי לחפיפה, כשותא - חזי לשיכרא, אלא שומשמי למאי חזי? - חזי לנאזיא דאית בהו. רבי ינאי הוה ליה ההוא פרדיסא דמטא זמניה בחולא דמועדא, קטפיה בחולא דמועדא. לשנה שהיה כולי עלמא לפרדיסייהו לחולא דמועדא. אפקריה רבי ינאי לפרדיסיהו ההוא שתא. ירושלמי ילפינן מקלקלתא ולא ילפינן מתקנתא רבי יעקב בר אחא בשם רבן אמר פרקמטיא אבודה שרי למטלטלא במועדא דא שיינתא שרי מזבן מיניה במועדא:

משנה. [דף ו עמוד ב] (7) מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים, (7,8) ושולה פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד, (7,8) ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד. (8,9) וכולן, אם כיונו את מלאכתם במועד - יאבדו.

גמרא. תנא: (7.1, 10) ובלבד שיכניסם בצנעה לתוך ביתו. רב יוסף הוה ליה הנך כשורי, עיילניהו ביממא. אמר ליה אביי, והתניא: ובלבד שיכניסם בצנעה בתוך ביתו! אמר ליה: צנעא דהני - יממא הוא, (7.1, 10) כיון דבליילא בעו גברי יתירי, ובעו מדוכרי **מדכורא** דנורא - אוושא מילתא. ושולה פשתנו מן המשרה ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד: בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: כוון מלאכתו במועד ומת, מהו שיקנסו בניו אחריו? אם תמצא לומר.

(1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ב] ואלו הן: כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד יהיה שם הפסד הרבה עושין אותה, ובלבד שלא יהיה בה טורח הרבה, כיצד משקין בית השלחין במועד אבל לא בית המשקה, שאם לא ישקה בית השלחין והיא הארץ הצמאה יפסדו כל האילנות שבה, וכשהוא משקה אותה לא ידלה וישקה מן הבריכה או ממי הגשמים מפני שהוא טורח גדול, אבל משקה הוא מן המעין בין שהיה בין שיצא כתחלה ממישכו ומשקה בו וכן כל כיוצא בזה.

(1)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף א] דבר האבד, מותר לעשותו בחול המועד בלא שינוי; מיהו בכל מה דאפשר להקל בטרחה יעשה (כל בו). לפיכך בית השלחין (פי' הארץ הצמאה) שהתחיל להשקותה קודם המועד, מותר להשקותה, שכיון שהתחיל להשקותה קודם לכן אם לא ישקנה עכשיו תפסד; אבל שדה הבעל שאין משקין אותה אלא להשביחה יותר, אסור להשקותה.

(2.1)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ו] מי שהיתה לו תבואה מחוברת לקרקע ואין לו מה יאכל במועד אלא ממנה אף על פי שאין כאן הפסד אין מצריכין אותו לקנות מה שיאכל מן השוק עד שיקצור אחר המועד אלא קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן מה שהוא צריך, ובלבד שלא ידוש בפרות שכל דבר שאין בו הפסד צריך לשנות, וכן כל כיוצא בזה.

(2)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף טו] אסור לקצור השדה בחוה"מ אם אינו נפסד אם יעמוד עד לאחר המועד; ואם אין לו מה יאכל, אפי' מוצא בשוק לקנות אין מצריכין אותו ליקח מן השוק, אלא קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר כדרכו, ובלבד שלא ידוש בפרות; וה"מ שא"צ אלא לו לבדו, אבל אם הוא צריך לדוש לצורך רבים, דש אפילו בפרות.

(3)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף א] מותר לטחון קמח לצורך המועד, אפילו כיון מלאכתו במועד, ולקוץ עצים מהמחומר ולהטיל שער, בין של תמרים בין של שעורים, לצורך המועד; ושלא לצורך המועד, אסור. ומיהו א"צ לצמצם, אלא עושה בהרוחה, ואם יותר יותיר; אבל לא יערים לטחון או לעשות יותר, ככוננה, או אם יש לו קמח לא יערים לעשות אחר ויאמר: מזה אני רוצה; אבל אם יש לו לחם, מותר לטחון דפת חמה עדיף; (והוא הדין בשכר, אם החדש עדיף, בלא הערמה שרי) (המגיד פ"ז).

(4)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ח] מטילין שכר במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד אסור, אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים, אף על פי שיש לו ישתן מערים ושותה מן החדש שאין הערמה זו ניכרת לרואה וכן כל כיוצא בזה. /השגת הראב"ד/ אף על פי שיש לו ישתן מערים ושותה מן החדש. א"א הא דלא כהלכתא דר' יוסי ברבי יהודה הוא דאמר הכי ופליגי רבנן עליה (מו"ק יב) אבל בודאי אם החדש טוב לו מן הישתן שלא מדרך הערמה מותר.

(5)[רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה יד] עכו"ם שבישל לנו יין או חלב או דבש או פרישין וכיוצא באלו דבר הנאכל כמות שהוא חי הרי אלו מותרין, ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי, כגון בשר ודג תפל וביצה וירקות, אם בישלן העכו"ם מתחלה ועד סוף ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן הרי אלו אסורין משום בשולי עכו"ם.

(5)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קי"ג סעיף א] דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי, וגם עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת, שבישלו עו"ג, אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל, אסור משום בשולי עובדי כוכבים.

(6)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה י] אין מתלעין את האילנות ולא מזהמין את הנטיעות ולא מגזמין, אבל סכין את האילנות ואת הפירות שבהן בשמן ועוקרין את הפשתה מפני שהיא ראויה לחפוף בה במועד, וקוצרין את הכשות מפני שהיא ראויה להטילה לשכר במועד וכן כל כיוצא בזה.

(6)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף ב] מותר לעקור פשתן, מפני שראוי לכסות בו את האוכלים; ולעקור כשות, שראוי להטיל בו שכר לצורך המועד; ולעקור שושמין, שהיבשים שבו ראויים לאכול מיד.

(7.1)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ג] הופך אדם את זיתיו במועד וטוחן אותן ודורך אותן וממלא החביות וגף אותן כדרך שהוא עושה בחול, כל שיש בו הפסד אם לא נעשה עושהו כדרכו ואינו צריך שינוי, וכן מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים ובלבד שיכניסם בצנעה ושולה פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד, וכן כרם שהגיע זמנו להבצר במועד בוצרין אותו. /השגת הראב"ד/ הופך אדם את זיתיו במועד. א"א אני לא מצאתי אלא זיתיו הפוכין וכדו' לגוף (מו"ק יא) שהן דבר האבד אבל להפוך בתחלה לטחון לא, ותני ר' חייא זיתיו הפוכין ושנויין אבל בהפוך אחד לא שאינם מתעפשות כל כך והכי איתא בירושלמי (מו"ק פ"ב ה"א).

(7)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף א] מי שהפך את זיתיו או שהיה יינו בבור, ואירע אונס או ששכח או נתעצל שהיה סבור שהיה יכול לשהות לאחר הרגל ולא עשה קודם הרגל, מאחר שהוא דבר האבד זולף וגומר ומזפת החביות, בין קטנות בין גדולות, וגף (פירוש שישים בהן מגופתן) בחביות, כדרכו, בלא שינוי; הגה: וה"ה דיכול לתקן החביות לקשרם בעקלים (מרדכי), אבל לא יכין מלאכתו במועד אלא יעשה הכל קודם המועד אם יודע שיצטרך במועד (הגהות מיימ' ות"ה); וכן שולה פשתנו מן המשרה, וכל כיוצא בזה מדבר האבד, ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד.

(8)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ד] ואסור לאדם שיתכין ויאחר מלאכות אלו וכיוצא בהן ויניחם כדי לעשותן במועד מפני שהוא פנוי, וכל המכין מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד בית דין מאבדין אותה ומפקרין אותה לכל, ואם כיון מלאכתו ומת אין קונסין בנו אחריו ואין מאבדין אותה ממנו, ואין מונעין את הבן מלעשות אותה מלאכה במועד כדי שלא תאבד.

(9)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף ו] המכין מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד, ב"ד מאבדין אותה ממנו ומפקרים אותה לכל; הגה: ואם הוא עושה מלאכת אחרים שאי אפשר לקנסו, כגון חייט או סופר שעושה מלאכת אחרים, היו משמתי' ליה ומלקין אותו (ב"י ור"י); ואם מת, לא יקנסו בנו אחריו ומותר לו לעשותה אם הוא דבר האבד.

(10)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ז סעיף ב] מותר להכניס פירות מפני הגנבים אם אינם במקום המשתמר; ומיהו יעשה בצנעה כגון שיכניסם בלילה; ואם הוא דבר שיש בו פרסום בלילה יותר מביום, כגון שצריך להכניסו באבוקות ובקולות, יכניסם ביום. הגה: ואם א"א לעשותן כי אם בפרהסיא, הכל שרי בדבר האבד (המגיד פרק ז' ומרדכי פרק מ' שהפך).

[דף יג עמוד א] צרם און בכור ומת קנסו בניו אחריו - משום דאיסורא דאורייתא. ואם תמצא לומר: מכר עבדו לנכרי לעכו"ם ומת קנסו בניו אחריו - משום דכל יומא מפקע ליה ממצות, הכא מאי? גברא קנסו רבנן - והא ליתיה, או דלמא: ממונא קניס רבנן, והא איתיה! - אמר ליה: תניתוה, (1) שדה שנתקווצה בשביעית - תזרע למוצאי שביעית, (2) נטייה או נדירה - לא תזרע למוצאי שביעית. ואמר רבי יוסי בר חנינא: (2) נקטין, הטיבה ומת - בנו זורעה. אלמא: לדידה - קנסו רבנן, לבריה - לא קנסו רבנן. הכא נמי: ופשט ליה לדידה - קנסו רבנן, לבריה - לא קנסו רבנן. אמר אביי: (3) נקטין, טימא טהרותיו ומת וכן הצורם באזון בכור ומת - והמוכר עבדו לעכו"ם ומת לא קנסו רבנן בניו אחריו. מאי טעמא - (3) היזק שאינו ניכר לא שמה היזק. לדידה - קנסו רבנן, לבריה - לא קנסו רבנן. והכין אסקוה לכל חדא וחדא מינייהו בדוכתא וכן הלכה:

משנה. (3) אין לוקחין בתים, עבדים ואבנים ובהמה אלא לצורך המועד, או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל. אין מפנין מבית לבית אבל מפנה הוא לחצירו ואין מביאין כלים מבית האומן ואם חושש להם מפנן לחצר אחרת:

גמרא. בעא מיניה רבא מרב נחמן: שכר פעולה שאין לו מה יאכל מהו? כלומר מהו לשכור את הפועל לעשות מלאכה שאינה לצורך המועד כדי שיטול שכרו מפני שאין לו מה יאכל. - אמר ליה: תנינא, או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל. לאתויי מאי - לאו לאתויי שכר פעולה? - אמר ליה: לא, פרושי קא מפרש. איתביה אביי: (5) אין כותבין שטר חוב במועד, ואם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל - הרי זה יכתוב. שאין לו מה יאכל לאתויי מאי - לאו (6,5,1) לאתויי שכר פעולה? שמע מינה. ואסיקנא דשכר פעולה שאין לו מה יאכל שרי: מותיב רב ששת: וחכמים אומרים: (7) שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות: החייטין, והספרין, והכובסין. החייטין - שכן הדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד, הספרין והכובסין - שכן הבאין ממדינת הים והיוצא מבית האסורין מותרין לספר ולכבס בחולו של מועד. ואי סלקא דעתך שכר פעולה שאין לו מה יאכל שרי - כל מלאכות נמי לישתרו, דהא איכא שכר פעולה שאין לו מה יאכל! - מתקיף לה רב פפא: אלא מעתה, בין לישתרי, שכן כותל הגוהה לרשות הרבים - סותר ובונה כדרכו מפני הסכנה! מתקיף לה רבינא: אלא מעתה, לבלר לישתרי, שכן כותבין קידושי נשים גיטין ושוברין! אלא אמר רב אשי: מועד אארבעה עשר קא רמית? מועד - משום טירחא הוא, ובמקום פסידא - שרו רבנן. ארבעה עשר - משום צורך יום טוב הוא, מידי דצורך יום טוב - שרו רבנן, מידי דלא צורך יום טוב - לא שרו רבנן.

משנה. (8) אין מפנין מבית לבית, אבל מפנה הוא לחצרו. אין מביאין כלים מבית האומן, אם חושש להם - מפנן לחצר אחרת.

גמרא. והא אמרת רישא אין מפנין כלל! - אמר אביי: (8) סיפא אתאן לבית שבחצר. ירושל' (הלכה ד) אהא דאמר אין מפנין מבית לבית אין מפנין מדירה נאה לדירה נאה ולא מדירה כעורה לדירה כעורה ואצל מדירה נאה לדירה כעורה אבל לתוך ביתו אפילו מדירה נאה לדירה כעורה שמחה היא לו לאדם שהוא דר בתוך ביתו. כתב הראב"ד ז"ל ונראה דכי האי גוונא אפילו מחצר לחצר מותר והא דקאמר בגמרא דידן סיפא אתאן לבית שבחצר היינו משלו לשלו או משל אחרים לשל אחרים אבל משל אחרים לשלו הכל מותר וליכא פלוגתא בין גמרא דידן לירושלמי. גרסין בפרק מקום שנהגו [פסחים נ"ה ע"ב] ת"ר זבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין ושבחצר מוציאין אותו לאשפה הא גופא קשיא אמרת מסלקין לצדדין והדר קתני מוציאין אותו לאשפה ותרצה רבא הכי קאמר ואם נעשית חצר כרפת בקר מוציאין אותו לאשפה וכן הלכתא. ואין [דף ז עמוד א] מביאין כלים מבית האומן. ואם חושש להם מפנן לחצר אחרת וה"מ כלים שאינן לצורך המועד אבל כלים שהן לצורך המועד מביאין דתניא [דף י"ג ע"ב] מביאין כלים שהן לצורך המועד מבית האומן. אמר רב פפא: בדיק לן רבא: תנן, אין מביאין כלים מבית האומן. ורמינהו: מוליכין ומביאין כלים מבית האומן ואף על פי שאינן לצורך המועד! ושנינן ליה: (9) כאן - בארבעה עשר, כאן - בחולו של מועד. איבעית אימא: הא והא בחולו של מועד; כאן - במאמינו, כאן - בשאינו מאמינו.

(1) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה יד] המעביר קוצים מארצו בשביעית כדי לתקנה למוצאי שביעית, או שסקל ממנה אבנים אף על פי שאינו רשאי לא קנסו אותו ומותר לו לזרעה במוצאי שביעית.

(2) [רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה יג] החורש את שדהו או נרה או זבלה בשביעית כדי שתהיה יפה לזריעה במוצאי שביעית קונסין אותו ולא יזרעה במוצאי שביעית, ואין חוכרין אותה ממנו כדי לזרעה אלא תהי בורה לפניו, ואם מת יזרענה בנו.

(3) [רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ז הלכה א] המזיק ממון חבירו היזק שאינו ניכר הואיל ולא נשתנה הדבר ולא נפסדה צורתו הרי זה פטור מן התשלומין דין תורה אבל מדברי סופרים אמרו הואיל והפחית דמיהן הרי זה חייב ומשלם מה שהפחית מדמיהן.

(3) [רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ז הלכה ב] כיצד, הרי שטימא אוכלין טהורים של חבירו, או שדמע פירותיו, או עירב לו טיפת יין נסך בתוך יינו שהרי אסר עליו הכל, וכן כל כיוצא בזה, שמין מה שהפסיד ומשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כדרך כל המזיקין.

(3) [רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ז הלכה ג] ודבר זה קנס הוא שקנסו אותו חכמים כדי שלא יהיה כל אחד ואחד מן המשחיתים הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני, לפיכך אם מת זה שהזיק היזק שאינו ניכר אין גובין הנזק מנכסיו, שלא קנסו חכמים אלא זה שעבר והזיק אבל הירש שלא עשה כלום לא קנסו אותו. וכן המזיק היזק שאינו ניכר בשגגה או באונס פטור, שלא קנסו אלא המתכוין להזיק מדעתו.

(3) [שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזיקין סימן שפה סעיף א] המזיק את חבירו היזק שאינו ניכר, כגון שעירב יין נסך ביינו, מן התורה הוא פטור, אבל חכמים קנסוהו לשלם נזק שלם מהיפה שבנכסיו, כדין כל המזיקים. לפיכך אם מת המזיק קודם שישלם, אין קונסין בנו אחריו לשלם. וכן אם היה שוגג או אנוס, פטור, שלא קנסו אלא מזיד.

- (4)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה כב] אין עושין סחורה במועד בין למכור בין לקנות, ואם היה דבר האבד שאינו מצוי תמיד לאחר המועד כגון ספינות או שיירות שבאו או שהם מבקשים לצאת, ומכרו בזול או לקחו ביוקר הרי זה מותר למכור או לקנות, ואין לוקחין בתים ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד.
- (4)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף יב] אין לוקחים בתים ואבנים, עבדים ובהמה אלא לצורך המועד, או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל, או לצורך השכיר שמוליך הדברים הנקנים, שאין לו מה יאכל. הגה: ודוקא הני דאיכא פרסום בקניינן ואווש מילתא, אבל שאר כלים טז נהגו לקנות בצנעה (המגיד).
- (5.1)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה יב] ודנים דיני ממונות ודיני מכות ודיני נפשות במועד, ומי שלא קבל עליו הדין משמתין אותו במועד, וכשם שדנין במועד כך כותבין מעשה בית דין וכל הדומה לו, כיצד כותבין הדיינים אגרות שום ששמו לבעל חוב ואגרות שמכרו בהן למזון האשה והבנות, ושטרי חליצה ומיאונים, וכל הדומה להן מדברים שצריכים הדיינים לכתבם כדי שיזכרום, כגון טענות בעלי דינים או דברים שקיבלו עליהן כגון איש פלוני נאמן עלי, או איש פלוני ידון לי, מי שצרך ללוות במועד ולא האמינו המלוה בעל פה הרי זה כותב שטר חוב, וכן כותבין גיטין וקידושי נשים ושוברין ומתנות, שכל אלו כצרכי רבים הן. /השגת הראב"ד/ וכן כותבין גיטי נשים וקידושי נשים ושוברין ומתנות. א"א לא כי אלא כדבר האבד הם.
- (5)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמה סעיף ו] אין כותבין שטרי חוב במועד, ואם אינו מאמינו מלוה ללוה והלוה צריך למעות, או שאין לו לסופר מה יאכל, הרי זה יכתוב: הגה: ומותר לכתוב שטר מכירה במועד (תוספות); אבל אין לכתוב שטר אריסות וקבלנות שקבל קודם המועד. (ר' ירוחם).
- (6)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמב סעיף ב] כל מלאכה מותר לעשותה על ידי פועל שאין לו מה יאכל, כדי שישתכר וירויח.
- (7)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה יט] ואפילו במקום שנהגו לעשות לא יתחיל בתחלה לעשות מלאכה בארבעה עשר אף על פי שהוא יכול לגמרה קודם חצות, אלא שלש אומניות בלבד הן שמתחילין בהם במקום שנהגו לעשות ועושין עד חצות, ואלו הן החייטין, והספרין, והכובסין, אבל שאר אומניות אם התחיל בהן קודם ארבעה עשר הוא שגומר עד חצות שאין העם צריכין לשאר אומניות צורך הרבה. /השגת הראב"ד/ אלא שלש מלאכות בלבד הן שמתחילין במקום שנהגו לעשות. א"א לא כן צורת ההלכה אלא לר' מאיר (פסחים נה) כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה ב"ד אפילו במקום שנהגו שלא לעשות, ושלא לצורך המועד עושין במקום שנהגו לעשות אותו רבנן למימר דהנך שלש אומניות אתחולי נמי מתחילין אפילו במקום שנהגו שלא לעשות ולהתיר באו ולא לאסור מדלא קאמר וחכמים אומרים אין עושין אלא שלש אומניות וכו' וכן מפורש בתוספתא (פסחים פ"ג ה"ד) וכן כתב הרב ז"ל והוא העיקר.
- (7)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תסח סעיף ה] אפילו במקום שנהגו לעשות, לא יתחיל בתחלת מלאכה בארבעה עשר, אף על פי שהוא יכול לגמרה קודם חצות, אלא שלשה אומניות בלבד הן שמתחילין בהם במקום שנהגו לעשות ועושין עד חצות ואלו הן, החייטין והספרין והכובסין; אבל שאר אומניות, אם התחיל בהם קודם ארבעה עשר הוא שיגמור עד חצות. הגה: ויש מקילין לומר ששלשה אומניות הנזכרים מתחילין ועושין עד חצות אפילו במקום שנהגו שלא לעשות, ואם התחיל (ל) מבעוד יום בשאר אומנות והיא לצורך המועד, עושין עד חצות, והכי נהוג (טור בשם הרא"ש).
- (8)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה טז] אין מפנין מחצר לחצר במועד, לא מכעורה לנאה ולא מנאה לכעורה, אבל מפנה הוא מבית לבית באותה חצר, ומביאין כלים שהן לצורך המועד מבית האומן, כגון כרים וכסתות וצלוחיות, אבל כלים שאין לצורך המועד כגון מחרשה מן הלוטש או צמר מבית הצבע אין מביאין, ואם אין לאומן מה יאכל נותן לו שכרו ומניחן אצלו, ואם אינו מאמינו מניחן בבית הסמוך לו, ואם חושש להם שמא יגנבו מפנין לחצר אחרת אבל לא יביאם לביתו (אלא בצנעה). /השגת הראב"ד/ אבל מפנה הוא מבית לבית באותה חצר. א"א בירושלמי (מו"ק פ"ב ה"ד) משל אחרים בתוך שלו אפילו מנאה לכעורה שמחה הוא לאדם שהוא דר בתוך שלו, ונ"ל אפילו מחצר אחרת ואף על פי שיש לדקדק על זה הירושלמי מן הגמרא, נאה ומקובל הוא.
- (8)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלה סעיף א] אין מפנין מחצר לחצר, אפילו מכעורה לנאה, ולא לפנות דירתו ולא לפנות כליו שאינם לצורך המועד, הגה: כ"ש שאסור להסיע ממונו מעיר לעיר (מרדכי פרק מי שהפך); אבל מפנה הוא מבית לבית באותה חצר; ואם אין הבתים פתוחים לחצר אלא למבוי, יש אומרים שמבית לבית הסמוך לו, מותר. הגה: ואם מתיירא מחמת גביה בחצר שדר שם, מותר אפילו מחצר לחצר המשתמר; ואפילו מעיר לעיר, בדבר האבד, שרי (הגהות אשרי ומרדכי).
- (9)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה כא] מוליכין ומביאין כלים מבית האומן בארבעה עשר אחר חצות אף על פי שאין לצורך המועד, וגורפין זבל מתחת רגלי בהמה ומוציאים אותו לאשפה, ומושיבין שובכין לתרנגולים, תרנגולת שישבה על הביצים שלשה ימים או יתר ומתה מושיבין אחרת תחתיה בארבעה עשר כדי שלא יפסדו הביצים, ובמועד אין מושיבין, אבל אם ברחו במועד מעל הביצים מחזירין אותה למקומה. בריך רחמנא דסייען.
- (9)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תסח סעיף י] מוליכים ומביאים כלים מבית האומן כל היום, אעפ"י שאינם לצורך המועד. הגה: ונהגו שלא להקיז דם בשום ע"ט, ואין לשנות (כל בו בשם מהרי"ו).

[דף יג עמוד ב] והתניא **דתניא: (1)** מביאין כלים מבית האומן כגון כד מבית הכדר, וכוס מבית הזגג, אבל לא צמר מבית הצבע, ולא כלים מבית האומן. ואם אין לו מה יאכל - נותן לו שכרו, ומניחו אצלו. ואם אינו מאמינו - מניחו בבית הסמוך לו, ואם חושש להם שמא יגנבו - מפנן לחצר אחרת, ואם אינו מאמינו מביאן בצנעה בתוך ביתו. - תרצת מביאין, מוליכין - קשיא! דקתני: אין מביאין, וכל שכן שאין מוליכין! אלא: מחוורתא כדשניין מעיקרא.

משנה. (2) מחפין את הקציעות בקש, רבי יהודה אומר: (2) אף מעבין. (3) מוכרי פירות, כסות וכלים - מוכרים בצנעה לצורך המועד. (4) הצידיין והדשושות והגרסות - עושין בצינעא לצורך המועד. רבי יוסי אומר: הם החמירו על עצמן.

גמרא. פליגי בה רבי חייא בר אבא ורבי אסי, ותרתייהו משמיה דחזקיה ורבי יוחנן. חד אמר: מחפין - אקלושי, מעבין - אסמוכי. וחד אמר: מחפין - בין אקלושי בין אסמוכי, מעבין - עושה אותו כמין כר. תניא נמי הכי: מעבין - עושה אותו כמין כר, דברי רבי יהודה.

מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה וכו'. איבעיא להו: הן החמירו על עצמן - דלא הוו עבדי כלל, או דלמא: דהוו עבדי בצנעה? תא שמע: מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד, רבי יוסי אומר: תגרי טבריא הן החמירו על עצמן שלא יהו מוכרין כל עיקר. (4) צדי חיות ועופות ודגים צדין בצנעה לצורך המועד, רבי יוסי אומר: צדי עכו הן החמירו על עצמן שלא יהו צדין כל עיקר. דשושי חילקא טרגיס וטיסני דוששין בצנעה לצורך המועד, רבי יוסי אומר: דשושי ציפורי הן החמירו על עצמן שלא יהו דוששין כל עיקר. אמר אביי: חילקא - חדא לתרתי, טרגיס - חדא לתלת, טיסני - חדא לארבעה. כי אתא רב דימי אמר: כונתא. מיתיבי: חילקא טרגיס וטיסני - טמאין בכל מקום. בשלמא למאן דאמר חדא לתרתי לתלת ולארבעה - משום הכי טמאין בכל מקום, דאתכשור, אלא למאן דאמר כונתא - אמאי טמאין בכל מקום? הא לא איתכשור! - כגון דמיקלפן, דאי לאו דשרא להו במיא - לא הוה מיקלפא. ואמאי קרי ליה חילקא - דשקל חלקיהו. מיתיבי: הנודר מן הדגן אסור אף בפול המצרי יבש, ומותר בלח, ומותר באורז, בחילקא וטרגיס וטיסני. בשלמא למאן דאמר חדא לתרתי חדא לתלת וחדא לארבעה - שפיר, דנפקו להו מתורת דגן. אלא למאן דאמר כונתא - דגן מעליא הוא! קשיא.

רב הונא (6,3,1) שרא להו להנהו כרופייתא למיזל לזבוני כי אורחיהו בשוקא. איתיביה רב כהנא:

גמ' תנו רבנן (3) חנות הפתוחה לסטיו - פותח ונועל כדרכו, **הפתוחה לרשות הרבים - פותח אחת ונועל אחת, (3)** וערב יום טוב האחרון של חג - פותח ונועל כדרכו **מוציא, ומעטר את שוקי העיר השוק בפירות בשביל כבוד יום טוב האחרון של חג.** מפני כבוד יום טוב האחרון - אין, שלא מפני כבוד יום טוב - לא! - לא קשיא: (3) הא - וכי אמרינן פותח אחד ונועל אחד בפירי, הא - אבל בתבלין. מזבני כאורחיהו דהא רב יהודה שרא להו להנהו קרופייתא פירוש מוכרי תבלין דפומבדייתא למיזל ולזבוני בשוקא כי אורחיהו:

הדרן עלך מי שהפך.

(1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה טז] אין מפנין מחצר לחצר במועד, לא מכעורה לנאה ולא מנאה לכעורה, אבל מפנה הוא מבית לבית באותה חצר, ומביאין כלים שהן לצורך המועד מבית האומן, כגון כרים וכסתות וצלוחיות, אבל כלים שאינן לצורך המועד כגון מחרישה מן הלחטש או צמר מבית הצבע אין מביאין, ואם אין לאומן מה יאכל נותן לו שכרו ומניחן אצלו, ואם אינו מאמינו מניחן בבית הסמוך לו, ואם חושש להם שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת אבל לא יביאם לביתו (אלא בצנעה). /השגת הראב"ד/ אבל מפנה הוא מבית לבית באותה חצר. א"א בירושלמי (מו"ק פ"ב ה"ד) משל אחרים בתוך שלו אפילו מנאה לכעורה שממה הוא לאדם שהוא דר בתוך שלו, ונ"ל אפילו מחצר אחרת ואף על פי שיש לדקדק על זה הירושלמי מן הגמרא, נאה ומקובל הוא.

(1) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלד סעיף ג] מביאין מבית האומן כלים שהם לצורך המועד, כגון כרים וכסתות וצלוחיות; אבל כלים שאינם לצורך המועד, כגון מחרישה או צמר מבית הצבע אין מביאין; ואם אין לאומן מה יאכל, נותן לו שכרו ומניחן אצלו, ואם אינו מאמינו מניחן בבית הסמוך לו, ואם חושש שמא יגנבו, מפנן לחצר אחרת אבל לא יביאם לביתו, אלא בצנעה.

(2) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ח הלכה יד] זופתין את החבית כדי שלא יפסד היין, וזופתין את הבקבוק מפני שאין בו טורח, וסותמין פי החבית של שכר כדי שלא תפסד, ומחפין את הקציעות בקש כדי שלא יאבדו, ומרכינין את הבגדים בידיים, מפני שהוא מעשה הדיוט, אבל אין עושין קשרי בית הידים מפני שהוא מעשה אומן וכן כל כיוצא בזה.

(2) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלח סעיף ד] היו לו תאנים שטוחים בשדה ליבש וירא מהמטר, מותר לחפותם בקש אפי' חיפוי עב.

(3.1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה כג] מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד, כיצד אם היתה החנות פתוחה לזוית או למבוי פותח כדרכו, ואם היתה פתוחה לרשות הרבים פותח אחת ונועל אחת, וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפירות בשביל כבוד יום טוב, מוכרי תבלין מוכרין כדרכן בפרהסיא.

(3) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף יא] מוכרי פירות, כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד. כיצד, אם היתה החנות פתוחה לזוית או למבוי, פותח כדרכו; ואם היתה פתוחה לרשות הרבים, פותח אחת ונועל אחת; ועי' "ט האחרון של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפירות, בשביל כבוד יום טוב (ומותר לקנות לצורך יום טוב שני של יום טוב האחרון) (טור והרא"ש).

(4) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ט] כל מלאכות שהן לצורך המועד כשעושין אותן אומניהן עושין בצנעה, כיצד הצידיים והטוחנין והבוצרין למכור בשוק הרי אלו עושין בצנעה לצורך המועד, והעושה שלא לצורך המועד אסור ואם עשה לצורך המועד והותיר הרי זה מותר.

(4) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלג סעיף ה] כל מלאכות שהם לצורך המועד, כשעושין אותם אומניהם עושין בצנעה; כיצד, הצידיים (של חיות ועופות) והטוחנין והבוצרין למכור בשוק, הרי אלו עושים בצנעה לצורך המועד. הגה: ומותר לחלוב בהמה אפילו שלא לצורך המועד דהוי דבר האבד (תה"ד סימן קנ"ג וב"י).

(5) [רמב"ם הלכות טומאת אוכלין פרק טז הלכה א] כל האגודות שבשווקים וכל הקמחים וכל הסלתות שבשווקים בחזקת מוכשרין, האגודות מפני שדרךן לזלף המים עליהן תמיד והקמח והסלת לותתין אותו ואח"כ טוחנין אותו, וכן חטין שחולקין אותן ברחיים אחת לשנים ואחת לשלש כדי לעשות מהן מעשה קדירה כגון הריפות וכיוצא בהן הרי הן בחזקת מוכשרין בכל מקום בין של שווקין בין של בתים, מפני שלותתין אותן להסיר קליפתן.

(6) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף י] מוכרי תבלין או ירק וכל דבר שאינו מתקיים, פותחין ומוכרים כדרכם בפרהסיא, שהכל יודעין שהם לצורך המועד. בפרהסיא.

תלמוד בבלי רי"ף מסכת מועד קטן פרק ג - ואלו מגלחין [המתחיל בדף יג עמוד ב]

משנה. (1) ואלו מגלחין במועד: הבא ממדינת הים, ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין, והמנודה שהתירו לו חכמים, וכן מי שנשאל לחכם והותר, והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו. (2,1.1) ואלו מכבסין במועד: הבא ממדינת הים ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין. [דף יד עמוד א] ומנודה שהתירו לו חכמים, וכן מי שנשאל לחכם והותר. מטפחות הידים, ומטפחות הספרים, ומטפחות הספג, הזבין והזבות והנדות והילודות, וכל העולין והעולה מטומאה לתו לטהרה לתו - הרי אלו מותרין. ושאר כל אדם אסורין

ירושלמי הוינא סברא למימר שהיה חבוש אצל הנכרי אבל אם היה חבוש אצל ישראל ולא כלומר אינו אנוס כי יניחוהו לגלח בבית האסורין הדר אמרן אפילו חבוש אצל ישראל שאין ערב לאדם לגלח בבית האסורין. והמנודה שהתירו לו חכמים במה אנו קיימין אם בשהתירו לו קודם הרגל יגלח ואי בשלא התירו לו קודם הרגל לא יגלח כלומר אל יגלח ברגל דלאו אנוס הוא דהוה לו לפייס את בעל דינו כדי שיתירו לו אלא במה אנו קיימין כשהתירו לו קודם הרגל [א] וכל שלשים שלו ברגל שאינו נדוי פחות משלשים יום וכן מי שנשאל לחכמים והותר במה אנו קיימין אי בשנשאל קודם לרגל יגלח אם בשלא נשאל קודם הרגל אל יגלח כלומר אל יגלח ברגל דלאו אנוס דהיה לו לשאול על נדרו קודם הרגל אלא אנו קיימין כשנשאל קודם הרגל ולא מצא פתח לנדרו עד שבא זקן אחד מזקני גליל ולפי הירושלמי מאן דאית ליה פותחין בחרטה פירוש בחרטה כל דהו ואין צריך למצוא פתח וטעם לעקור את הנדר מעיקרו. אסור לגלח במועד כיון דהיה יכול לישאל קודם לרגל ואף על גב דאיכא למימר היה בדעתו להשלים נדרו ונמלך ברגל והתירו לא חשיב זה אנוס ורש"י לא פי' כך:

גמרא [דף י"ד ע"א]. ושאר כל אדם אסורין מאי טעמא? - כדתנן: (3) אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין לספר ולכבס, ובחמישי מותרין,

מפני כבוד השבת. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי אלעזר: מאי טעמא - (3) כדי שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולין. הכא נמי: **כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין.** בעי רבי זירא: אבדה לו אבידה ערב הרגל, כיון דאניס - מותר, או דלמא: כיון דלא מוכחא מילתא - לא? אמר אביי: יאמרו: כל הסריקין אסורין סריקי בייטוס מותרין? - ולטעמך, הא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כל מי שאין לו אלא חלוק אחד - מותר לכבסו בחולו של מועד, התם נמי: יאמרו כל הסריקין אסורין סריקי בייטוס מותרין! - הא אתמר עלה, אמר רב בר רב אשי: איזורו מוכיח עליו. רב אשי מתני: בעי רבי זירא אומן שאבדה לו אבידה ערב הרגל מהו? כיון דאומן הוא - מוכחא מילתא, או דלמא: כיון דלא מוכחא מילתא כי הנך - לא? - תיקו.

הבא ממדינת הים. מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא, רבי יהודה אומר: הבא ממדינת הים - לא יגלח, מפני שיצא שלא ברשות. אמר רבא: לשוט - דברי הכל אסור, למזונות - דברי הכל מותר, לא נחלקו אלא כי פליגי להרויחא. מר ר'

יהודה מדמי ליה כלשט, (1) וזמר ורבנן מדמי ליה כלמזונות וקי"ל כרבנן. והראב"ד ז"ל פירש דפלוגתא דר' יהודה ורבנן איירי ביוצא חוצה לארץ והכי מוכח בירושלמי דגרסינן התם רבי יהודה כדעתיה אסור לפרש בים הגדול מעתה כיון שיצא חוצה לארץ יאסור לגלח הואיל ויצא שלא ברצון חכמים כהדא חד כהן אתא לגביה דרבי חנינא אמר ליה מה אני לילך לצור לחלוץ או לייבם ואסר ליה ומסתבר כהאי פירושא דלא קרי ר' יהודה שלא ברשות היוצא להרווחה שכן הוא דרך כל התגרים ועוד גרסינן בגמרא אלא למזונות הא אמרת דברי הכל מותר והיאך סליק אדעתיה דרבי יהודה קרי למזונות שלא ברשות אבל לפי הירושלמי ניחא דאף למזונות לצאת לחוצה לארץ ס"ד דחשיב ר' יהודה שלא ברשות:

מיתיבי, אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה כשיצא שלא ברשות, ודברי חכמים כשיצא ברשות. מאי שלא ברשות? אילימא לשוט - והאמרת דברי הכל אסור. ואלא למזונות - והאמרת דברי הכל מותר! אלא פשיטא - להרויחא, אימא סיפא: נראין דברי חכמים כשיצא ברשות. מאי ברשות? אילימא למזונות - הא אמרת דברי הכל מותר, ואלא להרויחא - והא אמרת נראין דברי רבי יהודה בהא! - הכי קאמר: נראין דברי רבי יהודה לרבנן כשיצא שלא ברשות, ומאי ניהו - לשוט, שאפילו חכמים לא נחלקו עליו אלא להרויחא, אבל לשוט - מודו ליה. ונראין דברי רבנן לרבי יהודה כשיצא ברשות, ומאי ניהו - למזונות, שאפילו רבי יהודה לא נחלק עליהם אלא להרויחא, אבל למזונות - מודה להו.

אמר שמואל: קטן הנולד במועד - מותר לגלח במועד, שאין לך בית האסורין גדול מזה. במועד - אין, מעיקרא - לא [דף י"ד ע"ב], מתיב רבי פנחס: כל אלו שאמרו מותר לגלח במועד - מותר לגלח בימי אבלו. הא אסור לגלח במועד - אסור לגלח בימי אבלו.

(1.1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה יז] אין מגלחין ואין מכבסין במועד גזירה שמא ישהה אדם עצמו לתוך המועד ויבוא יום טוב הראשון והוא מנוול, לפיכך כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב הרי זה מותר לכבס ולגלח במועד.

(1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה יח] כיצד אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת שאי אפשר לגלח והבא ממדינת הים והוא שלא יצא להטייל אלא לסחורה וכיוצא בה, והיוצא מבית השבייה ומבית האסורים, ומי שהיה מנודה ולא התירוהו אלא במועד, ומי שנשבע שלא לגלח ושלא לכבס ולא נשאל לחכם להתיר נדרו אלא במועד הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד.

(1) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ט סעיף ד] ואלו מגלחין במועד; מי שיצא מבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד, ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח, וכן המנודה שהתירו לו ברגל, וכן מי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל, וכן הבא ממדינת הים בחול המועד, או שבא בערב הרגל ולא היה שהות ביום לגלח, והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ לטייל.

(2) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקל"ט סעיף א] אין מכבסין במועד. ואלו שמכבסין, הבא ממדינת הים, והיוצא מבית השביה ומבית האסורין, ומנודה שהתירו לו חכמים ברגל, ומי שנדר שלא לכבס ונשאל ברגל והתירו לו, ומטפחות הידים, ומטפחות הספרים, ומטפחות הספג, ובגדי קטנים, ובעלת הכתם שנמצא במועד, ומי שאין לו אלא חלוק אחד; וכולם מכבסין כדרך, אפילו בנדר ואהל (פירוש מיני בורות), ובפרהסיא, על גבי הנהר. הגה: מיהו לא יכבסו רק הצריך להן, דהיינו חלוק אחד (מדרכי והגהות אשר"י פ' אלו מגלחין); מיהו בגדי הקטנים ביותר, דהיינו אותן שמלפפין

הרב אלפס הקשה בברכות (דף יא ב) דמשמע הכא דאיכא חיובא דאורייתא בטר נדפק ליה יומא קמא דהוה יום המיתה מדקדקי ליה עשה דיחיד ודחיד דכולהו תנאי סבירא להו אנינות לילה דרבנן לבד מר' יהודה דאמר בפרק טבול יום (דף ק ב) הן היום הקריבו את חטאתם אני היום אסור ובבבילה מותר ולדורות בין ביום ובין בלילה אסור דברי ר' יהודה ורבי שמעון אומר אנינות לילה אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים ואמרי' נמי התם (דף ק א) וסבר רבי אנינות לילה מאדאורייתא והתניתן הן היום הקריבו את חטאתם אני היום אסור ולילות מותר ולדורות בין ביום ובין בלילה אסור דברי ר' יהודה רבי אומר אנינות לילה אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים לעולם דרבנן ואזכמינן עשו חיזוק לדבריהם יותר מבשל תורה ואמרין נמי בפסחים (דף צא ב) און טובל ואוכל פסחו בערב קסבר אנינות לילה דרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת מכל הלין שמעינן דאנינות לילה דרבנן והא דמשמע הכא דאיכא עשה דאורייתא בטר יומא קמא תירץ הרב אלפס ז"ל דהכי קאמר אבל אינו נוהג אבילות במועד לדברי הכל ואפילו למ"ד יום ראשון תפיס לילו מדאורייתא דאי אבילות דמעיקרא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד ואי אבילות דהשתא אתי עשה דיחיד ודחי עשה דרבים ואינו נראה להראב"ד ז"ל לפרש שתמא דהש"ס דלא תכליתא ופירש הוה דאמר הכא דאיכא עשה דאורייתא באבילות דמעיקרא דאבילות דשליש יום דהיינו גיהוץ ותספורת דגמרי' (לקמן דף ט א) פרע פרע מנזיר דכתיב ביה דאין ראשיש לא תפרעו ובגדים לא תפרעו ולא תמותו ולא אחר שלא פרע ולא פרס חייב מיתה ואמרין האי פרע מנזיר דכתיב ביה דלא פרע דהוי שלשים יום ואיתקש אבילות בגדים לאבילות דתגלחת דכתיב ראשיש ובגדים היינו שאין מתאחה עד שלשים יום ונהי דבאבילות שבעה ליכא עשה דאורייתא אלא חד יומא דכתיב הן היום הקריבו את חטאתם ודרשין בזבחים (דף ק ב) היום אסור והלילה מותר וכתבי' נמי ואחריתה כיום מר אבל באבילות דגיהוץ ותגלחת הוי ל' יום כדאמרין וכתבי' נמי ביזאב (שמואל ב יד) בעינן האשה התקועית לבשי בגדי אבל כאשה זה ימי' רבים מתאבלת על מת אלאמא אשכחן בגיהוץ טפי מחד יומא וכוה"ה הוא דאמרין הכא אי אבילות דמעיקרא כגון שבעה ימים קודם הרגל ואף על גב דאיכא עשה דיחיד כל שלשים יום בגיהוץ ותספורת ודחי עשה דרבים ודחי ליה ומבטל ליה לגמרי וכ"ש אבילות ז' דאפילו עשה דיחיד ליכא דאתי עשה דרבים ודחי ליה לאיסורא דרבנן ואין ראיה לרבים מאיר ז"ל להך פירושא שפירש דאבל שלא פרע ושלא פרס חייב מיתה מדאורייתא דא"כ לי'חשביה בהדי' הנך דבמיתה בפרק אלו הן הנשרפין (דף פג א) ודוחק הוא לומר דתנא ושייר דהא אלו תנן ובפרק קמא דקידושין (דף טז ב) פריך תנא תני אלו ואת אמרת תנא ושיירי אלא ודאי אינו במיתה מדאורייתא ואף על גב דאמר מר תחילתא אמר שמואל אבל שלא פרע ושלא פרס חייב מיתה (לקמן דף כד א) אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא ומיתה מדבריהם קאמר כדאמר (לקמן דף יז ב) (נדרים דף רז ב) כ"מ שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני ומיתה מדבריהם אתאי מפורץ גדר ישכנו נש (ע"ד דף כז ב) וגם נראה דעיקר מיתה דקרא לגופיה אתא וכן הוא נדרש לא תפרעו ולא תמותו ולא אס תפרעו ותפרעו ובעבריה עבירה תמותו ומכלל וא אתה שומע הן כי היכי דדרשין (סנהדרין דף פג ב) ין ושכר אל תשת ולא תמותו ואם תשתו תמותו והא דדרשין הא אחר שלא עשה כן ימות אסמכתא בעלמא הוא ולא דרשין מקרא לאחר כל כמה דאיכא למידרשה לגופיה והא דדרשין (שם דף פד א) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אחר שלא יצא חלל התם משום דלא אפשר למידרשה לגופיה הא אם יצא חלל דאם יצא מבית המקדש ולא עשה עבודה מאי יחילול שייך ביה הרי לדעת הרב אלפס ולדעת מקצת הגאונים דאבילות יום ראשון הוי דאורייתא אבל ר"י פירש דליכא אבילות כלל מדאורייתא ואף על גב דאנינות יום ראשון מן התורה אבילות לחוד ואיסורא לחוד האסור בזה מותר בזה והאסור בזה מותר בזה והא דאוגן אסור ביום ראשון מן התורה היינו באבילות קדשים כדאיתא בפ' טבול יום (דף קא ב) ובאבילות מעשר שני דכתיב לא אכלתי באוני ממנו ועוד החמירו בו חכמים לאוסרו בדברים המפורשים בריש פרק מי שמתו (דף יז ב) בעוד שלא נקבר מתו אבל באבילות לא מצינו בשום מקום שנוהג ביום ראשון מן התורה והכי תנן בסנהדרין פרק נגמר הדין (דף מג ב) אין קרובין מתאבלין עליו אלא מתאוננין אלמא משמע דאבילות ואנינות תרי עיניי ביניה וראיה לדבר מהא דאמר פרק קמא דכתובות (דף ד א) מת אביו של חתן או אמה של חלל מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחדפה ובוכל בעילת מצוה ופורש וקובר את מתו ונוהג שבעת ימי אבילות ואח"כ נהגו שבעת ימי אבילות ואם איתא דאבילות יום ראשון מן התורה היינו דתחה מצוה מן התורה מפני משתה דחופה דרבנן לכל הפחות נהוג אבילות יום ראשון תחלה אלא ודאי לן שבעת ימי אבילות אינן אלא מדרבנן לכן דחיין מפני ימי המשתה ונראה לן דלאו ראייה דלא קאמר הרב אלפס דאבילות יום ראשון מדאוריתא אלא דנקבר ביום המיתה דאין יליף לה מאנינות דאחרן וכן ואחריתה כיום מר היינו יום המיתה וההיא דכתובות ה"ק מכניסין את המת לחדר ובוכל בעילת מצוה ופורש בלילה וקובר את מתו למחר הלכך ליכא אבילות דאורייתא ובכה"ג דחה ר"י ראייה שהביא ר"ת לסתור דברי בעל הג"ה כמה שאפשר לקמן ועוד הביא ראייה מקדמך בברכות (דף מט א) גבי פדיון הבן כל ששעה שלשים יום באדם אינו נפל דכתיב ופדויו מן חדש תפדה ואיבעיא לן יום שלשים כלפני שלשים או כלאחר שלשים דיוסי' שלשים כלאחר שלשים לחומרא ואמרין עליה התם ולענין אבל אינו כן אלא יום שלשים כלפני שלשים דק"ל הלכא דכדרי המילק אבל ואם איתא דאבילות יום ראשון מן התורה הוה לן למימר יום שלשים כלאחר שלשים לחומרא דספיקא דאורייתא לחומרא ליה כיכי דאמר גבי בכור אלא ודאי ליכא שום אבילות דאורייתא והא דאמרין הכא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד אף על פי שאינו אלא מדרבנן קרי ליה עשה כדאיתא בזבחים (דף לב ב) דקאמר טבול יום הכנסה במחנה ליה עובר בשעה ובחדיא איתא (בסוטה דף כא) [בפסחים] (דף צב א) דליכא אלא איסורא דרבנן וקרי ליה עשה משום דאסמכוהו אקרא וה"ק אף על פי שחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה והעמידו דבריהם במקום עשה בכאן אלא החמירו עליו ואתי עשה דרבים ודחה עשה דיחיד דבדבריהם ואף על פי שלא עשו כן לענין שופר דתנן (ר"ה דף לב ב) שופר של ראש השנה אין חותקין אותו ליל בדרבנן שהוא משום שבויתו ודבר דבר שהוא משום מלאכה ואיתמר והא לא עשו שבתו עשה הוא והוה ליה יום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה זוהה את לא תעשה ועשה ודבר שהוא משום שבות מאי עשה ולא תעשה אית ביה אלא עשו מלאכות של דבריהם כשל תורה שלא לדחות והא דאמרין בפרק היה קורא (דף טז ב) דרבן גמליאל רחץ בלילה הראשונה שמתה אשתו ומפרש היום מאי טעמא אנינות דאורייתא ביום הוא דכתיב ואחריתה כיום מר ואנינות לילה דרבן גמליאל וכו' ואלו רבני לא עשו מלאכה אלא רבן גמליאל לכן דייש איסור דאורייתא ביום המיתה במה שאסרה תורה לאוגן כגון אכילת קדשים ומעשר שני או לא רצה לרחוץ אפילו באבילות דרבנן אבל בלילה דליכא איסור דאורייתא רחץ משום דאיסטיטניה הוה והא דתנן במסכת שמחות (פ"ד) חסיקות אוניין ומתאבלין עליון לאו משום דהוי אבילות ספיקא דאורייתא אלא מיירי בספק בן ט' לראשון ספק בן שבע לאחרון במסכת שמחות (פ"ד) חסיקות אוניין ומתאבלין עליון לאו משום דהוי אבילות ספיקא דאורייתא אלא מיירי בספק בן ט' לראשון ספק בן שבע לאחרון

וקאמר דמשני צדדין מתאבלין עליו הקרובים דגנאי היה אם לא יתאבלו עליו כיון דממה נפשך מצד אחד הם קרוביו. כתב בה"ג היכא דשכיב שיכבא ביום טוב ראשון או ביום טוב שני או בחולו של מועד או ביום ראשון של שני ימים טובים האחרונים לא נהגו אבילות עד דנפקי כולו יומי טבי אבל יומא בתרא מיסלק סליק למנין שבעה ימי אבילות אבל לא נהגו אבילות כלל אבל אי שכיב ליה שיכבא ביום טוב שני של ימים אחרונים נהגו ביה אבילות וסליק ליה למנין שבעה יומי דחיידי דחיידי דחיידי עשה דספק דרבים דכתיב ואחריתו כיום מר והוה דאורייתא יום טוב האחרון ספיקא דרבנן וכן פסק הרב אלפסי וספר הדין חולק על סברא זו וגם ר"ת ז"ל כתב דלא סמכינן על דברי בעל הלכות ז"ל בדבר זה דרב יהודאי גאון בעל ההלכות מאור עינים היה ופעמים שהיו תלמידיו כותבין בשמו את אשר לא צוה ולא עלה על לבו דהא אמרין בפרק קמא דכתובות (דף ד א) הרי שהיה טבחן טבחן ויין מזוג וכו' ונוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות ופרש"י התם כיון דכבר התחיל בחופה הוה ליה לגביה כרגל ולפי דברי ה"ג אמאי לא אתי עשה דודאי דיחיד דאורייתא דחיידי עשה דחופה דרבנן דלא חמירא חופה מיו"ט האחרון דתרייהו מדרבנן. אלא נוהג שבעת ימי המשתה קודם שיתחיל האבילות והוא הדין נמי אי שכיב ליה שיכבא ביום טוב אחרון והואיל והתחיל המועד קודם אבילות יגמור המועד קודם שיתחיל האבילות ור"י דחה ראיה זו דשאני התם דיום מיתה ויום קבורה עברו קודם שבעת ימי המשתה כדקתי בועל בעילת מצוה ופורש ולמחר קובר מתו וכבר עבר יום ראשון שהוא מן התורה כדאיתא בפרק טבול יום יום המיתה מדאורייתא וה"ר יהודה ז"ל הקשה על דברי ה"ג מהא דאמר בפ' השולח (דף לח ב) וברכות דף מז ב) מעשה בר' אלעזר שבא לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושחרר את עבדו והשלימו לעשרה ומסיק דעשה דרבים דחיידי עשה דלעולם בהם תעבודו ואף על גב דלעולם בהן תעבודו דאורייתא ועשה דתפלה דרבנן ולא אתי עשה דיחיד דאורייתא דחיידי עשה דרבנן ויש לומר דשאני התם דזכה את הרבים הלכך אליהם אתי עשה אף על גב דהוי דרבנן אבל בקיום אבילות אין בו זכות לרבים ויש מקשים מהא דאמרין לקמן בפירקין (דף כ ב) שמע שמועה קרובה ברגל ולאחר הרגל נעשית רחוקה אינו נוהג אלא יום אחד משמע אפילו שמע ביום אחרון של רגל ואי כחול משוית ליה הוה ליה לנהוג שבעה ושליש ולא קשיא דגם יום שמועה דרבנן כדאיתא בפרק טבול יום (דף ק ב) ולהכי לא אתי עשה דיחיד דחיידי עשה דרבים כיון דתרייהו דרבנן אבל יום המיתה דהוי דאורייתא דחיידי עשה דרבים דרבנן ומהך שמעתין קשה לדבריהם דקאמר ואי אבילות דהשתא לא אתי עשה דיחיד דחיידי עשה דרבים והוה ליה לפרושי דאם מת ביום טוב אחרון דנוהג אבילות אלא ודאי מדקאמר גמרא בסתם ואי אבילות דהשתא אלמא דליכא פלוגתא ברגל ואין אבילות כלל בכל הרגל ואפילו ביום אחרון ועוד דהא פרישית לעיל דאין שום אבילות מן התורה ואפילו ביום ראשון ורש"י פי' עשה דיחיד דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום התאנק ודום כאבל רצה לומר מדאורייתא הוי כדאמר בעלמא עד דאתי יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא והא דאמר לעיל בפ' מי שהפך (דף יא ב) לא מיבעי בימי אבולו דמדרבנן היינו בענין איסור מלאכה דלאו מיחזקאל נפקא לן אלא מדכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור בעשיית מלאכה אף אבל אסור בעשיית מלאכה והאי ודאי אסמכתא בעלמא הוא והכי מיסתבר דאבילות דיליף מיחזקאל הוי דאורייתא מדילפינן מינה לפטור אבל מן התפילין דהוי דאורייתא. ולי נראה דאין ראיה מתפילין דפטור תפילין לאו מיחזקאל גמירין דא"כ ניפטר כל שבעה שאר מילי דאבילות דגמירין מינה ואבל לא מיפטר מתפילין אלא יום ראשון אלא מדכתיב ביחזקאל פארך חבוש עליך אלמא תפילין איקרו פאר ואבל ביום מר מעולל באפר קרנו ואין נכון שישים האבל תפילין שהוא פאר במקום אפר ובשב ואל תעשה בטלו חכמים מצות תפילין ביום ראשון :

(4) מנודה, מהו שיהיה נידוי ברגל? אמר רב יוסף: תא שמע: (5) דנין דיני נפשות, ודיני מכות, ודיני ממונות. ואי לא ציית דינא - (5) משמתינן ליה. ואי סלקא דעתך אינו נוהג נידוי ברגל - משומת ואתי מעיקרא - אתי רגל דחיידי, השתא משמתינן ליה אנן? - אמר ליה אביי: ודלמא לעיוני בדיניה, דאי לא תימא הכי - דיני נפשות דקתני, הכי נמי דקטלינן ליה? והא קא מימנע משמחת יום טוב. דתניא, רבי עקיבא אומר: (6) מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כל אותו היום - תלמוד לומר לא תאכלו על הדם. אלא - לעיוני בדיניה, הכא נמי - לעיוני בדיניה. - אמר ליה: אם כן נמצאת מענה את דינא! - (7) אתו מצפרא ומעייני בדיניה, ועיילי ואכלי ושיתו כולי יומא, והדר אתו בשקיעת החמה וגמירין לדיניה, וקטלו ליה. אמר אביי, תא שמע: ומנודה שהתירו לו חכמים. - אמר רבא: מי קתני שהתירוהו חכמים? שהתירו לו חכמים קתני, דאזל ופיסיה לבעל דיניה, ואתי קמי דרבנן, ושרו ליה. **ומנודה נוהג**

נידוי ברגל ולא שרינן ליה עד דמפייס ליה לבעל דיניה ובהכין סלקא שמעתא: דתנן דנין דיני ממונות במועד ודיני מכות בחולו של מועד ואי לא צאית דינא משמתינן ליה:

מצורע מהו שיהיה צרעתו ברגל? אמר אביי, תא שמע: והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו. הא בימי טומאתו - נהגו. לא מיבעיא קאמר; לא מיבעיא בימי טומאתו דלא נהגו, אבל לטהרתו - ניגזור שמא ישהה קרבנותיו, קמשמע לן. אמר רבא, תא שמע: והצורע - (8) לרבות כהן גדול. והא כהן גדול, דכל השנה כרגל לכולי עלמא דמי, דתנן: כהן גדול (9) מקריב און (10) ואינו אוכל. שמע מינה: (8) נוהג צרעתו ברגל, שמע מינה.

(11) **אבל אסור בתספורת, מדקאמר להו רחמנא לבני אהרן ראשיכם אל תפרעו - מכלל דכולי עלמא אסור.**

(1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ד] קורעין לקטן מפני עגמת נפש, וחולה שמת לו מת אין מקרעין לו ולא מודיעין לו שלא תטרף עליו דעתו, ומשתקין את הנשים מפניו.

(1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף כז] קטן שמת לו מת, מקרעין לו.

(2) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה יט] וכולן שהיה להן פנאי לגלח קודם הרגל ולא גלחו אסורין, אבל הנזיר והמצורע שהגיע זמן תגלחתן בין בתוך המועד בין קודם הרגל אף על פי שהיה להם פנאי מותרין לגלח במועד שלא יהיו קרבנותיהן. וכל היוצא מטומאתו לטהרתו מותר לגלח במועד, וקטן שנולד בין במועד בין לפני המועד מותר לגלחו במועד, ואנשי משמר ששלמה משמרתן בתוך המועד מותרין לגלח מפני שאנשי משמר אסורין לגלח בשבת שלהן.

(2) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלא סעיף ו] קטן מותר לגלח במועד, אפילו נולד קודם הרגל; (ואפילו בפרהסיא שרי) (וכן משמע ממרדכי).

(3) [רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה ג] הרגלים וכן ראש השנה ויום הכפורים אין דבר מדברי אבילות נוהג בהן, וכל הקובר את מתו אפילו שעה אחת קודם הרגל או קודם ראש השנה ויום הכפורים בטלה ממנו גזירת שבעה, נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים שלשה ועשרים יום ולאחר הפסח ששה עשר יום, שהרי בטלה גזירת שבעה ושבעת ימי החג הרי ארבעה עשר, וכן אם קבר קודם עצרת מונה אחריה ששה עשר יום אף על פי שהוא יום אחד הרי היא רגל ועולה לשבעה ימים. /השגת הראב"ד/ נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים שלשה ועשרים. א"א יש כאן שבוס שהרי יום אחד לפני ראש השנה הרי הוא שבעה ושבעה ראש השנה שבעה.

(3) [רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה ח] הקובר את מתו בתוך הרגל לא חלה עליו אבילות כלל, ואינו נוהג אבילות ברגל אלא לאחר הרגל מתחיל למנות שבעה ונוהג בהן כל דברי אבילות, ומונה שלשים מיום הקבורה ונוהג בשאר השלשים בכל גזירות שלשים.

(3) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמח סעיף א] הקובר את מתו בתוך הרגל לא חל עליו אבילות ברגל, אלא לאחר הרגל מתחיל למנות ז' ונוהג בהם אבילות, ומונה שלשים מיום הקבורה ונוהג בשאר השלשים ככל גזירת שלשים.

(4) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף א] העובר א על דבר איסור, מנדין אותו לאלתר. הגה: אבל מכח ממון, אין מנדין אותו, עד שיתרו בו ג' פעמים, דהיינו ב' ה' ב' (טור) מן הבית דין, כמו שיתבאר בח"מ סימן י"א. ואין נדוי פחות משלשים יום; ואם אינו חוזר בו, שונים לנדונו לאחר שלשים יום. ואם אינו חוזר בו, ממתינים לו עוד שלשים ומחרימין אותו. אפילו פגע הרגל בתוך שלשים יום, אינו מבטל אותו. בד"א דנידוי שלשים יום, בנידוי דידהו, אבל נידוי דידן וכו' נזיפה דידהו, שהיא ז' ימים; ונזיפה דידן, חד יומא. הגה: ומנדין למי שהוא חייב נידוי, ואפילו יש לחוש שעל ידי כן יצא לתרבות רעה, אין לחוש בכך (פסקי מהרא"י סימן קל"ח).

(5) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה יב] ודנים דיני ממונות ודיני נפשות במועד, ומי שלא קבל עליו הדין משמתין אותו במועד, וכשם שדין במועד כך כותבין מעשה בית דין וכל הדומה לו, כיצד כותבין הדינין אגרות שום ששמו לבעל חוב ואגרות שמכרו בהן למזון האשה והבנות, ושטרי חליצה ומיאונין, וכל הדומה להן מדברים שצריכים הדיינין לכתבם כדי שיזכרום, כגון טענות בעלי דינין או דברים שקיבלו עליהן כגון איש פלוני נאמן עלי, או איש פלוני ידון לי, מי שצרך ללוות במועד ולא האמינו המלוה בעל פה הרי זה כותב שטר חוב, וכן כותבין גיטין וקידושי נשים ושוברין ומתנות, שכל אלו כצרכי רבים הן. /השגת הראב"ד/ וכן כותבין גיטי נשים וקידושי נשים ושוברין ומתנות. א"א לא כי אלא כדבר האבד הם.

(5) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמה סעיף י] בזמן הבית היו דנין בין דיני ממונות בין דיני נפשות, והיו משמתין ומכין למי שלא קיבל עליו הדין.

(6) [רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יג הלכה ד] אין בית דין יוצאין אחר הנהרג, וכל בית דין שהרגו נפש אסורים לאכול כל אותו היום הרי זה בכלל לא תאכלו על הדם, ואין מברין הקרובים על הרוגי בית דין משום לא תאכלו על הדם, ודברים אלו אסורין ואין בהן מלקות.

(7) [רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יג הלכה ה] מי שנתחייב מיתה בחולו של מועד מעיינין בדינו ואוכלין בית דין ושותין ואחר כך גומרין את דינו סמוך לשקיעת החמה והורגין אותו.

(8) [רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק י הלכה ו] מצות עשה שיהיה המצורע המוחלט מכוסה ראש כל ימי חלוטו ועוטה על שפם כאבל ופורם בגדיו ומודיע העוברים עליו שהוא טמא שנאמר והצורע אשר בו הנגע וגו', אפילו כ"ג שנצטרע פורע ופורם שעשה דוחה את לא תעשה, ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו כאבל שנא' ועל שפם שיהיו שפתיו דבוקות אבל קורא ושונה ודורש, ואסור לספר ולכבס כל ימי חלוטו, ונוהג בכל הדברים האלו אפילו בשבתות וימים טובים, והרי הוא מותר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה וזקוף את מטתו כשאר העם.

(9) [רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ב הלכה ו] אם כן מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול, שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו אף על פי שאינו יוצא מן המקדש אינו עובד מפני שהוא אונן ואם עבד והוא אונן של תורה חילל עבודתו בין בקרבן יחיד בין בקרבן ציבור, אבל כ"ג עובד כשהוא אונן שנאמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל כלומר ישב ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת. /השגת הראב"ד/ אף על פי שאינו יוצא. א"א וכיון שהוא חייב להתאבל עליו למה אינו יוצא ודאי יוצא ומטמא בעל כרחו.

(10) [רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ב הלכה ח] ואף על פי שכהן גדול עובד אונן אסור לאכול בקדשים שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יי", וכן אינו חולק לאכול בערב, אונן שעבד אינו לוקה, ומותר ליגע בקדשים אף על פי שלא טבל שלא עשו מעלה אלא באכילה אבל בנגיעה הרי זה טהור כמו שיתבאר במקומו.

(11) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה א] אלו דברים שהאבל אסור בהן ביום ראשון מן התורה ובשאר ימים מדבריהם: אסור לספר, ולכבס, ולרחוץ, ולשמש מטתו, ולנעול את הסנדל, ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולזקוף את המטה, ולפרוע את ראשו, ולשאול שלום, הכל אחד עשר דבר.

(11) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה ב] ומנין שהאבל אסור בתספורת, שהרי הזהיר בני אהרן ראשיכם אל תפרעו, מכלל שכל המתאבל אסור לספר שער אלא מגדל פרע, וכשם שאסור לגלח שער ראשו כך אסור לגלח שער זקנו וכל שער שיש בו, אחד המגלח ואחד המתגלח, היה מגלח ושמע שמת אביו משלים תגלחת שער אחד המגלח ואחד המתגלח, וכן אסור לגלח שפה וליטול צפרניו בכלי אבל בשיניו או שנטל צפורן בצפורן מותר.

(11) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף א] אלו דברים שהאבל אסור בהם: במלאכה, ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ואסור לקרות בתורה, ואסור בשאלת שלום ובכביסה, וחייב בעטיפת הראש ובכפיית המטה, כל שבעה, ואסור להניח תפילין ביום הראשון, ואסור בגיהוץ ובתספורת ושמחה ואיחוי קרע כל ל" יום (וכל דברי אבילות נוהגין בין ביום בין בלילה) (בתשובת הרשב"א סימן תמ"ו).

(11) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצ סעיף א] אבל אסור לגלח שער, אחד שער ראשו ואחד שער זקנו ואחד כל שער שבו, ואפילו של בית הסתרים, כל ל" יום. ושער השפה ומהצדדים, כל שמעכב את האכילה, תוך ז' אסור; אחר שבעה, מותר.

[דף טו עמוד א]

מנודין ומצורעין מה הן בתספורת? תא שמע: **מנודה אסור בתספורת דתניא** (1) מנודין (2) ומצורעין אסורין לספר ולכבס. מנודה שמת - בית דין סוקלין את ארונו, רבי יהודה אומר: לא שיעמידו עליו גל אבנים כגלו של עכן, אלא: (3,1.1) בית דין שולחין ומניחין אבן גדולה על ארונו. ללמדך שכל **המנודה המנודה** ומת בנדידיו בית דין סוקלין את ארונו.

(4) אבל חייב בעטיפת הראש, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל ולא תעטה על שפם - מכלל דכולי עלמא מיחייבי. מנודה מהו בעטיפת הראש? אמר רב יוסף: תא שמע **דתניא** גבי תענית צבור: והן מתעטפין ויושבין כמנודין וכאבלים עד שירחמו עליהם מן השמים. - אמר ליה אביי: דלמא מנודה לשמים שאני, דחמיר. הלכך מנודה לבני אדם לא מחייב בעטיפת הראש

מצורע מהו בעטיפת הראש? תא שמע: ועל שפם יעטה - (2) מכלל שחייב בעטיפת הראש, שמע מינה. (5, 4.1) אבל אסור להניח תפילין, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל פארך חבוש עליך - מכלל דכולי עלמא אסור ודוקא יום ראשון כדבעין למימר קמן. מנודה מהו בתפילין? - תיקו. מצורע מהו בתפילין? - תא שמע: והצורע - (2) לרבות כהן גדול, בגדיו יהיו פרמים - (2) שיהו מקורעים, וראשו יהיה פרוע - אין פריעה אלא (2) גידול שער, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר: נאמרה הוייה בראש ונאמרה הוייה בבגד, מה הוייה האמורה בבגד - דבר שחוץ מגופו, אף הוייה בראש - דבר שחוץ מגופו. מאי לאו - אתפילין? - אמר רב פפא: לא, אכומתא וסודרא.

(4,1.6) אבל אסור בשאילת שלום, דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דם מכלל דכ"ע אסירי, מנודה מהו בשאילת שלום? אמר רב יוסף: תא שמע: (7) ובשאילת שלום שבין אדם לחבירו כבני אדם הנזופין למקום. - אמר ליה אביי: דלמא מנודה לשמים שאני, דחמיר. מצורע מהו בשאילת שלום? - תא שמע: ועל שפם יעטה - שיהו שפתותיו מדובקות זו בזו, שיהא כמנודה וכאבל, (2) ואסור בשאילת שלום, שמע מינה. וניפשוט מינה למנודה! - אמר רב אחא בר פנחס משמיה דרב יוסף: מי קתני שאסור? שיהא כמנודה וכאבל [קתני] - במילי אחרנייתא, ואסור נמי בשאילת שלום. **ולא איפשוט**: מדקמבעיא להש"ס אם מותר בשאילת שלום מכלל שמותר לדבר עמו וכן לקמן (דף יז א) דיבר רב יהודה עם ההוא דהו סנו שומעני אבל אסור בדברי תורה מדקאמר רחמנא ליחזקאל האנק דום מכלל דכ"ע אסירי

(4,1.6,3,8) אבל אסור בדברי תורה, מדקאמר רחמנא ליחזקאל **האנק דום**. מנודה מהו בדברי תורה? אמר רב יוסף, תא שמע: מנודה שמנדין לאלתר כשמסרב על דברי ב"ד - (1,9) שונה ושונין לו, נשכר ונשכרין לו. (1,9) מוחרם - לא שונה ולא שונין לו, לא נשכר ולא נשכרין לו, (1,9) אבל שונה הוא לעצמו שלא יפסיד יפסיק את תלמודו. (1,9) ועושה לו חנות קטנה בשביל כדי פרנסתו. ואמר רב **חסדא**: זבוני מיא בפקתא דערבות. שמע מינה **שמותר בדברי תורה**. מצורע מהו בדברי תורה? תא שמע: והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיעה - מכאן אמרו: הזבין והמצורעין ובעלי דנות (2) מותרין לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במדרש ובתלמוד, בהלכות ובאגדות, (10) ובעלי קריין אסורין, שמע מינה.

(4,1.6,2,11) אבל אסור בתכבוסת, דכתיב וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה ויאמר אליה התאבלי נא ולבשי נא בגדי אבל ואל תסוכי שמן והיית כאשה זה ימים רבים מתאבלת על מת. מנודין ומצורעין מה הן בתכבוסת? - תא שמע מנודה אסור בתכבוסת דתניא: מנודין ומצורעין אסורין לספר ולכבס. שמע מינה.

(12) אבל חייב בקריעה דקאמר להו רחמנא לבני אהרן **בגדיכם** לא תפרמו - מכלל דכולי עלמא מיחייבי. **אמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל אבל שלא פרע ושלא פירם חייב מיתה שנאמר ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אחר שלא פרע ושלא פירם חייב מיתה** מנודה מהו בקריעה? - תיקו. מצורע מהו בקריעה? - תא שמע: בגדיו יהיו פרמים - (2) שיהו מקורעין, שמע מינה.

(4,1.6,2,13) אבל חייב בכפיית המטה, דתניא **א** בר קפרא:

(1.1) [רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ז הלכה ד] מהו המנהג שינהוג המנודה בעצמו ושונהגין עמו, מנודה אסור לספר ולכבס כאבל כל ימי נדידיו, ואין מזמנין עליו, ולא כוללין אותו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה, ולא יושבין עמו בארבע אמות, אבל שונה הוא לאחרים ושונין לו ונשכר ושוכר, ואם מת בנדידיו בית דין שולחין ומניחין אבן על ארונו כלומר שהן רוגמין אותו לפי שהוא מובדל מן הציבור, ואין צריך לומר שאין מספידין אותו ואין מליין את מטתו.

(1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף ב] המנודה, אין יושבין בד' אמותיו, חוץ מאשתו ובניו. (ויש אומרים אף בני ביתו, שרי) (טור ובת"ה סימן רע"ו) (ויש להקל). ואין אוכלין (ושותין עמו) (טור). ואין מזמנין עליו. ואין כוללין אותו לכל דבר שצריך עשרה. הגה: אבל אם לא נדוהו

בפירוש, אף על גב שהוא עברין או שעבר על גזירת צבור, מצרפין אותו למנין י' להתפלל עמו (ריב"ש סימן קע"ב ומרדכי ריש שבועות שתיים והגהות אלפסי פרק אלו מגלחין). ואפילו מנודה ממש שאין מצרפין אותו למנין, מ"מ מותר להתפלל בעודו בב"ה (ב"י בשם תשובת הרשב"א וריב"ש סי' קע"ג). ומה שנהגו לגרשו מב"ה, שלא ידחוק יחידים שצריכים להתרחק מארבע אמותיו. (שם בריב"ש). ואסור בתכנסות ובתפספות ובנעילת הסנדל, כאבל. ומותר בדברי תורה. שונה, ושונים לו. נשכר, ונשכרין לו. והמוחרם, לא שונה ולא שונים לו; לא נשכר ולא נשכרין לו; וכן אסור להנותו יותר מכדי חייו (תשובת רשב"א). אבל שונה הוא לעצמו, שלא ישכח תלמודו, ועושה לו חנות קטנה כדי פרנסתו; ומותר לדבר עם המנודה ועם המוחרם, אלא אם כן החמירו עליו בית דין בפירוש. הגה: ומ"מ לא ירבה עמו בדברים, ולא ידבר עמו אלא לצורך, כמו שמדבר עם האבל (הגהות אלפסי וריב"ש הנ"ל). במקום שאסור לישב בד' אמותיו, כל שאדם יושב תחלה והמנודה בא לשם, אין צריך להתרחק משם (ב"י בשם הקונטרס). ואסור ליכנס לביתו, דהוי כד' אמותיו, ואין חילוק בין עומד ליושב (שם).

(2) [רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק י' הלכה ו'] מצות עשה שיהיה המצורע המוחלט מכוסה ראש כל ימי חלוטו ועושה על שפם כאבל ופורם בגדיו ומודיע העוברים עליו שהוא טמא שנאמר והצרוע אשר בו הנגע וגו', אפילו כ"ג שנצטרע פורע ופורם שעשה דוחה את לא תעשה, ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו כאבל שנא' ועל שפם יעטה שיהיו שפתיו דבוקות אבל קורא ושונה ודורש, ואסור לספר ולכבס כל ימי חלוטו, ונוהג בכל הדברים האלו אפילו בשבתות וימים טובים, והרי הוא מותר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשימיש המטה וזקק את מטתו כשאר העם.

(3) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף ג] מנודה שמת, בית דין שולחין ומניחין אבן על ארונו, ואין קורעין עליו, ולא חולצין, ולא מספידין. והני מילי לאפקירותא ועובר על דברי חכמים; אבל לממונא, כיון שמת, פטור מגזירתם ואין סוקלין ארונו, ומספידין אותו כראוי.

(4.1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה' הלכה א'] אלו דברים שהאבל אסור בהן ביום ראשון מן התורה ובשאר ימים מדבריהם: אסור לספר, ולכבס, ולרחוץ, ולסוך, ולשמש מטתו, ולנעול את הסנדל, ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולזקוק את המטה, ולפרוע את ראשו, ולשאול שלום, הכל אחד עשר דבר.

(4) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה' הלכה יט] מנין לאבל שאסור בפריעת הראש, שהרי נאמר ליחזקאל לא תעטה על שפם מכלל ששאר האבלים חייבין בעטיפת הראש, והסודר שמכסה בו ראשו עושה ממקצתו מעט על פיו, שנאמר ועל שפם יעטה ואונקלוס תרגם כאבלא יתעטף.

(4.1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף א] אלו דברים שהאבל אסור בהם: במלאכה, ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשימיש המטה, ואסור לקרות בתורה, ואסור בשאילת שלום ובכביסה, וחייב בעטיפת הראש ובכפיית המטה, כל שבעה, ואסור להניח תפילין ביום הראשון, ואסור בגיהוץ ובתפספות ושמחה ואיחוי קרע כל ל' יום (וכל דברי אבלות נוהגין בין ביום בין בלילה) (בתשובת הרשב"א סימן תמ"ו).

(4) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף א] אבל חייב בעטיפת הראש, דהיינו שיכסה ראשו בטלית או בסודר ויחזיר קצתו על פיו ועל ראש החוטם; והני מילי שצריך עטיפה, בכל היום. אבל כשבאין מנחמים אצלו, מגלה ראשו לכבודם. הגה: וי"א שאין נוהגין במדינות אלו בעטיפה (הגהות מיימוני פ"ה); וכן המנהג פשוט, ואין להחמיר לשנות במה שלא נהגו אבותינו.

(5) [רמב"ם הלכות אבל פרק ד' הלכה ט] האבל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפילין ולאכול משלו, וחייב לישב על מטה כפויה, ובשאר ימי האבל מותר לו לאכול משלו ולישב על גבי מפץ או קרקע, ומניח תפילין, ומנין שהוא אסור ביום ראשון להניח תפילין, שהרי נאמר ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל שכל העם אסורין, ונאמר לו ולחם אנשים לא תאכל מכלל שכל העם אוכלין משל אחרים ביום ראשון ואסורין לאכול משל עצמן. /השגת הראב"ד/ וחייב לישב על מטה כפויה. א"א לא ראיתי שורש לזה.

(5) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף א] אבל אסור להניח תפילין ביום ראשון; ואחר שהנץ החמה ביום שני, מותר להניחם.

(6) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה' הלכה כ'] ומנין שהאבל אסור בשאילת שלום, שנאמר האנק דום, כל שלשה ימים הראשונים מי שנתן לו שלום אין מחזיר לו אלא מודיעו שהוא אבל, ומשלשה ועד שבעה מי ששאל בשלומו מחזיר לו שלום ומשבעה ועד שלשים שואל בשלום אחרים אבל אחרים אין שואלין בשלומו עד לאחר שלשים, ועל אביו ועל אמו אין שואלין בשלומו עד לאחר שנים עשר חדש, אם בשאילת שלום נאסר באבל קל וחומר שהוא אסור להרבות דברים ולשחוק שנאמר דום, ולא יאחוז תינוק בידו שלא יביאם לידי שחוק, ולא יכנס למקום שמחה כגון בתי המשתאות וכיוצא בהן..

(6.2) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף א] אלו דברים שהאבל אסור בהם: במלאכה, ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשימיש המטה, ואסור לקרות בתורה, ואסור בשאילת שלום ובכביסה, וחייב בעטיפת הראש ובכפיית המטה, כל שבעה, ואסור להניח תפילין ביום הראשון, ואסור בגיהוץ ובתפספות ושמחה ואיחוי קרע כל ל' יום (וכל דברי אבלות נוהגין בין ביום בין בלילה) (בתשובת הרשב"א סימן תמ"ו).

(6.3) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף א] אבל אסור בשאילת שלום. כיצד, שלשה ימים הראשונים אינו שואל בשלום כל אדם, ואם אחרים לא ידעו שהוא אבל ושאלו בשלומו, לא ישיב להם שלום אלא יודיעם שהוא אבל. מג' עד שבעה, אינו שואל, ואם אחרים לא ידעו שהוא אבל ושאלו בשלומו, משיב להם. משבעה עד ל', שואל בשלום אחרים שהם שרויים בשלום, ואין אחרים שואלים בשלומו, וכ"ש שמשיב למי ששואל בשלומו. לאחר ל' יום, הרי הוא כשאר כל אדם. בד"א, בשאר קרובים, אבל על אביו ואמו שואל בשלום אחרים אחר שבעה, ואין אחרים שואלים בשלומו עד אחר י"ב חדש. הגה: ומאחר שאסור בשאילת שלום, כ"ש שאסור להרבות בדברים (רמב"ם פ"ה וכל בו). ואם עושה לכבוד רבים, כגון שרבים באים לנחמו, מותר לומר להם: לכו לבתיכם לשלום, דלכבוד רבים שרי (נ"י פרק אין מגלחין ובהגהות מ"י ובמרדכי הלכות אבל). ויש מקילין האידנא בשאילת שלום האבל לאחר ל', ואין טעם להם, אם לא שיחלקו לומר שזה מה שאנו נוהגים לא מקרי שאלת שלום שבימים (סברת הרב). ועיין בא"ח סימן פ"ג.

(7) [רמב"ם הלכות תעניות פרק ג' הלכה ח] עברו אלו ולא נענו, ממעטין במשא ומתן ובבבין של שמחה כגון ציור וכיור, ובנטיעה של שמחה כגון מיני הדס ומיני אהלים, וממעטין באירוסין ונישואין אלא אם כן לא קיים מצות פריה ורביה, וכל מי שקיים מצות פריה ורביה אסור לו לשמש מטתו בשני רעבון, וממעטין בשאילת שלום בין אדם לחבירו, ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום אלא כחזופין וכמנודין למקום, ועם הארץ שנתן להם שלום מחזירין לו בשפה רפה וכובד ראש.

(7) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות תענית סימן תקעה סעיף ז] כשמתענים על הגשמים ועברו י"ג תעניות אלו ולא נענו, ממעטין במשא ומתן ובבבין של שמחה (א"כ כותלו נוטה ליפול) (טור), וממעטין באירוסין ונישואין אלא אם לא קיים מצות פריה ורביה, וממעטין בשאילת שלום בין אדם לחבירו; ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום אלא כחזופין וכמנודים למקום, ועם הארץ שנתן להם שלום משיבין לו בשפה רפה וכובד ראש; ותלמידי חכמים לבדם חוזרים ומתענים שני וחמישי ושני עד שיצא ניסן של תקופה; ומותרין לאכול בלילה, ובמלאכה ובשאר הדברים, ומפסיקים בראש חדש חנוכה ופורים; יצא ניסן של תקופה, והוא כשהגיע השמש לתחלת מזל השור, אין מתענין עוד שאין הגשמים בזמן הזה אלא סימן קללה, הואיל ולא ירדו כל עיקר בתחלת השנה.

(8) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה' הלכה טו] מנין שהאבל אסור בדברי תורה, שהרי נאמר ליחזקאל האנק דום.

(8) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפד סעיף א. אבל, כל שבעה ימים אסור לקרות בתורה, נביאים וכתובים, משנה, גמרא, הלכות ואגדות. ואם רבים צריכים לו להתלמד, מותר, ובלבד שלא יעמיד תורגמן אלא יאמר לאחר, והאחר לתורגמן, ותורגמן ישמע לרבים. הגה: או ידרוש בעצמו

(מרדכי הלכות אבל). ויכול לפסוק איסור והיתר ליחיד השואל אותו, אם אין אחר אלא הוא, וצריכין לו (בא"ז ור' ירוחם). אבל אסור לומר הלכה לתלמידיו, וכן נוהגין, אף על פי שיש מקילין (תא"ו בשם י"א). סעיף ב. אם האבל כהן, ואין בב"ה כהן אחר, אסור לו לעלות לקרות בתורה. סעיף ג. אם אין שם מי שיתפלל להוציא את הרבים ידי חובתו, יכול האבל להתפלל להוציאן. הגה: ומצוה להתפלל שחרית וערבית במקום שמת שם, אפילו אין אבל, כי יש בזה נחת רוח לנשמה (א"ר), והאבל מצטרף למנין (שם). סעיף ד. אבל מותר לקרות באיוב ובדברים הרעים שבירמיה ובהלכות אבלות (ועיין בא"ח סימן תקנ"ד סעיף ב'). והני מילי בינו לבין עצמו, אבל אינו לומד עם אחרים, אלא הם יושבים ונושאים ונותנים בהלכות אבלות, ואם טעו משיבן בשפה רפה, והוא אינו שואל. והני מילי שאין רבים צריכים לו, אבל אם רבים צריכים לו, אפילו בהלכות אחרות מותר, כדאמרין. סעיף ה. אבל שיש לו בנים קטנים, אין לו לבטלם מלימודם.

9) [רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ז הלכה ה] יותר עליו המוחרם שאינו שונה לאחרים ואין שוני לו אבל שונה הוא לעצמו שלא ישכח תלמודו, ואינו נשכר ואין נשכרין לו, ואין נושאים ונותנים עמו, ואין מתעסקין עמו אלא מעט עסק כדי פרנסתו.

10) [רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק ד הלכה ח] כל הטמאין חייבין בקריאת שמע ומברכין לפניה ולאחריה והן בטומאתן, אף על פי שאפשר להן לעלות מטומאתן בו ביום כגון הנוגעין בשרץ או בנדה וזבה ומשכבה וכיוצא בהן, ועזרא ובית דין תקנו שלא יקרא בדברי תורה בעל קרי לבדו והוציאוהו מכלל שאר הטמאין עד שיטבול, ולא פשטה תקנה זו בכל ישראל ולא היה כח ברוב הציבור לעמוד בה לפיכך בטלה, וכבר נהגו כל ישראל לקרות בתורה ולקרות קריאת שמע והן בעלי קריין לפי שאין דברי תורה מקבלין טומאה אלא עומדין בטהרתן לעולם שנאמר הלא כה דברי כאש נאם יי' מה אש אינה מקבלת טומאה אף דברי תורה אינם מקבלין טומאה. סליק הלכות קריאת שמע.

10) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן פח סעיף א] כל הטמאין קורין בתורה וקורין ק"ש ומתפללין, חוץ מבעלי קרי שהוציאו עזרא מכל הטמאין ואסרו בין בד"ת בין בק"ש ותפלה עד שיטבול, כדי שלא יהיו ת"ח מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין. ואח"כ בטלו אותה תקנה, והעמידו הדבר על הדין, שאף בעל קרי מותר בד"ת ובקריאת שמע ובתפלה בלא טבילה ובלא רחיצה דתשעה קבין, וכן פשט המנהג. הגה: יש שכתבו שאין לאשה נדה בימי ראייתה ליכנס לבית הכנסת או להתפלל או להזכיר השם או ליגע בספר, (הגהות מיימוני פ"ד) וי"א שמוותרת בכל, וכן עיקר (רש"י הלכות נדה), אבל המנהג במדינות אלו כסבא ראשונה. ובימי לבון נהגו היתר. ואפילו במקום שנהגו להחמיר, בימים נוראים וכה"ג, שרבים מתאספים לילך לבית הכנסת, מותרין לילך לבהכ"נ כשאר נשים, כי הוא להן עצבון גדול שהכל מתאספים והן יעמדו חוץ (פסקי מהרא"י סי' קל"ב).

11) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה ג] מנין שהאבל אסור לכבס בגדיו ולרחוץ גופו ולסוך, שנאמר התאבלי נא ולבשי בגדי אבל ואל תסוכי שמן, ורחיצה בכלל כיסה שהרחיצה קודמת לסיכה שנאמר ורחצת וסכת, וכשם שאבל אסור בכיבוס בגדיו כן אסור ללבוש כלים לבנים חדשים ומגוהצין.

11) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפט סעיף א] אבל אסור לכבס כסותו כל שבעת הימים אפילו במים לבד; ולאחר שבעה, מותר. וכשם שאסור לכבס, כך אסור ללבוש המכובסים קודם לכן. אחר ז' שרי, והעולם נהגו בו איסור (כדעת ריב"א וסייעתו). ונוהגין שאדם אחר ג' לובשם תחלה, ואח"כ לובשם האבל, והמנהג עיקר (טור בשם סמ"ק וכו"כ המרדכי ה"א וכל בו). וכן נוהגין במדינות אלו לאחר שבעה; ואם לבשו אדם אחר רק שעה אחת די בכך (כל בו וסמ"ק). וא"צ לומר שאסור ללבוש חדשים. וגם הסדינים והמצעות של מטה אסור לכבסן ולהציע המכובסין. וכן מטפחות הידים, אף על פי שמותר לכבסן במועד; וכן כל אותן ששינו שמותר לכבסן במועד כגון היוצא מבית השביה ומבית האסורים והמנודה שהתירו לו חכמים והנשאל לחכם והותר והבא ממדינת הים שהלך להרויח ולא היה לו פנאי לגלח, אסורים בימי אבלו, שאם אירעו אחד מהם, קודם האבלות ונכנס מיד לתוך האבלות, אסור לכבס אלא אם כן אירעו אחד מהם ותכפוהו מיד שני אבלות זה אחר זה, אז מותר לכבס אף בנתר וחול ואפילו תוך שבעה, ובלבד שיעשנו בצינעא בתוך ביתו. ואחר שתכפוהו אביליו זה אחר זה, מכבס במים אבל לא בנתר ואהל.

12) [רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה א] אבל חייב לקרוע על מתו שנאמר ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אחר חייב לפרום, ואין קריעה אלא מעומד, שנאמר ויקם המלך ויקרע את בגדיו, ומהיכן קורע, מלפניו, והקורע מאחוריו או מן הצדדין או מלמטה לא יצא ידי חובת קריעה, אלא כהן גדול שהוא פורם מלמטה.

12) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף א] מי שמת לו מת, והוא מהמתים שראוי להתאבל עליהם, חייב לקרוע עליו. וצריך שיקרע מעומד; ואם קרע מיושב, לא יצא, (וצריך לחזור ולקרוע) (טור בשם רי"צ בשם רי"ג גיאות והרא"ש והגהות מיימוני וב"י לדעת ראב"ד ורי"ף ורמב"ן ומרדכי פא"מ). (ולתחלה צריך לקרוע קודם שיסתום פני המת). (ב"י בשם סמ"ק).

13) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה יח] וחייב לכפות המטה כל שבעה, ולא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל המטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה אפילו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עירות חייב לכפות את כולן, ואפילו חמשה אחים ומת אחד מהן כולן כופין את מטותיהן, המטה המיוחדת לכלים או למעות אינו צריך לכפותה, דרגש אינו צריך לכפותו אלא מתיר את קרביטיו והוא נופל מאליו, מטה שנקליטיה יוצאין ממנה שהרי אי אפשר להפכה זוקפה ודין, הפך כל מטותיו והיה הוא ישן על גבי מטות אחרים או על גבי כסא או על גבי ארון או על גבי קרקע לא יצא ידי חובתו אלא ישן על גבי המטה הכפויה.

13) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפז סעיף א] אבל חייב בכפיית המטה. ובשעת שינה ואכילה, יושב על מטה כפויה, אבל כל היום אינו יושב, אפילו על מטה כפויה, אלא על גבי קרקע. וכן המנחמים אינם רשאים לישב אלא ע"ג קרקע.

[דף טו עמוד ב] דמות דיוקני נתתי בהן בכם, ובעונותיהם לכם הפכתי - כפו מטותיהן עליה. מנודה (1) ומצורע מהו הן בכפיית המטה? - תיקו. וכל תיקו דאמרי' בהאי [דף ח עמוד א] אבל אסור בעשיית מלאכה, דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור במלאכה - אף אבל אסור במלאכה. מנודה מהו בעשיית מלאכה? - אמר רב יוסף, תא שמע: (3) כשאמרו אסור בעשיית מלאכה - לא אמרו אלא ביום, אבל בלילה מותר. וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו - אכולהו? - לא, אשאר. תא שמע: מנודה מותר בעשיית מלאכה דתניא מנודה שונה ושונין לו, נשכר ונשכרין לו. שמע מינה. מצורע מהו בעשיית מלאכה? - תיקו.

(2.1, 2.3, 4) אבל אסור ברחיצה, דכתיב וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה ויאמר אליה התאבלי נא ולבשי בגדי אבל ואל תסוכי שמן, ורחיצה בכלל סיכה. מנודה מהו ברחיצה? אמר רב יוסף, תא שמע: כשאמרו אסור ברחיצה - (3) לא אמרו אלא כל גופו, אבל פניו ידיו ורגליו - מותר. וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו אכולהו? - לא, אשאר. ולא אפשוט: (1) מצורע מהו ברחיצה? - תיקו.

(2.1, 2.3, 5) אבל אסור בנעילת הסנדל, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל ונעליך תשים ברגליך - מכלל דכולי עלמא אסור אסייר. (6) מנודה מהו בנעילת הסנדל? ולא אפשוט: אמר רב יוסף, תא שמע: כשאמרו אסור בנעילת הסנדל - (3) לא אמרו אלא בעיר, אבל בדרך - מותר. הא כיצד? יצא לדרך - נועל, נכנס לעיר - חולץ, וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו אכולהו? - לא, אשאר. (1) מצורע מהו בנעילת הסנדל? - תיקו.

כתב הראב"ד ז"ל הנה לדעת הרב שכל תיקו של האי ענינא לקולא נמצא מנודה מותר בנעילת הסנדל וברחיצה וקשיא לן האי דקתני בברייתא (תענית דף יג א) וכן אתה מוצא במנודה ובאבל אהייא מהני תלתא דקתני בברייתא מלאכה ורחיצה ונעילת הסנדל קאי אי אמלאכה מישראל שרי דתניא מנודה נשכר ואי ארחיצה ונעילת הסנדל הא אמרת דלקולא אלא על כרחיך אחד מיניהו הלכך שדיניהו אנעילת הסנדל כדאשכחן במילתיה דר"א (ב"מ נט ב) כשברכוהו והודיעו ר"ע שחלץ מנעליו אלמא אסור בנעילת סנדל ותניא נמי הכי בתוספתא (תענית פ"א) ובירושלמי אבל ומנודה שהיו מהלכין בדרך מותרין בנעילת הסנדל ולכשיבא בעיר יחליצנו וכן לט"ב ולת"צ ולגבי אבל נמי האי וכן ליכא נמי למישידיה אלא אנעילת הסנדל דאילו לענין מלאכה הא קי"ל (לקמן כא ב) דאבל כל שלשה ימים הראשונים אסור בין ביום בין בלילה ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה ותענית צבור בלילה מותר ואפילו כשפסיקין מבעוד יום ומשם ואילך אם צריך למעשה ידיו עושה בצנעה בין ביום בין בלילה ואי לרחיצה הא קי"ל דלא שוה לתענית צבור דאלו בתענית צבור כל גופו מותר בצונן כדאיתא במסכת תענית (דף יג א ודף כא ב) ופניו ידיו ורגליו אפי' בחמין מותר ואלו גבי אבל כל גופו אסור בצונן ופניו ידיו ורגליו אסורים בחמין כדאיתא במס' תענית (שם) הלכך האי וכן דקתני באבל אנעילת הסנדל לחודיה הוא דקאי ובמנודה נמי כה"ג אסור בנעילת הסנדל ע"כ דבריו

(2.1, 2.3, 7) אבל אסור בתשמיש המטה, דכתיב וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה - מכלל דמעיקרא כל ימי אבלות היו אסורין בתשמיש המטה. כתב הראב"ד והא דכתיב לעיל כאשר ראה שמת הילד ויסך ויחלף שמלותיו והוא קודם שנקבר הילד שעדיין לא חלה עליו אבילות ולא עשה אלא בשביל שהיה רוצה לבוא לבית ה' להשתחות כדי שלא יראה לפני השכינה כשהוא מנוול ולאחר שבא מהשתחוות ונקבר הילד נהג אבילות שבעה. (לקמן כד א) אמר רפרם בר פפא תנא באבל רבתי אבל אסור לשמש מטתו בימי אבלו ומעשה באחד ששמש מטתו בימי אבלו ושמתו חזירים את גויתו מנודה מהו בתשמיש המטה? ולא אפשוט.

אמר רב יוסף, תא שמע: כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו, ושימשו מטותיהן. אמר ליה אביי: ודלמא מנודה לשמים שאני, דקיל? - קיל? והא אמרת חמי! - ספוקי מספקא ליה, זיל הכא - קמדחי ליה, זיל הכא - קמדחי ליה. (3) מצורע מהו בתשמיש המטה? תא שמע, דתניא: וישב מחוץ לאהל - שיהא כמנודה וכאבל, ואסור בתשמיש המטה. ואין אהל אלא אשתו, שנאמר לך אמר להם שובו לכם לאהליכם - שמע מינה. וניפשוט נמי למנודה! - אמר רב הונא בריה דרב פנחס משמיה דרב יוסף: מי קתני שאסור? שיהא כמנודה וכאבל - במילי אחרייתא, ואסור נמי בתשמיש המטה.

(8) אבל אינו משלח קרבנותיו, דתניא, רבי שמעון אומר: שלמים - בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא אונן. (8) מנודה מהו שישלח קרבנותיו? - אמר רב יוסף, תא שמע: כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו, ושלחו קרבנותיהן. - אמר ליה אביי: ודלמא מנודה לשמים שאני, דקיל? - קיל? והאמרת חמי! - ספוקי מספקא ליה, ומדחי ליה. מצורע מהו שישלח קרבנותיו? (8) תא שמע, דתניא: ואחרי טהרתו - אחר פרישתו מן המת, שבעת ימים יספור לו - אלו שבעת ימי ספירו, וביום בא אל הקדש אל החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו

(1) [רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק י הלכה ו] מצות עשה שיהיה המצורע המוחלט מכוסה ראש כל ימי חלוטו ועוטה על שפם כאבל ופורם בגדיו ומודיע העוברים עליו שהוא טמא שנאמר והצורע אשר בו הנגע וגו', אפילו כ"ג שנצטרע פורע ופורם שעשה דוחה את לא תעשה, ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו כאבל שנא' ועל שפם יעטה שפתיו דבוקות אבל קורא ושונה ודורש, ואסור לספור ולכבס כל ימי חלוטו, ונוהג בכל הדברים האלו אפילו בשבתות וימים טובים, והרי הוא מותר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה וזקוף את מטתו כשאר העם.

(2.1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה א] אלו דברים שהאבל אסור בהן ביום ראשון מן התורה ובשאר ימים מדבריהם: אסור לספור, ולכבס, ולרחוץ, ולסוך, ולשמש מטתו, ולנועל את הסנדל, ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולזקוף את המטה, ולפרוע את ראשו, ולשאול שלום, הכל אחד עשר דבר.

(2) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה ז] רמז לאבל שאסור בעשיית מלאכה, זה שנאמר והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור בעשיית מלאכה אף אבל אסור בעשיית מלאכה, וכשם שהוא אסור בעשיית מלאכה כך הוא אסור לישא וליתן בסחורה ולילך ממדינה למדינה בסחורה.

(2.3) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף א] אלו דברים שהאבל אסור בהם: במלאכה, ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ואסור לקרות בתורה, ואסור בשאילת שלום ובכביסה, וחייב בעטיפת הראש ובכפיית המטה, כל שבעה, ואסור להניח תפילין ביום הראשון, ואסור בגיהוץ ובתספורת ושמחה ואיחוי קרע כל י"ו יום (וכל דברי אבלות נוהגין בין ביום בין בלילה) (בתשובת הרשב"א סימן תמ"ו).

(3)[רמב"ם הלכות תעניות פרק ג הלכה ד] שלש תעניות אלו כל העם אסורין בעשיית מלאכה ביום ומותרין בלילה, ואסורין ברחיצת כל הגוף בחמין אבל פניו ידיו ורגליו מותר לפיכך נועלין את המרחצאות, ואסורין בסיכה, ואם להעביר את הזוהמה מותר, ואסורין בתשמיש המטה, ובנעילת הסנדל בעיר אבל בדרך מותר לנעול, ומתפללין בבתי כנסיות וזועקין ומתחננין כשאר התעניות.

(3)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות תענית סימן תקעה סעיף ג] עברו אלו ולא נענו, בית דין גוזרין עוד ג' תעניות על הצבור ב' וחמישי וז', ובאלו מפסיקין מלאכול מבעוד יום, ואסורים בהם בעשיית מלאכה ביום אבל לא בלילה, ואסורים ברחיצת כל הגוף בחמין, לפיכך נועלין את המרחצאות; אבל פניו ידיו ורגליו בחמין, וכל גופו בצונן, מותר. ואסורים בסיכה אלא אם כן הוא להעביר את הזוהמה, ואסורים בהם בתשמיש המטה וכן אסור בנעילת הסנדל בעיר, ומתפללין בבתי כנסיות ומתחננין כבשאר תעניות.

(4)[רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה ג] מנין שהאבל אסור לכבס בגדיו ולרחוץ גופו ולסוך, שנאמר התאבלי נא ולבשי בגדי אבל ואל תסוכי שמן, ורחיצה בכלל סיכה שהרחיצה קודמת לסיכה שנאמר ורחצת וסכת, וכשם שאבל אסור בכיבוס בגדים כך אסור ללבוש כלים לבנים חדשים ומגוהצין.

(5)[רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה ו] מנין שהאבל אסור בנעילת הסנדל, שהרי נאמר ליחזקאל ונעליך תשים ברגליך, מכלל שכל העם אסורין, היה בא בדרך נועל והולך וכשיכנס במדינה חולץ מנעליו.

(6)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף ב] המנודה, אין יושבין בד' אמותיו, חוץ מאשתו ובניו. (ויש אומרים אף בני ביתו, שרי) (טור ובת"ה סימן רע"ו) (ויש להקל). ואין אוכלין (ושותין עמו) (טור). ואין מזמנין עליו. ואין כוללין אותו לכל דבר שצריך עשרה. הגה: אבל אם לא נדוהו בפירוש, אף על גב שהוא עברין או שעבר על גזירת צבור, מצרפין אותו למנין י' להתפלל עמו (ריב"ש סימן קע"ב ומרדכי ריש שבועות שתיים והגהות אלפסי פרק אלו מגלחין). ואפילו מנודה ממש שאין מצרפין אותו למנין, מ"מ מותר להתפלל בעודו בב"ה (ב"י בשם תשובת הרשב"א וריב"ש סי' קע"ג). ומה שנהגו לגרשו מב"ה, שלא ידחוק יחידים שצריכים להתרחק מארבע אמותיו. (שם בריב"ש). ואסור בתכבוס ובתספורת ובנעילת הסנדל, כאבל. ומותר בדברי תורה. שונה, ושונין לו. נשכר, ונשכרין לו. והמוחרם, לא שונה ולא שונין לו; לא נשכר ולא נשכרין לו; וכן אסור להנותו יותר מכדי חייו (תשובת רשב"א). אבל שונה הוא לעצמו, שלא ישכח תלמודו, ועושה לו חנות קטנה כדי פרנסתו; ומותר לדבר עם המנודה ועם המוחרם, אלא אם כן החמירו עליו בית דין בפירוש. הגה: ומ"מ לא ירבה עמו בדברים, ולא ידבר עמו אלא לצורך, כמו שמדבר עם האבל (הגהות אלפסי וריב"ש הנ"ל). במקום שאסור לישב בד' אמותיו, כל שאדם יושב תחלה והמנודה בא לשם, אין צריך להתרחק משם (ב"י בשם הקונטרס). ואסור ליכנס לביתו, דהוי כד' אמותיו, ואין חילוק בין עומד ליושב (שם).

(7)[רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה ה] מנין לאבל שאסור בתשמיש המטה, שנאמר וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה וישכב עמה, מכלל שהיה אסור מקודם, וכן לא ישא האבל אשה ולא תנשא אשה אף על פי שאין משמשין מתתן, ומותר להתיחד עם אשתו ואף על פי שהוא אסור בתשמיש המטה.

(8)[רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ב הלכה יא] האבל אינו משלח קרבנותיו כל שבעה, אפילו יין או עצים או לבונה, וכן מצורע אינו משלח קרבנותיו כל זמן שאינו ראוי לביאה אל המחנה אינו ראוי להקרבה, אבל המנודה יש בו ספק אם משלח אם אינו משלח לפיכך אם הקריבו עליו נרצה.

[דף טז עמוד א] זו עשירית האיפה שלו, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: בבאוי יקריב - בזמן שראוי לביאה ראוי להקרב, בזמן שאינו ראוי לביאה - אינו ראוי להקרב. אמר רבא: מנלן דקבעי דוכתא לדינא (1) ודמשדרין שליחא מבי דבי דינא, ומזמנין ליה לדינא לב"ד - דכתיב וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב. ומנלן דמזמנין לדינא - דכתיב ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני ה'. לקמי גברא רבה פליגא - דכתיב לפני ה', את ופליגא - דכתיב אתה והם ואהרן, מנ"ל (1) דקבעין זימנא - דכתיב מחר. (1) זימנא בתר זימנא - דכתיב קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד. ומנלן (1,2) דאי מתפקר כלפי גברא רבה בשליחא דבי דינא, דאיתי ההוא שליחא ואמר, ולא מיתחזי כלישנא בישא - דכתיב העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה. גרסינן בפרק הגוזל [בבא - קמא ק"ב ע"ב] אמר רבא שליחא דבי דינא מהימן כבי תרי וה"מ לשמתא אבל לפתיחה לא מ"ט ממנוא הוא דקא מחסר ליה דבעי למיתב ליה זוזא לספרא לפתיחה. (1,1) (3) ומנלן דמשמתינן? - דכתיב אורו מרוז. דהכי סברא דגברא רבה פלוגי? דכתיב אמר מלאך ה'. ומנלן דמחרמינן - דכתיב ארו ארו, (4) לדאכיל ושתי בהדיה וקאי בארבע אמות ידיה - דכתיב ישביה. ומנלן (5) דמפרטין חטאיה בציבורא - דכתיב כי לא באו לעזרת ה'. ואמר עולא: בארבע מאה שיפורי שמתי ברק למרוז. איכא דאמרי: גברא רבה הוה, ואיכא דאמרי: כוכבא הוה, שנאמר מן שמים נלחמו הכוכבים. ומנלן (3,3) דמפקרין נכסיה - דכתיב וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה. ומנלן (7) דנצינן ולייטין ומחינן ותלשין שיער ומשבעין - דכתיב ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשים ואמרטם ואשביעם באלהים. ומנלן [דף ח עמוד ב] (7) דכפתינן ואסרינן ועבדינן הרדפה - דכתיב הן למות הן לשרושי הן לענש נכסין הן ולאסורין. מאי לשרושי? - אמר אדא מרי אמר נחמיה בר ברוך אמר רב חייא בר אבין אמר רב יהודה: הרדפה. גרסינן בפרק שבועת העדות [שבועות ל"ו ע"א] תנא ארור בו נדוי בו קללה בו שבועה בו נדוי דכתיב אורו מרוז ואמר עולא בארבע מאות שיפורי שמתי ברק למרוז איכא דאמרי גברא רבה הוה ואיכא דאמרי כוכב דכתיב הכוכבי ממסלותם נלחמו עם סיסרא בו קללה דכתיב ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל ארור האיש בו שבועה דכתיב וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' ואומר ויהונתן לא שמע בהשביע אביו את העם מאי הרדפה? - אמר רב יהודה בריה דרב אמר שמואל בר שילת משמיה דרב: מנדין לאלתר, (8) ושונין לאחר שלשים, ומחרימין לאחר שלשים. אמר ליה רב הונא בר חנינא: הכי אמר רב חסדא, (1,1, 8,2, 9) מתרין ביה שני וחמישי ושני. כלומר אין מנדין אותו לאלתר אלא עד דמתרין ביה שני וחמישי ושני

(2, 8, 4) הני מילי - לממונא, אבל לאפקירותא - מנדין לאלתר בלא התראה. ההוא טבחא דאיתפקר ברב טובי בר מתנה, אימנו עליה אב"י ורבא ושמתוהו. לסוף אזל פייסיה לרב טובי בר מתנא לבעל דיניה. אמר אב"י: הכי ליעביד? לישרי ליה - לא חל שמתא עליה תלתין יומין, לא לישרי ליה - קא בעו רבנן למיעל לאפטורי! אמר ליה לרב אידי בר אבין: מידי שמיע לך בהא? - אמר ליה: הכי אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: (10) טוט אסר, וטוט שרי. - אמר ליה: הני מילי - לממונא, אבל לאפקירותא - עד דחילא שמתא עליה תלתין יומין. אלמא קסבר אב"י: הני בי תלתא דשמיתו - לא אתו בי תלתא אחריני ושרו ליה. דאיבעיא להו: הני בי תלתא דשמיתו, מהו למית? תלתא אחריני ושרו ליה? - תא שמע: ת"ר (11) מנודה לרב - מנודה לתלמיד, מנודה לתלמיד - אינו מנודה לרב. (11,1), (12) מנודה לעירו - מנודה לעיר אחרת מנודה לעיר אחרת - אינו מנודה לעירו. מנודה לנשיא - מנודה לכל ישראל, מנודה לכל ישראל - אינו מנודה לנשיא. רבי שמעון בן גמליאל אומר: אחד מן התלמידים שנידה ומת - חלקו אינו מופר. ואוקים לעיל דאתו בי תלתא אחריני ושרו ליה: שמע מינה תלת; שמע מינה: (11,1, 13) תלמיד שנידה לכבודו - נידוי נידוי, ושמע מינה: כל אחד ואחד מיפר חלקו, ושמע מינה: הני בי תלתא דשמיתו - לא אתו תלתא אחריני ושרו ליה. כתב הראב"ד ז"ל ודוקא שנדוהו שלא בפני רבו אבל בפני רבו אפקירותא הוא והוא עצמו צריך נידוי ואי רבו פליג ליה יקרא שפיר דמי וש"מ כל אחד ואחד מפר חלקו. כתב הראב"ד ז"ל י"מ שאם נדוהו שלשה צריך שלשה להתירו ואין השנים מהן מתירין אותו וזה ודאי כן הוא דתניא באבא ברבי [פ"ה] מת אחד מן המנדין אם נתן רשות לחבירו מתירין אותו ואם לאו אין מתירין אותו ומיהו הל"ל הני תלתא דמשמתי צריכי למישרייה אלא ודאי הכי פירושו כל אחד ואחד בפני עצמו מפר חלקו דלא צריכי למכניף על גב דשמיתו בהדי הדדי לא צריכי בהדי הדדי למישרייה ודייק מדקתני חלקו אלמא מפלגא מלתא לחלקים אי נמי דייק טעמא דמת הא אם הלך למדינת הים מפר אף על גב דליתנהו בהדי הדדי וכן פירש גאון והא דאמר תלתא דשמתי תלתא אחריני שרו ליה כתב הראב"ד ז"ל דבעין תלתא חשיבי כוותיהו וכדאמר לקמן (דף י"ז א) בההוא גברא דשמתי רב יהודה גברא רבה כרב יהודה ליכא למישרייה לך זיל לגבי נשיאה ומעשה דר"ל (שם) דשמתייהו גברא ומשום דלא ידע כמה היה חשוב אמרו ליה דליל לגבי נשיאה והא דאמר הני תלתא דמשמתי אתו בי תלתא אחריני ושרו ליה נראה לי שכל אותן בני אדם שנמלכו בהן בשעת שמתא והסכימו עמהם גם הם נחשבים מן המשמתיים וכשיתירו לו צריכים שיהו בשעת ההיתר או בני אדם כנגדן וחשובים כמותן הראב"ד ז"ל:

אמר אמימר: הלכתא, הני בי תלתא דשמיתו - (14) אתו בי תלתא אחריני ושרו ליה. אמר ליה רב אשי לאמימר: והא תניא רבי שמעון בן גמליאל אומר: אחד מן התלמידים שנידה ומת - חלקו אינו מופר. מאי לאו - אינו מופר כלל? - לא, עד דאתו בי תלתא אחריני ושרו ליה. האי דסבר אב"י דלא שרינן שמתא דאפקירותא ואף על גב דמפייס ליה לבעל דינא אלא עד דחילא שמתא עליה תלתין יומין ליתא, אלא כי מפייס ליה לבעל דיניה ומפייס שרי ליה לאלתר ממעשה דר"ש בן לקיש וממעשה דרב הונא דשמתייהו להאיא איתתא דשמעה דאפקה הזכרת השם מפומה כדבעין למימר קמן הלכך האי דאמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל טוט אסר וטוט שרי ל"ש בממונא ול"ש באפקירותא כי מפייס ליה בעל דיניה שרינן ליה לאלתר:

תנו רבנן: (15) אין נידוי פחות משלשים יום, ואין נזיפה פחות משבעה ימים. ואף על פי שאין ראייה לדבר - זכר

לדבר: שנאמר ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים. ירושלמי (הלכה א) אין נידוי פחות משלשים יום דכתיב עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרה הקשה הראב"ד ז"ל לדברי הרב אלפסי (לעיל סי' ו') שפסק דלית הלכתא כאבי דאמר לאפקרותא בעינן דליחול עליה שמתא תלתין יומין אלא שרינן ליה לאלתר אי פייסיה לבעל דיניה א"כ מאי הך דתני בברייתא אין נדוי פחות משלשים יום אי דפייסיה לבעל דיניה הא אמרת דלאלתר שרינן ליה אי לא פייסיה לבעל דיניה שרינן ליה ו"ל דמיייר כשפייסיה לבעל דיניה וה"ל אין מנדין אותו תחלה לפחות משלשים יום ואם חזר מתירין לו מיד מ"מ מתחלה מנדין אותו לדעת שלשים יום וכן אומר בשעת נידוי יהא בנדוי שלשים יום כעין שאמר זמן בית דין שלשים יום ואין אומרים יהא בנדוי ט"ו יום ומיהו אם חזר באמצע מתירין לו אי נמי דלא פייסיה ואפ"ה אחר ל' יום מתירין לו שכבר קבל דינו כמי שחייב מלקות כיון שלקה ארבעים בין חזר בין לא חזר אין מלקין אותו יותר ומ"מ הוא שבא לב"ד וביקש שיתירו לו אבל אם זלזל בנדויו ולא חש לבקש שיתירו לו מניחין אותו בנדינו עד שימות ולכשימות סוקלין את ארונם אלא דקשיא לן להני עובדי דרבי חייא ובר קפרא בנזיפה דרבי למה שהו עצמן ל' יום לנזיפה ולא באו מיד לרבי ויתירם שאם מתירין את הנדוי ע"י פיוס מיד כ"ש הנזיפה וכן מר עוקבא דשמואל וההיא איתתא לצורבא מרבנן אמאי לא פייסיהו ולישתרו לאלתר וא"ת הם החמירו על עצמן ואף על פי שפייסו קבלו עליהם הנזיפה משלם כדי להוציא דבר מדעתם ושלא יהא בלבבם שום קנטור עליהם והלא נזיפה בשבעה ממרים גמר לה ואחר כמה פיוסים לא הועיל לה דכתיב לא נא תשת עלינו חטאת ואעפ"כ תסגר שבעת ימים י"ל שאני נדוי דמתוך חומר שהחמיר בתחלתו היקל עליו בסופו להתירו מיד ע"י פיוס אבל נזיפה דלא חמירא לא ואף על פי שנזיפת מרים קשה היתה יותר משל נידוי מ"מ כיון דנזיפתה היתה בצרעת אי אפשר לצרעת בלא הסגר שבעה ולא נתברר לי מהו ענין נזיפה אם הוא כעין נידוי או לא לפי שאנו רואין הא דאמר בתענית (דף יב ב) בשאלת שלום שבין אדם לחבירו כבני אדם הנזופים למקום וכן בחולין (דף קלא א) וליקריין לרבא נזוף היה אלמא איכא בנזיפה מניעת הדבור ומניעת שלום ואינו מוצא על שאר הדינים מהו ואפילו יש לומר שאני נזוף לשמים דחמיר מ"מ מנזיפתו של רבי חייא למדנו שלא בא לבית מדרשו של רבי ל' יום אלא מלמד היה לרב בביתו והכי איתא בירושלמי (כלאים פ"ט הלכה ד) הלין תלתין יומין יליף רב מרבי חייא כל כללי דאורייתא ושמעתתא דבבלי ודומה שהוא ענין הכלמה דכתיב הלא תכלם שבעת ימים כאדם שהוא מוכלם ועומד בביתו ומתחבא מבני אדם ואינו מראה פנים למי שהוא נכלם ממנו ואינו עומד בגלוי הראש שנכלם אצלו וממעט בדיבורו ובשוחקו וממעט בעיסקא כמי שהוא מרוחק מגדול ממנו וצריך שיצטער בעצמו לעיני רואין אבל ריחוק בני אדם ממנו לא ולא באכילה ולא בשתייה ולא בישיבה ולא בשאלת שלום ולא בעטיפה ולא בגיהוץ ותספורת ולא בנעילת הסנדל לא מצינו לו איסור ודומה שהנזיפה אינה צריכה היתר שלא מצינו לבר קפרא ולמר עוקבא שהותרו והא דשלח ליה רבי לר' חייא תא לא מפני שצריך להתיר אלא להודיע שמקצת היום ככולו ועוד משום חיבתו של רבי חייא שהיה מתאווה לראותו והנזיפה אינה צריכה פיוס אלא שהנזיפה שהן נוהגין בעצמם היא עיקר הפיוס :

ירושלמי (הלכה א) בימי דרבי זירא הוו מרחיקין ומקרבין אמר להן רבי אילעאי השתא מרחיקין והשתא מקרבין אמר רב אסי חזרו ונמנו לכשיחזרו בהן יהו מקרבין אותן מדקאמר השתא מרחיקין השתא מקרבין מיחיד דהוי מרחיקין ומקרבין לאלתר ואף על פי שלא חזרו בו ואין תמיה על מה שנהגו כך ומה היו אומרים בהא דתניא אין נידוי פחות מל' יום ונראה מכאן שהכל תלוי בדעת ב"ד למעט ולרבות בימי נידויו ולהוסיף על הנדוי ולמעט ממה שהיו מרחיקין ומקרבין לאלתר בלא חזרה אלא כך היתה כוונתם בתחלה בשעת הנדוי וכל שכן אם התנו לו ימי הנדוי בכך וכך שמתירין לו הנדוי כשיבא זמן שפסקו לו אלא שגער בהם רבי אילעאי שהיו עושין דבריהם כחוכא ואטלולא והיתה יראתם מתמעט וחזרו ונמנו לכשיחזרו בו יהו מקרבין אותו ולפחות מן הנדוי ולרבות עליו:

מה שאמרנו לעיל (סי' ה) ממעשה ברק דשמתיה לפרוז דכתיב אורו מרזו שהוא נידוי וקללה כי בלשון ארור יש נידוי וקללה מאי שמתא שם מיתה ושממה יהא ונידוי לחודיה אין בו קללה אלא אומר בנדיו יהא ובלשון ארור יש נידוי וקללה כדאיתא בשבועות (דף לו א) ומנ"ל דמחרימים כלומר יהא בחרם והוא חמור מאד מן הנדוי ומן השמתא כי יש בו נידוי ויש בו קללה ויש בו איסור הנהא מבני אדם חוץ מכדי חייב בלבד ואין מחרימין אלא על מי שנתקשה לב"ד פעם ושנים כדאמר לעיל מנדין לאלתר ושניין לאחר ל' יום ומחרימין לאחר ששים יום ואם רצו בית דין להחמיר עליו יותר מזה לפי שראו בו קושי האיסור והעבירה מחרימין גם האוכל והשותה עמו והיושב בארבע אמותיו כדאמר לעיל אורו ארור יושביה ואעפ"כ מנודה סתם אין אוכלין ושותין עמו ואין יושבין בד' אמותיו חוץ מבני ביתו אשתו ובניו שמוותרים עמו ואעפ"כ האוכל עמו והיושב עמו אין עליו דין מנודה ומותר עד שיחרימו או ינדו בפירוש ומנ"ל דמנודה סתם אין יושבין בד' אמותיו וכ"ש דאין אוכלין עמו מעובדא דרבי אילעאי (ב"מ דף נט ב) שביטלוהו וישב לו רבי עקיבא ברחוק ד' אמות ומנין שאשתו ובניו מותרין לעמוד בתוך ד' אמותיו ממעשה דהורקנוס בנו (סנהדרין דף סח א) שהיה משמשו וחולץ תפיליו ועוד מדבעיא לן במנודה מהו בתשמיש המטה אלמא אשתו מותרת לישב בד' אמותיו והטעם שכן דעת המנדין שלא למנוע ממנו תשמיש בני ביתו כדאמר בבבלי (דף לט א) מחייתיה לא אדריה ואינו יכול להיות בלא שימוש בני ביתו ועוד נראה לי הא דאמר במנודה סתם שהוא אסור בדיני המנודה דדוקא במנודה לב"ד שהוא מנודה לכל אדם כגון לא אתי לדינא או דלא ציית דינא או לאפקרותא או לדבר עבירה בין שנידהו ב"ד בין שנידהו כל אדם נידויו שוה בין לעירו בין לעיר אחרת ואפילו לנשיא זהו אסור בכל דין המנודה אבל מנודה לחצאין כגון תלמיד שנדה לכבודו וכן מנודה לעיר אחרת שנדהו לכבודם כיון שאינו מנודה לכל אינו אסור בדיני המנודה אלא שבני אדם מרחיקין אותו כדי לביישו אבל אבילות אין עליו שאין אבילות לחצאין עכ"ל הא דאמרין מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו לעירו הוא דאין מנודה אבל לשאר עירות מנודה ובהנהגה דשוו לדידיה אבל דעדיפי מיניה לא כל זה מדברי הראב"ד ז"ל :

אמר רב חסדא הונא: (15) נידוי שלנו כנזיפה שלהן. ונזיפה ידידה שבעה, ותו לא? והא רבי שמעון בר רבי ובר קפרא הוו יתבי וקא גרסי, קשיא להו שמעתא. אמר ליה רבי שמעון לבר קפרא: דבר זה צריך רבי. אמר ליה בר קפרא לרבי שמעון: ומה רבי אומר בדבר זה? אזל אמר ליה לאבוא. איקפד. אתא בר קפרא לאיתחזווי ליה, אמר ליה: בר קפרא, איני מכירך מעולם. ידע דנקט מילתא בדעתיה, נהג נזיפותא בנפשיה תלתין יומין. שוב, פעם אחד גזר רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק. מאי דרש - חמוקי ירכין כמו חלאים, מה ירך בסתר -

1.1. [רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כה הלכה ח] מי ששלחו לו בית דין לבוא ולא בא לדין מנדין אותו וכותבין עליו פיתחא ונותן שכר הסופר ובעת שיבא קורעין הפיתחא, כתבו לו פיתחא מפני שלא קבל הדין כיון שאמר הריני מקבל הדין קורעין נידויו, קבעו לו בית דין זמן שיבא היום ולא בא כל אותו היום כותבין עליו פיתחא לערב, במה דברים אמורים כשהיה במדינה ומרד ולא בא, אבל אם היה בכפרים ויוצא ונכנס קובעים לו זמן שני וחמישי ושני, ואם שלם יום שני ולא בא אין כותבין עליו פיתחא עד למחר.

1.2. [שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן יא סעיף א] כיצד מזמינים בעל דין לדין, שולחים לו בית דין שלוחם, שיבא ליום המזומן לדין. לא בא, מזמינים אותו פעם שנית. לא בא, מזמינים אותו פעם שלישית. לא בא, ממתינים לו כל היום. לא בא, מנדין אותו למחרת. במה דברים אמורים, במי שהיה בכפרים ויוצא ונכנס; אבל מי שהוא מצוי בעיר, אין קובעים לו זמן אלא פעם אחת, ואם לא בא כל אותו יום, מנדין אותו למחרת. הגה: הלך הב"ד למקום אחר, צריך לילך אחריהם; ואם לא הלך, מנדין אותו. (ב"ב). והשליח ב"ד נאמן לומר: הקלין, או הקלה הדיין, לא רצה לבא לדין, ומשמתיין (פירוש הנדוי או החרם שם מיתה) אותו על פיו. אבל אין כותבין עליו פיתחא של שמתא, עד שיבואו שנים ויעידו שנמנע לבא. ואין שלוח ב"ד חייב באמירת דברים משום לשון הרע. הגה: מי שאומר שאינו חושש על גזירת בית דין או חכם, אף על פי שבא לבית דין, מנדין אותו; הואיל ואומר שלא בא מחמת גזירתו, הוי אפקירותא. ועיין ב"ד סימן של"ד. ואם אמר: לא אדון לפניכם אלא לפני בית דין אחר, עיין לקמן סימן י"ד. מי שלא יוכל לבא לבית דין, כי צריך לילך למרחקים, יש להודיע לבית דין ולשום התנצלות ולבקש זמן אחר; ואם לא עשה, מנדין אותו, אף על פי שלא היה יכול לבא (מהרי"ק שורש י"א). מי שקבל עליו ב"ד של שנים (בקנין), והזמין אותו ולא בא, מנדין אותו בבית דין של שלשה (ב"י בשם תשובת הרשב"א).

2. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כה הלכה ו

אין שלוח בית דין ג חייב באמירת דברים משום לשון הרע, וכל המצער שלוח בית דין יש לבית דין רשות להכותו מכת מרדות.

(2)[שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן ח סעיף ה] אף בשליח ב"ד אסור לנהוג קלות ראש; והמצער, יש רשות לבית דין להכותו מכת מרדות. והשליח נאמן כשנים להעיד שבידו, כדי לנדותו. הגה: והשליח ב"ד יכול להגיד לב"ד, ואין זה משום לשון הרע (מיימוני פרק כ"ה דסנהדרין וגמרא פ' אלו מגלחין). וכן יוכל בעצמו לעשות דין במסרב בו, להכותו, וכן אם הזיקו (בממונ) פטור (ר"י נתיב ל"א חלק ב' ונ"י ריש פ' המניח). וע"ל ריש סימן י"א.

(3)[רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ו הלכה יד] במה דברים אמורים במי שנדוהו על שבזה תלמידי חכמים אבל מי שנידוהו על שאר דברים שחייבים עליהם נידוי אפילו נידוהו קטן שבישראל חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נידוי עד שיחזור בתשובה מדבר שנידוהו בשבילו ויתירו לו. על עשרים וארבעה דברים מנדין את האדם בין איש בין אשה ואלו הן: (א) המבזה את החכם ואפילו לאחר מותו. (ב) המבזה שליח בית דין. (ג) הקורא לחבירו עבד. (ד) מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו זמן ולא בא. (ה) המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים ואין צריך לומר בדברי תורה. (ו) מי שלא קיבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן. (ז) מי שיש ברשותו דבר המזיק כגון כלב רע או סולם רעוע ממדין אותו עד שיסיר היזקו. (ח) המוכר קרקע שלו לעובד כוכבים מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מן העובד כוכבים לישראל חבירו בעל המצר. (ט) המעיד על ישראל בערכאות של עובדי כוכבים והוציא ממנו בעדותו ממון שלא כדין ישראל מנדין אותו עד שישלם. (י) טבח כהן שאינו מפרש המתנות ונותן לכהן אחר מנדין אותו עד שיתן. (יא) המחלל יום טוב שני של גלויות אף על פי שהוא מנהג. (יב) העושה מלאכה בערב הפסח אחר חצות. (יג) המזכיר שם שמים לבטלה או לשבועה בדברי הבאי. (יד) המביא את הרבים לידי חלול השם. (טו) המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ. (טז) המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ. (יז) המכשיל את העור. (יח) המעכב הרבים מלעשות מצוה. (יט) טבח שיצאה טרפה מתחת ידו. (כ) טבח שלא בדק סכינו לפני חכם. (כא) המקשה עצמו לדעת. (כב) מי שגירש את אשתו ועשה בינו ובינה שותפות או משא ומתן המביאין להן להזקק זה לזה כשיבואו לבית דין מנדין אותם. (כג) חכם ששמועתו רעה. (כד) המנדה מי שאינו חייב נידוי. /השגת הראב"ד/ המכשיל את העור. א"ל כגון המכה את בנו הגדול. /השגת הראב"ד/ חכם ששמועתו רעה. א"ל ויש אחרים הרבה, חכם שהורה להתיר במים שאין להם סוף לימשא לכתחלה, וכן מי שעובר על נדרו כל בית דין שנזקק לו לשאלה בר שמתא הוא ואיכא טובא. /השגת הראב"ד/ מי שמנדה מי שאינו חייב בנדוי. א"ל דבר זה הוציא ממעשה דריש לקיש דהוה מנטר פרדיסא וכו' אמר ליה ההוא אדברה ואמר ליה שלו נדוי, ובחיי ראשי אין כאן לפולחן כי הדברים שהוא מונה בית דין צריכין לנדותו ובכי האי גוונא לא היו בית דין נזקקין לנדות לר' שמעון בן לקיש אבל אותו שנידה והקפיד על כבודו נדוי נדוי.

(3)[רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כד הלכה ז] וכן יש לדיין לנדות ולהחרים מי שאינו בן נידוי כדי לגזור פרץ כפי מה שיראה לו והשעה צריכה לכך ויאמר שנידוהו והחרימהו על דעתו ויפרסם חטאו ברבים שנאמר אורו מרזא אמר מלאך ה' אורו ארור יושביה כי לא באו לעזרת ה'.

(3.3)[שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן ב סעיף א] כל בית דין, אפילו אינם סמוכים בא"י, אם רואים שהעם פרוצים בעבירות (ושהוא צורך שעה) (טור), היו דנין בין מיתה בין ממון, בין כל דיני עונש, ואפילו אין בדבר עדות גמורה. ואם הוא אלם, חובטים אותו על ידי עובדי כוכבים. ויש להם להפקיר ממנו ולאבדו כפי מה שרואים לגדור פרצת הדור (טור בשם הרמב"ם בפרק כ"ד מסנהדרין). וכל מעשיהם יהיו לשם שמים; ודוקא גדול הדור, או טובי העיר שהמחוסר ב"ד עליהם. הגה: וכן נוהגין בכל מקום שטובי העיר בעירי כב"ד הגדול, מכין ועונשין, והפקרן הפקר כפי המנהג; אעפ"י שיש חולקין וס"ל דאין כח ביד טובי העיר באלה, רק להכריח הצבור במה שהיה מנהג מקדם או שקבלו עליהם מדעת כולם, אבל אינן רשאים לשנות דבר במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי, או להפקיע ממון שלא מדעת כולם (מרדכי פ' הגוזל בתרא), מכל מקום הולכין אחר מנהג העיר; וכל שכן אם קבלום עליהם לכל דבר, כן נ"ל (ועיין ב"ד סימן רכ"ח דיני תקנות וחרמי צבור). כתבו האחרונים בתשובותיהם דמי שנתחייב מלקות, יתן ארבעים זהובים במקום מלקות (מהרי"ו סימן קמ"ז ומהר"ם מריזבורק); ולא דינא קאמר, אלא שהם פסקו כך לפי שעה, אבל ביד הב"ד להלקות או לטול ממון כפי ראות עיניהם, לפי הענין, למגדר מלתא (וע"ל ריש סימן תכ"ה בהג"ה).

(3)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף ג] על כ"ד דברים מנדין את האדם, ואלו הן: (א) המבזה את החכם, אפילו לאחר מותו. (ב) המבזה שליח ב"ד. (ג) הקורא לחבירו עבד. (ד) המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים, וא"צ לומר מדברי תורה. (ה) מי ששלחו לו ב"ד וקבעו לו זמן, ולא בא. (ו) מי שלא קבל עליו את הדין, מנדין אותו עד שיתן. (ז) מי שיש ברשותו דבר המזיק, מנדין אותו עד שיסיר הנזק. (ח) המוכר קרקע שלו לעובד כוכבים, מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מהעובד כוכבים לישראל חבירו בעל המצר. (ט) המעיד על ישראל בערכאות של עובדי כוכבים, והוציא ממנו ממון בעדותו, שלא כדין, מנדין אותו עד שישלם. (י) טבח כהן שאינו מפרש המתנות, ונותנם לכהן אחר, מנדין אותו עד שיתן. (יא) המחלל יום טוב שני של גלויות, אף על פי שהוא מנהג. (יב) העושה מלאכה בערב פסח אחר חצות. (יג) המזכיר שם שמים לבטלה, או לשבועה בדברי הבאי. (יד) המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ. (טו) המביא רבים לידי חלול השם. (טז) המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ. (יז) המכשיל את העור. (יח) המעכב את הרבים מלעשות מצוה. (יט) טבח שיצאה טרפה מתחת ידו. (כ) טבח שלא הראה בדיקת סכינו לחכם. (כ"א) המקשה עצמו לדעת. (כ"ב) המגרש את אשתו ועשו בינו ובינה שותפות או משא ומתן המביאין להזקק זה לזה, כשיבואו לבית דין, מנדין אותם. (כ"ג) חכם ששמועתו רעה. (כ"ד) המנדה למי שאינו חייב נידוי. הגה: ואין צריכין לענין נידוי עדות וראיה ברורה, אלא אומד הדעת באמתות הדברים, שהתובע טוען ברי ואז אפי' קטן נאמן, אם הדעת נותן שאמת הדבר (מהרי"ק שורש ק"כ א' /א').

4.1)[רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ז הלכה יג]

מי שנידוהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו, נידוהו שלא בפניו מתירין לו בפניו ושלא בפניו, ואין בין נידוי להפרה כלום אלא מנדין ומתירין ברגע אחד כשיחזור המנדה למוטב, ואם ראו בית דין להניח זה בנידוי כמה שנים מניחין כפי רשעו, וכן אם ראו בית דין להחרים לזה לכתחלה ולהחרים מי שיאכל עמו ושותה עמו או מי שיעמוד עמו בארבע אמות מחרימין כדי לייסרו וכדי לעשות סייג לתורה עד שלא יפרצו החוטאים, אף על פי שיש רשות לחכם לנדות לכבודו אינו שבח לתלמיד חכם להנהיג עצמו בדבר זה אלא מעלים אצלו מדברי עם הארץ ולא ישיית לבו להן כענין שאמר שלמה בחכמתו גם לכל הדברים אשר ידברו אל תתן לבך, וכן היה דרך חסידים הראשונים שומעים חרפתם ואינן משיבין ולא עוד אלא שמוחלים למחרף וסולחים לו, וחכמים גדולים היו משתבחים במעשיהם הנאים ואומרים שמעולם לא נידו אדם ולא חרמוהו לכבודן, וזו היא דרכם של תלמידי חכמים שראוי לילך בה, במה דברים אמורים כשבזהו או חרפה בסתר אבל תלמיד חכם שבזהו או חרפו אדם בפרהסיא אסור לו למחול על כבודו ואם מחל נענש שזה בזיון תורה אלא נוקם ונטר הדבר כנחש עד שיבקש ממנו מחילה ויסלח לו.

(4)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף ט] אם ראו בית דין קושי האיסור והעבירה, מחרימין גם האוכל ושותה עמו והיושב בד' אמותיו.

(5)[רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כד הלכה ז] וכן יש לדיין לנדות ולהחרים מי שאינו בן נידוי כדי לגזור פרץ כפי מה שיראה לו והשעה צריכה לכך ויאמר שנידוהו והחרימהו על דעתו ויפרסם חטאו ברבים שנאמר אורו מרזא אמר מלאך ה' אורו ארור יושביה כי לא באו לעזרת ה'.

(6)[רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כד הלכה ו] וכן יש לדיין תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים ומאבד ונותן כפי מה שיראה לגדור פרצות הדת ולחזק הבדק או לקנוס אלם זה והרי הוא אומר בעזרא וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו מכאן שהפקר בית דין הפקר.

(7)[רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כד הלכה ח] וכן יש לדיין לעשות מריבה עם הראוי לריב עמו ולקללו ולהכותו ולתלוש שערו ולהשביע באלהים בעל כרחו שלא יעשה או שלא עשה, שנאמר ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשים ואמרטם ואשביעם באלהים.

(7)[רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כד הלכה ט] וכן יש לו לכפות ידים ורגלים ולאסור בבית האסורים ולדחוף ולסחוב על הארץ שנאמר הן למות הן לשרוש הן לענש נכסין ולאסורין.

(8)[רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ז הלכה ד] מהו המנהג שינהוג המנוחה בעצמו ושנוהגין עמו, מנוחה אסור לספר ולכבס כאל כל ימי נידויו, ואין מזמנין עליו, ולא כוללין אותו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה, ולא יושבין עמו בארבע אמות, אבל שונה הוא לאחרים ושונין לו ונשכר ושוכר, ואם מת בנידיו בית דין שולחין ומניחין אבן על ארונם כלומר שהן רוגמין אותו לפי שהוא מובדל מן הציבור, ואין צריך לומר שאין מספידין אותו ואין מליין את מטתו.

(8.2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף א] העובר א על דבר איסור, מנדין אותו לאלתר. הגה: אבל מכח ממון, אין מנדין אותו, עד שיתרו בו ג' פעמים, דהיינו ב' ה' ב' (טור) מן הבית דין, כמו שיתבאר בח"מ סימן י"א. ואין נדוי פחות משלשים יום; ואם אינו חוזר בו, שונים לנדונו לאחר שלשים יום. ואם אינו חוזר בו, ממתינים לו עוד שלשים ומחרימין אותו. אפילו פגע הרגל בתוך שלשים יום, אינו מבטל אותו. בד"א דנידוי שלשים יום, בנידוי דידהו, אבל נידוי דידן ו כנזיפה דידהו, שהיא ז' ימים; ונזיפה דידן, חד יומא. הגה: ומנדין למי שהוא חייב נידוי, ואפילו יש לחוש שעל ידי כן יצא לתרבות רעה, אין לחוש בכך (פסקי מהרא"י סימן קל"ח).

(9)[שולחן ערוך חושן משפט הלכות גביית מלוה סימן ק סעיף ג] שלמו השלשים יום ולא הביא, ב"ד כותבין אדרכתא מיד על נכסיו, ואם לא ימצאו לו נכסים, אין מנדין אותו. אבל אם יאמר: איני רוצה לשלם, כותבין אדרכתא על נכסיו, ואם אין מוצאין לו נכסים מתירין בו בה"ב, ואח"כ מנדין אותו ועומד (בנידוי) עד שישלם לו או עד שיטעון שאין לו כלום וישבע על זה. ואם עמד בנדוי לו יום ולא תבעו להתיר נדויו, מנדין אותו לו יום, ואם עמד בהם מחרימין אותו. ומשפטי הנידוי והחרם נתבאר בטור יורה דעה סימן של"ד.

(10)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף יג] הא דאמרין סתם נידוי ל', היינו לענין כשמנדין אותו אומרים: פלוני יהא בנידוי שלשים יום; ומ"מ אם חוזר בו, אם היה הנידוי בשביל ממון או אפקירותא ופייס לבעל דינו, מתירין אותו לאלתר. ואפילו אם לא חזר בו, יש מי שאומר שמתירין לו לאחר שלשים יום, והוא שיבא לבית דין ומבקש שיתירו לו. אבל אם מזלזל בנידוי ואינו מבקש שיתירו לו, מניחין אותו בנידוי עד שימות. ויש מי שחולק בזה וסובר דאף לאחר שלשים אין מתירין לו עד שיחזור (ב"י בשם הרמב"ם); (ותוך שלשים אין מתירין לו אפי' חזר ממה שעשה) (משמע בב"י לדעת הרמב"ם).

(11.1)[רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ו הלכה יג] הרב שנידה לכבודו כל תלמידיו חייבין לנהוג נידוי במנוחה, אבל תלמיד שנדה לכבוד עצמו אין הרב חייב לנהוג בו נידוי, אבל כל העם חייבין לנהוג בו נידוי, וכן מנוחה לנשיא מנוחה לכל ישראל, מנוחה לכל ישראל אינו מנוחה לנשיא, מנוחה לעירו מנוחה לעיר אחרת, מנוחה לעיר אחרת אינו מנוחה לעירו.

(11)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף טו] מנוחה לרב, מנוחה לתלמיד. אבל אינו מנוחה לשאר החכמים (ב"י בשם הרמב"ם). מנוחה לתלמיד שנידה לכבודו, אינו מנוחה לרב, אבל מנוחה הוא לשאר העם (שאינן חכמים. אבל לא לחכמים, אפילו קטנים ממנו) (ב"י ממשמעות לשון הרמב"ם). ודוקא במנוחה שלא בפני הרב, אבל בפני הרב, לא אפקירותא היא, ואי פליג ליה רביה יקרא, שפיר דמי. רב שגזר חרם ונידוי באיזה דבר, ואין תלמידיו יכולין לעמוד בגזירותיו, אין צריכין לקיים (פסקי מהרא"י סי' רכ"ב/רנ"ב).

(12)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף כ] מנוחה לעירו, מנוחה לעיר אחרת. (אפילו גדולה ממנה) (טור). מנוחה לעיר אחרת, אינו מנוחה לעירו. הגה: אבל מנוחה לשאר העיירות כיוצא בעיר שנידוהו (טור). בני העיר שעשו חרם על כל מי שיבא לדור בעירם, אינו חל על הבא לדור שם, אא"כ יש לו רב בעיר דאז צריך לקיים נידוי רבו. אבל הם יכולין לתקן ביניהם ולגדור על עצמן שלא ישאו ויתנו עמו (מרדכי פרק לא יחפור).

(13)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף מה] צורבא מדרבנן, יכול לנדות למי שהפקיר כנגדו. ואם דינו פסוק, כגון שקראו: עבד, הוא מנוחה לכל ישראל; ואם אין דינו פסוק, אינו מנוחה אלא לקטנים ממנו. ואפילו לא ביזהו בפירוש, רק שכונן לבזותו לפי אומדנא המוכח (מהרי"ק ש"א).

(14)[רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ז הלכה ט] שלשה שנידו והלכו להן וחזר זה מדבר שנידוהו בגללו באין שלשה אחרים ומתירין לו.

(14)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף כה] ג' שנידו והלכו להם, וחזר בו מהדבר שנידוהו בגללו, מתירין לו ג' אחרים. ויש מי שאומר שצריך שהיו גדולים כמותם (בחכמה ויראה וגדולה ושנים) (כן משמע מהטור).

(15)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף א] העובר על דבר איסור, מנדין אותו לאלתר. הגה: אבל מכח ממון, אין מנדין אותו, עד שיתרו בו ג' פעמים, דהיינו ב' ה' ב' (טור) מן הבית דין, כמו שיתבאר בח"מ סימן י"א. ואין נדוי פחות משלשים יום; ואם אינו חוזר בו, שונים לנדונו לאחר שלשים יום. ואם אינו חוזר בו, ממתינים לו עוד שלשים ומחרימין אותו. אפילו פגע הרגל בתוך שלשים יום, אינו מבטל אותו. בד"א דנידוי שלשים יום, בנידוי דידהו, אבל נידוי דידן כנזיפה דידהו, שהיא ז' ימים; ונזיפה דידן, חד יומא. הגה: ומנדין למי שהוא חייב נידוי, ואפילו יש לחוש שעל ידי כן יצא לתרבות רעה, אין לחוש בכך (פסקי מהרא"י סימן קל"ח).

דף טז עמוד ב אף דברי תורה בסתר. יצא רבי חייא ושנה לשני בני אחיו בשוק, לרב ולרבה בר בר חנה. שמע רבי - איקפד. אתא רבי חייא לאיתחזוי ליה, אמר ליה: עייא, מי קורא לך בחוץ? ידע דנקט מילתא בדעתיה, נהג דניפותא בנפשיה תלתין יומין. ביום תלתין שלח ליה: תא, הדר שלח ליה דלא לית. מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר? - מעיקרא סבר: מקצת היום ככולו, ולבסוף סבר: לא אמרין מקצת היום ככולו. לסוף אתא, אמר ליה: אמאי אתית? אמר ליה: דשלח לי מר דליתי. והא שלחי לך דלא תיתי? - אמר ליה: זה ראיתי, וזה - לא ראיתי. קרי עליה: ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו. מאי טעמא עבד מר הכי? - אמר ליה: דכתיב בחוץ תרנה. אמר ליה: אם קרית - לא שנית, ואם שנית - לא שילשת, ואם שילשת - לא פירשו לך. חכמות בחוץ תרנה - כדרבא. דאמר רבא: כל העוסק בתורה מבפנים - תורתו מכרזת עליו מבחוץ. והא כתיב לא מראש בסתר דברתי! - ההוא ביומי דכלה. - ורבי חייא, האי חמוקי ירכיך מאי עביד לה? מוקי לה בצדקה ובגמילות חסדים. אלמא, דניפה דידהו תלתין יומין! - דניפת נשיא שאני. אבל דניפה

של נשיא ל' יום **(1) ונזיפה דידן שלנו כמה הוי? - חד יומא.** כי הא דשמואל ומר עוקבא, כי הוו יתבי גרסי שמעתא - הוה יתבי מר עוקבא קמיה דשמואל ברחוק ארבע אמות, וכי הוו יתבי בדינא - הוה יתבי שמואל קמיה דמר עוקבא ברחוק ארבע אמות. והוו חייקי ליה דוכתא למר עוקבא בציפתא ויתבי עילויה, כי היכי דלישתמען מיליה. כל יומא הוה מלוי ליה מר עוקבא לשמואל עד אושפיזיה, יומא חד איטריד בדיניה. הוה אזיל שמואל בתריה, כי מטא לבייתה אמר ליה: לא נגה לך? לישרי לי מר בתיגריה! ידע דנקט מילתא בדעתיה, נהג דניפותא בנפשיה חד יומא. **כי הויא**

איתתא דהוות יתבה בשבילא, הוות קא פשטה כרעה וקא מניפה חושלא, והוה חליף ואזיל צורבא מרבנן, ולא איכנעה מקמיה. אמר: כמה חציפא הויא איתתא! אתאי לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: מי שמעת שמתא מפומיה? -

אמרה ליה: לא. אמר ליה: זילי, נהוגי דניפותא חד יומא בנפשיך. זוטרא בר טוביה הוה קפסיק סידרא קמיה דרב יהודה, כי מטא להאי פסוקא ואלה דברי דוד האחרים אמר ליה: אחרונים - מכלל דאיכא ראשונים, ראשונים מאי נינהו? שתיק ולא אמר ליה ולא מיד. הדר אמר ליה: אחרונים - מכלל דאיכא ראשונים, ראשונים מאי היא? - אמר ליה: מאי דעתך, דלא ידע פירושא דהאי קרא - לאו גברא רבה הוא? ידע דנקט מילתא בדעתיה, נהג דניפותא בנפשיה חד יומא.

ודאתן עלה, מיהא אחרונים - מכלל דאיכא ראשונים, ראשונים מאי היא? וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת ביום הציל ה' אתו מכף כל אויביו ומכף שאול. אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד: דוד, שירה אתה אומר על מפלתו של שאול? אלמלי אתה שאול והוא דוד - איבדתי כמה דוד מפניו. היינו דכתיב שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני. וכי כוש שמו? והלא שאול שמו! אלא: מה כושי משונה בעורו - אף שאול משונה במעשיו. כיוצא בדבר אתה אומר: על אדות האשה הכשית אשר לקח, וכי כושית שמה? והלא ציפורה שמה! אלא: מה כושית משונה בעורה - אף ציפורה משונה במעשיה. כיוצא בדבר אתה אומר וישמע עבד מלך הכושי, וכי כושי שמו? והלא צדקיה שמו! אלא: מה כושי משונה בעורו - אף צדקיה משונה במעשיו. כיוצא בדבר אתה אומר: הלא כבני כשיים אתם לי בני ישראל, וכי כושיים שמן? והלא ישראל שמן! אלא: מה כושי משונה בעורו - אף ישראל משוין במעשיהן מכל האומות. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על - נאם דוד בן ישי, שהקים עולה של תשובה. אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים, מאי קאמר? אמר רבי אבהו, הכי קאמר: אמר אלהי ישראל: לי דבר צור ישראל, אני מושל באדם, מי מושל בי - צדיק. שאני גוזר גזרה ומבטלה. אלה שמות הגברים אשר לדוד ישב בשבת וגו', מאי קאמר? - אמר רבי אבהו, הכי קאמר, ואלה שמות גבורותיו של דוד: יושב בשבת - בשעה שהיה יושב בישיבה לא היה יושב על גבי כרים וכסתות, אלא על גבי קרקע. דכל כמה דהוה רביה עירא היאירי קיים - הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות, כי נח נפשיה - הוה מתני דוד לרבנן, והוה יתבי על גבי קרקע. אמרו ליה: ליתבי מר אכרים וכסתות! - לא קביל עליה. תחכמני - אמר רב: אמר לו הקדוש ברוך הוא, הואיל והשפלת עצמך - תהא כמוני, שאני גוזר גזרה - ואתה מבטלה. ראש השלישים - תהא ראש לשלשת אבות. הוא עדינו העצני - כשהיה יושב ועוסק בתורה - היה מעדן עצמו כחולעת, ובשעה שיוצא למלחמה - היה מקשה עצמו כעץ. על שמנה מאות חלל בפעם אחת - שהיה זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת, והיה מתאנח על מאתים. דכתיב איכה ירדף אחד אלף יצתה בת קול ואמרה: רק בדבר אוריה החתי. אמר רבי תנחום בריה דרבי חייא איש כפר ענן אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי שמלאי, ואמרי לה אמר רבי תנחום אמר רב הונא, ואמרי לה **אמר רב הונא** לחודיה:

(1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף א] העובר על דבר איסור, מנדין אותו לאלתר. הגה: אבל מכח ממון, אין מנדין אותו, עד שיתרו בו ג' פעמים, דהיינו ב' ה' ב' (טור) מן הבית דין, כמו שיתבאר בח"מ סימן י"א. ואין נדוי פחות משלשים יום; ואם אינו חוזר בו, שונים לנדונו לאחר שלשים יום. ואם אינו חוזר בו, ממתינים לו עוד שלשים ומחרמין אותו. אפילו פגע הרגל בתוך שלשים יום, אינו מבטל אותו. בד"א דנידוי שלשים יום, בנידוי דידהו, אבל נידוי דידן כנזיפה דידהו, שהיא ז' ימים; ונזיפה דידן, חד יומא. הגה: ומנדין למי שהוא חייב נידוי, ואפילו יש לחוש שעל ידי כן יצא לתרבות רעה, אין לחוש בכך (פסקי מהרא"י סימן קל"ח).

[דף יז עמוד א] תלמיד **חכם** שנידה לכבודו - נדויו נידוי. דתניא: מנודה לרב - מנודה לתלמיד, מנודה לתלמיד - אינו מנודה לרב. לרב הוא דאינו מנודה, הא לכולי עלמא - מנודה. למאי? אי (1) במילי דשמיא. - אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'! אלא לאו - לכבוד עצמו. אמר רב יוסף: צורבא מרבנן (2) עביד דינא לנפשיה במילתא

דפסיקא ליה שברור לו הדין ומוציא מבעל חובו בעל כרחו ויכול לנדות על דינו וקשה הדבר לפרש כך אם הדין ברור לו אינו ברור לאחרים ואיכא חילול השם בדבר ועוד הא אף שהדבר ברור אין אדם דן דינו של קרובו וכ"ש של עצמו ור"ת פ"י כגון הקורא לחברו עבד וכיוצא בו משמע דלענין נידוי קאמר דוקא ולא לענין ממון מיהו קשה לי מ"ש מילתא פסיקא בדבר גדול כזו בכל ענין ביזוי שיבזה אדם ת"ח יכול לנדותו לכבוד עצמו ויש לומר דמילתא פסיקא דאמרין עביד איניש דינא לנפשיה היינו שהוא מנודה לכל ישראל כאלו נידוהו ב"ד. (3, 1.1) ההוא צורבא מרבנן דהו סנו

שומעניה. פרש"י שהיה שם שמים מתחלל על ידו כגון הא דגרסי' בפרק יום הכפורים (דף פו א) היכי דמי חילול השם כל שחבירו מתבייש משמועתו או דקא אמרי אינשי שרא ליה מרא לפלניא וכגון אלישע אחר (חגיגה דף טו א) שהיה מתעסק בספרי מינין ושותה במיני זמר וכל צורבא מרבנן דהכי עובדיה מיתקרי סנו שומעניה **אמר רב יהודה: היכי ליעביד? לשמתיה - צריכי ליה רבנן, לא לשמתיה - קא מיתחיל שמא דשמיא.** אמר ליה לרבה בר בר חנה: מידי שמיע לך בהא: אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה **הרב** למלאך ה' - יבקשו תורה מפיו. ואם לאו - אל יבקשו תורה מפיו. שמתיה רב יהודה. לסוף איחלש רב יהודה, **אזלו אתו רבנן** לשיולי ביה, **על ואתא** איהו נמי בהדיהו. כד חזייה רב יהודה חייך אמר ליה: לא מסתייך דשמתיה לההוא גברא אלא אחוכי **נמי קא מחייך ביה?** אמר ליה: לאו בדיך **אנא** מחייכנא אלא **דקמחייכנא** דכי אזלינא לההוא עלמא בדיחא דעתאי דאפילו לגברא כוותרך לא חניפי ליה. נח נפשיה דרב יהודה, **אתא לבי מדרשא אמר להו: שרו לי!** אמרו ליה רבנן: גברא דחשיב כרב יהודה ליכא הכא דלישרי לך, אלא זיל לגביה דרבי יהודה נשיאה דלישרי לך, **אזל לקמיה לגביה,** אמר ליה לרבי אמי: **פוק זיל** עיין בדיניה, **אי מיבעי למישראל ליה - שרי ליה.** עיין רבי אמי בדיניה, סבר למישראל ליה. עמד רבי שמואל בר נחמני על רגליו ואמר: ומה שפחה של בית רבי לא נהגו חכמים קלות ראש בנידיה שלש שנים - יהודה חבירינו על אחת כמה וכמה! אמר רבי זירא: מאי דקמן **דאתא האי סבא דליתי סבי** האידנא לבי מדרשא, דהא כמה שני לא אתא. שמע מינה לא מיבעי למישראל ליה. לא שרא ליה. **נפק כי הוה קא בכי ואזיל,** אתא זיבורא וטרקיה אאמתיה, ושכיב. עיילוהו למערתא דחסידי - ולא קיבלוהו, **עיילוהו למערתא דדייני - וקיבלוהו.** **מאי טעמא?** ה"ג ר"ח מאי סנו שומעניה - דעבד כרבי אילעאי. דתניא, רבי אילעאי אומר: אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו - פירוש מבקש לשתות במיני זמר ולשמוח בשמחה המרגילה לידי עבירה כגון זה ילך למקום שאין מכירין אותו, וילבש שחורים ויתעטף שחורים, ויעשה מה שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא. כגון אכילה ושתיה במיני זמר וכיוצא בהן אבל דבר עבירה שיש בו דין אדם או דין שמים ואפילו חייבי עשה וכ"ש למעלה מהן שאיסורן איסור עולם ח"ו שהתיר ר' אילעאי ואפילו בסתר אלא כגון על הדרך שפירשנו הוא שאמר לעשות ואפילו דברים הללו לא התיר לו אלא כמשיא עצה טובה לעשות כך כדי להבטיח את יצרו להשלים תאוותיו וכיון שראה עצמו לבוש שחורים ועטוף שחורים משתבר יצרו וימנע ואינו עושה וזה צורבא מרבנן עבד כל אילעאי לבש שחורים ועטף שחורים ואח"כ חזר לשתות בכל מיני זמר כמה שהיה עושה ולפיכך שמתיה רב יהודה ע"כ פר"ח ז"ל וליתא לדרבי אילעאי אלא אף על פי שמתגבר יצרו עליו מיבעי ליה ליתוביה בדעתיה דקי"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.

שפחה של בית רבי מאי היא? דאמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דהוה מחי לבנו גדול, (4, 3.2, 1.1) אמרה: ליהויה ההוא גברא בשמתא, דקעבר משום ולפני עור לא תתן מכשל. דתניא: ולפני עור לא תתן מכשל - במכה לבנו גדול

הכתוב מדבר. **ולא נהגו חכמים קלות ראש בנדויה שלש שנים:** תמה הראב"ד ז"ל למה שהיה זה בנידיה ג' שנים אם היתה היא קיימת למה לא התירה לו ואם מתה למה לא התיר לו רבי וא"ת שכבר מת למה לא היה מתיר ר"ג שהיה נשיא ואמר' לקמן בשמעתין נידוהו ואינו יודע מי נידוהו ילך אצל נשיא אלמא נשיא עדיף מכולהו וכן ההוא צורבא מרבנן דהוה סנו שומעניה אמאי לא שרי לו נשיא ותיירך דודאי כשאינו יודע מי הוא המנדה אז הנשיא מתיר דאזלינן בספיקא בתר רובא ורובא דישאל לא שקלי כהדי נשיא אבל כשהמנדה הוא ידוע והוא חשבוש ימנע כל אדם מלשקול עצמו כנגדו שאם הוא שוה לו בחכמה שמא אינו שוה לו ביראת חטא ולא לגדולה ולא למנין שנים ועל כל זה צריך לדקדק כשירצה אחר להתירו מה שאסר חברו והשפחה היה בה חכמה יתירה ויראת חטא ולא רצו לשקול עצמם כנגדה עד שנזקקו לו גדולי הדור והתירו לו.

ריש לקיש הוה מנטר פרדיסא, אתא ההוא גברא וקאכיל תאיני. רמא ביה קלא, ולא אשגח ביה. אמר: להויה ההוא גברא בשמתא. - אמר ליה: אדרבה, להויה ההוא גברא בשמתא! אם ממון נתחייבתי לך - נידוי מי

נתחייבתי לך? אתא לבי מדרשא. - (5, 3.2, 1.1) אמרו ליה: **שלו ידידיה - נידוי, שלך - אינו דידך לאו נידוי** ומיירי שנידהו לאחר שאכל אבל אם אמר לו אל תאכל ואעפ"כ אכל היה יכול לנדותו כי הרואה שחבירו עושה עבירה אפילו איסור דרבנן חייב לנדותו כדאמרין בפרק הדר (דף סג א) רבינא שמתיה לההוא גברא שהיה משתמש באילן בשבת... ומאי תקנתיה? - **זיל לגביה דלישרי לך. - לא ידענא ליה.** - אמרו ליה: **זיל לגבי נשיאה דלישרי לך,** דתניא: (6) נידוהו ואינו יודע מי נידוהו - ילך אצל נשיא, ויתיר **ויפר** לו נדויו. גרסי' באלו הן הגולין [מכות י"א ע"ב] א"ר יהודה אמר רב נידוי על תנאי אפילו מעצמו צריך הפרה מנלן מיהודה דכתיב אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן [דף ט עמוד ב] מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה כל אותם ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמות של יהודה מגולגלין בארון עד שעמד משה בתפלה ובקש עליהם רחמים לפני הקדוש ברוך הוא אמר לפניו רבש"ע מי גרם לראובן שיודה יהודה וזאת ליהודה מיד שמע ה' קול יהודה על איבריה לשפא

וכו' ולא הוו מסקי ליה למתיבתא דרקיעא ואל עמו תביאנו ולא הוה ידע מישקל ומיטרח בהדי רבנן וידיו רב לו ולא הוה מסיק אליבא דהלכתא ועזר מצריו תהיה אור"ת דוקא בכה"ג שהמנודה מסופק בשעת הנידוי אם יוכל לקיים התנאי כי יהודה קיבל עליו להביא בנימין ומאריא וגנבי שהן בידי שמים לא יוכל לשומרו אבל אם ברור לו שיוכל לקיים התנאי א"צ התרה והביא ראה מפרק מציאת האשה (דף סט א) דאמר ליה רב הונא לרב ששת בשמעתא ליהוי מאן דלא אמר ליה ולא קאמר שהוצרך היתר אותו נידוי :

גרסינן בנדרים בפ"ק [נדרים ז' ע"ב] אמר רבי אילא נדוהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו שלא בפניו מתירין לו בין בפניו בין שלא בפניו:

אמר רב חננאל אמר רב השומע הזכרה מפי חברו צריך לנדוהו ואם לא נדוהו הוא בעצמו יהא בנדוי שכל מקום שהזכרת השם מצויה שם עניות מצוי ועניות כמיתה שנא' כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך דתניא ר"ש בן יוחי רשב"ג אומר כל מקום שנתנו חכמים עיניהם בו או מיתה או עוני אמר רב יבא הוא קאימנא קמיה דרב הונא שמעה לההיא איתתא דאפקה שם שמים מפומה לבטלה שמתה ושרא לה לאלתר באנפאה שמע מינה תלת ש"מ השומע הזכרה מפי חברו צריך לנדוהו וש"מ נדוהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו וש"מ אין בין נדוי להפרה ולא כלום:

אמר רב הונא: באושא התקינו: אב בית דין שסרח - אין מנדין אותו, אלא אומר לו: הכבד ושב בביתך. חזר וסרח - מנדין אותו, מפני חילול השם. ופליגא דריש לקיש. דאמר ריש לקיש: (3) תלמיד חכם שסרח - אין מנדין אותו בפרהסיא, שנאמר וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה - כסוהו כלילה. מר זוטרא חסידא, כי מייחייב צורבא מרבנן שמתא - ברישא משמית נפשיה, והדר משמית לדידיה. כי הוה עייל באושפיזיה - שרי ליה לנפשיה והדר שרי ליה לדידיה.

אמר רב גידל אמר רב: (7) תלמיד חכם מנדה לעצמו, ומיפר לעצמו. פשיטא מהו דתימא אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורין קא משמע לן. א"ר יוסף נדוהו בחלומו צריך עשרה בני אדם להתירו והוא דמתנו דתנו הלכתא אבל מתנו ולא תנו לא ואי ליכא דתנו הלכתא אפי' מתנו ולא תנו ואי ליכא ליזיל ולותיב אפרשת דרכים ויהיב שלמא לבי עשרה עד דמיקלען ליה עשרה דתנו הלכתא אמר ליה רבינא לרב אשי רב אשי לרבינא ידע מאן שמתיה מהו דלישרי ליה אמר ליה לשמותיה שויה שליח למישרי לא שויה שליח אמר ליה רב אחא לרב אשי שמתיה ושאר ליה בחלמיה מאי אמר ליה (רב אחא בריה) כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים:

אמר רב פפא: תיתי לי דלא שמיתי צורבא מרבנן מעולם. אלא, כי קא מייחייב צורבא מרבנן שמתא היכי עביד? - כי הא, דבמערבא (3) מימנו אנגידא דצורבא מרבנן ולא מימנו אשמתא.

מאי שמתא? אמר רב: שם מיתה, ושמואל אמר: שממה יהיה, ומהניא ביה כי טיחיא בתנורא. ופליגא דריש לקיש. דאמר ריש לקיש: כשם שנכנסת במאתים וארבעים ושמונה איברים כך כשהיא יוצאה - יוצאה ממאתים וארבעים ושמונה איברים. כשהיא נכנסת - דכתיב והיתה העיר חרם, חרם בגימטריא מאתים וארבעים ושמונה הוה. כשהיא יוצאה - דכתיב ברגז רחם תזכור רחם בגימטריא הכי הוה כך הוא. אמר רב יוסף: שדי שמתא אגנובתא דכלבא - ואיהי דידה עבדה. דההוא כלבא דהוה אכיל מסאני דרבנן, ולא הוה קא ידעי מנו. ושמתו ליה. איתלי ביה נורא בגנובתיה, ואכלתיה. ההוא אלמא דהוה קא מצער ליה לההוא צורבא מרבנן, אתא לקמיה דרב יוסף. אמר ליה: זיל שמתיה. - אמר ליה: מסתפינא מיניה. - אמר ליה: שקילי פתיחא עליה. - כל שכן דמסתפינא מיניה. - אמר ליה שקיליה אחתיה בכדא,

1.1) [רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ו' הלכה יד] במה דברים אמורים במי שנדוהו על שבזה תלמידי חכמים אבל מי שנידוהו על שאר דברים שחייבים עליהם נידוי אפילו נידוהו קטן שבישראל חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נידוי עד שיחזור בתשובה מדבר שנידוהו בשבילו ויתירו לו. על עשרים וארבעה דברים מנדין את האדם בין איש בין אשה ואלו הן: (א) המבזה את החכם ואפילו לאחר מותו. (ב) המבזה שליח בית דין. (ג) הקורא לחבירו עבד. (ד) מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו זמן ולא בא. (ה) המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים ואין צריך לומר בדברי תורה. (ו) מי שלא קיבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן. (ז) מי שיש ברשותו דבר המזיק כגון כלב רע או סולם רעוע מנדין אותו עד שיסיר היזקו. (ח) המוכר קרקע שלו לעובד כוכבים מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מן העובד כוכבים לישראל חבירו בעל המצר. (ט) המעיד על ישראל בערכאות של עובדי כוכבים והוציא ממנו בעדותו ממון שלא כדין ישראל מנדין אותו עד שישלם. (י) טבח כהן שאינו מפריש המתנות ונותן לכהן אחר מנדין אותו עד שיתן. (יא) המחלל יום טוב שני של גלויות אף על פי שהוא מנהג. (יב) העושה מלאכה בערב הפסח אחר חצות. (יג) המזכיר שם שמים לבטלה או לשבועה בדברי הבאי. (יד) המביא את הרבים לידי חלול השם. (טו) המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ. (טז) המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ. (יז) המכשיל את העור. (יח) המעכב הרבים למעשות מצוה. (יט) טבח שיצאה טרפה מתחת ידו. (כ) טבח שלא בדק סכים לפני חכם. (כא) המקשה עצמו לדעת. (כב) מי שגירש את אשתו ועשה בינו ובינה שותפות או משא ומתן המביאין להן להזקק זה לזה כשיבאו לבית דין מנדין אותם. (כג) חכם ששמועתו רעה. (כד) המנדה מי שאינו חייב נידוי. /השגת הראב"ד/ המכשיל את העור. א"א כגון המכה את בנו הגדול. /השגת הראב"ד/ חכם ששמועתו רעה. א"א ויש אחרים הרבה, חכם שהורה להיתר במים שאין להם סוף לינשא לכתחלה, וכן מי שעובר על נדרו כל בית דין שנזקק לו לשאלה בר שמתא הוא ואיכא טובא. /השגת הראב"ד/ מי שמנדה מי שאינו חייב בנדוי. א"א דבר זה הוציא ממעשה דריש לקיש דהוה מנטר פרדיסא וכו' אמר ליה ההוא אדברה ואמרו ליה שלו נדוי, ובחיי ראשי אין כאן פלפול כי הדברים שהוא מונה בית דין צריכין לנדוהו ובכי האי גוונא לא היו בית דין נזקקין לנדוהו לר' שמעון בן לקיש אבל אותו שנידה והקפיד על כבודו נדוהו נדוי.

1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף יז] במה דברים אמורים, במי שנידוהו מפני שביזה תלמיד חכם. אבל מי שנידוהו על שאר דברים שחייב עליהם נידוי, אפילו נידוהו קטן שבישראל, חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נידוי, עד שיחזור בתשובה מדבר שנידוהו בשבילו ויתירו לו.

(2)[רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ב הלכה יב] יש לאדם לעשות דין לעצמו אם יש בידו כח הואיל וכדת וכהלכה הוא עושה אינו חייב לטרוח ולבוא לבית דין, אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אילו נתאחר ובא לבית דין, לפיכך אם קבל עליו בעל דינו והביאו לבית דין ודרשו ומצאו שעשה כהלכה ודין אמת דן לעצמו אין סותרין את דינו.

(2) [שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן ד סעיף א] יכול אדם לעשות דין לעצמו; אם רואה שלו ביד אחר שגזלו, יכול לקחתו מידו; ואם האחר עומד כנגדו, להכותו עד שיניחנו, אם לא יוכל להציל בענין אחר (טור), אפילו הוא דבר שאין בו הפסד אם ימתין עד שיעמידו בדין, והוא שיוכל לברר ששלו הוא נוטל בדין; מ"מ אין לו רשות למשכנו בחובו. הגה: מטעם שיתבאר לקמן סימן צ"ז סעיף ו'. וי"א דווקא בחובו ממש, אבל אם חייב לו בלא הלוואה, או שאין צריך למשכנו כי הוא כבר אצלו בפקדון או מצאו ביד אחר, מותר לתפוס (ריב"ש סי' שצו). וי"א דלא אמרין עביד אינש דינא לנפשיה רק בחפץ המבורר לו שהוא שלו, כגון שגזלו או רוצה לגזלו או רוצה להזיקו, יכול להציל שלו. אבל אם כבר נתחייב לו מכח גזילה או ממקום אחר, לא (מרדכי ונ"י פרק המניח). ודווקא הוא בעצמו יכול למעבד דינא לנפשיה, אבל אסור לעשות על ידי עובדי כוכבים (ת"ה סי' ש"ד), מיהו אם עבר ועשה על ידי העו"ג, אם לא היה יכול להציל שלו בענין אחר, מה שעשה עשוי (עיין במהרי"ק שורש קס"א). וי"א דלא מיקרי עביד דינא לנפשיה אלא כשמזיק לחבירו, כגון שמכהו ולכן לא יוכל לעשות אלא אם כן יוכל לברר שהוא שלו, אבל תפיסה בעלמא שתפסו למשכון, יכול לעשות בכל ענין, ויורד אח"כ עמו לדין (מהרי"ק שורש סי' קס"א). וכל זה מיירי ביחיד נגד יחיד, אבל יחיד נגד רבים, והוא מבני העיר, עבדי דינא לנפשיהו אם יודעים שהדין עמהם, אף על פי שאין יכולים לברר לפני בית דין, כי אינם יכולים להעיד, שכולן נוגעין בדבר (תשובת הרשב"א כלל ז' סימן כ"ה). עיין בסימן ז' סעיף י"ב וסימן ל"ז. ואם יש חלוקים וטענות ביניהם, הקהל נקראים מוחזקים לגבי היחיד, וצריך לתת להם משכון קודם שירדו עמו לדין (מרדכי פרק המוכר פירות וס"פ לא יחפור). והא דנקראים מוחזקים לגבי יחיד, דווקא בענייני מסים, אבל לא בשאר דברים; ומכל מקום צריך לתת משכון קודם שירדו לדין עמו (ת"ה סימן שמ"א). וכל זה כשאין היחיד תלמיד חכם, אבל אם הוא תלמיד חכם שתורתו אומנתו, ויש לו דין בזה מחמת מסים, אין צריך לתת להם משכון, גם אינם נקראים מוחזקים נגדו (מוה"ר מריזבורג), ומותר לכוף בענייני מסים ע"י עובדי כוכבים ולהפסידו, אם אינם יכולים להוציא ממנו המס בענין אחר (מהרי"ק שורש י"ז, וכו' א/ו).

(3)[רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ז הלכה א] חכם זקן בחכמה וכן נשיא או אב בית דין שסרח אין מנדין אותו בפרהסיא לעולם, אלא אם כן עשה כירבעם בן נבט וחביריו, אבל כשחטא שאר חטאות מלקין אותו בצנעה, שנאמר וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה אף על פי שששל כסוה כלילה, ואומרים לו הכבד ושב בביתך, וכן כל תלמיד חכם שנתחייב נידוי אסור לבית דין לקפוץ ולנדותו במהרה אלא בורחין מדבר זה ונשמטין ממנו, וחסידי החכמים היו משתבחים שלא נמנו מעולם לנדות תלמיד חכם אף על פי שנמנין להלקותו אם נתחייב מלקות, ואפילו מכת מרדות נמנין עליו להכותו.

(3)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף מב] חכם, זקן בחכמה, או אב בית דין שסרח, אין מנדין אותו בפרהסיא לעולם, אלא אם כן עשה כירבעם בן נבט וחביריו. אבל כשחטא שאר חטאות, מלקין אותו בצינעה. וכן כל ת"ח שנתחייב נידוי, אסור לב"ד לקפוץ ולנדותו במהרה, אלא בורחים ונשמטים ממנו. וחסידי החכמים היו משתבחים שלא נמנו מעולם לנדות תלמיד חכם, ואף ע"פ שנמנים להלקותו אם נתחייב מלקות או מכת מרדות. ואי סני שומעניה כגון שמתעסק בספרי אפיקורסין ושותה במיני זמר, או שחביריו מתביישין ממנו ושם שמים מתחלל על ידו, משמתינן ליה.

(3.2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף מג] על כ"ד דברים מנדין את האדם, ואלו הן: (א) המבזה את החכם, אפילו לאחר מותו. (ב) המבזה שליח ב"ד. (ג) הקורא לחבירו עבד. (ד) המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים, וא"צ לומר מדברי תורה. (ה) מי ששלחו לו ב"ד וקבעו לו זמן, ולא בא. (ו) מי שלא קבל עליו את הדין, מנדין אותו עד שיתן. (ז) מי שיש ברשותו דבר המזיק, מנדין אותו עד שיתיר הנזק. (ח) המוכר קרקע שלו לעובד כוכבים, מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מהעובד כוכבים לישראל חבירו בעל המצר. (ט) המעיד על ישראל בערכאות של עובדי כוכבים, והוציא ממנו ממון בעדותו, שלא כדין, מנדין אותו עד שישלם. (י) טבח כהן שאינו מפריש המתנות, ונותנם לכהן אחר, מנדין אותו עד שיתן. (י"א) המחלל יום טוב שני של גלויות, אף על פי שהוא מנהג. (י"ב) העושה מלאכה בערב פסח אחר חצות. (י"ג) המזכיר שם שמים לבטלה, או לשבועה בדברי הבאי. (י"ד) המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ. (ט"ו) המביא רבים לידי חילול השם. (ט"ז) המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ. (י"ז) המכשיל את העור. (י"ח) המעכב את הרבים מלעשות מצוה. (י"ט) טבח שיצתה טריפה מתחת ידו. (כ) טבח שלא הראה בדיקת סכיניו לחכם. (כ"א) המקשה עצמו לדעת. (כ"ב) המגרש את אשתו ועשו בינו ובינה שותפות או משא ומתן המביאן להזקק זה לזה, כשיבואו לבית דין, מנדין אותם. (כ"ג) חכם ששמעתו רעה. (כ"ד) המנדה למי שאינו חייב נידוי. הגה: ואין צריכין לענין נידוי עדות וראיה ברורה, אלא אומד הדעת באמתות הדברים, שהתובע טוען ברי ואז אפי' אשה אפי' קטן נאמן, אם הדעת נותן שאמת הדבר (מהרי"ק שורש ק"כ א/ו).

(4)[רמב"ם הלכות ממרים פרק ו הלכה ט] והמכה בנו גדול מנדין אותו שהרי הוא עובר על ולפני עור לא תתן מכשול.

(5)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף לט] המנדה את חבירו שלא כדין, ואמר ליה הלה: אדרבה, נידוי של שני נידוי. והני מילי, שזה השני הוא גברא רבא (אף על פי שאינו נסמך) (מהרי"ק שורש קכ"ח), או שאינו ידוע מי הוא, דחיישין שמא הוא יותר גדול מהמנודה. אבל אם המנדה שלא כדין תלמיד חכם, והאחר אינו תלמיד חכם, הגה: וה"ה תלמיד נגד רבו לא יוכל לומר: אדרבה, אלא אם נטל רשות מבית דין (מהרי"ק שורש ק"פ/קס"ט). מי שאמר לחבירו: אל תעשה דבר זה בנידוי, וזה אומר לו: אדרבה, אף על פי שעושה שלא כדין, מכל מקום נידוי השני גם כן אינו כלום, הואיל ולא נידוהו סתם, רק שאמר לו שאל יעשה הדבר בנידוי (ב"ב בשם תשובת ריב"ש).

(6)[רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ז הלכה י] מי שלא ידע מי שנידוהו ילך לו אצל הנשיא ויתיר לו נידויו. ר

(7)[רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ז הלכה יא] נידוי על תנאי אפילו על פי עצמו צריך הפרה, תלמיד חכם שנידה עצמו ואפילו נידה עצמו על דעת פלוני ואפילו על דבר שחייב עליו נידוי הרי זה מיפר לעצמו. /השגת הראב"ד/ תלמיד חכם שנידה עצמו וכו'. א"א זה אינו מחוור אם כן יהודה למה לא התיר לעצמו ועל כל זה קשה לי יעקב למה לא התיר.

(7)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף לג] תלמיד חכם שנידה לעצמו, מתיר לעצמו אפילו נידה על דעת פלוני, ואפילו על דבר שחייב עליו נידוי. ויש מי שאומר שאם היה חייב נידוי אינו יכול להתיר לעצמו. ויש מי שאומר שאם היה דרך שבועה, אינו יכול להתיר לעצמו.

[דף יז עמוד ב] ואחתיה ב' קברי, וקרי ביה אלפא שפורי בארבעין יומין. אזיל עביד הכי. פקע כדא, ומית אלמא. [דף י"ז ע"ב] מאי שפורי? - שפורעין ממנו. מאי תברא? אמר רב יצחק בריה דרב יהודה: תברי בתי רמי. דתניא, אמר רבן שמעון בן גמליאל: כל מקום שנתנו חכמים עיניהם - או מיתה או עוני.

והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו. בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: בשלא היה להם פנאי, או דלמא אף בשהיה להם פנאי? - אמר ליה: תניא [דף י' עמוד א], (1) כל אלו שאמרו מותרין לגלח במועד - בשלא היה להם פנאי, אבל היה להם פנאי לגלח ולא גלחו - אסורים. (1.1) נזיר ומצורע, אף על פי שהיה להם פנאי לגלח ולא גלחו - מותרים, שלא ישהו קרבנותיהן. תנא: הכהן והאבל מותרין בגילוח. האי אבל היכי דמי? אילימא שחל שמיני שלו בערב הרגל - (2) איבעי ליה לגלחי בערב הרגל, אלא שחל שמיני שלו להיות בשבת ערב הרגל - (2) איבעי ליה לגלחי ערב שבת, דאמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא: (2) הלכה כאבא שאול, ומודים חכמים לאבא שאול בשחל שמיני שלו להיות בשבת ערב הרגל, שמותר לגלח בערב שבת! - לא צריכא (3, 2) ואבל, שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב הרגל. תנא ברא סבר לה. מותר לגלח ברגל דכיון דשביעי שלו בשבת אונס הוא לפיכך מותר לגלח ברגל דקי"ל כאבא שאול, דאמר (3, 2) מקצת היום ככולו, ויום שביעי עולה לו לכאן ולכאן כדבעין למימר קמן. וכיון דשבת הוי - אונס הוא. תנא דידן סבר לה כרבנן, דאמרי: לא אמרין מקצת היום ככולו, ואכתי לא שלים אבילות דשבעה. האי כהן היכי דמי? אילימא דשלים משמרתו ערב הרגל - איבעי ליה לגלחי ערב הרגל! - לא צריכא, (1.1, 4) דשלים משמרתו ברגל. תנא דידן סבר: כיון דתנן: (5) בשלשה פרקים בשנה היו כל המשמרות שוות באימורי הרגלים ובחילוק לחם הפנים. - כמאן דלא שלים משמרתו ברגל דמי. ותנא ברא סבר: אף על גב דשייך בהנך משמרות - משמרתיה מיהא שלימא ליה. תנו רבנן: כל אלו שאמרו מותרין לגלח במועד - מותרין לגלח בימי אבלן. והתניא אסורים! - אמר רב חסדא אמר רב שילא: (6) כי תניא הכא מותרין - והני מילי בשתכפוהו אבליו אבל לא תכפוהו אבליו אסור. - אי בשתכפוהו אבליו, מאי אירא כל אלו שאמרו? אפילו כולי עלמא נמי! דתניא: (6) תכפוהו אבליו זה אחר זה, הכביד שערו - מיקל (6) בתער, (6.1, 7) ומכבס כסותו במים. - הא אתמר עלה, אמר רב חסדא: בתער ולא במספרים, (6.1, 7) במים ולא בנתר ולא באהל. אמר רב חסדא: זאת אומרת: אבל אסור בתכבוס. ושאר כל אדם שתכפוהו אבליו הכביד שערו מיקל בתער ולא במספרים ומכבס כסותו במים ולא בנתר ולא בחול ורוחץ כל גופו בצונן אבל לא בחמין כדגרסי' בתענית [תענית י"ג ע"א] אמר ר' אבא הכהן משום ר' יוסי הכהן מעשה ומתו בניו של ר' יוסי ברבי חנינא ורוחץ בצונן כל שבעה ואוקימנא שתכפוהו אבליו: [דף י"ז ע"ב]

תנו רבנן: כשם שאמרו אסור לגלח במועד - כך אמרו אסור ליטול צפורנים במועד, דברי רבי יהודה. (8) ורבי יוסי מתיר. וכשם שאמרו: אבל אסור לגלח בימי אבלו - כך אמרו אסור ליטול צפורנים בימי אבלו, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר. אמר עולא: הלכה כרבי יהודה באבל, והלכה כרבי יוסי במועד, שמואל אמר:

(1.1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה יט] וכולן שהיה להן פנאי לגלח קודם הרגל ולא גלחו אסורין, אבל הנזיר והמצורע שהגיע זמן תגלחתו בין בתוך המועד בין קודם הרגל אף על פי שהיה להם פנאי מותרין לגלח במועד שלא ישהו קרבנותיהן. וכל היוצא מטומאתו לטהרתו מותר לגלח במועד, וקטן שנולד בין במועד בין לפני המועד מותר לגלחו במועד, ואנשי משמר ששלמה משמרתן בתוך המועד מותרין לגלח מפני שאנשי משמר אסורין לגלח בשבת שלהן.

(1) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלא סעיף ד] ואלו מגלחין במועד: מי שיצא מבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד, ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח, וכן המנודה שהתירו לו ברגל, וכן מי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל, וכן הבא ממדינת הים בחול המועד, או שבא בערב הרגל ולא היה שהות ביום לגלח, והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ לטייל.

(2) [רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה ז] חל שביעי שלו להיות בערב הרגל והרי הוא שבת בטלה ממנו גזרת שלשים ומותר לגלח בתוך המועד שהרי אונס היה ואי אפשר לו לגלח בשבת, וכן מגלח אחר עצרת או אחר ראש השנה ויום הכפורים שהרי בטלה גזירת שלשים ויש לו לגלח בכל עת שירצה.

(2) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצט סעיף ג] אם קבר את מתו שבעה ימים קודם הרגל, ונהג בהם גזירת שבעה, הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים, אפילו חל יום שביעי בערב הרגל, דמקצת היום ככולו ועולה לכאן ולכאן, ומותר לכבס ולרחוץ ולספר בערב הרגל. הגה: סמוך לחשיכה (טור). ובערב פסח מותר בכל אחר חצות, דהיינו מזמן שחיתת הפסח ואילך; ועדיף שיגלח קודם חצות, הואיל ואחרים אסורים לגלח אחר חצות (תשובת ר"י מינץ סימן ד'). וכן אם חל שמיני בשבת בערב הרגל, מותר לכבס ולרחוץ ולספר בערב שבת, ואם לא גילח בערב יום טוב או בערב שבת, מותר לגלח אחר הרגל, שכבר נתבטל ממנו גזירת שלשים. אבל בחול המועד לא יגלח, כיון שהיה אפשר לו לגלח קודם הרגל. ואם חל שביעי שלו בשבת ערב הרגל, אסור לגלח בערב שבת, ומותר לגלח אחר הרגל, וכן בחול המועד, כיון שלא היה יכול לגלח קודם הרגל.

(3) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה יח] כיצד אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת שאי אפשר לגלח והבא ממדינת הים והוא שלא יצא להטייל אלא לסחורה וכיוצא בה, והיוצא מבית השביה ומבית האסורים, ומי שהיה מנודה ולא התירוהו אלא במועד, ומי שנשבע שלא לגלח ושלא לכבס ולא נשאל לחכם להתיר נדרו אלא במועד הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד.

(3) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלא סעיף ז]

אבל שחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל, מותר לגלח בחול המועד. הגה: מי שהמיר לדת כותי וחזר בתשובה, ודרכו לגלח, מותר לגלח במועד (תה"ד סי' פ"ז פ"ט/ו).

(4) [רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק א הלכה יג] מי ששלמה משמרתו בתוך הרגל מותר לגלח ברגל, אבל אם שלמה בערב הרגל אינו מגלח אלא בערב הרגל.

(5) [רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ד הלכה ד] ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים, וכל שיבא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם, ואין אומרין לו עד שיגיע משמרך שנאמר וכו' יבא הלוי מאחד שעריך וגו'.

(5)[רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ד הלכה ה] בד"א בקרבנות הרגלים ובחילוק לחם הפנים ובחילוק שתי הלחם של עצרת, אבל נדרים ונדבות ותמידין אין מקריבין אותן אלא משמר שזמנו קבוע ואפילו ברגל, שנאמר חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות, כלומר חלק כחלק יאכלו בקרבנות הצבור, ואין חלק כחלק בשאר הדברים שכבר חלקו אותם האבות וקבעום כל משמר ומשמר בשבתו.

6.1.[רמב"ם הלכות אבל פרק ו הלכה יג] מי שתכפוהו אבילו והכביד שערו מיקל בתער לא במספרים, ומכבס כסותו במים אבל לא בנתר ולא בחול, ורוחץ כל גופו בצונן אבל לא בחמין, וכן מי שתכפוהו אבילו ובא ממדינת הים ומבית השביה, או שיצא מבית האסורים, או שהיה מנודה והותר, או שהיה מודר ונשאל על נדרו והותר, וכל היוצא מטומאה לטהרה הרי אלו מגלחין בימי אבלם, הואיל ותכפם אבל אחר אבל ולא מצאו פנאי.

(6)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצ סעיף ג] כל אותם שאמרו מותר לגלח בחול המועד, אם אירעו אחד מאלו קודם האבילות, ונכנס מיד תוך האבל, אסור לגלח. אבל אם אירעו אחד מאלו, ותכפוהו מיד שני אבלות זה אחר זה, מגלח כדרכו, בין בתער בין במספרים, ואפילו תוך שבעה. ואדם אחד שתכפוהו אבילו זה אחר זה, מיקל שערו בתער אבל לא במספרים. ובלבד שיעשנו בצינעא (ב"י בשם הרמב"ן).

(7)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפט סעיף א] אבל אסור לכבס כסותו כל שבעת הימים אפילו במים לבד; ולאחר שבעה, מותר. וכשם שאסור לכבס, כך אסור ללבוש המכובסים קודם לכן. אחר ז' שרי, והעולם נהגו בו איסור (כדעת ריב"א וסייעתו). ונוהגין שאדם אחר ג' לובשם תחלה, ואח"כ לובשם האבל, והמנהג עיקר (טור בשם סמ"ק וכ"כ המרדכי ה"א וכל בו). וכן נוהגין במדינות אלו לאחר שבעה; ואם לבשו אדם אחר רק שעה אחת די בכך (כל בו וסמ"ק). וא"צ לומר שאסור ללבוש חדשים. וגם הסדינים והמצעות של מטה אסור לכבסן ולהציע המכובסין. וכן מטפחות הידים, אף על פי שמותר לכבסן במועד; וכן כל אותן ששינו שמותר לכבסן במועד כגון היוצא מבית השביה ומבית האסורים והמנודה שהתירו לו חכמים והנשאל לחכם והותר והבא ממדינת הים שהלך להרויח ולא היה לו פנאי לגלח, אסורים בימי אבלו, שאם אירעו אחד מהם, קודם האבלות ונכנס מיד לתוך האבלות, אסור לכבס אלא אם כן אירעו אחד מהם ותכפוהו מיד שני אבלות זה אחר זה, אז מותר לכבס אף בנתר וחול ואפילו תוך שבעה, ובלבד שיעשנו בצינעא בתוך ביתו. ואחר שתכפוהו אבילו זה אחר זה, מכבס במים אבל לא בנתר ואהל.

(8)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה כ] מותר ליטול שפה בחולו של מועד, וליטול צפרנים ואפילו בכלי, ומעברת האשה השיער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי, ועושה כל תכשיטיה במועד, כוחלת ופוקסת ומעברת סרק על פניה וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בו והוא שתוכל לקפלו במועד.

(8)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלב סעיף א]

מותר ליטול צפרנים בין ידי בין דרגל, אפילו במספרים. הגה: אבל יש מחמירין ואוסרים; וכן הוא המנהג להחמיר שלא ליטול, בין בסכין בין במספרים, אם לא לצורך מצות טבילה שנוטל כדרך בחול (סמ"ק ותוספות).

[דף יח עמוד א] (1)הלכה כרבי יוסי במועד ובאבל **בזה ובזה**. דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל. פנחס אחוה דמר שמואל, איתרע ביה מילתא, על שמואל למישאל טעמא מיניה. חזונו לטופרי דהו נפישן, אמר ליה: אמאי לא שקלת להו? - אמר ליה: אי בדידיה הוה, מי מזלזלת ביה כולי האי? הואי כשגגה שיצא מלפני השליט, ואיתרע ביה מילתא בשמואל. על פנחס אחוה למישאל טעמא מיניה, שקלינהו לטופריה חבטינהו לאפיה, אמר ליה: לית לך ברית כרותה לשפתים? דאמר רבי יוחנן: מנין שברית כרותה לשפתים - שנאמר ויאמר אברהם אל נערי שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם ואיסיטיעא מלתא דהדור תרוייהו. סבור מיניה: דיד - אין, דרגל - לא. אמר רב ענן בר תחליפא: לדידי מפרשא לי מיניה דשמואל: לא שנא דיד, ולא שנא דרגל. אמר רב חייא בר אשי אמר רב: (1)ובגנוסטרא אסור. אמר רב שמן בר אבא: הוה קאימנא קמיה דרבי יוחנן בי מדרשא בחולו של מועד, ושקלינהו לטופריה בשיניה וזרקיהו. שמע מינה תלת; שמע מינה: מותר ליטול צפרנים בחולו של מועד, ושמע מינה: אין בהן משום מיאוס, ושמע מינה: מותר לזרקן. וק"ל כשמואל ול"ש צפרניו דיד ול"ש צפרניו דרגל כולו שרו מיהו ה"מ בשיניו אבל בגנוסטרי אסור דאמר ר' חייא בר אשי א"ר ובגנוסטרי אסור וחזין למקצת רבוותא דאמרי דוקא בתוך שלשים אבל בתוך שבעה אסור ואן לא ס"ל הכי אלא אפי' בתוך שבעה שרי וה"מ בימי אבלו אבל במועד אפי' בגנוסטרי מותר ואיכא מאן דאמר דבמועד נמי בגנוסטרי אסור ומייתי ראיא מיהא דאמר רב שימי בר אבא הוה קאימנא קמיה דר' יוחנן בבי כנישתא בחולו דמועדא ושקלינהו לטופריה בשיניה וזרקיהו ואמרי' ש"מ תלת ש"מ מותר ליטול צפרנים במועד וש"מ אין בהם משום מיאוס וש"מ מותר לזרקן ומדקאמר מדשקלינהו בשיניה ש"מ דבגנוסטרי אסור ואן לא סבירא לן הכי דאי ס"ל דבגנוסטרי אסור מלאדאמר ש"מ תלת הוה למימר ש"מ ארבע ונמי ליה בהדיהו ומדלא אמר הכי ש"מ דבגנוסטרי מותר והאי דשקלינהו בשיניה משום דהוה בבי כנישתא דליכא גנוסטרי ולהכי לא חשיב לה בהדיהו ולהכי אצטרך למימר דהוה קאי בבי כנישתא משום דלא תגמר מיניה דבגנוסטרי אסור הלכך לא גמרינן - איני? והתניא ת": שלשה דברים נאמרו בצפרנים: הקוברן - צדיק, שורפן - חסיד, זורקן - רשע. טעמא מאי, שמא תעבור עליהן אשה עוברה ותפיל אשה בי מדרשא לא שכיחא. וכי תימא: זימנין דמיכניש להו וה"מ בדוכתי ודוקא היכא דנפלי אבל אי כניס להו לבתר דנפול ושדי להו אבראי לית לן בה, דכיון דאשתני - אישתני והא דזרקיהו ר' יוחנן בבי מדרשא לא שכיח נשים. אמר רב יהודה אמר רב: זוג בא מחמתן לפני רבי, ומר זוטרא מתני: זוג בא מחמתן לפני רבי, ובקשו ממנו צפרנים - והתיר להם, ואם בקשו ממנו שפה - התיר היה מתיר להם. ושמואל אמר: אף בקשו ממנו שפה (2)והתיר להם. אמר אביטול ספרא משמיה דרב: שפה מזוית לזוית הנחה כל שמעכבה. אמר רבי אמי: ובשפה המעכבת. פירש הראב"ד ז"ל מזוית לזוית זהו כל שלמעלה מפתיחת הפה הנחה זהו מה שחוף לפה מכאן ומכאן וקרי ליה הנחה מפני שצריך להניחו שלא יגלח אותו במועד אלא מה שמעכב עליו אבל בשפה יכול לגלח בין שהוא מעכב בין שאינו מעכב רבי אמי אמר ובשפה נמי כל שמעכבת ופליג אדרב ואמר דשפה אינו יכול לגלח אלא מה שהוא מעכב ממנה כך מצאתי הנוסח בה"ג הלכך כיון דרבי אמי פליג אדרב והוא בתראה הלכתא כוותיה ע"כ וגם הביא ראיא מכאן דצפרנים מותרין ליטול בחול המועד אף בגנוסטרא מדהתיר להם בסתם משמע אף בגנוסטרא דומיא דשפה ומה שכתב דהלכתא כוותיה דרבי אמי דהוא בתראה לא נהירא לי דהא דפסקו הגאונים כבתראי היינו מאביי ואילך אבל מקמי הכי אין הלכה כחלמיד במקום רב ועוד בשל סופרים הלך אחר המיקל והכי סבירא ליה הרב אלפסי שכתב בהלכותיו ומותר לגלח שפה בחול המועד ומשמע דלא מפליג: אמר רב נחמן בר יצחק: לדידי כשפה המעכבת דמי לי. ומותר לגלח שפה בחולו של מועד ואמר אביטול ספרא משמיה דרב (פפא): פרעה שהיה בימי משה הוא אמה זקנה אמה, ופרמשתקו אמה וזרת, לקיים מה שנאמר ושפל אנשים יקים עליה. ואמר אביטול ספרא משמיה דרב (פפא): פרעה שהיה בימי משה אמוגשי היה, שנאמר הנה יצא המימה וגו'.

[דף י עמוד ב] מתני' ואלו מכבסין במועד הבא ממדינת הים ומבית האסורין ומבית השביה ומנודה שהתירו לו חכמים ומי שנשאל לחכם והותר מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג הזבין והזבות והנדות והיולדות וכל העולים מטומאה לטהרה הרי אלו מותרין ושאר כל האדם אסורין:

גמרא: ואלו מכבסין במועד הבא ממדינת הים אמר רב אסי יוסי אמר רבי יוחנן: (3)מי שאין לו אלא חלוק אחד - מותר לכבסו בחולו של במועד. מתיב רבי ירמיה: אלו מכבסין במועד, הבא ממדינת הים כו'. הני - אין, מי שאין לו אלא חלוק אחד - לא! - אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה: אסברה לך, מתניתין - אף על גב דאית ליה תרי ומטנפי. שלח רב יצחק בר יעקב בר גיורי משמיה דרבי יוחנן: (3.1),

(4)כלי פשתן מותר לכבסן בחולו של מועד ירושלמי (הלכה ב) בעון קומי ר' יוסי בגדי קטנים מהו א"ל כמי שאין לו חלוק אחד דמי שלח רב יצחק בר יעקב בר גיורי משמיה דר' יוחנן כלי פשתן מותר לכבסן בחולו של מועד והאידינא נהוג בהן איסור ואין להתירו. מתיב רבא: מטפחות הידים מטפחות

(1)[רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה ב] ומנין שהאבל אסור בתפפורת, שהרי הזהיר בני אהרן ראשיכם אל תפרעו, מכלל שכל המתאבל אסור לספר שערו אלא מגדל פרע, וכשם שאסור לגלח שער ראשו כך אסור לגלח שער זקנו וכל שער שיש בו, אחד המגלח ואחד המתגלח, היה מגלח ושמע שמת אביו משלים תגלחת שערו אחד המגלח ואחד המתגלח, וכן אסור לגלח שפה וליטול צפרניו בכלי אבל בשיניו או שנוטל צפורן בצפורן מותר.

(1)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצ סעיף ז] כשם שאסור לגלח כל שלשים יום, כך אסור ליטול צפרנים בכלי; אבל בידיו או בשיניו, מותר, אפילו תוך שבעה. ואשה שאירע טבילתה אחר שבעה, תוך שלשים, אם טטול צפרניה בידיה או בשיניה אינה נוטלת יפה, אלא תאמר לעובדת כוכבים ליטלם בתער או במספרים. הגה: ולאו דוקא עובד כוכבים, אלא הוא הדין ישראלי, וסרסא לישנא דחול המועד נקט (דעת עצמו).

(2)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה כ] מותר ליטול שפה בחולו של מועד, וליטול צפרנים ואפילו בכלי, ומעברת האשה השיער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי, ועושה כל תכשיטיה במועד, כוחלת ופוקסת ומעברת סרק על פניה וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בו והוא שתוכל לקפלו במועד.

(2)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלא סעיף ח] כל אדם מותר ליטול שפה בחול המועד. הגה: אפילו בפרהסיא; ומותר לחוף ולסרוק ראש במועד, אף על פי שמסיר שער, ואין בזה משום גילוח (מרדכי ריש מ"ק).

(3.1)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה כא] הזבים והזבות והנדות והיולדות וכל העולים מטומאה לטהרה בתוך המועד הרי אלו מותרין לכבס, ומי שאין לו אלא חלוק אחד הרי זה מכבסו במועד, מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג הרי אלו מותרין לכבס במועד, וכן כלי פשתן מותר לכבסן במועד מפני שצריך כיוס תמיד אפילו נתכבסו ערב יום טוב.

(3)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלד סעיף א] אין מכבסין במועד. ואלו שמכבסין; הבא ממדינת הים, והיוצא מבית השביה ומבית האסורין, ומנודה שהתירו לו חכמים ברגל, ומי שנדר שלא לכבס ונשאל ברגל והתירו לו, ומטפחות הידים, ומטפחות הספרים, ומטפחות הספג, ובגדי קטנים, ובעלת הכתם שנמצא במועד, ומי שאין לו אלא חלוק אחד; וכולם מכבסין כדרך, אפילו בנדר ואהל (פירוש מיני בורית), ובפרהסיא, על גבי הנהר. הגה: מיהו לא יכבסו רק הצריך להן, דהיינו חלוק אחד (מרדכי והגהות אשרי"י פ' אלו מגלחין); מיהו בגדי הקטנים ביותר, דהיינו אותן שמלפפין בהם ומשתינים ומוציאין רעי בהם, מותר לכבס ד' וה' בפעם א', כי צריך להרבה מהם כל רגע, והא דמותר לכבס בפרהסיא היינו דוקא כשחופץ על גב הנהר, משום דמתכבס יותר יפה על גב הנהר; אבל אם אינו כובס על גבי נהר, לא יכבסו רק בצנעה ולא בפרהסיא, כן נ"ל.

4[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלד סעיף ב] כל כלי פשתן מותר לכבסן; ולא נהגו כן, והוא לי' דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור, אי אתה רשאי להיתירם בפניהם.

[דף יח עמוד ב] הספרים. הני - אין, כלי פשתן - לא! - אמר ליה אביי: מתניתין אפילו דשאר מיני. אמר בר הידיא: לדידי חזי לי ימה של טבריה, דמפקי לה משיכילי דמני כיתנא בחולא דמועדא. מתקיף לה אביי: מאן לימא לן דברצון חכמים עבדי? דלמא שלא ברצון חכמים עבדי.

משנה. [דף י"ח ע"ב] (1)אלו כותבין במועד: קדושי נשים, וגיטין, ושוברין, דייתיקי, ומתנה, ופרוזבולין, איגרות שום, ואיגרות מזון, שטרי חליצה, ומיאונים, ושטרי בירורין, וגזרות בית דין, ואיגרות של רשות. פירוש אגרות של רשות אגרות שאלת שלום וכן פירשו בירושלמי(הלכה ג) וקרי לה רשות לפי שאין בהן צורך כל כך:

גמרא. אמר שמואל: (2)מותר לארס אשה בחולו של במועד, שמא יקדמנו אחר ברחמים. לימא מסייע ליה: ואלו כותבין במועד: קדושי נשים. מאי לאו שטרי קדושין ממש? - לא, שטרי פסיקתא, וכדבר גידל אמר רב. דאמר רב גידל אמר רב: (3)כמה אתה נותן לבנך - כך וכך, כמה אתה נותן לבתך - כך וכך. עמדו וקדשו - קנו. הן הן הדברים הנקנין באמירה. לימא מסייע ליה: אין נושאין נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מיבמין, מפני ששמחה היא לו. הא לארס - שרי! - לא מביעיא קאמר; לא מביעיא לארס - דלא קעביד מצוה, אלא אפילו לישא נמי, דקא עביד מצוה - אסור. תא שמע, דתנא דבי שמואל: מארסין אבל לא כונסין, (2)ואין עושין סעודת אירוסין, ולא מיבמין, מפני ששמחה היא לו. שמע מינה.

ומי אמר שמואל שמא יקדמנו אחר? והאמר רב יהודה אמר שמואל: בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני! - אלא: שמא יקדמנו אחר ברחמים. כי הא דרבא שמעיה להווא גברא דבעי רחמי ואמר: תזדמן לי פלניתא. - אמר ליה: לא תיבעי רחמי הכי. אי חזיא לך - לא אזלא מינך, ואי לא - כפרת בה! בתר הכי שמעיה דקאמר: או איהו לימות מקמה או איהי תמות מקמה. אמר ליה: לאו אמינא לך לא תיבעי עלה דמילתא? הכי אמר רב משום רבי ראובן בן איצטרובילי: מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש. מן התורה - דכתיב ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר, מן הנביאים - דכתיב ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא. מן הכתובים - דכתיב בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת.

ואמר רב משום רבי ראובן בן איצטרובילי, ואמרי לה במתניתא תנא, אמר רבי ראובן בן איצטרובילי: אין אדם נחשד בדבר אלא אם כן עשאו, ואם לא עשה כולו - עשה מקצתו, ואם לא עשה מקצתו - הררה בלבו לעשותו, ואם לא הררה בלבו לעשותו - ראה אחרים שעשו, ושמו. מתיב רבי יעקב: ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם - התם להכעיס הוא דעבוד. תא שמע: ויקנאו למשה במחנה לאהרן קדוש ה', רב שמואל בר יצחק אמר: מלמד שכל אחד קינא לאשתו ממש! - התם משום שנאה הוא דעבוד. תא שמע, אמר רבי יוסי: יהא חלקי עם מי שחושדין אותו בדבר ואין בו. ואמר רב פפא: לדידי חשדון ולא הוה בי! - לא קשיא; הא - בקלא דפסיק, הא - בקלא דלא פסיק. וקלא דלא פסיק עד כמה? אמר אביי: אמרה לי אם: דומי דמתא יומא ופלגא. והני מילי - דלא פסק ביני ביני, אבל פסק ביני ביני - לית לן בה. וכי פסק ביני ביני - לא אמרן אלא דלא פסק מחמת יראה, אבל פסק מחמת יראה - לא. ולא אמרן אלא דלא הדר נבט, אבל הדר נבט - לא. ולא אמרן אלא דלית ליה אויבים, אבל אית ליה אויבים - אויבים הוא דאפקוה לקלא.

משנה. (1,4)אין כותבין שטרי חוב במועד. [דף יא עמוד א] ואם אינו מאמינו, או שאין לו מה יאכל - הרי זה יכתוב. (5)אין כותבין ספרים תפילין ומזוזות במועד, ואין מגיהין אות אחת אפילו בספר עזרא. העזרה רבי יהודה אומר: כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו,

1.1[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה יב] ודינים דיני ממונות ודיני מכות ודיני נפשות במועד, ומי שלא קבל עליו הדין משמתין אותו במועד, וכשם שדיני במועד כך כותבין מעשה בית דין וכל הדומה לו, כיצד כותבין הדינין אגרות שום ששמו לבעל חוב ואגרות שמכרו בהן למזון האשה והבנות, ושטרי חליצה ומיאונים, וכל הדומה להן מדברים שצריכים הדינין לכתבם כדי שיזכרו, כגון טענות בעלי דינין או דברים שקיבלו עליהן כגון איש פלוני נאמן עלי, או איש פלוני ידון לי, מי שצרך ללוות במועד ולא האמינו המלוה בעל פה הרי זה כותב שטר חוב, וכן כותבין גיטין וקידושי נשים ושוברין ומתנות, שכל אלו כצרכי רבים הן. /השגת הראב"ד/ וכן כותבין גיטי נשים וקידושי נשים ושוברין ומתנות. א"א לא כי אלא כדבר האבד הם.

1[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמה סעיף ה]

מותר לכתוב שטר קדושין ושטרי פסיקתא, גיטין ושוברין, דייתיקי, מתנות, פרוזבולין, אגרות שום ואגרות מזון (פירוש שטרי פסיקתא, שאדם פוסק לתת לבנו או לבתו כך וכך; ופירוש דייתיקי, שטר צוואה דא תהא למיקם ולהיות; ופירוש פרוזבול, פרוז בולי ובטי כלומר: תקנת המלוה שלא יאבד ממונו, ותקנה ללוה שימצא מי שילוו; ופירוש אגרת שום, ששמו ב"ד נכסי ליה ונתנם למלוה; ואגרת מזון, שמכרו ב"ד את הקרקע למזון האשה והבנות וכתבו מעשה ב"ד על זה, אי נמי שקבל עליו לזון את בת אשתו); שטרי חליצה ומיאונים ושטרי בירורין ופסקי דינין. הגה: ומותר לכתוב כתובה במועד; ויש אסורים (סמ"ק); ואגרות שאלות שלום שאדם שולח לחבירו, ואפילו על דבר פרקמטיא שאינה אבודה; ויש אסורין בשאלת שלום (טור בשם ה"ג); ונהגו להחמיר אפילו בכתביה שלום שהיא כתיבה משיט"א.

2[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה טז] אין רואין את הנגעים במועד שמא ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאבל, ואין נושאין נשים ולא מיבמין במועד כדי שלא תשתכח שמחת החג בשמחת הנשואין, אבל מחזיר הוא את גרושתו, ומארסין נשים במועד, ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין ולא סעודת נישואין כדי שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג.

2[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמו סעיף א] אין נושאין נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מיבמין; ומותר לארס ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין הארוס בבית ארוסתו בשעת אירוסין; ומותר לעשות ריקודין ומחולות ולעשות סעודת הארוס עם מריעיו שלא בבית ארוסתו, וכן לסעודת הארוס בבית ארוסתו שלא בשעת אירוסין, מותר.

3[רמב"ם הלכות אישות פרק כג הלכה יג] איש ואשה שהיו ביניהם שדוכין ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך ואמרה לו וכמה אתה נותן לי או כותב לי כך וכך, וכן האב שפסק ע"י בנו ובתו כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך, ועמדו וקדשו, קנו אותן הדברים ואף על פי שלא היה ביניהן קנין מידם, ואלו הן הדברים הנקנין באמירה.

3[רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ו הלכה יז] כבר ביארנו בנשואין ששים שהיה ביניהם שדוכין ופסק זה על ידי בנו וזה על ידי בתו, ואמרו כמה אתה נותן לבנך, כך וכך, וכמה אתה נותן לבתך, כך וכך, ועמדו וקדשו, קנו באמירה, ואין קונין באמירה זו עד שעת נשואין שכל הפוסק דעתו לכנסו, וצריכין שהיו הדברים שהן פוסקין מצוין בנשואין, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כמו שביארנו, ודברים אלו לא ניתנו להכתב, לפיכך אינן כשטר עד שיטרוף בהן. /השגת הראב"ד/ ודברים אלו וכו' עד שיטרוף בהן. א"א דבריו מעורבים כי נראה מדבריו שהוא מפרש ניתנו להכתב או לא ניתנו אם צריכין ליכתב לגבות ממשועבדין או אין צריכין לכתוב ואח"כ אמר לפיכך אינו כשטר שיטרוף בהן וכיון שפשט שלא ניתנו ליכתב הרי הוא טורף בהם, ואולי הוא מפרש ניתנו ליכתב ולא נתן אם יש להם דין שט"ח או לא ואין דעות כל המפרשים שוות בזה עכ"ל.

(3)[שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן נא סעיף א] איש ואשה שהיו ביניהם שדוכין, ואמר לה: כמה את מכנסת לי, כך וכך, ואמרה לו: וכמה אתה נותן לי או כותב לי כך וכך, ואין חילוק בזה בין נשואין ראשונים לשניים (כן נראה מהרמב"ן וכ"כ הריב"ש סי' שמ"ה), וכן האב שפסק ע"י בנו ובתו: כמה אתה נותן לבנך כך וכך, וכמה אתה נותן לבתך כך וכך; הגה: דוקא בדברים כאלו, שביד האב לקיים, אבל אם פוסק על בנו שיעשה איזה דבר, כגון לילך אחריה למקום אחר, אינו נקנה באמירה, דאין זה תלוי באב רק בבן (מרדכי פרק הנשוא ובפרק מי שמת); עמדו וקדשו, קנו אותן הדברים ואף על פי שלא היה ביניהם קנין, ואלו הן הדברים הנקנים באמירה; והוא שיהיו הדברים שפסקו מצויים ברשותם, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ודברים אלו לא ניתנו ליכתב, לפיכך אפילו נכתבו, אינם כשטר שיטרוף בהם ממשועבדים. בד"א, כשפסק האב לבתו, בין קטנה בין גדולה, או לבנו ובנישואין הראשונים, וי"א דבעינן דעמדו וקדשו מיד ולא הפסיקו בדברים אחרים, אבל הפסיקו בדברים אחרים, לא (טור), וכן אם קדשו ואח"כ פסקו, לא מהני (תוספות פ' נערה), וי"א דבעינן גם כן דהתנו כן ביחד, אבל אם עשו בלא תנאי אלא כל אחד אומר מעצמו, אינו נקנה באמירה (ריב"ש סימן שמ"ה); אבל אם שפסק לאחותו, או אשה שפסקה לבתה, וכן שאר קרובין, וכן האב שפסק לבנו או לבתו, בנשואין שניים, לא קנו אותם הדברים עד שיקנו מיד הפוסק, שיתן כך וכך. הגה: הדברים הנקנים באמירה, או שפסק האב וקנו מידו, הוי כשאר חוב, ואפי' מת האב קודם שנשאה, החתן מוציא מן הירושין, ואפילו ממשעבדי, כשאר חוב (ריב"ש סי' קכ"ט). וי"א דאין מנכין לבת מירושתה, הואיל וזכתה בהן בחיי האב; אבל אם אמר: אתן כך וכך, וכן חתן שפסק לעשות לה כתובה כך וכך, ובשעת הנשואין חוזרים בהם, עיין בח"ה סי' רמ"ה אם צריך לקיים מצד הקנין, אבל מצד הקנס שפסקו על עצמן ודאי צריך לקיים, ולכן נהגו לעשות תנאים חדשים קודם הנשואין, כן נראה לי. וכל הדברים שנתבארו כאן שאינן נקנין באמירה, היינו דוקא במתנה מרובה, ולעשיר; אבל הפוסק לעני, צריך לקיים משום דהוי כנדר (ב"י בשם ר"מ וכן הוא בירושלמי); וכן בעשיר מתנה מועטת, אית ביה משום מחוסרי אמנה אם חזר בו (ב"י בשם הרשב"א). (ועיין בח"ה סי' רמ"ט בהלכות מתנה). החתן צריך לשלם שכר התנאים, אם לא נכתב רק שטר אחד (נ"י פרק גט פשוט), אבל אם נכתבו ב' שטרות, כל אחד משלם שלו. כל מה שפוסקין צריכין ליתן קודם שיכנסו, אבל לא יוכל לומר: כנס ואח"כ אתן, אבל אם רוצה להשליש המעות, הרשות בידו (הגהות אלפסי). ועיין בח"ה סי' ע"ג סעיף ח' מי שנשבע ליתן נדוניא לחתנו והוא מרגיל קטטה עם הבת, ובמהרי"ק שורש פ"א.

(4)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמה סעיף ו] אין כותבין שטרי חוב במועד; ואם אינו מאמינו מלוה ללוה והלוה צריך למעות, או שאין לו לסופר מה יאכל, הרי זה יכתוב: הגה: ומותר לכתוב שטר מכירה במועד (תוספות); אבל אין לכתוב שטר אריסות וקבלנות שקבל קודם המועד. (ר' ירוחם).

(5)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה יג] ואסור לכתוב במועד אפילו ספרים תפילין ומזוזות, ואין מגיהין אפילו אות אחת בספר העזרה מפני שזו מלאכה שאינה לצורך המועד, אבל כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו וטווה תכלת לבגדו, ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו.

(5)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמה סעיף א] אסור לכתוב בחו"ה; ואפילו להגיה אות אחת בספר, אסור. הגה: ולצורך רבים יש אוסרים כל שאינו לצורך המועד (ת"ה סימן פ"ה), ויש מתירין (כל בו וב"י). ונהגו להקל בכתב שלנו שאינו מעשה אומן.

(5)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמה סעיף ג] כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו, וטווה על יריכו תכלת (וציצית) (ב"י) לבגדו; ואם אין לו מה יאכל, כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו. הגה: או שיהיו לו הוצאותיו יותר בריוח לשמחת יום טוב; (טור) ואם כתב כדי להניח במועד, בכל ענין שרי (סמ"ג). ואינו אסור רק כתיבה, אבל עשייתן שרי (ב"י בשם תוספות).

[דף יט עמוד א] (1) וטווה על יריכו תכלת לעצמו לציציתו.

גמרא. תנו רבנן: כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו, וטווה על יריכו תכלת לציציתו, ולאחרים בטובה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: מערים ומוכר את שלו, וחוזר וכותב לעצמו. רבי יוסי אומר: כותב ומוכר כדרכו כדי פרנסתו. אורי ליה רב לרב חננאל, ואמרי לה וכן אורי ליה רבה בר בר חנה לרב חננאל: הלכה, (1) כותב ומוכר כדרכו כדי פרנסתו פירוש כדי פרנסתו בריח דמי שאין לו מה יאכל מותר לעשות כל מלאכה. וטווה על יריכו תכלת, תנו רבנן טווה אדם על יריכו תכלת לציציתו, אבל לא באבן, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אף באבן. רבי יהודה אומר משמו: באבן, אבל לא בפלך. וחכמים אומרים: בין באבן בין בפלך. אמר רב יהודה אמר שמואל, וכן אמר תני רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הלכה, טווה בין באבן בין בפלך. והלכה והלכתא כותב כדרכו ומוכר כדי פרנסתו. תניא בתוספתא דמשקים [פ"ב] כותב אדם חשבונותיו במועד ומחשב אדם יציאותיו במועד ומקבלים קיבולת במועד למוצאי המועד אבל לא ימוד ולא ימנה ולא ישקול כדרך שהוא עושה בחול:

משנה. הקובר את מתו שלשה ימים קודם ל^ההרגל בטלה ממנו גזירת שבעה, שמונה ימים קודם ל^ההרגל - בטלו הימנו גזרת שלשים. מפני שאמרו: (2) שבת עולה ואינה מפסקת. (3) והרגלים מפסיקין ואין עולין. (3.1, 4) רבי אליעזר אומר: משחרב בית המקדש עצרת כשבת. רבן גמליאל אומר: ראש השנה ויום הכפורים כרגלים. וחכמים אומרים: לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא: (3.1, 5) עצרת - כרגלים, ראש השנה ויום הכפורים - כשבת.

גמרא. אמר רב: גזרת - בטלו, ימים - לא בטלו. וכן אמר רב הונא: גזרת - בטלו, ימים - לא בטלו. ורב ששת אמר: אפילו ימים נמי בטלו. מאי טעמא ימים לא בטלו? שאם לא גילח ערב הרגל - אסור לגלח אחר הרגל ושמואל אמר ימים נמי בטלו והלכתא כשמואל ולית הלכתא כרב דקי"ל [דף י"ט ע"ב] כאבא שאול דאמר אם חל שביעי להיות ערב הרגל מגלח בערב הרגל ביום שביעי דקסבר מקצת היום ככולו ויום ז' לכאן ולכאן עולה למנין שבעה ועולה למנין שמונה שהוא מכלל ל' ואם גלח בערב הרגל ביום ז' שלו מותר לגלח אחר הרגל דכשם שמצות יום אחד ושעה אחת מבטלת גזירת ז' כך מצות יום אחד ושעה אחת מבטלת גזרת ל'

(1) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה יג] ואסור לכתוב במועד אפילו ספרים תפילין ומזוזות, ואין מגיהין אפילו אות אחת בספר העזרה מפני שזו מלאכה שאינה לצורך המועד, אבל כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו וטווה תכלת לבגדו, ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו.

(1) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמה סעיף ג] כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו, וטווה על יריכו תכלת (וציצית) (ב"י) לבגדו; ואם אין לו מה יאכל, כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו. הגה: או שיהיו לו הוצאותיו יותר בריח לשמחת יום טוב; (טור) ואם כתב כדי להניח במועד, בכל ענין שרי (סמ"ג). ואינו אסור רק כתיבה, אבל עשייתן שרי (ב"י בשם תוספות).

(2) [רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה א] השבת עולה למנין אבילות, ואין אבילות בשבת אלא בדברים שבצנעה, כגון עטיפת הראש ותשמיש המטה ורחיצה בחמין, אבל דברים שבגלוי אינו נוהג בהן אבילות, אלא לובש מנעליו וזוקף את המטה, ונותן שלום לכל אדם, ואם יש לו בגד מחליף, ולא ילבש בגד קרוע בשבת, אפילו על אביו ועל אמו, ואם אין לו להחליף מחזיר את הקרע לאחריו.

(2) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן ת סעיף א] שבת אינו מפסיק אבילות ועולה למנין שבעה, שהרי קצת דיני אבילות נוהגים בו, דהיינו דברים שבצינעא שהם: תשמיש המטה ורחיצה. אבל דברים שבפרהסיא לא, דהיינו להסיר עטיפתו, ודוקא כשהוא מעוטף עטיפות ישמעאלים כמו שנתבאר לעיל סימן שפ"ו, אבל קצת עטיפה שנוהגים בקצת מקומות כל ל', אין צריך להסיר בשבת, הואיל ויש לו מנעלים ברגליו (מהרי"ו סימן ה'), וללבוש מנעליו, ולזקוף המטה מכפייתו, ושלא ללבוש בגד קרוע, אלא מחליפו, ואם אין לו להחליף מחזיר קרעו לאחריו; ות"ת הו"ד שביצנעא, אבל לחזור הפרשה, כיון שחייב אדם להשלים פרשיותיו עם הציבור, הו"ד כקורא את שמע ומותר. ואם קראו את האבל לעלות לתורה, צריך לעלות, שאם היה נמנע היה דבר של פרהסיא; ורבינו תם הו"ד קורים אותו בכל פעם שלישי, ואירע בו אבילות ולא קראו החזן, ועלה הוא מעצמו ואמר כיון שהורגל לקרותו שלישי בכל שבת, הוראה שאינו עולה אומר שבשביל אבילות הוא נמנע, והו"ד דברים של פרהסיא. (וכן אם הכהן אבל ואין כהן אחר בבהכ"ג, מותר לקרותו; אבל בענין אחר, אסור) (הגהות מיימוני פ"ג מה"א).

(3.1) [רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה ג] הרגלים וכן ראש השנה ויום הכפורים אין דבר מדברי אבילות נוהג בהן, וכל הקובר את מתו אפילו שעה אחת קודם הרגל או קודם ראש השנה ויום הכפורים בטלה ממנו גזירת שבעה, נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים שלשה ועשרים יום ולאחר הפסח ששה עשר יום, שהרי בטלה גזירת שבעה ושבעת ימי החג הרי ארבעה עשר, וכן אם קבר קודם עצרת מונה אחריה ששה עשר יום אף על פי שהוא יום אחד הרי היא רגל ועולה לשבעה ימים. /השגת הראב"ד/ נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים שלשה ועשרים. א"א יש כאן שבוס שהרי יום אחד לפני ראש השנה הרי הוא שבעה וראש השנה שבעה.

(3) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצט סעיף ב] הקובר מתו ברגל בחול המועד, נוהג דין אנינות כ"ז שלא נקבר; ולאחר שנקבר, נוהג דברים שבצינעא (ומ"מ מותר לייחד עם אשתו (ב"י בשם הראב"ד והרא"ש) וע"ל סימן שפ"ג ובא"ח סימן תקמ"ח), והרגל עולה למנין שלשים, שמשלים עליו שלשים; אפילו קברו בחג הסוכות, לא אמרין דשמיני עצרת מבטל, ומתעסקים ברגל לנחמו. הגה: וכל מלאכה המותרת לעשות לו במועד בדבר האבד, מותר לעשות בעצמו; ואם אין דבר האבד, נעשית ע"י אחרים בבתיכם, ועבדיו ושפחותיו עושין בצינעא תוך ביתו (ב"י בשם רבינו ירוחם), ולאחר הרגל מתחיל למנות שבעה, ולכשיכלו שבעה למיתת המת אף על פי שעדיין לא כלו שבעת ימי האבילות, מלאכתו נעשית על ידי אחרים בבתיכם, ועבדיו עושין לו בצינעא בתוך ביתו; ואין רבים מתעסקים בו לנחמו אחר הרגל מנין הימים שניחמוהו ברגל, אבל מראים לו פנים, כגון אם קברו בשלשה ימים האחרונים של רגל, מלאכתו נעשית ע"י אחרים בשלשה ימים אחרונים של אבל, ובמקומות שעושים שני ימים, מונה השבעה מיום טוב שני האחרון, הואיל ומדבריהם הוא עולה מהמנין, ומונה מאחריו ששה ימים בלבד.

(4) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצט סעיף ו] ראש השנה ויום הכפורים חשובים כרגלים לבטל האבילות.

(5) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצט סעיף ח] שעה אחת לפני עצרת חשובה כשבעה. ועצרת, כיון שאם לא הקריב קרבנות עצרת בעצרת יש לו תשלומין כל שבעה, חשוב כשבעה, הרי י"ד, ומשלים עליהם ט"ז אחרים; ויום שני של עצרת עולה למנין ה"ט.

[דף יט עמוד ב] והתניא: הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל - בטלה הימנו גזרת שבעה, שמונה ימים קודם לרגל - בטלה הימנו גזרת שלשים. ומגלח ערב הרגל, אם לא גילח ערב הרגל - אסור לגלח אחר הרגל. אבא שאול אומר: (1) מותר לגלח אחר הרגל. שכשם שמצות שלשה מבטלת גזרת שבעה - כך מצות שבעה מבטלת גזרת שלשים. שבעה? והאין שמונה תנן! - קסבר אבא שאול: מקצת היום ככולו, ויום שביעי עולה לו לכאן ולכאן. אמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא: (1) הלכה כאבא שאול. **ומודים חכמים לאבא שאול (1) כשחל שמיני שלו להיות בשבת ערב הרגל, שמותר לגלח בערב שבת.** כמאן אזלא הא דאמר רב עמרם אמר רב: אבל, כיון שעמדו מנחמין מאצלו - מותר ברחיצה. כמאן - כאבא שאול. אמר אביי: הלכה כאבא שאול ביום שבעה, ומודים חכמים לאבא שאול ביום שלשים, דאמרין: **שמקצת היום ככולו.** רבא אמר: **הלכה כאבא שאול ביום שלשים שמקצת היום ככולו,** ואין הלכה כאבא שאול ביום שבעה. ונהרדעי אמרי: (1,3,2) **הלכה כמותו כאבא שאול בזו ובזו.** דאמר שמואל: **הלכה כדברי המיקל [דף יא עמוד ב] באבא. וכן הלכתא**

[דף י"ט ע"ב] שלשים יום מנלן? - **אתיא יליף** פרע פרע מנזיר: כתיב הכא ראשיכם אל תפרעו וכתיב התם גדל פרע שער ראשו, מה להלן שלשים - אף כאן שלשים. והתם נלן? - אמר רב מתנה: (3) **סתם נזירות שלשים יום.** מאי טעמא - אמר קרא **קדש יהיה.** יהיה בגימטריא תלתין הוו. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: **הכל מודין (1,2),** **כשחל שלישי שלו להיות ערב הרגל שאסור ברחיצה עד הערב.** והוא הדין אפי' יום ששי מאי טעמא דאכתי לא שלים אבלות דיליה אלא רגל הוא דמפסיק ליה אבילות הלכך אין מותר לרחוץ עד דחיל רגל וק"ל כוותיה כתב הראב"ד ז"ל הא דלא אמרינן מקצת היום ככולו לענין רחיצה משום דאפשר ליה לרחוץ לאורתא משא"כ בתגלחת ותכבוסת שהרי אסור לגלח ולכבס משתחשך ואף על פי שמותר לכבס ערב הרגל מ"מ אסור ללבושו עד שתחשך דהוה כרחיצה והכי אמרינן לקמן (דף כו ע"א) בזקיפת המטה שזקפה ערב שבת ואעפ"כ אינו יושב עליה עד שתחשך ובתוס' הראב"ד שפי' לפי ריב"ם הקשה מ"ש מגילוח דשרי' בשביעי ערב הרגל ותיירך דברחיצה ותכבוסת בתוך שבעה החמירו יותר מגילוח דהוי בתר שבעה ולפי זה אסור לכבס בתוך שבעה אפילו ערב הרגל ומסתבר כדברי הראב"ד ז"ל דאף כיבוס מותר תוך שבעה בערב הרגל כיון דאי אפשר לו לכבס בלילה וכ"כ הרמב"ן ז"ל:

: אמר רב נחמיה בריה דרב יהושע: **אשכחתינהו לרב פפי ולרב פפא דיתבי וקאמרי: הלכה כרב הונא בריה דרב יהושע.** איכא דאמרי, אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף: **אשכחתינהו לרב פפי ולרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דיתבי וקאמרי: הכל מודים שאם חל שלישי שלו להיות ערב הרגל - שאסור ברחיצה עד הערב.** בעא מיניה אביי מרבה: קברו ברגל, רגל עולה לו למנין שלשים או אין רגל עולה לו למנין שלשים? למנין שבעה לא קמבעיא לי - דלא נהגא מצות שבעה ברגל. כי קא מיבעיא לי - למנין שלשים, דקא נהגא מצות שלשים ברגל. מאי? אמר ליה: אינו עולה. אייתיביה: הקובר את מתו שני ימים קודם הרגל - מונה חמשה ימים אחר הרגל, ומלאכתו נעשית על ידי אחרים, ועבדיו ושפחותיו עושים בצנעא בתוך ביתו, ואין רבים מתעסקין עמו,

(1) [רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה ה] הקובר את מתו שבעת ימים קודם רגל מן הרגלים או קודם ראש השנה ויום הכפורים בטלה גזרת שלשים, ומותר לספר ולכבס בערב יום טוב או בערב יום הכפורים שמקצת היום ככולו, ואינו מונה לאחרים כלום, ואם על אביו ועל אמו הוא מתאבל אפילו מתו קודם הרגל שלשים יום אינו מגלח עד שישלח פרע, או עד שיגער בו חבריו, ואין הרגלים מפסיקין דבר זה.

(1.2) [רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה ו] חל ששי שלו בערב הרגל ואין צריך לומר חמישי או שלישי, אינו מגלח ולא בטלה ממנו אלא גזירת שבעה בלבד, ואינו מותר לרחוץ ולסוך ולעשות דבר עד שיכנס יום טוב ויום טוב מפסיק שאר השבעה ולאחר יום טוב משלים כל שלשים יום מיום המיתה ואסור בהן בכל חמשה דברים.

(1.3) [רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה ז] חל שביעי שלו להיות בערב הרגל והרי הוא שבת בטלה ממנו גזרת שלשים ומותר לגלח בתוך המועד שהרי אנוס היה ואי אפשר לו לגלח בשבת, וכן מגלח אחר עצרת או אחר ראש השנה ויום הכפורים שהרי בטלה גזרת שלשים ויש לו לגלח בכל עת שירצה.

(1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצט סעיף ג] אם קבר את מתו שבעה ימים קודם הרגל, ונהג בהם גזירת שבעה, הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים, אפילו חל יום שביעי בערב הרגל, דמקצת היום ככולו ועולה לכאן ולכאן, ומותר לכבס ולרחוץ ולספר בערב הרגל. הגה: סמוך לחשיכה (טור). ובערב פסח מותר בכל אחר חצות, דהיינו מזמן שחיתת הפסח ואילך; ועדיף שילגלח קודם חצות, הואיל ואחרים אסורים לגלח אחר חצות (תשובת ר"י מינץ סימן ד). וכן אם חל שמיני בשבת בערב הרגל, מותר לכבס ולרחוץ ולספר בערב שבת, ואם לא גילח בערב יום טוב או בערב שבת, מותר לגלח אחר הרגל, שכבר נתבטל ממנו גזירת שלשים. אבל בחול המועד לא יגלח, כיון שהיה אפשר לו לגלח קודם הרגל. ואם חל שביעי שלו בשבת ערב הרגל, אסור לגלח בערב שבת, ומותר לגלח אחר הרגל, וכן בחול המועד, כיון שלא היה יכול לגלח קודם הרגל.

(2) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצה סעיף א] כיון שעמדו מנחמים מאצל האבל ביום שביעי, מותר בכל דברים שאסור בהם תוך שבעה, דמקצת היום ככולו, לא שנא מקצת יום שביעי לא שנא מקצת יום שלשים, כיון שהנץ החמה ביום שלשים, בטלו ממנו גזרת שלשים (רא"ש ורבינו ירוחם). הגה: ובמדינות אלו שאין המנחמין רגילין לבא ביום ז', צריך להמתין עד שעה שרגילין המנחמים לבא בשאר ימים, דהיינו לאחר יציאה מבית הכנסת שרגילין לבא מנחמין, כן נראה לי, ודלא כמו שרגילין להמתין שעה על היום, דאין הדבר תלוי רק בעמידת המנחמין. (וכן משמע באשירי).

(3) [רמב"ם הלכות נזירות פרק ג הלכה א] סתם נזירות שלשים יום, כיצד מי שאמר הריני נזיר אין פחות משלשים יום, ואפילו אמר הריני נזיר נזירות גדולה עד מאד הרבה הרי זה נזיר שלשים יום, שהרי לא פירש זמן.

(4) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמח סעיף י] ואם חל אחד מימי האבילות, חוץ מהשביעי, בערב הרגל, מותר לכבס, ולא ילבשנו עד הלילה; וטוב ליזהר מלכבס עד אחר חצות, כדי שיהא ניכר שמפני הרגל הוא מכבס; אבל לרחוץ, אסור עד הלילה; ויש מתירין לרחוץ אחר תפלת המנחה, סמוך לחשיכה. הגה: לדנין דנהגים איסור רחיצה כל ל', אסור לרחוץ דהא הרגל לא בטל ממנו רק גזרת שבעה; וה"ה לענין כבוס במקום דנהגין איסור כיבוס כל שלשים.

(4) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצט סעיף ה] אם חל אחד מימי האבילות, חוץ מהשביעי, בערב הרגל, מותר לכבס, ולא ילבשנו עד הלילה. וטוב ליזהר מלכבס עד אחר חצות, כדי שיהא ניכר שמפני הרגל הוא מכבס. אבל לרחוץ, אסור עד הלילה. ויש מתירין לרחוץ אחר תפלת המנחה, סמוך לחשיכה, וכן נוהגין.

[דף כ עמוד א] שכבר נתעסקו בו ברגל. כללו של דבר: כל שהוא משום אבל - רגל מפסיקו, וכל שהוא משום עסקי רבים - אין רגל מפסיקו. קברו שלשה ימים בסוף הרגל - מונה שבעה אחר הרגל. ארבעה ימים הראשונים - רבים מתעסקין בו, שלשה ימים האחרונים - אין רבים מתעסקין בו, שכבר נתעסקו ברגל, ורגל עולה לו. מאי לאו אסיפא? - לא, ארישא. איתיביה: רגל עולה לו למנין שלשים, כיצד? קברו בתחילת הרגל - מונה שבעה אחר הרגל, (1) ומלאכתו נעשית על ידי אחרים, ועבדיו ושפחותיו עושין בצנעא בתוך ביתו, ואין רבים מתעסקין בו, שכבר נתעסקו בו ברגל, ורגל עולה לו! תיובתא. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אפילו קברו ברגל. וכן אורי ליה רבי אלעזר לרבי פדת בריה: אפילו קברו ברגל. והלכת' למעשה הקובר את מתו ברגל לא חיילא עליה אבלות אלא לאחר הרגל ונקיט ז' ימי אבלות מיו"ט האחרון ואף על גב דלא נהיג ביה אבלות **סליק ליה עולה** למנין שבעה ולא נקיט לבתר הרגל אלא ששה ימים בלבד ומאן דשכיב ליה שכבא ביום טוב שני שהוא יום טוב האחרון או ביום טוב שני דעצרת נוהג בו אבלות דהוא יום מיתה ויום קבורה והכי אסכימו באבלות דיום ראשון דאורייתא הוא דכתיב ואכלתי חטאת היום וכתוב ואחריתו כיום מר ויו"ט אחרון מדרבנן הוא וכיון דאבלות דיום ראשון מדאורייתא ויום טוב אחרון מדרבנן אתי עשה דחיד דרבנן ודחי עשה דרבים. אלה הם דברי חכמים הראשונים ולמעלה (ס"ג) כתבתי שהכריעו נשואה ביום טוב שני אינו מתאבל דלא אתי עשה דחיד דרבנן ודחי עשה דרבים. אלה הם דברי חכמים הראשונים ולמעלה (ס"ג) כתבתי שהכריעו חכמים האחרונים שאין שום אבלות דאורייתא אף ביום ראשון כי אם אפינות וראויותיהם ברוחות וחזקות ולא תזוז מינה:

הקובר את מתו ברגל אף על פי שאין רגל עולה לו למנין שבעה עולה לו למנין שלשים דכי תנן והרגלים מפסיקין ואין עולים למנין שבעה הוא דאין עולין דמצות שבעה אינה נוהגת ברגל אבל למנין ל' עולין הואיל ומצות ל' נוהגת ברגל דהא אינו מגלח ברגל דהא אינו מגלח וכן הלכתא: תניא נמי הכי [דף כ ע"א] רגל עולה למנין שלשים כיצד קברו בתחילת הרגל מונה שבעה אחר הרגל ומלאכתו נעשית ע"י אחרים ועבדיו ושפחותיו עושין בצנעא בתוך ביתו ואין רבים מתעסקין בו שכבר נתעסקו בו ברגל ורגל עולה לו למנין שלשים:

תנו רבנן, קיים כפיית המטה שלשה ימים קודם הרגל - אינו צריך לכפותה אחר הרגל, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אפילו יום אחד, ואפילו שעה אחת. אמר רבי אלעזר ברבי שמעון: הן הן דברי רבי שמאי, הן הן דברי בית הלל. שבת שמאי אומרים: שלשה ימים, ובית הלל אומרים: אפילו יום אחד כתב הראב"ד נ"ל מדקתני כי האי לישנא ולא קתני לישנא דמתני' הקובר את מתו שלשה ימים קודם הרגל וקתני קיים כפיית המטה ש"מ בעיני קיום אבלות קודם הרגל שאם לא קיים אבלות קודם הרגל שוגג או מזיד אין רגל מפסיקו שלא יהא חוטא נשכר ומניה ילפינן לכל אבל(ג) שלא נהג אבלות תוך ז' שישלים אבלותו תוך שלשים חוץ מן הקריעה שאם עבר ולא קרע בשעת חיובו שאין קורע לאחר ז' כענין שאמרו מי שאין לו חלוק ונזדמן לו חלוק בתוך ז' קורע אחר ז' אינו קורע ודוקא בשאר מתי מצוה כדאמר לקמן אמר רב הונא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, ואמר לה אמר להו [דף כ ע"א] **אורי ליה רבי יוחנן לרבי חייא בר אבא ולרב הונא: אפילו יום אחד, אפילו שעה אחת. רבא אמר: הלכה כתנא דידן, דאמר הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל. רבינא איקלע לסורא דפרת, ומסקנא אמר ליה רב חביבא מסורא דפרת לרבינא: הלכתא מאי? - אמר ליה: אפילו יום אחד, (2) ואפילו שעה אחת. וכן הלכתא:**

יתב רבי חייא בר אבא ורבי אמי ורבי יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק בן אלעזר, נפק מילתא מבינייהו: [דף כ ע"א] מנין לאבילות שבעה? - דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג שבעה - אף אבילות שבעה. - ואימא עצרת, דחד יומא! - ההוא מיבעי ליה לכדריש לקיש, דאמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: מנין לשמועה רחוקה שאינה נוהגת אלא יום אחד - דכתיב והפכתי חגיכם לאבל, ואשכחן עצרת דאיקרי **חד יומא חג וחד יומא הוא: תנו רבנן: שמועה קרובה נוהגת שבעה ושלשים והבראה וכל דין אבלות כיום קבורה, שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד. איזו היא קרובה ואיזו היא רחוקה? קרובה - בתוך שלשים יום, רחוקה - לאחר שלשים יום, דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: אחת שמועה קרובה ואחת שמועה רחוקה - נוהגת שבעה ושלשים. אמר רב **בר חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא יחיד מקיל ורבים מחמירין - הלכה כמחמירין** כרבים, חוץ מזו, שאף על פי שרבי עקיבא מקיל וחכמים מחמירין - (3) **הלכה כרבי עקיבא. דאמר שמואל: הלכה כדברי המקיל באבל. רב חנינא אתיא ליה שמועה דאבוה מבי חוזאי, אתא לקמיה דרב חסדא. אמר ליה: שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד אלמא אפילו על אביו ואמו אינה נוהגת אלא יום אחד וכתב הרמב"ן ז"ל דלענין תספורת אסור עד שיגיעו בו חבריו ובגיהוץ עד שיגיע הרגל ויגירו בו ולבית השמחה עד י"ב חדש וכן בשאלת שלום ומונה מיום מיתה ולא מיום שמועה אבל אם בא לו שמועה של אביו לאחר י"ב חדש אינו נוהג אלא יום אחד לכל דבר. רב נתן בר אמי אתא ליה שמועה דאימיה מבי חוזאי, אתא לקמיה דרבא. אמר ליה: הרי אמרו: שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד בלבד. איתיביה: במה דברים אמורים - בחמשה מתי מצוה, אבל על אביו ועל אמו - שבעה ושלשים! אמר ליה: יחידא היא, ולא סבירא לן כוותיה. דתניא: מעשה ומת אביו של רבי צדוק בגינזק, והודיעוהו לאחר שלש שנים, ובא ושאל את אלישע בן אבויה וזקנים שעמו, ואמרו: נהוג שבעה ושלשים. וכשמת בנו של רבי אחייה בגולה ישב עליו שבעה ושלשים. איני? והא רב, בר אחוה דרבי חייא, דהוא בר אחתיה דרבי חייא. כי סליק להתם, אמר ליה: אבא קיים?****

(1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבלות סימן שצט סעיף ב] הקובר מתו ברגל בחול המועד, נוהג דין אנינות כ"ז שלא נקבר; ולאחר שנקבר, נוהג דברים שבצינעא (ומ"מ מותר לייחד עם אשתו (ב"י בשם הראב"ד והרא"ש) וע"ל סימן שפ"ג ובא"ח סימן תקמ"ח), והרגל עולה למנין שלשים, שמשלים עליו שלשים; אפילו קברו בחג הסוכות, לא אמרינן דשמיני עצרת מבטל, ומתעסקים ברגל לנחמו. הגה: וכל מלאכה המותרת לעשות לו במועד בדבר האבד, מותר לעשות בעצמו; ואם אין דבר האבד, נעשית ע"י אחרים בביתם, ועבדיו ושפחותיו עושין בצינעא תוך ביתו (ב"י בשם רבינו ירוחם), ולאחר הרגל מתחיל למנות שבעה, ולכשילכו שבעה למיתת המת אף על פי שעדיין לא כלו שבעת ימי האבלות, מלאכתו נעשית על ידי אחרים בביתם, ועבדיו עושין לו בצינעא בתוך ביתו; ואין רבים מתעסקים בו לנחמו אחר הרגל מנין הימים שניחמוהו ברגל, אבל מראים לו פנים, כגון אם קברו בשלשה ימים האחרונים של רגל, מלאכתו נעשית ע"י אחרים בשלשה ימים אחרונים של אבל, ובמקומות שעושים שני ימים, מונה השבעה מיום טוב שני האחרון, הואיל ומדבריהם הוא עולה מהמנין, ומונה מאחריו ששה ימים בלבד.

(2) [רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה ג] הרגלים וכן ראש השנה ויום הכפורים אין דבר מדברי אבלות נוהג בהן, וכל הקובר את מתו אפילו שעה אחת קודם הרגל או קודם ראש השנה ויום הכפורים בטלה ממנו גזירת שבעה, נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים שלשה ועשרים יום ולאחר הפסח ששה עשר יום, שהרי בטלה גזירת שבעה ושבעת ימי החג הרי ארבעה עשר, וכן אם קבר קודם עצרת מונה אחריה ששה עשר יום אף על פי שהוא יום אחד הרי היא רגל עולה לשבעה ימים. /השגת הראב"ד/ נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים שלשה ועשרים. א"ל יש כאן שבוס שהרי יום אחד לפני ראש השנה הרי הוא שבעה וראש השנה שבעה.

(2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצט סעיף א] הקובר מתו קודם הרגל, בענין שחל עליו אבילות, ונהג בו אפילו שעה אחת קודם הרגל, מפסיק האבילות ומבטל ממנו גזרת שבעה וימי הרגל עולים לו למנין שלשים, הרי שבעה לפני הרגל, וימי הרגל, ומשלים עליהם השלשים. ודוקא שנהג אבילות באותה שעה, אפילו לא נהג אלא דברים שבצינעא, כגון ששמע שמועה קרובה ביום שבת שחל להיות בערב הרגל, שאע"פ שאינו נהג אלא דברים שבצינעא, הרגל מפסיק. אבל אם שגג או הזיד ולא נהג אבילות, או שהיה קרוב לחשכה ולא היה יכול לנהוג, אין הרגל מבטל האבילות; וכ"ש אם לא ידע במיתת המת קודם הרגל, שאין הרגל מבטל, אלא נהג ברגל דברים שבצינעא, ומונה שבעה אחר הרגל, ובאותה השבעה מלאכתו נעשית ע"י אחרים, ועבדיו ושפחותיו עושים בצינעה בתוך ביתו, דכיון דכבר נתבטל בשבעת ימי הרגל ממלאכה, אף על פי שלא נתבטל מחמת האבל אלא מחמת הרגל, סוף סוף נהג בדין אבילות בענין מלאכה, הילכך אין להחמיר בו כמו בשאר אבילות ומלאכתו נעשית ע"י אחרים. וכל ימי הרגל רבים מתעסקים בו לנחמו, הילכך אין מתעסקין בו לנחמו אחר הרגל. ורגל עולה למנין שלשים, שהרי דין שלשים דהיינו גיהוץ ותספורת נוהגים ברגל, ולא מתורת רגל בלבד אסור בהם, אלא אף מתורת אבל, שהרי מתורת הרגל מותר ללבוש כליים מגוהצים חדשים ולבנים, ונטל צפרניו במספרים ושחם שמחת מריעות, והבא ממדינת הים ומבית השביה והשאר שמנו חכמים, מותרין לספר ולכבס, ומדין אבילות אסור בכלם כמו בחול.

(3)[רמב"ם הלכות אבל פרק ז הלכה א] מי שבאה לו שמועה שמת לו קרוב, אם בתוך שלשים יום הגיעה השמועה אפילו יום שלשים עצמו הרי זו שמועה קרובה, וחייב לנהוג שבעה ימי אבילות מיום שהגיעה השמועה, וקורע ומונה שלשים לאיסור התספורת עם שאר הדברים, כללו של דבר יום שמועתו הקרובה כיום הקבורה. אבל אם הגיעה לו השמועה אחר השלשים יום הרי זו שמועה רחוקה ואינה נוהגת אלא יום אחד ואינו קורע, וכאילו יום השמועה הוא יום שביעי ויום שלשים ומקצת היום ככולו.

(3)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן תב סעיף א] מי שבאה לו שמועה שמת לו קרוב, אם בתוך ל" יום הגיעה השמועה, אפילו יום ל" עצמו, הרי זו שמועה קרובה וחייב לנהוג שבעה ימי אבילות מיום שהגיעה השמועה; וקורע ומונה ל" יום (מיום השמועה) (כך משמע מהרמב"ם ומנימוקי יוסף פא"מ ובמרדכי) לתספורת עם שאר דברים. כללו של דבר, יום שמועתו הקרובה כיום הקבורה. ואם שמע מיום ל" ואילך, א"צ לנהוג אלא שעה אחת, לא שנא שמע ביום לא שנא שמע בלילה, שאם שמע בלילה ונהג מקצת אבילות בלילה שעה אחת, עולה לו; ואפילו שמע על אביו ואמו. והני מילי לענין גזירת שבעה, אבל לענין גזירת שלשים, נהג על אביו ואמו בתספורת עד שיגער בו חבירו, ובגיהוץ עד שיגיע הרגל ויגער בו, וכן בשאלת שלום וליכנס לבית המשתה; ומונה מיום מיתה ולא מיום שמועה. לפיכך אם באה לו שמועה על אביו ואמו לאחר י"ב חדש, אינו נהג אלא יום אחד אף בגזירת ל".

[דף כ עמוד ב] אמר ליה: אימא קיימת? **אמר ליה:** אימא קיימת? - אמר ליה: אבא קיים? אמר ליה לשמעיה: חלוץ לי מנעלי, והולך אחרי כלי לבית המרחץ. שמע מינה תלת: שמע מינה: אבל אסור בנעילת הסנדל, ושמע מינה: שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד, ושמע מינה: **(1) מקצת היום ככולו?** רבי חייא - לחוד, רבי אחיה - לחוד. כתב הרמב"ן ז"ל קשיא לי מאי האי דקאמר אבל אסור בנעילת הסנדל כלומר בשמועה רחוקה פשיטא אלא במאי נוהגת יום אחד ופי' דאין אסור אלא בנעילת סנדל קאמר כלומר שדיו מכל גזירות אבילות בחליצת מנעלו וא"צ לילך לביתו ויכפה מטותיו ויתעטף בראשו שהרי ר' חייא לא עשה אלא חליצת מנעל ומיד הלך לבית המרחץ ולא כפה ולא עטף ואם אין לו מנעלו ברגלו צריך שיכפה מטותיו או יתעטף בראשו דבעינן שיעשה מעשה הניכר משום אבילות ואם היה עוסק במלאכה או שהיה רוחץ וסך או עוסק בתורה ובאתה לו שמועה רחוקה הרי זה מפסיק שעה אחת משום אבילות וחוזר למה שבידו ומכל מקום אינו יוצא ידי חובתו בהפסק זה עד שיעשה מעשה הניכר לאבילות שמקצת היום ככולו:

כתוב בתוספות ריב"ם ז"ל מספקא לרבי הא דאמרינן מקצת היום ככולו אי אמרינן נמי מקצת לילה ככולו או דוקא יום בעינן ונ"מ אם באת לו שמועה רחוקה בלילה וישב מקצת לילה אם מותר לרוחץ בלילה ולבסוף כתב משום דבליילה לא מוכחא מלתא שהרי דרך בני אדם לחלוץ מנעליהם בלילה ורשב"ם כתב נוהגים העם לישב מקצת יום שביעי ולא בלילה ומה שיושבין מקצת לילה באבילותו אינן מחשיבין אותו אלא ביום ולא ידענא טעמא מאי. ורבינו מאיר כתב אם שמע שמועה רחוקה בלילה דמקצת היום ככולו ואף על גב דגבי ז' לא אמרינן מקצת הלילה ככל היום כדאמר לעיל אבל כיון שעמד מנחמין מאצלו מותר ברחיצה ומשמע דוקא ביום שביעי וכן נראה דכשמהנה שלשים צריך למנות עד מקצת יום שלשים מדאמר בפ"ב דמגילה (דף כ א) וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה ואמר עלה סד"א תיהי כראיה ראשונה של זב מה ראה ראשונה של זב טבל ביומיה וכו' עד קמ"ל כיון דבעי ספירה וספירה ביממה היא אלמא דכל דבר דלא סליק ביומיה ובעי ספירה לא אמרינן מקצת הלילה ככל היום עד למחר הלכך אבל לא יצא מפתח ביתו עד הנץ החמה דומיא דשומרת יום וכן ביום שלשים לא יגלח עד הנץ החמה ומיהו לענין שמועה רחוקה דלא בעי ספירה אלא סגי בשעה אחת סלקא אפילו בלילה:

אמר רבי יוסי בר אבין: (2) שמע שמועה קרובה ברגל, ולמוצאי הרגל נעשית רחוקה - עולה לו, ואינו נוהג אלא יום אחד. תני רבי אדא דמן קסרי קמיה דרבי יוחנן: (2) שמע שמועה קרובה בשבת, ולמוצאי שבת נעשית

רחוקה - עולה לו ואינו נוהג אלא יום אחד בלבד וכתב הרמב"ן דנוהג בשבת וביו"ט דברים של צנעה כיון דאכתי שמועה קרובה היא והשומע שמועה רחוקה ברגל או בשבת אינו נוהג כלום ואפילו בצנעה אלא למוצאי שבת ומוצאי רגל נוהג שעה אחת ודיו: וכתב הרמב"ן ז"ל דמתאבלים ע"פ עד אחד ועד מפי עד ונכרי מסיח לפי תומו דמלתא דעבידא לגלויי היא ולא משקרי ביה אינשי כדקאמר גבי קידוש החדש דעד אחד מהימן מאי טעמא כל מלתא דעבידא לגלויי לא משקרי ביה אינשי כדאיתא בפרק אם אינן מכירין (דף כב ב) וה"נ אמרי' בפרק האשה רבה (דף צג ב) גבי עד ביבמה לשוק וראיה לדבר ממעשה דר' חייא דהמניה לרב דמתו אחיו ואחותו ונהג עליהם יום אחד של שמועה רחוקה ואף על גב דהוה יחיד וקרוב ולא אסחיד בדרך עדות אלא ברמיזה בעלמא אלמא ובהאי גוונא לא בעינן עדות גמורה וזה הכלל כל עדות שמשאין אשה על פיו קרובים מתאבלין עליו ורבינו מאיר גמגם הרבה בדבר והיה תמיה היאך נהגו העולם להתאבל על פי עד אחד דהא מסקינן בפרק האשה רבה (דף פז ב) דעד אחד לא מהימן והא דתנן בפרק אמרו לו (דף יא ב) אמר לו עד אחד אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי אינו נאמן ודייקנן בפרק האשה (דף פז ב) טעמא דאמר לא אכלתי הא אי שתיק מהימן היינו טעמא התם משום שהיה לו לידע אם אכל או לא אכל וכי שתיק אמרינן שתיקה כהודאה דמאי אבל הכא דשתיק משום שאינו יודע בדבר כלום וכי האי גוונא פסק ר"ת אם אמר לו עד אחד נתנסך יינן אפילו הלה שותק לא מהימן משום דהאי דשתיק היינו משום דלא ידע אי קושטא קאמר אי לא והביא ראה מפרק הניקין (דף נד ב) אמר לו טהרות שעשיתי ערך ביום פלוני נטמא אינו נאמן והא דעד אחד נאמן באיסורין הני מילי לסמוך עליו להתיר דגמרי' מן וספירה לה לעצמה אבל להחמיר לא מחמיר' ע"פ עד א' ורבינו אבי העזרי' הביא ראה דנכרי מסיח לפי תומו נאמן לענין אבילות מההיא דתניא בתוספתא דדמאי (פ"ד) ומייתי לה בשיליה מסכת יבמות (דף קכא א) נכרי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר של ערלה הן של עזקה הן של נטע רבעי הן לא אמר כלום לא נתכין זה אלא להשביח את מקחו ומסיים בתוספתא דברי רבן שמעון בן גמליאל רבי אומר נאמן הנכרי להחמיר אבל לא להקל וקיימא לן הלכה כרבי מחבירו ואף על גב דאביו פליג עליה כיון דלא פליג עליה אלא יחידא הלכה כרבי מחבירו קרינא ביה דכל שעתא הלכתא כותיה לבד מהיכא דרבים פליגי עליה דאמר הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו וכן פרש"י בפרק זה בורר (דף כג ב) וכן פסק רשב"ם בפרק גט פשוט (דף קע ב) בפלוגתא דרבי ורשב"ג גבי בא לידון בשטר ובחזקה כי היכי דאמר' הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו הכי נמי היכא דפליג אביו עליה אף על גב דרבו היה כיון דלאו רבים פליגי עליה הלכך נאמן הנכרי לענין אבילות ואין נראה ראה רבינו מאיר דשאני התם שהפירות הם שלו ונאמן הוא לאוסרם אבל לאסור פירות חבירו שהיית מוחזקין בהם היתר לא מהימן. ועוד לענין אבילות חומרא דתני ליד' קולא הוא שנוהג אבילות בשבת דברים של צנעה ומבטל דברי תורה כל ז' ותפילין יום ראשון והביא ראה מהא דאמרינן דעד אחד נאמן לומר שמת בעלה להתירה לינשא ואפילו עבד ואפילו שפחה ואפילו עד מפי עד ואפילו נכרי מסיח לפי תומו וכיון דנאמן להתירה לינשא נאמן נמי שצריכה להתאבל על פיו כדתנן בפרק האשה שלום (דף קטז ב) ב"ש אומרים תינשא ותיטול כתובתה וב"ה אומרים תינשא ולא תיטול כתובתה אמרו להם ב"ש לב"ה התרתם ערוה חמורה לא תתירו את הממון הקל וחזרו ב"ה להורות כב"ש ה"נ כיון דנאמן להתיר ערוה חמורה ולגבות כתובתה כ"ש לענין אבילות ולא פלוג בין אבילות דאשה לשאר אבילות

וכתב בעל הלכות שאם שמע שמועה ביום ל' שנוהג ז' ושלשים כשומע ביום כ"ט ומסתברא כוותיה ואיכא מ"ד דשמועה ביום ל' כשמועה ביום ל"א ואינו נוהג אלא יום א' בלבד ואיתלו בהאי דאמר' בבכורות בפ' יש בכור לנחלה [בכורות מ"ט ע"א] אמר רב אשי הכל מודים לענין אבילות דיום שלשים כיום שלפניו דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל וקא סברי דיום שלפניו כיום אחד ושלשים הוא וגמרינן מינה ליום שמועה והא טעותא רבתא היא דהאי [דף יב עמוד ב] דאמרינן בבכורות לענין נפל הוא דאמר ר"ש ב"ג כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל וקאמר רב אשי שאם מת הולד ביום ל' כאלו מת ביום שלפניו שהוא כ"ט כלומר כנפל הוא חשוב ואינו מתאבל עליו וראיה לדבר דהא גמרי' לה מדאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל ושמע מינה דלוקלא אמר רב אשי הכל מודים לענין אבילות דיום שלשים כיום שלפניו דמי דאלמא לא מיחייב עליה אבילות הלכך לא מצית למימר כיום שלפניו אלא כיום כ"ט ואי הכי היכי גמרינן לה מינה דיום ל' לענין שמועה כיום ל"א אלא ודאי טעות הוא בידי האומר כך ואינו אלא כמו שכתב בעל הלכות דיום ל' כתוך ל' הוא והויא לה שמועה קרובה ואף על גב דק"ל מקצת יום שלשים ככולו ה"מ למי שנהג דין אבילות אבל לשמועה לא אמרינן מקצת היום ככולו וראה מהא דאמר' הכא שמע שמועה קרובה בשבת ולמוצאי שבת נעשית רחוקה ודוקא שמע בשבת שהוא יום שלשים דאין אבילות בשבת הוא דהויא במוצאי שבת רחוקה הא שמע ביום שלשים בחול הוא דהויא קרובה ואין לומר דשבת היה יום כ"ט דא"כ למוצאי שבת לא הויא רחוקה שהרי צריך לנהוג אבילות כל הלילה דמקצת היום ככולו לא אמר' אלא ביום אבל לא בלילה כדפרי' לעיל. והאי דאמר' היכא דמית הולד בתוך ל' יום הוא נפל ולא מיחייב עליה אבילות ה"מ היכא דלא קים ליה ביה שכלו לו חדשיו אבל היכא דקים ליה ביה שכלו ליה חדשיו מיחייב לאתאבולי עליה דגרסינן בפרק אם לא הביא כלי [שבת קל"ו ע"א] בריה דרב דימי בר יוסף אתיליד ליה ההוא ינוקא שכיב בגו תלתין יומין הוה יתיב וקא מתאבל עליה א"ל אבוא צודינאנתא קא בעית למיכל א"ל קים לי בגויה שכלו לו חדשיו. ולענין שמועה רחוקה דיניה נוהגת אלא יום א' בלבד איבעיא לן [דף כ' ע"ב] קורע או אינו קורע?

רבי מני אמר: (3) אינו קורע. רבי חנינא אמר: קורע. אמר ליה רבי מני לרבי חנינא: בשלמא לדידי, דאמינא אינו קורע, היינו דלא איכא אבילות שבעה. אלא לדידך דאמרת קורע, קריעה בלא שבעה מי איכא? - ולא? והתניא איסי אבוא דרבי זירא, ואמר' לה אחוה דרבי זירא קמיה דרבי זירא: ומסקנא אינו קורע דליכא קריעה בלא ז' אלא בכבוד אביו ואמו אבל בחמשה מתי מצוה לא דתניא (4) מי שאין לו חלוק לקרוע, ומזדמן לו בתוך שבעה - קורע, לאחר שבעה - אינו קורע. - עני **ואמר רבי זירא בתריה:** במה דברים אמורים - בחמשה מתי מצוה, אבל (4) על אביו ועל אמו - קורע והולך! - כי תניא ההיא - לכבוד אביו ואמו. ואינו מאחה לעולם ומה שלא קרע ר' חייא על שמועה רחוקה של אביו

ואמו שמא לא היה לו חלוק שלו אי נמי כמו שפרש"י בפסחים (דף ד א) ששאל על אביו של רב שהיה אחיו ועל אמו שהיתה אחותו להכי קאמר בר אחוה דרבי חייא דהוא בר אחתיה להודיע שעליהם נתאבל והראב"ד ז"ל פירש בע"א ועיקר הוא כמו שכתבתי:

תנו רבנן: (5) כל האמור בפרשת כהנים, שכהן מיטמא להן - אבל מתאבל עליהן, ואלו הן: אשתו, אביו, ואמו, אחיו, ואחותו, בנו, ובתו. הוסיפו עליהן אחיו ואחותו הבתולה מאמו, ואחותו נשואה בין מאביו בין מאמו וכשם שהוא מתאבל על אשתו כך אשתו מתאבלת עליו ואשתו שאמרו כשירה ולא פסולה ודוקא אשתו אבל קרובים אפילו פסולים כדתנן (יבמות דף כב א) ובנו לכל דבר חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית. וכשם שמתאבל עליהם - כך מתאבל על שניים שלהם, דברי רבי עקיבא. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אינו מתאבל אלא על בן בנו ועל אבי אביו. וחכמים אומרים: (6) וכל שמתאבל עליו - מתאבל עמו בביתו. חכמים היינו תנא קמא! - איכא ביניהם עמו (6) בבית. כי הא דאמר ליה רב לחייא בריה, וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה: באפה - נהוג אבילותא, בלא אפה - לא תינהוג אבילותא. כשמתו חמיהן אמרו להן שאין צריכין לנהוג אבילות אלא בפני נשותיהן אבל קריעה קורע בשעת מיתה או מיד ששמע אפילו שלא בפניה דאמרין גבי אמימר שקרע שלא לפני בנו משום דעיקר קריעה בשעת חימום מר עוקבא שכיב ליה בר חמוה, סבר למיתב עליה שבעה ושלשים. על רב הונא לגביה, אשכחיה. אמר ליה: צודנייתא בעית למיכל? לא אמרו לכבוד אשתו (6) אלא חמיו וחמותו אבל אחי אשתו או אחותו לא. דתניא: מי שמת חמיו או חמותו – (7, 6.2) אינו רשאי לכופף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת. אלא כופה מטתו, ונוהג עמה אבילות. וכן היא שמת חמיה או חמותה - אינה רשאה להיות כוחלת ולהיות פוקסת, אלא כופה מטתה ונוהגת עמו אבילות. ותניא אידך: אף על פי שאמרו אינו רשאי לכופף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת, באמת אמרו: מוזגת לו את הכוס, ומצעת לו מטה, ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו. קשיין אהדדי! דמשמע שאינו נוהג עמה אבילות מדקתני מרחצת לו פניו ידיו ורגליו אלמא דאינו נוהג עמה אבילות וסותם רחיצת פניו ידיו ורגליו היו בחמיו כדאייתא בפרק במה מדליקין (דף כה ב) על ר' יהודה בר אילעאי שהיו מביאין לו עריבה של חמין ורוחץ בה פניו ידיו ורגליו וכן אמר שמואל (שבת דף קח ב) יפה טיפת צון שחרית ורחיצת פניו ידיו ורגליו בחמין ערבית וכו' והראב"ד ז"ל דקדק מדלא קתני בהך וכופה מטתו ונוהג עמה אבילות כדקתני בקמייתא אלא לאו שמע מינה: כאן - בחמיו וחמותו, כאן - בשאר קרובים, שמע מינה. תניא נמי הכי: לא אמרו לכבוד אשתו - אלא חמיו וחמותו בלבד. והאידינא נהוג להקל באבילות של המתאבלים עליהם וסומכים על זה דמשמע שאינו מתאבל אלא משום כבוד האבלים ואם רצה האבל למחול על כבודו אין צריכין להתאבל עמו והאידינא כל האבלים מוחלים על כבודם ולכך נהגו להקל:

גרסי' בכתובות בפרק קמא [כתובות ד' ע"א] תניא הרי שהיתה פתו אפיה וטבחיו טבחו ויינו מזוג ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובעל בעילת מצוה ופורש. ונוהג שבעת ימי משתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות וכל אותן הימים הוא יושן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל ל' יום ודוקא אביו של חתן ואמה של כלה דליכא איניש דטרנח להו אבל איפכא לא. אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא לא שנו אלא שנתנו מים ע"ג בשר אבל לא נתנו מים ע"ג בשר מזדבן ומוקי לה התם בעיר ממוצעת אבל בכרך אף על פי שנתן מים ע"ג בשר מזדבן ובכרך אף על פי שלא נתן מים ע"ג בשר לא מזדבן. כתב הרב אלפסי בכתובות וש"מ היכא דאפשר לזבוני וליכא פסידא דאינו נוהג שבעת ימי המשתה ברישא ומתוך לשונו משמע שמכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובעל בעילת מצוה ופורש וקובר את מתו ונוהג ז' ימי אבילות ואח"כ שבעת ימי המשתה מדקאמר דאינו נוהג שבעת ימי המשתה ברישא משמע דאין חילוק בין היכא דאיכא פסידא להיכא דליכא פסידא אלא היכא דאיכא פסידא נוהג ז' ימי המשתה ברישא והיכא דליכא פסידא נוהג שבעת ימי אבילות ברישא אבל בשניהם נוהג בעילת מצוה קודם שיקבר המת דאם לא כן הוה ליה למימר היכא דליכא פסידא קובר את מתו ונוהג אבילות ואח"כ מכניס את הכלה לחופה וכן מצאתי בכתב בשם הלכות גדולות ובשם ה"ר יצחק בן גיא ד"ל דבשאר קרובים מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובעל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי אבילות ואח"כ שבעת ימי המשתה ולא מיסתבר כלל דמה תועלת יש במיחור החופה ויבזז את המת ויפסיק באבילות בין החופה ובין שבעת ימי המשתה ולא התייר חופה וביאה לאון אלא במת אביו של חתן או אמה של כלה דאיכא פסידא דאז התייר חופה וביאה לאון להקדים המשתה לאבילות כדי שלא להפסיק באבילות בין החופה לשבעת ימי המשתה אבל היכא שצריך להקדים אבילות למשתה יאחר גם החופה עד שיוכלו כל שלשים יום אם יש לו בנים גדולים: אמר מר הוא יושן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים מסייעא ליה לר' יוחנן דאמר ר' יוחנן אף על פי שאמרו אין אבילות במועד אבל דברים שבצנעא נוהג:

ומועד חשיב כחתן כדתנן (בנגעים פ"ג) ולעיל בפ"ק (דף ז ב) מכאן אמרו חתן שנולד לו נגע נותנים לו ז' ימי המשתה לו ולכסותו ולביתו וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל כתב הראב"ד ז"ל דתרייהו דוקא שיהו אנשים יושנים עם החתן ונשים עם הכלה ודוקא בלילה אבל ביום מותר להתייחד עמה כשאר נשים ואינו אסור אלא בתשמיש אבל במיני פרישות כמציגת הכוס והצעת המטה ורחיצת פניו ידיו ורגליו מותר ולא עוד אלא אפילו בחיבוק ונישוק וכיוצא בו מותר ע"כ. ומאד הפליג החכם להחמיר בלילה להצריך שתי שמירות והפליג להקל ביום להתיר יחוד חיבוק ונישוק ואיפכא מסתברא כי למראית העין היצר מתגבר הלכך והיחוד אסור ביום כמו בלילה אבל במיני פרישות אין צריך להרחיק עוד כתב החכם איכא מ"ד דאי איתרמי ליה אבילות ברגל שצריך כמו כן ישישן הוא בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים משום דדמי האי אבילות לאבילות דחתן דמזלזלים דלא נהוג אבילות ברגל וק"ל דאסור בתשמיש המטה דאמר דברים שבצנעא נוהג הלכך בעי הרחקה יתירה כי הכא ולי נראה דשאני רגל משבעת ימי המשתה דשבעת ימי המשתה אית ביה אפוש שמחה לשושבינן ולכל בני החופה אבל שמחת רגל לית ביה כי האי גוונא דאי לא תימא הכי שבת נמי לא נהוג ביה אבילות אלא דברים שבצנעא וגבי שבת לא אשכחן מ"ד שיהא הוא יושן בין האנשים והיא יושנה בין הנשים אלא בשבעת ימי המשתה טעמא משום אפוש שמחה היא דקא מפשי בהו ומשום הכי אתי לזלזולי באבילות דידיה וכן הלכתא ע"כ ולי נראה דלא דמי קילותא דרגל לקילותא דהכא דהכא אקילו ביה טפי שהרי מת שלו מת קודם שחלו שבעת ימי המשתה והתירו לו חכמים להכניס את המת לחדר ואת הכלה לחופה כדי לדחות אבילות מעליו אבל רגל חל מאיליו הלכך לא קיל ליה כולי האי:

אמימר שכיב ליה בר בריה, קרע עילויה. אתא בריה - קרע באפיה, אידכר דמיושב קרע - קם קרע מעומד. אמר ליה רב אשי לאמימר [דף כ"א ע"א]: קריעה (8) דמעומד מנלן? - דכתיב ויקם איוב ויקרע את מעלו.

(1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ז הלכה א] מי שבאה לו שמועה שמת לו קרוב, אם בתוך שלשים יום הגיעה השמועה אפילו יום שלשים עצמו הרי זו שמועה קרובה, וחייב לנהוג שבעה ימי אבילות מיום שהגיעה השמועה, וקורע ומונה שלשים לאיסור התספורת עם שאר הדברים, כללו של דבר יום שמועתו הקרובה כיום הקבורה. אבל אם הגיעה לו השמועה אחר השלשים יום הרי זו שמועה רחוקה ואינה נוהגת אלא יום אחד ואינו קורע, וכאילו יום השמועה הוא יום שביעי ויום שלשים ומקצת היום ככולו.

(1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן תב סעיף א] מי שבאה לו שמועה שמת לו קרוב, אם בתוך ל' יום הגיעה השמועה, אפילו יום ל' עצמו, הרי זו שמועה קרובה וחייב לנהוג שבעה ימי אבילות מיום שהגיעה השמועה, וקורע ומונה ל' יום (מיום השמועה) (כך משמע מהרמב"ם ומנימוקי יוסף פא"מ ובמרדכי) לתספורת עם שאר דברים. כללו של דבר, יום שמועתו הקרובה כיום הקבורה. ואם שמע מיום ל' ואילך, א"צ לנהוג אלא שעה אחת, לא שנא שמע ביום לא שנא שמע בלילה, שאם שמע בלילה ונהג מקצת אבילות בלילה שעה אחת, עולה לו; ואפילו שמע על אביו ואמו. והני מילי לענין גזירת

שבעה, אבל לענין גזירת שלשים, נוהג על אביו ואמו בתספורת עד שיגער בו חבריו, ובגיהוץ עד שיגיע הרגל ויגער בו, וכן בשאלת שלום וליכנס לבית המשתה; ומונה מיום מיתה ולא מיום שמועה. לפיכך אם באה לו שמועה על אביו ואמו לאחר י"ב חדש, אינו נוהג אלא יום אחד אף בגזירת ל'.

(2) [רמב"ם הלכות אבל פרק ז הלכה ג] מי שבאה לו שמועה קרובה בתוך הרגל או ביום שבת ולאחר שבת או אחר הרגל נעשית רחוקה, עולה לו ואינו נוהג לאחר הרגל או לאחר השבת אלא יום אחד בלבד, ומקצת היום ככולו כמו שביארנו.

(2) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן תב סעיף ה] השומע שמועה בשבת או ברגל, ולמוצאי שבת ורגל נעשית רחוקה, אינו נוהג אלא יום אחד, ובשבת ורגל אסור בדברים של צינעא.

(3) [רמב"ם הלכות אבל פרק ז הלכה א] מי שבאה לו שמועה שמת לו קרוב, אם בתוך שלשים יום הגיעה השמועה אפילו יום שלשים עצמו הרי זו שמועה קרובה, וחייב לנהוג שבעה ימי אבילות מיום שהגיעה השמועה, וקורע ומונה שלשים לאיסור התספורת עם שאר הדברים, כללו של דבר יום שמועתו הקרובה כיום הקבורה. אבל אם הגיעה לו השמועה אחר השלשים יום הרי זו שמועה רחוקה ואינה נוהגת אלא יום אחד ואינו קורע, וכאילו יום השמועה הוא יום שביעי יום שלשים ומקצת היום ככולו.

(3) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן תב סעיף ד] אין קורעין על שמועה רחוקה; ועל אביו ואמו, קורע לעולם. (ובמקום שאין לו לקרוע, אסור להחמיר על עצמו ולקרוע) (א"ז).

(4) [רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ו] מי שאין לו חלוק לקרוע ונזדמן לו חלוק בתוך שבעה קורע, לאחר שבעה אינו קורע, ועל אביו ועל אמו אפילו לאחר שבעה קורע כל שלשים יום, וכל היוצא בבגד קורע לפני מתים כלומר שהוא קרע עתה עליהן, הרי זה גונב דעת הבריות וזלזל בכבוד החיים והמתים.

(4) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יח] על כל המתים, אם לא שמע אלא לאחר ל' יום, אינו קורע. כו ומי שאין לו חלוק ונזדמן לו תוך שבעה, קורע; אחר ז' אינו קורע. על אביו ועל אמו, קורע והולך לעולם כל בגדיו (מהרי"ו סימן י"ג).

(5) [רמב"ם הלכות אבל פרק ב הלכה א] אלו שאדם חייב להתאבל עליהן דין תורה, אמו ואביו בנו ובתו ואחיו ואחותו מאביו, ומדבריהם שיתאבל האיש על אשתו הנשואה, וכן האשה על בעלה, ומתאבל על אחיו ועל אחותו שהן מאמו.

(5) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעד סעיף ד] כל הקרובים שהכהן מיטמא להם, שהם: אביו, ואמו, ובנו, ובתו, ואחיו, ואחותו מאביו הבתולה, ואשתו, מתאבלים עליהם. ועוד הוסיפו עליהם: אחיו מאמו, ואחותו מאמו, בין בתולה בין נשואה, ואחותו נשואה מאביו, שמתאבלים עליהם אף על פי שאין כהן מיטמא להם. וכשם שהוא מתאבל על אשתו, כך היא מתאבלת עליו. ודוקא אשתו כשרה ונשואה, אבל פסולה או ארוסה, לא. אבל בנו, ובתו, ואחיו, ואחותו, אפילו הם פסולים, מתאבל עליהם, חוץ מבנו, ובתו ואחיו ואחותו משפחה וכוותית, שאינו מתאבל עליהם.

(6) [רמב"ם הלכות אבל פרק ב הלכה ד] כל קרובים שהוא חייב להתאבל עליהן הרי זה מתאבל עמהם בפניהם מדברי סופרים, כיצד הרי שמת בן בנו או אחי בנו או אם בנו חייב לקרוע בפני בנו ולנהוג אבילות בפניו אבל שלא בפניו אינו חייב וכן בשאר הקרובים. /השגת הראב"ד/ כל קרובים שהוא חייב להתאבל עליהם וכו'. א"א לא מחזור דבנו עצמו מדברבן הוא.

(6.2) [רמב"ם הלכות אבל פרק ב הלכה ה] אשתו הנשואה אף על פי שהוא מתאבל עליה אינו מתאבל עמה על שאר קרובים אלא על אביה ועל אמה משום כבוד אשתו נוהג אבילות עליה בפניה, כיצד מי שמת חמיו או חמותו כופה מטתו ונוהג אבילות עם אשתו בפניה אבל לא שלא בפניה, וכן האשה שמת חמיה או חמותה נוהגת אבילות בפניו, אבל שאר קרובים כגון שמת אחי אשתו או בנה והאשה שמת אחי בעלה או בנו אין מתאבלין זה על זה, וכן יראה לי שאם מתה אשת קרובו או בעל קרובתו כגון שמתה אשת בנו או בעל בתו אינו חייב להתאבל עליהן וכן כל כיוצא בזה.

(6) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעד סעיף ו] כל מי שמתאבל עליו, מתאבל עמו אם מת לו מת. ודוקא בעודו בפניו, אבל שלא בפניו אין צריך לנהוג אבילות; חוץ מאשתו, שאע"פ שמתאבל עליה אינו מתאבל עמה אלא על אביה או על אמה משום כבוד חמיו וחמותו, אבל על אחיה ואחותה או בנה ובתה מאיש אחר, אינו מתאבל עמה. ומ"מ אינו יכול לכופה להתקטש, אבל יכולה למזוג לו הכוס ולהציע לו המטה ולרחוץ פניו ידיו ורגליו. וכן היא אינה מתאבלת עמו, אלא כשמתו חמיה או חמותה, אבל שאר קרוביו שמתו, אינה מתאבלת עמו. הגה: וי"א דהאידינא נוהגין להקל באבילות זה של המתאבלים עמו, דאין זה אלא משום כבוד המתאבלים, ועכשיו נהגו כולם למחול. וכן נוהגין האידנא שלא להתאבל כלל עם המתאבלים (טור בשם הרא"ש והוא ב"פ א"מ ורמב"ן בת"ה והגמ"י פ"א), וכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהים (הגהות מיימוני פ"ב). ומ"מ נהגו שכל קרובי המת, הפסולין לו לעדות, מראין קצת אבילות בעצמן כל שבוע הראשונה, דהיינו עד אחר שבת הראשון, שאין רוחצים ואין משנים קצת בגדיהם כמו בשאר שבת (גדולי אוסטרייך נהגו כן). ויש מקומות שנהגו עוד להחמיר בעניינים אחרים, והעיקר כמו שכתבתי. וכל זה בשמועה קרובה, או שהיה אצל המיתה; אבל בשמועה רחוקה, אין לאבילות זה מקום כלל (תמצא הכל מבואר בת"ה סימן רנ"א). מי שרוצה להחמיר על עצמו להתאבל על מי שאינו צריך, או ללבוש שחורים על קרובו, אין מוחין בידו (הרא"ש כלל כ' /כ"ז/).

(7) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפא סעיף ו] אשה לא תכחול ולא תפרקס בימי אבלה, שכל אלו אסורים כרחיצה. ואשת איש אינה אסורה אלא תוך שבעה, אבל אחר ז' מותרת בכל, כדי שלא תתגנה על בעלה. כלה שאירעה אבל תוך שלשים יום לחופתה, מותרת להתקטש אפילו תוך ז'. בוגרת שאירעה אבל, כיון שעומדת לינשא, מותרת בכיחול ופירקוס אבל אסורה ברחיצת חמין כל גופה; נערה אבלה, אסורה אפילו בכיחול ופירקוס.

(8) [רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה א] אבל חייב לקרוע על מתו שנאמר ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אחר חייב לפרום, ואין קריעה אלא מעומד, שנאמר ויקם המלך ויקרע את בגדיו, ומהיכן קורע, מלפניו, והקורע מאחוריו או מן הצדדין או מלמטה לא יצא ידי חובת קריעה, אלא כהן גדול שהוא פורם מלמטה.

(8) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף א] מי שמת לו מת, והוא מהמתים שראוי להתאבל עליהם, חייב לקרוע עליו. וצריך שיקרע מעומד; ואם קרע מיושב, לא יצא, (וצריך לחזור ולקרוע) (טור בשם רי"ץ גיאנות והרא"ש והגהות מיימוני וב"י לדעת ראב"ד ורי"ף ורמב"ן ומרדכי פא"מ). (ולתכלה צריך לקרוע קודם שיתום פני המת). (ב"י בשם סמ"ק).

[דף כא עמוד א] אלא מעתה - ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה הכי נמי? והא תניא: (1) **בין יושב בין עומד בין מוטה!** אמר ליה: התם לא כתיב ויעמוד ויאמר הכא כתיב ויקם ויקרע. אמר רמי בר חמא: מנין לקריעה שהיא מעומד - שנאמר ויקם איוב ויקרע. - דלמא מילתא יתירתא הוא דעבד? דאי לא תימא הכי - ויגז את ראשו הכי נמי? **אלא מהכא: ויקם המלך ויקרע את בגדיו.** - ודלמא מילתא יתירתא עביד? דאי לא תימא הכי - וישכב ארצה הכי נמי? והתניא: (2) **יושב על גבי מטה, על גבי כסא, על גבי אודיני גדולה - מכולן אמרו אפילו על גבי קרקע לא יצא ידי חובתו ואמר רבי יוחנן: שלא קיים כפיית המטה. - אמר ליה: כעין ארצה.**

לעיל (דף כ ב) אמיר שכיב ליה בר בריה קרע עליה אתא בריה באנפיה איכר דמיושב קרע קם קרע מעומד וכתב הראב"ד ז"ל נהי דלכתחלה בעי מעומד מנ"ל דבדיעבד לא יצא מיושב ותיירך מדתני ביה בדוד ואיוב ואף על גב דאמרין באיוב דלמא מלתא יתירתא הוא דעבד היינו לענין זה דלא הוה ילפינן מינה אי לאו דאשכחן בדוד אבל השתא דכתיב קריעה מעומד גם בדוד ילפינן מתריוהו לעכב אי נמי איכא למימר דאמיר אחמיר אנפשיה ע"כ וכן נראה שהרב אלפסי ז"ל סבר שאם קרע מיושב יצא מדהשמיט עובדא דאמיר וה"ר יצחק גיא ז"ל כתב שאם קרע מיושב לא יצא ויחזור ויקרע מעומד וכן נראה להרמב"ן ז"ל דהא בחליצה דלא כתיב ויעמוד ויאמר בעינן לכתחלה מעומד דקדתי בין יושב בין מוטה חליצתו כשירה משמע בדיעבד אבל לכתחלה מעומד וכן תניא בספרי ועמד ואמר מלמד שאין אומר דברים אלא בעמידה וכן עיקר שאילת רב אשי לפי שראה את אמיר שחזר וקרע מעומד וא"ל קריעה מעומד מנ"ל אלימא משום דכתיב בה עמידה והלא חליצה דכתיב ביה עמידה ואין במשמע אלא לכתחלה אבל בדיעבד אין עמידה מעכבת ומשני התם לא כתב ויעמוד ויאמר הכא כתיב ויקם ויעיובא נמי משמע:

[דף כ"א ע"א] תנו רבנן, ואלו דברים שאכל (3) **אסור בהן: אסור במלאכה, וברחיצה, ובסיכה, ובתשמיש המטה, ובנעילת הסנדל, (4) ואסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה, במדרש ובהלכות ובתלמוד ובאגדות. (4) ואם היו רבים צריכין לו - אינו נמנע. ומעשה ומת בנו של רבי יוסי בציפורי, ונכנס לבית המדרש ודרש כל היום כולו ובתו של רבי בבית שערים ונכנס לבית המדרש ודרש כל היום כולו. רבה בר בר חנה איתרעא ביה מילתא, סבר דלא למיפק לפירקא. אמר ליה רבי חנינא: אם היו רבים צריכין לו - אינו נמנע. סבר לאוקמי אמורא עליה - אמר ליה רבי: תניא, (4) **ובלבד שלא יעמיד תורגמן. ואלא היכי עביד? כי הא דתניא: מעשה ומת בנו של רבי יהודה בר אילעאי, ונכנס לבית המדרש ודרש כל היום כולו. ונכנס רבי חנניה בן עקביא וישב בצדו, (4) ולחש הוא לרבי חנניה בן עקביא, ורבי חנניה בן עקביא לתורגמן, ותורגמן השמיע לרבים. הא דאמר' אסור ברחיצה לא שנא רחיצה בחמין ולא שנא רחיצה בצונן דגרסי' בתענית בפ' קמא [תענית י"ג ע"א] והלכתא אבל אסור בין בחמין בין בצונן ופניו ידיו ורגליו בחמין אסור בצונן מותר ולסוך אפילו כל שהוא אסור ואם להעביר את הזוהמא מותר:****

וכתב ר"י דיוולדת מותרת לרחוץ דאמר בפ"ב דברכות (דף טז ב) דר"ג רחץ בלילה הראשונה כשמתה אשתו משום דאיסטיס הוה וכ"ש יולדת שצריכה לרחוץ לרפואה ואמרין נמי בפרק בתרא דיומא (דף עז ב) דביו"כ אם היו ידיו מלוכלכות בטיט וצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש ואמרין נמי במס' תענית (דף יג ב) ואם להעביר את הזוהמא מותר וכן בפרק בתרא דיומא (דף עז ב) מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש וכן בירושלמי (דפירקין הלכה ה) דהא דתימא ברחיצה של תענוג אבל ברחיצה שאינה של תענוג מותר ומותר לטבול טבילה של טהרה דתניא (יומא דף פח א) כל חי"בי טבילות טובלות כדרכן בין ב"ט באב בין ביום הכפורים והיינו לדעת הגאונים שפסקו טבילה בזמנה מצוה אבל ר"ת ז"ל פסק בספר הישר דק"ל טבילה בזמנה אינה מצוה מדתנן (נדה דף ל א) דיה לטבילה באחרונה ולפ"ז דהא לא טבול בימי אבלותה והא דאסרין בנעילת הסנדל היינו דוקא של עור אבל אנפליא של בגד וסנדל של שעם מותר דאמרין בפ' בתרא דיומא (דף עח ב) עמד ר' יוחנן בן חקולא על רגליו ואמר אני ראתי את רבי יהושע בן לוי שיצא בסנדל של שעם ואמינא ליה בתענית צבור מאי ואמר לא שנא. אביי נפיק בדהוצ' רבה בר רב הונא כריך סודרא אכרעיה ונפיק וה"ה בסנדל של עץ דהוצ' דאביי של עץ הואי דאין מנעל אלא של עור דכתיב ואנעלך תחש ואם היה מחופה עור אסור. בתשמיש המטה כתב הראב"ד ז"ל אבל אינו צריך להרחקה אחרת אלא של תשמיש המטה שהרי אמרנו ומוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו וכ"ש שמותרת לאכול עמו ואפילו בקערה אחת ומשמעות דכתובות בפ"ק (דף ד א) משמע שמותר לישן עמה במטה והדעת מכרעת שעל ידי דבר חוצץ קאמר ומיהו משום לך לך אמרין לנזירא כו' מיעבי ליה לארחוקי שלא תישן עמו במטה כלל ע"כ. ור"י כתב דמותרים במטה אחת הוא בבגדו והיא בבגדה דהא אשתו נדה לדברי הכל אינה מוזגת לו הכוס ואינה מצעת לו המטה ואינה מרחצת לו פניו ידיו ורגליו ואלו הוא בבגדו והיא בבגדה איכא מ"ד דשרי בפ"ק דשבת (דף יג א) אלמא מזיגת הכוס וכו' הוי יותר הרגל דבר מהוא בבגדו והיא בבגדה במטה אחת משום דאיכא שינוי וא"כ גבי אבילות דשריא מזיגת הכוס וכו' כ"ש דשריא הוא בבגדו והיא בבגדה במטה אחת והיינו עמו במטה דשרי בפ"ק דכתובות (דף ד א):

ולקרות בתורה גבי ט' באב אמרין אבל קורא במקום שאין רגיל לקרות ושונה במקום שאין רגיל לשנות וקורא באיוב ובדברים הרעים שבירמיה וכן נהגו שהאבל קורא במסכת מועד קטן ובהלכות אבילות ובאבל רבתי (פ"י) משמע דאסור דתני התם תלמיד חכם שמת לו מת באין ויושבין לפניו ונושאין ונותנין לפניו בהלכות אבילות ואם טעו משיבם בשפה רפה והוא אינו שואל ואם רוצה מדבר ע"י עצמו ואם לאו אחר מדבר על ידו ויש לומר דביתו ובין עצמו מותר לשנות אבל כשאחרים באין לישא וליתן לפניו איכא פרסום טפי ואסור ומיירי שאין רבים צריכין לו דאי רבים צריכין לו אפילו בהלכות אחרות יכול לדרוש כל היום:

תנו רבנן: אבל, שלשה ימים הראשונים אסור להניח תפילין. משלישי ואילך, ושלישי בכלל - מותר להניח תפילין. ואם באו פנים חדשות - אינו חולץ, דברי רבי אלעזר. רבי יהושע אומר: אבל, שני ימים הראשונים - אסור להניח תפילין, משני ושני בכלל - מותר להניח תפילין, ואם באו פנים חדשות - חולץ. אמר רב מתנה: מאי טעמא דרבי אלעזר דכתיב ויתמו ימי בכי אבל משה. אמר רב עינא: מאי טעמא דרבי יהושע - דכתיב ואחריתו כיום מר. ורבי יהושע נמי, הא כתיב ויתמו ימי וגו'! - אמר לך: שאני משה, דתקיף אבליה. - ורבי אלעזר נמי, הא כתיב ואחריתו כיום מר! - עיקר מירא דיומא הוא. אמר עולא: הלכה כרבי אלעזר בחליצה, והלכה כרבי יהושע (5) בהנחה. איבעיא להו: בשני לעולא, חולץ או אינו חולץ? תא שמע, אמר עולא: חולץ ומניח אפילו מאה פעמים. תניא נמי הכי, 'יהודה בן תימא אומר: חולץ ומניח אפילו מאה פעמים. רבא אמר: כיון שהניח - שוב אינו חולץ. והא רבא הוא דאמר: הלכה כתנא דידן, דאמר: שלשה

(1) [רמב"ם הלכות יבום וחליצה פרק ד הלכה ו] כיצד חולצין מביאין לו מנעל של עור שיש לו עקב ואינו תפור בפשתן וולבושו בימין וקושר רצועותיו על רגלו ועומד הוא והיא בבית דין ומקרינן ליבמה בלשון הקדש מאן יבמי וגו' ואחר כך מקרינן ליבם לא חפצתי לקחתה ונועץ רגלו בארץ והיא יושבת ופושטת ידה בבית דין ומתרת רצועות המנעל מעל רגלו וחולצת המנעל ומשלכת אותו לארץ ומשישט רוב העקב והתורה היבמה לזר.

(1) [שולחן ערוך אבן העזר הלכות חליצה סימן קסט סעיף כט] מלמדין אותה ואת היבם לקרות, עד שהוא והיא יהיו רגילים, ותהיה יכולה לקרות לא אבה (דברים כה, ז) בנשימה אחת. ויש מי שאומר שצריך ג"כ שהוא יהיה יכול לומר: לא חפצתי (דברים כה, ח) בנשימה אחת. ויקרא אותה, והיא מעומד,

בלשון הקודש: מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי (דברים כה, ז) ויקראו אותו, והוא מעומד; לא חפצתי לקחתה (דברים כה, ח) (קז) ו"א שצריך שידקדקו עמה שהיא תקרא: לא אבה יבמי, בנשימה אחת (טור). וכן הוא המנהג. גם ובלא חפצתי לקחתה. וע"ל בפ"י הסדר סעיף ס"ו.

(2) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה יח] וחייב לכפות המטה כל שבעה, ולא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל המטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה אפילו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עיירות חייב לכפות את כולו, ואפילו חמשה אחים ומת אחד מהן כולן כופין את מטותיהן, המטה המיוחדת לכלים או למעות אינו צריך לכפותה, דרגש אינו צריך לכפותו אלא מתיר את קרביטיו והוא נופל מאליו, מטה שנקליטיה יוצאין ממנה שהרי אי אפשר להפכה זקפה ודין, הפך כל מטותיו והיה הוא ישן על גבי מטות אחרים או על גבי כסא או על גבי ארון או על גבי קרקע לא יצא ידי חובתו אלא ישן על גבי המטה הכפוי.

(3) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה א] אלו דברים שהאבל אסור בהן ביום ראשון מן התורה ובשאר ימים מדבריהם: אסור לספר, ולכבס, ולרחוץ, ולסוך, ולשמש מטתו, ולנעול את הסנדל, ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולזקוף את המטה, ולפרוע את ראשו, ולשאול שלום, הכל אחד עשר דבר.

(3) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף א] אלו דברים שהאבל אסור בהם: במלאכה, ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ואסור לקרות בתורה, ואסור בשאלת שלום ובכביסה, וחייב בעטיפת הראש ובכפיית המטה, כל שבעה, ואסור להניח תפילין ביום הראשון, ואסור בגיהוץ ובתספורת ושמחה ואיחוי קרע כל ל"ו יום (וכל דברי אבילות נוהגין בין ביום בין בלילה) (בתשובת הרשב"א סימן תמ"ו).

(4) [רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה טז] אסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה ובמדרש ובהלכות, ואם היו רבים צריכין לו מותר ובלבד שלא יעמיד תורגמן אלא ילחוש לאחר בצדו זה שבצדו אומר לתורגמן והתורגמן משמיע לרבים.

(4) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפד סעיף א] אבל, כל שבעה ימים אסור לקרות בתורה, נביאים וכתובים, משנה, גמרא, הלכות ואגדות. ואם רבים צריכים לו להתלמד, מותר, ובלבד שלא יעמיד תורגמן אלא יאמר לאחר, והאחר לתורגמן, ותורגמן ישמיע לרבים. הגה: או ידרוש בעצמו (מרדכי הלכות אבל). ויכול לפסוק איסור והיתר ליחיד השואל אותו, אם אין אחר אלא הוא, וצריכין לו (בא"ז ור' ירוחם). אבל אסור לומר הלכה לתלמידיו, וכן נוהגין, אף על פי שיש מקילין (תא"ז בשם י"א).

(5) [רמב"ם הלכות אבל פרק ד הלכה ט] האבל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפילין ולאכול משלו, וחייב לישב על מטה כפוי, ובשאר ימי האבל מותר לו לאכול משלו ולישב על גבי מפץ או קרקע, ומניח תפילין, ומנין שהוא אסור ביום ראשון להניח תפילין, שהרי נאמר ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל שכל העם אסורין, ונאמר לו ולחם אנשים לא תאכל מכלל שכל העם אוכלין משל אחרים ביום ראשון ואסורין לאכול משל עצמן. /השגת הראב"ד/ וחייב לישב על מטה כפוי. א"א לא ראיתי שורש לזה.

(5) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפח סעיף א] אבל אסור להניח תפילין ביום ראשון; ואחר שהנץ החמה ביום שני, מותר להניחם.

[דף כא עמוד ב] - מצוה שאני. ומסקנא אינו אסור אלא יום ראשון בלבד דעיקר מררא חד יומא הוא דכתיב ואחריתה כיום מר אבל ביום שני מותר וכיון שהניח ביום שני שוב אינו חולץ ואפילו באו פנים חדשות:

מה שכתב רב אלפס דאינו אסור אלא יום ראשון בלבד לפי שיום ראשון כולו אסור אבל שני אינו אסור אלא מקצתו כדאמר ריב"ל אבל שני ימים הראשונים אסור להניח תפילין משני ושני בכלל מותר פירש"י דשני ימים אסור מקצת שני ככולו ובכה"ג אמרין בסוכה פרק הישן (דף כה א) אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין וכו' וה"מ יום ראשון אבל יום שני לא קחשיב משום דמקצתו ככולו ומיהו בזה צריך לדקדק אם נאמר מקצת היום ככולו מיד בהנף החמה או נאמר אחר שעמדו מנחמים מאצלו דהיינו אחר שהתפללו עם האבל ויראה דמיד בהנף החמה אמרין מקצת היום ככולו דדוקא ביום שביעי הוא דבעינן עד שיעמדו המנחמין מאצלו לפי שמנחמין אותו בכל שבעת הימים לכך לא פסקא אבילות עד שיגמר ענין ז' ימים אבל יום שני לענין תפילין ויום ל' לענין גיהוץ ותספורת מיד בהנף החמה אמרין מקצת היום ככולו כמו גבי שומרת יום:

[דף כ"א ע"ב] תנו רבנן: (1) אבל, שלשה ימים הראשונים - אסור במלאכה, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה. מכאן ואילך - עושה בצינעא בתוך ביתו, [דף יג עמוד ב] והאשה טווה בפלך בתוך ביתה. הא דאמרין מכאן ואילך עושה בצנעה בתוך ביתו אעני המתפרנס מן הצדקה קאי אבל עשיר אסור כל שבעה וכן משמע לעיל דקתני הקובר את מתו שני ימים קודם הרגל מונה חמשה ימים אחר הרגל ומלאכתו נעשית ע"י אחרים וכו' משמע דהוא עצמו אסור כל ז' וכן תניא במסכת שמחות (פ"ה) אבל כל ז' הימים אסור בעשיית מלאכה הוא ובניו ובנותיו ועבדיו ושפחותיו ובהמותיו וכשם שהוא אסור לעשות כך אחרים אסורים לעשות לו וה"נ איתא בירושלמי (הלכה ה). הרי מי שאין לו מה יאכל ביום הא' וביום הב' אינו עושה מלאכה בג' עושה בצנעה אבל אמרו חכמים תבוא מאירה לשכניו שהצריכוהו לכך בר קפרא אומר אף בשלישי לא יעשה כל עיקר בר קפרא כדעתיה הוא דעביד אבל רק שלשה ימים. אמר ר' אבין בריה דרב פפי רבי יהושע דסיכנא בשם בר קפרא תלתא יומין נפשיה שייטא על גופא סברה דהיא חזרה לגביה כיון דאיהי חמיא דאישתני זיווהון דאפיו היא שבהק ליה ואזלה לאחר שלשה ימים הכרס נבקעת לו על פניו ואומרת לו טול מה שגזלת וחמסת ונתת בי ר' חגי בר יאשיה מייית לה מן הדין וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם באותה שעה אך בשורו עליו יכאב ונפשו עליו

תאבל. תנו רבנן: (2) אבל, שלשה ימים הראשונים - אינו הולך לבית האבל, מכאן ואילך - הולך, ואינו יושב במקום המנחמין אלא במקום המתנחמין. מכאן נהגו באשכנז שבבית תשעה באב הולך לבית הכנסת וכן למחרת עד גמר קינות ואז הולך לביתו:

תנו רבנן: (3) אבל, שלשה ימים הראשונים - אסור בשאילת שלום ואי לא ידעי ושאלו בשלומיה מודע להו שהוא אבל ולא מהדר להו שלמא, משלשה ועד שבעה אי לא ידעי ושאלו בשלומיה משיב ואינו שואל, מהדר להו שלמא ולא צריך לאודיעניהו מכאן ואילך משבעה ועד שלשים - שואל ומשיב כדרכו. הוא שואל בשלום אחרים שאחרים שרוין בשלום ואחרים אין שואלין בשלומם אלא לאחר שלשים יום והני מילי בשאר קרובים אבל על אביו ועל אמו אין שואלין בשלומם אלא לאחר שנים עשר חדש: ירושלמי בפרק היה קורא (ובפירקין הלכה ה) מקום שנהגו לשאול בשלום אבליים בשבת שואלים ובדרום נהגו להיות שואלים רבי אושעיא רבה אזל לחד אתרא וחמא תמן אבליא בשבתא ושאל בהון אמר איני יודע מנהג מקומכם אלא שלום עליכם כמנהג מקומי.

שלשה ימים הראשונים אסור בשאילת שלום? והתניא: מעשה ומתו בניו של רבי עקיבא, נכנסו כל ישראל והספידום הספד גדול. בשעת פטירתו עמד רבי עקיבא על ספסל גדול ואמר: אחינו בית ישראל שמעו! אפילו שני בנים חתנים - מנוחם הוא בשביל כבוד שעשיתם. ואם בשביל עקיבא באתם - הרי כמה עקיבא בשוק. אלא כך אמרתם תורת אלהיו בלבד וכל שכן ששכרם כפול, לנו לבתיכם לשלום. – (3.2) כבוד רבים שאני. משלשה ועד שבעה - משיב ואינו שואל, מכאן ואילך - שואל ומשיב כדרכו. ורמינהו: (4) **המוצא את חברו אבל, בתוך שלשים יום - מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלומו, לאחר שלשים יום - שואל בשלומו ואינו מדבר עמו תנחומין.** (4) **מתה אשתו ונשא אשה אחרת - אינו רשאי ליכנס לביתו לדבר עמו תנחומין. מצאו בשוק - אומר לו בשפה רפה ובכובד ראש ועל אביו ועל אמו מדבר עמו תנחומין כל י"ב חודש!** - אמר רב אידי בר אבין: (3) **הוא שואל בשלום אחרים - שאחרים שרוין בשלום, אחרים אין שואלין בשלומם - שהוא אינו שרוי בשלום.** - והא מדקתני משיב - מכלל דשיילין ליה! - (3) **דלא ידעי.** - אי הכי, התם נמי! - (3) **התם מודע להו, ולא מהדר להו.** (3) **הכא - לא צריך לאודיעניהו.** ורמינהו: המוצא את חברו אבל, בתוך שנים עשר חדש - מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלומם, **לאחר שנים עשר חדש - שואל בשלומם ואינו מדבר עמו תנחומין, אבל מדבר עמו מן הצד.** אמר רבי מאיר: המוצא את חברו אבל לאחר שנים עשר חדש, ומדבר עמו תנחומין, למה הוא דומה - לאדם שנשברה רגלו וחיתה. **מצאו רופא ואמר לו: כלך אצלי, שאני שוברה וארפאנה, כדי שתדע שסממנין שלי יפין.** - לא קשיא: (3) **הא - באביו ואמו, הא - בשאר קרובים.** - התם נמי ידבר עמו תנחומין מן הצד! - אין, הכי נמי. ומאי אינו מדבר עמו תנחומין - כדרכו, (3.2) **אבל מדבר עמו מן הצד.**

תנו רבנן: אבל, שלשה ימים הראשונים בא ממקום קרוב - מונה עמה, בא ממקום רחוק - מונה לעצמו. מכאן ואילך, אפילו בא ממקום קרוב - מונה לעצמו. רבי שמעון אומר: (5) **אפילו בא ביום השביעי ממקום קרוב - מונה עמה.** ואיפסיקא הלכתא בהדיא [דף כ"ב ע"א] כר"ש והוא שבא ומצא מנחמין אצל גדול הבית פירשו הגאונים וכמה מקום קרוב י' פרסי סוגיא דחד יומא כיון דאלו שמע ביומא קמא הוה קא מצי למיתי כמאן דאיתי בהדיא מעיקרא דמי. כתב הראב"ד האי שיעורא דפרשי רבונותא בהכי סמכי לו. כיון דאי שכיב שיכבא סמוך לערב ונסתם הגולל עם חשיכה ולמחר שדר ליה שליחא ומודעי ליה ומטי שליחא התם סמוך למנחה וליומא אחרינא אתי לגבייהו נמצא משיג אותם תוך שלשה שעדיין הוא תוקפו של אבל אבל אי מרחיק טפי ואפשר דלא משיג להו תוך שלשה ימים ואם בא ממקום רחוק יותר מכאן ואפילו בא בשלשה ימים מונה לעצמו ומיום שלישי ואילך אפילו בא ממקום קרוב מונה לעצמו דבעינן שישג אותם תוך שלשה ושיהא במקום הראוי להשיגם אם יצטרכו לשלוח לו שליח ורבי שמעון בעי שישג ממקום שראוי להשיגם תוך שלשה והשגה ממש לא בעי ע"כ ויש לומר דמה שכתב החכם דמשדרי ליה שליחא ומטי שליח התם סמוך למנחה דסימנא בעלמא לתת טעם למה שפירש מקום קרוב סוגיא דחד יומא אבל צריך להיות שלא ידע שמת המת עד בואו אל אחיו דאם נודע לו ביום השני והתחיל להתאבל לא מיתסבר כלל שיקצר אבילותו בשביל שבא אל אחיו אבל בשלא התחיל כלל ובא אל אחיו מחשבינן ליה כאלו התחיל להתאבל עמהם.

אמר מר: שלשה ימים הראשונים, בא ממקום קרוב - מונה עמה. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: (5) והוא שיש גדול הבית בבית. אז הבא ממקום אחר נטפל עמהם אבל אם אין גדול הבית בבית שהלך משם אינו נטפל לשאר אחיו. איבעיא להו:

(1)[רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה ח] כל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה, מכאן ואילך אם היה עני עושה בצנעה בתוך ביתו, והאשה טוה בפלך בתוך ביתה.

(1)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף ב] מלאכה כיצד, כל ג' ימים הראשונים אסור במלאכה, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה; מכאן ואילך, אם הוא עני ואין לו מה יאכל, עושה בצינעא בתוך ביתו, ואשה טוה בפלך בתוך ביתה, אבל אמרו חכמים: תבא מארה לשכיניו שהצריכוהו לכך. (כדרך שמותר לכתוב בחול המועד, כך מותר לכתוב בימי אבלו; אבל לא בענין אחר) (כל בו בשם הר"מ וב"ס ס"ז).

(2)[רמב"ם הלכות אבל פרק ז הלכה ה] אבל בשלשה ימים הראשונים אינו הולך אפילו לבית אבל אחר, מכאן ואילך הולך ואינו יושב במקום המנחמין אלא במקום המתנחמין, ולא יצא למקום אחר מפתח ביתו כל שבת הראשונה, שניה יוצא ואינו יושב במקומו, שלישית יושב במקומו ואינו מדבר כדרכו, רביעית הרי הוא ככל אדם.

(2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצג סעיף א] אבל, ג' ימים הראשונים אינו יוצא לבית האבל ולא לבית הקברות; מכאן ואילך, אם מת לאחרים מת בשכונתו, יוצא אחר המטה לבית הקברות, ואינו יושב במקום המנחמים אלא במקום המתנחמים; ואם אין שם כדי מטה וקובריה, יוצא אפילו ביום ראשון ואפילו בשכונה אחרת. הגה: ומקצת יום ג' הרי הוא ככולו (הגהות מיימוני פ"ז). ולא ראיתי נוהגין כן עכשיו, כי אין אבל הולך לבית הקברות ולא לבית האבל כל שבעה; ואפשר שלא חיוב הוא, אלא רשות, ומאחר שעכשיו אין מתנחמין כמו בימיהם, שב ואל תעשה עדיף.

(3)[רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה כ] ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום, שנאמר האנק דום, כל שלשה ימים הראשונים מי שנתן לו שלום אין מחזיר לו אלא מודיעו שהוא אבל, ומשלשה ועד שבעה מי ששאל בשלומו מחזיר לו שלום ומשבעה ועד שלשים שואל בשלום אחרים אבל אחרים אין שואלין בשלומו עד לאחר שלשים, ועל אביו ועל אמו אין שואלין בשלומו עד לאחר שנים עשר חדש, אם בשאלת שלום נאסר באבל קל וחומר שהוא אסור להרבות דברים ולשחוק שנאמר דום, ולא יאחוז תינוק בידו שלא יביאנו לידי שחוק, ולא יכנס למקום שמחה כגון בתי המשתאות וכיוצא בהן.

(3.2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפה סעיף א] אבל אסור בשאלת שלום. כיצד, שלשה ימים הראשונים אינו שואל בשלום כל אדם, ואם אחרים לא ידעו שהוא אבל ושאלו בשלומו, לא ישיב להם שלום אלא יודיעם שהוא אבל. מג' עד שבעה, אינו שואל, ואם אחרים לא ידעו שהוא אבל ושאלו בשלומו, משיב להם. משבעה עד ל', שואל בשלום אחרים שהם שרויים בשלום, ואין אחרים שואלים בשלומו, וכ"ש שמשיב למי ששואל בשלומו. לאחר ל' יום, הרי הוא כשאר כל אדם. בד"א, בשאר קרובים, אבל על אביו ואמו שואל בשלום אחרים אחר שבעה, ואין אחרים שואלים בשלומו עד אחר י"ב חדש. הגה: ומאחר שאסור בשאלת שלום, כ"ש שאסור להרבות בדברים (רמב"ם פ"ה וכל בו). ואם עושה לכבוד רבים, כגון שרבים באים לנחמו, מותר לומר להם: לכו לבתיכם לשלום, דלכבוד רבים שרי (נ"י פרק אין מגלחין ובהגהות מ"י ובמרדכי הלכות אבל). ויש מקילין האידנא בשאלת שלום האבל לאחר ל', ואין טעם להם, אם לא שיחלקו לומר שזה מה שאנו נוהגים לא מקרי שאלת שלום שבימיהם (סברת הרב). ועיין בא"ח סימן פ"ג.

(4)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפה סעיף ב] המוצא את חבירו אבל בתוך ל' יום, מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלומו. לאחר ל' יום, שואל בשלומו ואינו מדבר עמו תנחומים כדרכו, אלא מן הצד, שאינו מזכיר לו שם המת, אלא אומר לו: תתנחם. מתה אשתו ונשא אחרת, אינו נכנס לביתו לדבר עמו תנחומין. מצאו בשוק, אומר לו: תתנחם, בשפה רפה ובכבוד ראש. אבל אם לא נשא אחרת, מדבר עמו תנחומין עד שיעברו ג' רגלים. ועל אביו ועל אמו מדבר עמו תנחומין כל י"ב חדש; לאחר י"ב חדש מדבר עמו מן הצד.

(5)[רמב"ם הלכות אבל פרק ז הלכה ד] מי שמת לו קרוב ולא ידע עד שבא, אם היה במקום קרוב שהוא מהלך עשרה פרסאות שאפשר שיבא ביום אחד, אפילו בא ביום השביעי אם מצא מנחמים אצל גדול הבית, אף על פי שנעדרו לעמוד הואיל ומצא מנחמים עולה לו ומונה עמהן תשלום שלשים יום, ואם לא מצא מנחמים מונה לעצמו, וכן אם היה במקום רחוק אפילו בא ביום שני מונה לעצמו שבעה ושלשים מיום שבא.

(5)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעה סעיף ח] מי שמת לו קרוב, ולא ידע עד שבא למקום שמת שם המת, או למקום קבורה, אם היה במקום קרוב שהוא מהלך י' פרסאות שאפשר שיבא ביום אחד, אפילו בא ביום הז', אם מצא מנחמים אצל גדול הבית, אפילו שנעדרו לעמוד, הואיל ומצא מנחמים (דהיינו שנוהגים עדיין קצת אבילות) (טור ורשב"א בתשובה), עולה ומונה לו עמהם תשלום שלשים יום; ואם לא מצא מנחמים, מונה לעצמו. וכן אם היה במקום רחוק, אפילו בא ביום שני, מונה לעצמו שבעה ושלשים מיום שבא. הגה: וי"א דאפילו אם בא אחד, ואין הגדול בבית רק שהלך לצורך המת, אם חזר תוך ג' ימים הוי כאילו הוא בבית והבא תוך ג' מונה עמהם (וכן הוא בטור); ויש להקל כסברא זו. וכל שדינו למנות עמהם, אפילו אם חזר אחר כך לביתו, מונה עמהם (הרשב"א סימן תע"ז).

[דף כב עמוד א'] הלך גדול הבית לבית הקברות לעשות צרכי המת לעשות מצבה או צורך בנין הקבר ובא אחד מן האחין תוך שלשה מהו מי אמרין כיון שלא הלך משם לצרכו אלא לצורך המת כמי שישנו בבית דמי ולא. ? - **תא שמע, דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו הלך גדול הבית לבית הקברות (1) מונה עמה. - מונה עמה? והתניא מונה לעצמו! - לא קשיא:** (1) **הא דאתא בגו תלתא, והא - דלא אתא בגו תלתא.** ומסקין דר' יוחנן פסיק כרבי שמעון דאפילו בא ביום השביעי ממקום קרוב בעוד המנחמין אצל גדול הבית מונה עמהם והא דמפליג לר' יוחנן הכא בין תוך שלשה ובין לאחר שלשה היינו היכא דהלך גדול הבית לבית הקברות כך נראה לי לפרש שיטה זו וראיתי בה כמה דעות והנם כתובים בהלכות מהר"מ ולא ישרו בעיני :

כי הא דאמר להו רב לבני הצלפוני: דאתו בגו תלתא - לימנו בהדיכון, דלא אתו בגו תלתא - לימנו לנפשיה. ירושלמי (הלכה ה) הרי שמולין ממקום למקום כגון אלו דקסרין דקברין בבית ברי אית תנא תני אלו שכאן מונין משיצא המת ואלו ששם מונין משיצא הגולל ואית תנא תני אלו ואלו מונין משיצא הגולל ר' סימון בשם ריב"ל הכל הולך אחר גדול משפחה מהו אחר גדול המשפחה ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסי לחומרא שאם היה גדול המשפחה כאן אלו ואלו מונין משיצא המת ואם היה גדול משפחה שם אלו ואלו מונין משיצא הגולל אין שם גדול משפחה אלו שכאן מונין משיצא המת ואלו ששם מונין משיצא הגולל הך ירושלמי לאו מענין סוגיא דשמעתין אלא איירי בענין התחלת אבילות כדאמר' בשמעתין **אמר להו רבא לבני מחוזא: אתון דלא אזליתו בתר ערסא, מכי כד מהדריתו אפיכו מבבא דאבולא - אתחילו מנו.** והירושלמי השמיענו שיש חילוק כשיש שם גדול: רבי שמעון אומר אפילו בא ביום השביעי ממקום קרוב מונה עמהם אמר רבי חייא בר גמדיא אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי (1), (3) והוא שבא ומצא מנחמין אצלו. (1, 3) בעי רב עקי: ננערו לעמוד ולא נמדו, מהו? - תיקו.

גמירי חבירה דרבי אבא בר חייא מרבי אבא, ומנו - רבי זירא, ואמרי לה: חבירה דרבי זירא מרבי זירא, ומנו - רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטרפיות, והלכה כרבי שמעון באבל. כרבי שמעון באבל - הא דאמרן. כרבן שמעון בן גמליאל בטרפיות - דתנן: בני מעים שניקבו וליחה סותמת - כשרה, דברי רבן שמעון בן גמליאל. מאי ליחה? אמר רב כהנא: שירקא דמעיא דנפיק אגב דחוקא. אמר מאן דהוא: איזכי ואסיק ואגמרא לשמעתא מפומיה דמריה. כי סליק אשכחיה לרבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא, אמר ליה: אמר מר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטרפיות? אמר ליה: אנא אין הלכה אמרי. כרבי שמעון באבל מאי? - אמר ליה: פלוגתא נינהו. דאיתמר, רב חסדא אמר: הלכה, וכן אמר רבי יוחנן: הלכה, רב נחמן אמר: אין הלכה, (4) ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטרפיות. והלכה כרבי שמעון באבל. דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל.

שאלו לה"ר יצחק בן גיא את מאן גדול הבית ההוא דסמיך ביתא עליה וגרירי כולוהו בתריה לא שנה בן קטן ולא שנה אח קטן. כתב בעל ההלכות והיכא דמית במעלי יומא טבא ודחילו דלא מספקיה למיקבריה מקמי יום טוב ושקלוהו נכרי ואמטוהו למיקבריה כדנפיק ממתא ואיכסי ליה מקרובים חדא שעתא מקמי דליחול רגל חלה אבילות עליהם ובטלה מהם גזירת ז' ודלא כהרמב"ן ז"ל שכתב שלא נאמרו דברים אלא כשמולין אותו מעיר לעיר כיון שמסרוהו לאלו שמולין אותו והחזירו פניהם כבר נתיאשו ממנו ויאוש כסתימת גולל אבל אם קוברים אותו בבית הקברות סמוך לשער עיר החוזרים משער העיר אינם מתאבלים עד שיאמר להם שנקבר שהרי דעתו עליו וכמונח לפניהם דמי ואינו אלא כמו שנמסר לכתפים שמותר לאכול בשר וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"א מהלכות אבל הלכה ה) מי שדרכו לשלוח המת למדינה אחרת לקבורו ואינו יודע מתי יקבר מעת שיחזירו פניהם מתחילין למנות שבעה ושלישים ומתחילין להתאבל. גולל פירש"י הוא כסוי ארון של מת והקשו עליו מהא דאמרין בעירובין (דף טו ב) ובסוכה (דף כג ב) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא דופן לסוכה ולא גולל לקבר וכסוי הארון א"ל לעשות מבעלי חיים ועוד אומר בפרק (העור והרובט) וכל אשר יגע על פני השדה לרבות גולל ודופק וכסוי הארון טמון בארץ ואינו בנגיעה על פני השדה ופירש ר"ת גולל זו אבן גדולה ששימין על הקבר למעלה ודופק הן שתי אבנים והגולל נתון עליהם ונקרא גולל על שם וגללו את האבן ופעמים משימין אבנים דקים אצל שתי אבנים להעמידם היינו דאמר במתני' דאהלות (פ"ב מ"ד) דפק דפקיה טהור וכן פ"ח ז"ל בחולין גולל כיסוי הקבר דופק אבנים מכאן ומכאן כמו כתלים והמת נתון באמצע והגולל עליהם כלול של דבר לפי מנהגינו לאחר שנתנו את הארון בקבר ומלאוהו עפר מתחיל האבילות ומתעטף את ראשו אבל אינו חולץ מנעליו עד שמגיע לבית ואף אבל שחלץ כבר מנעליו אם הולך בדרך נועל מנעליו עד שמגיע לבית ונהגו באשכנז על אביו ועל אמו חולץ מנעליו מיד והולך יחף לבית והכי איתא באבל רבתי (פ"ד הלכה י) עד מתי מטמא להם ר' יהודה אומר משום ר' טרפון עד שיסתם הגולל והאיך אפשר לומר כן שאם סתמו ארונם בבית שלא יטמא בנו עליו אלא סתימת קבר הוא וקתני סיפא מעשה שמת שמעון בן יהוצדק בלד ובא יוחנן אחיו מן הגליל אחר שנסתם הגולל ובאו ושאלו את ר"ט וחכמים ואמרו אל יטמא אלא יפתחו חצי הקבר ויוראו שוב מעשה בתינוק אחד שכתב נכסיו לאחרים והיו בני משפחתו מערערים ואמרו יבדק ושאלו את החכמים ואמרו אל יבדק מאחר שנסתם הגולל אינם מזיזין אותו ממקומו ומכל זה מוכח שסתימת הגולל היינו אחר שנקבר ונגמר סתימת הקבר בעפר ואף אם רגילין לתת אבן אחר זמן על הקבר השתא מיהא נסתם הגולל קרינא ביה :

ירושלמי (הלכה ה) היו מפנין אותו מקבר לקבר אית תנאי תנן משיסתם הגולל הראשון ואית תנאי תנן משיסתם הגולל השני רבי יונה הוה ליה עובדא ושאל לרבי חנינא חביריהון דרבנן א"ל משיסתם הגולל הראשון רבי ירמיה ה"ל עובדא שאל לרבי זעירא לר' אמי א"ל משיסתם הגולל השני אתא לגביה א"ל חומרא אורי לך רבי יונה ור' יוסי תרתייהו אמרי הדא דתימא בתוך ז' אבל לאחר ז' כבר עברו אבילותם כשנתנו דעתם לפנותו אבל לא נתנו דעתם לפנותו משיסתם הגולל הראשון כלול של דבר אם נסתם הגולל להיותו קבור שם עולמית ונמלכו לפנותו אפילו תוך ז' אין מונין אלא משיסתם הגולל הראשון ואם מתחלה קברוהו על דעת לפנותו כשיזדמן אבילים מתאבלים כשנסתם הגולל הראשון ואם פינוהו בתוך שבעה חוזרין ומונין משיסתם הגולל השני ואם לא פינוהו עד לאחר ז' כבר עברה אבילותם ואין מתאבלין עליו פעם שנית :

תנו רבנן על כל המתים כולן, (5) מדחה מטתו - הרי זה משובח, על אביו ועל אמו - הרי זה מגונה. בפרק נגמר הדין (דף מו א) תנן ולא זו בלבד אלא כל המלין מתו עובר בלא תעשה הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי מנין למלין את המת שעובר בלא תעשה שנאמר כי קבור תקברנו ביום ההוא מכאן למלין את מתו שעובר בלא תעשה תניא הלינו לכבודו לשמוע עליו בעיירות להביא לו ארון ותכריכין להביא לו מקוננות אינו עובר שאינו עושה אלא לכבוד המת. ותניא באבל רבתי (פ"א) או כדי שיבואו לו קרובים הרי זה מותר. היה ערב שבת, או ערב יום טוב או שהיו גשמים מזלפין על מטתו - הרי זה מותר משובח, לפי שאינו עושה אלא לכבוד אביו ואמו. (6) על כל המתים כולן, רצה ממעט בעסקו, רצה אינו

(1)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעה סעיף ח] מי שמת לו קרוב, ולא ידע עד שבא למקום שמת שם המת, או למקום קבורה, אם היה במקום קרוב שהוא מהלך י' פרסאות שאפשר שיבא ביום אחד, אפילו בא ביום הז', אם מצא מנחמים אצל גדול הבית, אפילו שננערו לעמוד, הואיל ומצא מנחמים (דהיינו שנוהגים עדיין קצת אבילות) (טור ורשב"א בתשובה), עולה ומונה לו עמהם תשלום שלשים יום; ואם לא מצא מנחמים, מונה לעצמו. וכן אם היה במקום רחוק, אפילו בא ביום שני, מונה לעצמו שבעה ושלשים מיום שבא. הגה: וי"א דאפילו אם בא אחד, ואין הגדול בבית רק שהלך לצורך המת, אם חזר תוך ג' ימים הוי כאילו הוא בבית והבא תוך ג' מונה עמהם (וכן הוא בטור); ויש להקל כסברא זו. וכל שדינו למנות עמהם, אפילו אם חזר אחר כך לביתו, מונה עמהם (הרשב"א סימן תע"ז).

(2)[רמב"ם הלכות אבל פרק א הלכה ה] מי שדרכן לשלוח המת למדינה אחרת לקבורו ואינם יודעים מתי יקבר מעת שיחזרו פניהם מללוותו מתחילין למנות שבעה ושלשים ומתחילין להתאבל.

(2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעה סעיף ב] מי שדרכן לשלוח המת למדינה אחרת לקבורו, ואינם יודעים מתי יקבר, מעת שיחזרו פניהם מללוות מתחילין למנות שבעה ושלשים ומתחילין להתאבל (ל' רמב"ם פ"א מה"א ד"ו); וההולכים עמו, מונים משיקבר. ואם גדול המשפחה הולך עמו, אף אלו שבכאן אינם מונים אלא משיקבר; וגדול המשפחה היינו דביתא סמוך עליה וגרירי כולוהו בתריה, לא שגא אח לא שגא בן קטן; ויש מי שאומר והוא שיהא בן י"ג.

(3)[רמב"ם הלכות אבל פרק ז הלכה ד] מי שמת לו קרוב ולא ידע עד שבא, אם היה במקום קרוב שהוא מהלך עשרה פרסאות שאפשר שיבא ביום אחד, אפילו בא ביום השביעי אם מצא מנחמים אצל גדול הבית, אף על פי שננערו לעמוד הואיל ומצא מנחמים עולה לו ומונה עמהם תשלום שלשים יום, ואם לא מצא מנחמים מונה לעצמו, וכן אם היה במקום רחוק אפילו בא ביום שני מונה לעצמו שבעה ושלשים מיום שבא.

(4)[רמב"ם הלכות שחיטה פרק ו הלכה יד] ומעיים שניקבו וליחה סותמת טריפה שאין זו סתימה עומדת, בני מעים שבא זאב או כלב וכיוצא בהן ונטלן והרי הן נקובין אחר שהניחן תולין בו ומותרת ואין אומרין שמא במקום נקב ניקב, נמצאו נקובין ולא נודע אם קודם שחיטה ניקבו אם אחר שחיטה נקבין בהן נקב אחר ומדמין לו, אם היה הנקב הראשון כמותו כשרה, ואם היה ביניהן שינוי קודם שחיטה ניקב וטרפה, ואם משמשו הידים בנקב הספק כך צריך למשמש בנקב שמדמין לו ואחר כך עורכין זה לזה.

(4)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות טריפות סימן מו סעיף א] ניקבו הדקין, טריפה, ואפילו ליחה שבהן סותמת, אינה סתימה, ואפילו היא דבוקה בהן הרבה עד שאין יכול להוציא אלא ע"י הדחק. ואם חלב טהור סותם, כשרה שכל חלב טהור סותם, תמא אינו סותם, חוץ מקרום שעל הלב וחלב שעל גבי הכרכשתא (פי' מעי הדבוק בפי הטבעת) שאע"פ שהם טהורים אינם סותמים. וחלב חיה שכנגדו אסור בבהמה אינו סותם והעוף כל שומן שלו סותם. הגה: ואינו סותם אלא באותו אבר שהשומן דבוק בו בתולדתו, אבל אם סותם נקב של אבר אחר לא מקרי סתימה, וטריפה (ב"י בשם תוספות והרא"ש ש והרשב"א).

(5)[רמב"ם הלכות אבל פרק ד הלכה ז] אין משהין את המת אלא מדחין מטתו מיד, וכל המדחה מטתו הרי זה משובח, ועל אביו ועל אמו הרי זה מגונה.

(5)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שנז סעיף ב] כל המתים, הממהר להוציא מטתו הרי זה משובח. אבל על אביו ועל אמו, הרי זה מגונה, אא"כ היה ערב שבת או ערב יום טוב, או שהיו גשמים מזלפים על מטתו.

(6)[רמב"ם הלכות אבל פרק ו הלכה ט] על כל המתים כולן רצה ממעט בעסקו רצה אינו ממעט, על אביו ועל אמו ממעט בעסקו.

(6)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף כד] על כל המתים, רצה למעט בעסק סחורה המותרת לו, כגון דבר האבד, ימעט; רצה, אינו ממעט. על אביו ואמו, ימעט.

[דף כב עמוד ב] ממעט, על אביו ועל אמו - ממעט ואפי' בעיסקא המותר לו.. (1) על כל המתים כולן, רצה - חולץ, רצה

- אינו חולץ. על אביו ועל אמו - חולץ. פירוש חולץ כתפו ומוציא זרועו מן הקרע של חלוק ונמצא זרועו עם כתפו מגולין כתב רבינו מאיר י"מ חליצת מנעל לילך יחף לבית הקברות ולחזור וכן צוה ר"י בר"י לבנו לילך לבית הקברות יחף ולחזור מבית הקברות כשמתה אמו ע"כ ועל ההליכה תמהתי כי עדיין לא נסתם הגולל ולא חלה עליו עדיין אבילות. ומעשה בגדול הדור אחד שמת אביו וביקש לחלוץ, וביקש גדול הדור אחר שעמו לחלוץ - ונמנע ולא חלץ. אמר אביי: גדול הדור - רבי, גדול הדור שעמו - רבי יעקב בר אחא. ואיכא דאמרי: גדול הדור - רבי יעקב בר אחא, גדול הדור שעמו - רבי, בשלמא למאן דאמר גדול הדור שעמו רבי - היינו דנמנע ולא חלץ. אלא למאן דאמר רבי יעקב בר אחא - אמאי נמנע ולא חלץ? רבן שמעון בן גמליאל נשיא הוה, (2) וכולי עלמא מיחייבי למיחלץ! קשיא.

(3) על כל המתים כולן [דף יד עמוד א] מסתפר לאחר שלשים יום, על אביו ועל אמו יגדל פרע - עד שיגיעו בו חבריו

ואפילו פגע רגל לאחר שלשים יום אינו מגלה עד שיגיעו בו חבריו.. (4) על כל המתים כולן - נכנס לבית השמחה לאחר שלשים יום, על אביו ועל אמו - לאחר שנים עשר חדש. אמר רבה בר בר חנה: (4) ולשמחת מריעות. מיתבי: ולשמחה ולמריעות שלשים יום! - קשיא. אמר רבה בר בר חנה: (4) רב חסדא, ולשמחת מריעות - אינו צריך לשהות לאחר שלשים יום אלא

מותר ליכנס לאלתר. - והא תניא: לשמחה שלשים, ולמריעות שלשים! - לא קשיא; (4) הא באריסותא, הא - בפורענותא. והנ"מ בפורענא

אבל בארישתא לאחר שלשים יום ועל אביו ועל אמו בין כך ובין כך לאחר י"ב חדש והקשה הראב"ד ז"ל דהא משמע דבסעודת מצוה איכא איסורא טפי מבסעודת הרשות ובאבל רבתי (פ"ט) תניא על כל המתים אסור לילך לבית המשתה עד ל' יום לאביו ולאמו עד שיגיעו בו חבריו וא"כ היתה לשם שמים אלמא דסעודת מצוה יש בה היתר יותר מבסעודת הרשות ותיקף האי לשם שמים דשרי היינו שהוא משיא יתום ויתומה או עני ועניה לשם שמים ואם לא יכנס שם יתבטל המעשה אבל בנישואי עשיר שהזמין לסעודה כדי להתכבד בו אסור ליכנס שם. ירושלמי (הלכה ח) אם היתה חבורת מצוה או קידוש החודש מותר. חבורת מצוה כגון חבורת פסח חבורת אכילת קדשים ומעשר שני וכן כל דבר שצריך בעצמו אף על גב שאוכל בחבורה ויש שם משתה ושמחה ובכל זה לא התירו אלא משלשים ואילך באביו ובאמו אבל תוך שלשים לכל סעודה שבעולם אסור כך נ"ל הראב"ד ז"ל. וכתב הר"ר יהודה הברצלוני ז"ל יש שנוהגין שנכנסין בתוך י"ב חודש לבית החופה לשמוע הברכות או לבקר אבל לא לאכילה ויש שמחמירין שאין נכנסין כלל והרמב"ן ז"ל כתב שאסור ליכנס שם כלל דלעולם איכא שמחה בחופה אפילו שלא בשעת אכילה כדמוכח בפרק שני דסוכה (דף כה ב) וכן נוהגין באשכנז בתוך י"ב חדש עומד חוץ לבית לשמוע ברכות ואינו נכנס לבית כלל:

(5) על כל המתים כולן - קורע טפח, על אביו ועל אמו - עד שיגלה את לבו. אמר רבי אבהו: מאי קרא - ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם ואין אחיזה פחות מטפח. (5) על כל המתים כולן, אפילו לבוש עשרה חלוקין - אינו קורע אלא עליון. על אביו ועל אמו - קורע את כולן, (5) ואפיקרסותו אינה מעכבת, אחד האיש ואחד אשה. דברי ר"ש בן אלעזר שרבי שמעון בן אלעזר אומר: (6) האשה קורעת את התחתון, ומחזירתו לאחוריה, וחוזרת וקורעת את

העליון. ואפרקסותו פרש"י סודר שעל ראשו ונופל לפניו ולפי שאינו מלבוש אינו מעכב הקריעה וכתב הראב"ד ז"ל נראה לי מדלא קאמר אינו צריך לקורעה משמע דלכתחלה צריך דמצוה לקורעה על אביו ועל אמו אלא שאם לא קרעה לא עכב המצוה ויצא ידי קריעה מכלל דאם לא קרע שאר הבגדים כולם לא יצא ידי קריעה וגו' ערין בו קעבור על מצות עשה דרבנן ועוד כל זמן שאותו הבגד עליו אומרים לו קרע ואפילו לאחר כמה ימים מפני שלא קרע בשעת חימום ה"ל כמי שאין לו חלוק ונזדמן לו אח"כ שחייב לקורעה והרמב"ן ז"ל כתב דאפילו לכתחלה א"צ לקורעה מדלא קתני ואם לא קרע את אפרקסותו לא עיכב וכן תניא באבל רבתי אפרקסותו אינה מעכבת את הקריעה ר' בנימין אומר משום ר"ע קורע את אפרקסותו מכלל דלת"ק אינו קורעה כלל ובערוך פירש אפרקסותו הוא לבוש תחתון ופתוח בכתיפו וכשלושבו קושרו כדתנו בסוף מקוואות (פ"י מ"ד) הקשר שבאפרקסותו שבכתף ותניא במסכת דרך ארץ (רבה פ"י) הנכנס לבית המרחץ חולץ מנעלו ומסלק כובעו וטליתו ומתיר חגורתו ופושט חלוקתו ואח"כ מתיר אפרקסותו התחתונה וכו' ולבוש חלוקו וכו' ועוד קאמר בירושלמי פרק היה קורא אפרקסותו היה לבוש מבפנים ולפי שאין עושין אותו ללבישה אלא לקבל הזיעה שלא יטנפו מלבושיו כדאמר מבליעו בכסותו ובאפרקסותו לפיכך אינו מעכב הקריעה.

(5.1, 5.2, 7) על כל המתים כולן רצה - מבדיל קמי שפה שלו, רצה - אינו מבדיל אלא קורע מן השפה. על אביו ועל אמו

- מבדיל. רבי יהודה אומר: (7) לקריעה שאינו מבדיל קמי שפה שלו - אינו אלא קרע של תיפלות. אמר רבי אבהו: מאי טעמא דרבי יהודה - דכתיב

ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים, ממשמע שנאמר ויקרעם איני יודע שהן לשנים? אלא: שנראין קרועים כשנים. (8) על כל המתים כולן -

שולל לאחר שבעה, ומאחה לאחר שלשים. על אביו ועל אמו - שולל לאחר שלשים, ואינו מאחה לעולם.

(8) והאשה שוללת לאלתר, מפני כבודה. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: (5.1, 5.2, 9) על כל המתים כולן. רצה - קורע ביד,

רצה - קורע בין ביד בין בכלי. על אביו ועל אמו - קורע ביד. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: (5.1, 5.2, 10) על

כל המתים כולן - קורע מבפנים, על אביו ועל אמו - קורע מבחוץ. פירש"י מבפנים בחדר מבחוץ בפני העם ור' יצחק אבן גיא

ז"ל פירש מבפנים מכניס ידו תחת חלוקו וקורע וכתב הרמב"ן ז"ל מסתברא כוותיה מדקאמר מבפנים ומבחוץ ולא קאמר בפנים ובחוץ. אמר רב

חסדא: (11, 12) וכן לנשיא. מיתבי: לא הושוו לאביו ולאמו אלא לאיחיו בלבד. מאי לאו - אפילו לנשיא? - לא, לבר מנשיא. נשיאה שכיב.

אמר ליה רב חסדא לרב נחמן בר אמי חנן בר רבא: כפי אסייתא וקום עלה, ואחוי קריעה לעלמא מסתבר שלא הושוו נשיא לאביו ולאמו אלא מה שנתפרש בו לאחוי דתנן מתני' לקריעה מבחוץ ולחליצת כתף כדמפרש בגמ' ורבו שלמדו חכמה הושוו לאביו לאחוי ולא לשאר דבר ונוהג עליו כל דיני אבילות מקצת יום אחד משא"כ נשיא בחליצת כתף לנשיא לכבוד הנשיא ולא מדין האבילות. הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהל' אבילות ה"ג) כתב על נשיא ועל רבו שמגלה את לבו. וליתא דהא קריעה טפח ילפינן מדוד ויחזק דוד בבגדיו ואותה קריעה היתה על נשיא. הרמב"ן ז"ל:

(11, 12) על חכם חולץ מימין, על אב בית דין משמאל, על נשיא - מכאן ומכאן ומדלא קתני על אביו ועל אמו מהיכן חולץ ש"מ רצה מכאן חולץ רצה מכאן חולץ רצה שתיין חולץ וכן רבו שלמדו חכמה אם רצה חולץ שתיין דתניא (סנהדרין דף סח א) מעשה ומת ר' אליעזר וחלץ

עליו רבי עקיבא שתי ידיו והיה מכה על בשרו והדם שותת והיה קורא אבי אבי רכב ישראל ופרשיו [דף כ"ב ע"ב]. תנו רבנן: חכם שמת - בית

מדרשו בטל פירוש סופדים אותו כל ז' ואחר ההספד אין תלמידיו מתקרבין בבית מדרשו אלא מתחברין שנים שנים ולומדין בבתייהם, (11, 13) אב

בית דין שמת - כל בתי מדרשות שבעירו בטילין, ובני עיר בית הכנסת ונכנסין לבית הכנסת, ומשניין את מקומן;

היושבין בצפון - יושבין בדרום, היושבין בדרום - יושבין בצפון. (11, 12) נשיא שמת - בתי מדרשות כולן בטילין כ

בכל המקומות מספידין אותו כל שבעה ואחר ההספד אין נכנסין לבית המדרש אלא מתחברין שנים שנים ולומדין בבתיהם, ובני עיר **בית הכנסת** נכנסין לבית הכנסת,

(1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ג] כל שבעת ימי אבלות הקרע לפניו ואם בא להחליף מחליף ואינו קורע קרע אחר, שכל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע, במה דברים אמורים בשאר המתים חוץ מאביו ואמו, אבל על אביו ועל אמו קורע עד שמגלה את לבו, ומבדיל שפת הבגד ואינו קורע בכלי אלא בידו מבחוץ בפני כל העם וקורע כל הבגדים שעליו, ובגד הזיעה הדבוק לבשרו אינו מעכב, ואם החליף בגד אחר חייב לקרוע כל שבעה, וכן על אביו ועל אמו חולץ כתיפו ומוציא זרועו מן החלוק עד שיתגלה כתיפו וזרועו, והולך כך לפני המטה ואחר שיקבר אביו ואמו אינו חייב לחלוץ.

(1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף טז] על כל המתים, אם רצה חולץ כתף. על אביו ואמו, חייב לחלוץ כתף והולך כך לפני המטה, עד שיקבר. ואם הבן אדם גדול, ואין כבודו שילך חלוץ כתף, אין צריך לחלוץ.

(2) [רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה טו] נשיא שמת הכל קורעין עליו, וחולצין שתי הידים מכאן ומכאן, ובכל בתי מדרשות בטלים, ובני בית הכנסת נכנסין בשבת לבית הכנסת וקוראין שבעה, ולא יטיילו בשוק אלא יושבין משפחות משפחות דוים כל היום.

(2) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יז]

נשיא דומה לאב, לחליצת כתף, ולקרוע מבחוץ, ולאחיו. כל הקורעים על חכם שמת, כיון שהחזירו פניהם מאחורי המטה, שולחין ומאחין למחר. וחכם שבאה שמועתו, שולל בו ביום ומאחה למחר. ועל נשיא ועל רבו מובהק, שולל למחר ואינו מאחה לעולם. על חכם, חולץ מימין. ועל אב ב"ד, משמאל. ועל נשיא, מכאן ומכאן. ועל אביו ואמו ועל רבו מובהק, רצה מכאן רצה מכאן, ואם רצה, חולץ שתייה. (ו"א דעכשיו בזמן הזה לא נהגו לחלוץ כתף כלל (כל בו בשם ר"י), וכן נוהגין האידנא).

(3) [רמב"ם הלכות אבל פרק ו הלכה ג] בתספורת כיצד, כשם שאסור לספור כל שער גופו, או לגלח שפמו, או לקוץ צפרניו בכלי כל שבעה, כך אסור כל שלשים יום, במה דברים אמורים באיש, אבל באשה מותרת בנטיילת שער לאחר שבעה והאיש עד שלשים יום, ועל אביו ועל אמו חייב לגדל שער עד שישלח פרע או עד שיגער בו חבירו.

(3) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצ סעיף ד] על כל המתים מגלח לאחר שלשים; על אביו ועל אמו, עד שיגער בו חבירו. הגה: ואין הרגל מהני אם פגע קודם שיגער בו חבירו (טור). ועיין בא"ח סימן תקמ"ח. ושיעור גערה יש בו פלוגתא, ונוהגים בג' חדשים (כדעת מהר"א בפסקיו ואגודה ומהר"ל ורה"ן). ובמקומות אלו נוהגין שאין מסתפרין על אב ואם כל י"ב חדש (מהרי"ל מנהג קצת מקומות), אם לא לצורך, כגון שהכביד עליו שער, או שהולך בין עובדי כוכבים ומתנוול ביניהם בשערותיו, דמותר לספור (כן השיב הא"ז).

(4) [רמב"ם הלכות אבל פרק ו הלכה ו] שמחת מרעות שהיה חייב לפרוע אותה מיד, מותר לעשותה מיד לאחר שבעה, אבל אם אינו חייב לפרעה אסור להכנס לה עד שלשים יום.

(4) [רמב"ם הלכות אבל פרק ו הלכה ז] במה דברים אמורים בשאר כל מתים, אבל על אביו ועל אמו בין כן ובין כך לא יכנס לשמחת מרעות עד שלשים עשר חדש. /השגת הראב"ד/ בד"א בשאר מתים וכו' עד י"ב חדש. א"א ולשמחת מצוה עד שלשים יום כשאר מתים.

(4) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצא סעיף ב] על כל מתים נכנס לבית המשתה לאחר שלשים יום; על אביו ועל אמו, לאחר י"ב חדש. ואף אם השנה מעוברת, מותר לאחר י"ב חדש. ומיהו שמחת מריעות שהיה חייב לפרוע אותה מיד, מותר לעשותה מיד אחר שבעה. אבל אם אינו חייב לפרעה, אסור ליכנס לה עד ל'. ועל אביו ועל אמו, אף על פי שחייב לפרעה, אסור עד לאחר י"ב חדש. הגה: ובחבורת מצוה, כגון שמשיא יתום ויתומה לשם שמים, ואם לא יאכל שם יתבטל המעשה, מותר לאחר ל', אבל תוך ל' אסור לכל סעודת מצוה שבעולם (טור בשם הראב"ד). אבל סעודת מצוה דלית בה שמחה, מותר ליכנס בה, כגון פדיון הבן או סעודת ברית מילה, ומותר לאכול שם אפילו תוך שבעה, ובלבד שלא יצא מפתח ביתו (ת"ת סי' רנ"א /רס"ח/). ה' ויש אוסרין בסעודת ברית מילה (מרדכי). והמנהג שלא לאכול בשום סעודה בעולם כל י"ב חדש, אם הוא חוץ לביתו, ובתוך הבית מקילין שאוכל בביתו בסעודת ברית מילה, וכ"ש בשאר סעודות שאין בהם שמחה. אבל בסעודת נישואין יש להחמיר, כן נראה ל'. אבל שהוא בעל ברית או מוהל, ילבש בגדי שבת עד לאחר המילה. ומותר ליכנס למילה לאכול שם, אם הוא לאחר ל', אף על פי שאין המילה בביתו (ב"י בשם תשובת מהרי"ל).

(5.1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ב] כמה שיעור הקרע, טפח, ואין צריך להבדיל שפת הבגד, ומותר לו לקרוע בכלי, ויש לו לקרוע בפנים שלא בפני אדם, לפיכך יש לו להכניס ידו בפנים וקורע בצנעה, ואינו חייב לקרוע אלא בגד העליון בלבד.

(5.2) [רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ג] כל שבעת ימי אבלות הקרע לפניו ואם בא להחליף מחליף ואינו קורע קרע אחר, שכל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע, במה דברים אמורים בשאר המתים חוץ מאביו ואמו, אבל על אביו ועל אמו קורע עד שמגלה את לבו, ומבדיל שפת הבגד ואינו קורע בכלי אלא בידו מבחוץ בפני כל העם וקורע כל הבגדים שעליו, ובגד הזיעה הדבוק לבשרו אינו מעכב, ואם החליף בגד אחר חייב לקרוע כל שבעה, וכן על אביו ועל אמו חולץ כתיפו ומוציא זרועו מן החלוק עד שיתגלה כתיפו וזרועו, והולך כך לפני המטה ואחר שיקבר אביו ואמו אינו חייב לחלוץ.

(5) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף טז] על כל המתים, אם רצה חולץ כתף. על אביו ואמו, חייב לחלוץ כתף והולך כך לפני המטה, עד שיקבר. ואם הבן אדם גדול, ואין כבודו שילך חלוץ כתף, אין צריך לחלוץ.

(5) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יז] נשיא דומה לאב, לחליצת כתף, ולקרוע מבחוץ, ולאחיו. כל הקורעים על חכם שמת, כיון שהחזירו פניהם מאחורי המטה, שולחין ומאחין למחר. וחכם שבאה שמועתו, שולל בו ביום ומאחה למחר. ועל נשיא ועל רבו מובהק, שולל למחר ואינו מאחה לעולם. על חכם, חולץ מימין. ועל אב ב"ד, משמאל. ועל נשיא, מכאן ומכאן. ועל אביו ואמו ועל רבו מובהק, רצה מכאן רצה מכאן, ואם רצה, חולץ שתייה. (ו"א דעכשיו בזמן הזה לא נהגו לחלוץ כתף כלל (כל בו בשם ר"י), וכן נוהגין האידנא).

(6) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יא] אחד האיש ואחד האשה שוים לענין קריעה, אלא שהאשה קורעת התחתון ומחזירתו לאחריה, וחוזרת וקורעת העליון.

(7) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יב] על כל המתים, אם רצה מניח שפת הבגד שלימה, וקורע מהשפה ולמטה. ועל אביו ואמו, צריך לקרוע כל השפה. (ו"א אף על שאר מתים צריך לקרוע השפה (מרדכי) וכן נוהגין) (מהרי"ו סימן ו').

(8) [רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה א] כל הקורעים שקורע אדם על שאר קרוביו, שולל הקרע לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים, על אביו ועל אמו שולל לאחר שלשים ואינו מאחה לעולם, והאשה קורעת ושוללת מיד אפילו על אביה ועל אמה מפני הצניעות.

(8) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף טו] על כל המתים, שולל (פי' תופר תפירה בלתי שוה) לאחר ז', ומאחה לאחר שלשים יום. ואין חילוק אם פגע בהם הרגל או לא (הגמ"י בשם ראב"ה). על אביו ואמו שולל לאחר ל' יום, ואינו מאחה לעולם. והאשה שוללת לאלתר, מפני כבודו.

הגה: וכל זמן שאסור לשלול, אפילו לחבר ראש הקריעה ע"י מחט, אסור. ויש מקומות שנהגו להחמיר אפילו על שאר מתים, שלא לשלול תוך ל', ואז אפילו ראש הקריעה אסור לחבר ע"י מחט (מהר"ו סימן ו').

(9) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יד] על כל המתים, רצה קורע ביד רצה קורע בכלי. על אביו ואמו, ביד. על כל המתים, אם בא להחליף תוך ז' ימים, מחליף ואינו קורע. על אביו ואמו, אם מחליף תוך ז', קורע כל הבגדים שהוא מחליף, ואינו מאחה לעולם, כמו בפעם הראשון. (על כל המתים יכול להחזיר קרעו לאחריו תוך שבעה, אבל לא באביו ואמו) (רבינו ירוחם בשם הראב"ד).

(10) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יג] על כל המתים יש לו לקרוע בפנים, שלא בפני אדם, לפיכך יש לו להכניס ידו בפנים, וקורע בצינעא. אבל על אביו (ואמו), אינו קורע אלא מבחוץ, בפני כל אדם.

(11) [רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה ב] כדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו כך חייב לקרוע על רבו א שלמדו תורה, ועל הנשיא ועל אב בית דין, ועל רוב הצבור שנהרג, ועל ברכת השם, ועל ספר תורה שנשרף, ועל ערי יהודה ועל ירושלים, ועל המקדש.

(11) [רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה יד] אב בית דין שמת הכל קורעין עליו וחולצין משמאל וכל בתי מדרשות שבעירו בטלין, ובני בית הכנסת נכנסין לבית הכנסת, ומשנין את מקומן היושבין בדרום ישובו בצפון, והיושבים בצפון ישובו בדרום.

(11) [רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה טו] נשיא שמת הכל קורעין עליו, וחולצין שתי הידים מכאן ומכאן, ובכל בתי מדרשות בטלים, ובני בית הכנסת נכנסין בשבת לבית הכנסת וקוראין שבעה, ולא יטיילו בשוק אלא יושבין משפחות משפחות דוים כל היום.

(12) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יז] נשיא דומה לאב, לחליצת כתף, ולקרוע מבחוץ, ולאחוי. כל הקורעים על חכם שמת, כיון שהחזירו פניהם מאחורי המטה, שוללין ומאחין למחר. וחכם שבאה שמועתו, שולל בו ביום ומאחה למחר. ועל נשיא ועל רבו מובהק, שולל למחר ואינו מאחה לעולם. על חכם, חולץ מימין. ועל אב ב"ד, משמאל. ועל נשיא, מכאן ומכאן. ועל אביו ואמו ועל רבו מובהק, רצה מכאן רצה מכאן, ואם רצה, חולץ שתיהן. (וי"א דעכשיו בזמן הזה לא נהגו לחלוץ כתף כלל (כל בו בשם ר"י), וכן נוהגין האידנא).

(13) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שמד סעיף יח] חכם שמת, בית מדרשו בטל, שסופדין אותו כל שבעה. אבל שאר מדרשות, עוסקין בתורה אפילו בשעת הספד; ואחר ההספד אין תלמידיו מתקבצים בבית מדרשו, אלא מתחברים שנים ושנים ולומדים בבתייהם. אב בית דין שמת, כל מדרשות שבעיר בטלין, והרגילין להתפלל בב"ה משנים מקומם. נשיא שמת, כל בתי מדרשות שבכל מקום שמספדין אותו בטלים, ואחר ההספד אין נכנסים לבית המדרש, אלא מתחברים שנים ושנים ולומדין בבתייהם. וכל בני העיר מתפללים בבית האבל, בין בחול בין בשבת, חוץ מקריאת התורה בשבת ושני וחמישי, שקורין בב"ה. ולא (יטיילו) בשוק, אלא יושבים משפחות משפחות ודוים כל היום.

[דף כג עמוד א] וקורין שבעה ויוצאין. וכל בני העיר מתפללין בבית אבליים בין בחול בין בשבת ואין מתפללין בכל בית הכנסת חוץ מקריאת התורה בשני ובחמישי ובשבת שהן צריכים לקרות בביהכ"נ והא דלא נקט שני וחמישי ונקט שבת לרבותא דאפילו בשבת אינו יוצא לביהכ"נ ומתפללין עמו בבית וביהכ"נ בטל חוץ מקריאת התורה בשני ובחמישי ובשבת שהן צריכין לקרות בביהכ"נ משא"כ בחכם ואב"ד שאין ביהכ"נ בטל אלא מקצת מתפללין בביהכ"נ ומקצת מתפללין בבית האבל הראב"ד רבי יהושע בן קרחה אומר: לא שילכו ויטיילו בשוק, אלא יושבין ודומין. (1) ואין אומרים שמועה ואגדה בבית האבל. אמרו עליו על רבי חנניה בן גמליאל שהיה אומר שמועה ואגדה בבית האבל. גרסי' בע"ז בפ"ק [עבודה - זרה י"א ע"א] ת"ר שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי שנא' בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים ישרפו לך וכשם ששורפין על המלכים כך שורפין על הנשיאים ומה הן שורפין עליהם מטותיהן וכל כלי תשמישן מעשה ומת רבן גמליאל הזקן ושרף עליו אונקלוס הגר במאה מנה צור

תנו רבנן [דף כ"ג ע"א]: (2) אבל, שבת ראשונה - אינו יוצא מפתח ביתו, שניה - יוצא ואינו יושב במקומו, שלישית - יושב במקומו ואינו מדבר, רביעית - הרי הוא ככל אדם שבת ראשונה אינו יוצא מפתח ביתו פרש"י שבעת ימי השבוע אבל בשבת יוצא לביהכ"נ וכן משמע דבשבת ראשונה היינו ימי החול דומיא דשבת שניה ושלשית וכן נוהגין באשכנז האבל הולך לביהכ"נ בשבת ואחר התפלה האבל יוצא תחלה ויושב לפני ביהכ"נ וכל הקהל יוצאין ויושבין אצלו ועומד האבל והולך לביתו וכל הקהל הולכין עמו ויושבין שם שעה אחת וסומכים על דברי הגדה פירקי דרבי אליעזר (פ"ט) ראה שלמה שגמילות חסדים גדולה לפני הקדוש ברוך הוא לפיכך כשבנה ביהמ"ק בנה שני שערים אחד לחתנים ואחד לאבילים ולמנוחים והיו ישראל הולכין בשבת ויושבין בין שני שערים הללו הנכנס בשער חתנים יודעין שהוא חתן ואמר לו השוכן בבית זה ישמחך בבנים ובבנות הנכנס לשער אבילים והיו שפמו מכוסה היו יודעים שהוא אבל והיו אומרים לו השוכן בבית זה ינחמך והנכנס לשער אבילים ואין שפמו מכוסה היו יודעים שהוא מנוחה והיו אומרים השוכן בבית זה יתן בלכך לשמוע דברי חביריך ויקרבוך ויקבלוך. משהבין ביהמ"ק התקינו חכמים שיהיו חתנים ואבילים הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ואנשי המקום רואין את החתן ושומעים עמו ורואין את האבל ויושבין עמו לארץ כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתן בגמילות חסדים ועליהם הוא נאמר ברוך נותן שכר טוב לגומלי חסדים והראב"ד ז"ל פ' שבת ראשונה ממש ואינו יוצא לביהכ"נ בשבת והכי איתא באב"ר רבתי (פ"י) אבל שבת ראשונה אינו נכנס לביהכ"נ בשבת וקתני עלה בד"א בביהכ"נ אבל בבית המדרש נכנס אפילו בשבת ראשונה אבל בחול כל שבעת ימי אבילות אינו יוצא מפתח ביתו אפילו לביהמ"ד ורבינו האי גאון ז"ל כתב ולענין יוצא מפתח ביתו ואפילו בשבת הכל כמנהג המדינה היכא דרגילי דמיצלו בביהכ"נ מקדים ואתי מצפרא קמי ציבורא לביהכ"נ והיכא דרגילי למיתב בביתיה יתיב:

. רבי יהודה אומר: לא הוצרכו לומר שבת ראשונה לא יצא מפתח ביתו - שהרי הכל נכנסין לביתו לנחמו. אלא: שניה - אינו יוצא מפתח ביתו, שלישית - יושב ואינו יושב במקומו, רביעית - יושב במקומו ואינו מדבר, חמישית - הרי הוא ככל אדם.

תנו רבנן: (3) כל שלשים יום לנישואין, מתה אשתו - אסור לישא אשה אחרת, עד שיעברו עליו שלשה רגלים. רבי יהודה אומר: רגל ראשון ושני - אסור, שליש - מותר. (3) ואם אין לו בנים - מותר לישא אשה אחרת לאלתר, משום ביטול פריה ורביה. (3) הניחה לו בנים קטנים - מותר לישא לאלתר, מפני פרנסתו. כל שלשים יום לנישואין הא דקתני נשואין לאו משום דליארס שרי דהא תנן בפרק החולץ (דף מא א) רבי יוסי אומר כל הנשים יתארוס חוץ מן האלמנה מפני האיבול ל' יום אלא משום רבותא דנשואין נקטיה לאשמועינן דנשואין שרי לאחר ל' יום ואף על גב דבאשתו קתני דבעי ג' רגלים וכן נ"ל דאי ס"ד דאסור נשואין תוך ל' יום אתא לאשמועינן תיפוק ליה משום דאסור לילך לבית השמחה כל ל' יום ובנשואין אף בלא סעודה איכא שמחה ואף לנשואין דאחר אסור למיזל ור"ת ז"ל היה אומר דס"ד למישרי בדידיה טפי מבאחרני משום פ"ו ומתוך כך היה אומר ר"ת אף על גב דאסרי' באביו ואמו לבית השמחה עד י"ב חדש שרי לישא אשה אחר ל' יום ואפילו יש לו בנים גדולים דלא אסור אלא בית השמחה דליכא מצוה אבל נשואין אפילו יש לו כמה בנים איכא מצוה דאמר בפרק הבא על יבמתו (דף סב ב) הלכה כרבי יהושע דאמר ישא אשה בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך וה"ר יוסף ז"ל הביא ראיה לדבריו דלא אסרי' אלא בית המשתה של רשות דאמר במס' שמחות (פ"ט) על כל המתים אסור לילך לבית המשתה עד ל' יום על אביו ועל אמו י"ב חדש שא"כ היתה סעודה של מצוה. ה"ר יצחק בן גיא ז"ל פסק כר' יהודה דרגל שליש מותר דהלכה כדברי המיקל באבל והרמב"ם ז"ל (פ"ו מהל' אבל הלכה ה) פסק כרבנן ומסתבר דהלכה כרבי יהודה דמיקל וכן הסכים הרמב"ן ז"ל ויש שהיו רוצים לומר שאם מתה אשתו קודם ר"ה שישא אחרת אחר הסוכות דק"ל דר"ה ויה"כ כרגלים ולא מיסתבר כלל דהא דהצריכו להמתין ג' רגלים לאו משום תוספת אבילות אלא כדי שתשכח ותשקע הראשונה מדעתו בשעה שהוא עם השניה כדתיא (נדרים דף כ ב) ולא תתורו אחרי לבבכם מצוה אמר רבי לא ישתה אדם בכוס זה ויתן עינו בכוס אחר וא"ר אלעזר לא נצרכה אלא לשתיה נשיו הלך צריך הרחקת זמן ואין ר"ה ויה"כ כרגלים בדבר זה אלא קבעו הזמן ברגלים אף על פי שאין הרחקת הזמן שוה בהן מ"מ שמחת הרגלים מסייעת לשכחה מדעתו. ירושלמי (בפרק החולץ ליבמתו הלכה יא) חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה איבול ל' יום הדא דאיתמר בנשים אבל באנשים ג' רגלים ביש לו בנים אבל אין לו בנים מותר מיד וה"מ כשיש לו מי שישימשו אבל אין לו מי שישימשו מותר מיד וה"מ בשאין לו בנים קטנים אבל אם יש לו בנים קטנים מיד מותר כהדא מעשה שמתה אשתו של ר' טרפון ועד שהוא בבית הקברות אמר לאחותה ל'י גדלי בני אחותיך ואף על פי שכנסה לא הכירה עד שעברו עליו ל' יום: [דף כ"ג ע"א] מעשה שמתה אשתו של יוסף הכהן, ואמר לאחותה בבית הקברות: ל'י ופרנסי את בני אחותך. ואף על פי כן לא בא עליה אלא לזמן מרובה. מאי לזמן מרובה? אמר רב פפא: (3) לאחר שלשים יום. כתב הראב"ד ז"ל דוקא מי שנושא אשה לפרנס בנים קטנים אבל מי שנושא אשה לבנים מפני פריה ורביה מותר לישא אותה ומותר לבא עליה לאלתר דאל"כ למה ישאנה לאלתר וכן מה שאמרנו נושא אדם אשה בתוך ל' יום מפני שאין לו מי שישימשו כדאיתא בירושלמי בפרק החולץ גם הוא אסור לבוא עליה עד לאחר ל' יום וכן פ"ת ועוד היה אומר ר"ת הא דאמרין הניחה לו בנים קטנים מותר לישא לאלתר מפני פרנסתו לאו דוקא אלא לאלתר אלא לאחר ל' יום אבילות ואם דקאמר שאמר לה בבית הקברות צאי ופרנסי את בני אחותך לא היתה זו כניסה אלא שידוכים בעלמא אבל לא כניסה אלא לאחר ל' דבתוך ז' אסור לכנס כדמוכח בפ"ק דכתובות (דף ג ב) דקאמר מי שהיה טבוח וטבח אפוייה ויינו מזוג ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובעל בעילת מצוה ופורש ונוהג ז' ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות ומסיק התם דוקא אביו של חתן או אמה של כלה דליכא איניש דטרח אבל איפכא לא ומסתמא איירי במי שאין לו בנים כיון דאביו צריך לטרוח בסעודתו והוא בעצמו לא אם כן איירי בבחור שלא נשא עדיין וקאמר איפכא לא אלא דאסור לכנס בתוך ז' ומצאתי כתוב בשם ריב"א ז"ל דמה שאמר לה בבית הקברות צאי ופרנסי בני אחותך היא היתה כניסת חופה והך עובדא דהכא היינו דאמרין בפרק טבול יום (דף ק א) מעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח וק"ל שעה אחת קודם הרגל בטלה גזירת ז' והיה ליה כלאחר ז' והיה מותר ליכנס והא דתניא במסכת שמחות (פ"ד) בד"א בזמן שיש לו בנים אבל אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים מותר לישא אחר ל' יום והכא שרינן לכנס בתוך ל' צריך לומר דהאי לישא דקתני היינו נשואין גמורין בבעלה אבל בתוך ל' אסור לבעול ואי תיקשי לך לפר"ת ורשב"ד דאמר מי שאין לו בנים מותר לבעול תוך ל' יום י"ל דמלתא דפסיקא נקט לתרתייהו נישואין לאחר ל' יום ולעולם מי שאין לו בנים מותר לבעול תוך ל' משום פריה ורביה כי היכי דשרינן כניסת חופה תוך ל' יום דכניסת החופה היא השמחה: מסקנא דמלתא מתה אשתו ויש לו בנים גדולים לא ישא אשה עד רגל שליש אין לו בנים נושא ובעל אחר ז' יש לו בנים קטנים וכן מי שאין לו מי שישימשו נושא לאחר ז' ועל כל המתים נושא ובעל לאחר ל' וכל הא דשרינן באבילות שאר מתים הוא הדין נמי באבילות אביו ואמו לדענין אבילות בתוך ל' אין חילוק בין אביו ואמו לשאר המתים: ר"ת ז"ל התייב לאשה שהיתה משודכת ומת אחיה לאחר המצוה סמוך לחופה שתכנס לחופה תוך ל' יום משום פריה ורביה דבעל מאחר שלא ישא אשה זו לא ישא אחרת ושמה אפילו אם לא היתה משודכת היה מתיר מאחר שהיה חפץ בה יותר מבאחרת כדאשכחן ביוסף הכהן דמישתיא איהי משום פרנסת בניו אף על פי שהיתה אבילה מאחותה ומיהו איכא למימר לפי

שמרחמת על בני אחותה יותר מאחרת והא דאמר בפרק החולץ (דף מא א) רבי יוסי אומר כל הנשים יתאסרו חוץ מן האלמנה מפני האיבול ולא קמפליג בין נישאת למי שיש לו בנים ובין נישאת למי שאין לו בנים שאין לו בנים שאני התם שצריכה להמתין ג' חדשים משום הבחנה: כתב רבינו אבי העזרי הא דאמר על אביו ואמו אינו נכנס לבית השמחה עד י"ב חדש אם היתה שנה מעוברת סגי בי"ב חדש מדקתני י"ב חדש ולא קתני שנה: ירושלמי (בפרק זה הלכה ח) על כל המתים אסור לילך בסחורה עד ל' יום על אביו ועל אמו עד שיגער בו חבירו ויאמרו לו צא עמנו ומיירי כשהלכו לסחורה לארץ מרחקים בשיירא דאיכא פרסום וכעין שמחת מריעות אבל כל שאר משא ומתן שרי לאחר שבועה:

אין לו בנים מותר לישא אשה אחרת לאלתר מפני ביטול פו"ר וכמה בנים יהיו לו ויהא אסור לישא לאלתר כדתנן [יבמות ס"א ע"ב] לא יבטל אדם מפריה ורביה אא"כ יש לו בנים בש"א שני זכרים ובה"א זכר ונקבה שנא' זכר ונקבה בראם וק"ל כב"ה היו לו בנים ומתו והיו להן בנים כבר קיים מצות פריה ורביה דת"ר בני בנים הרי הן כבנים ולא שנא ברא לברתא ול"ש ברתא לברא או ברתא לברתא או ברא לברא בכולהו קיים מצות פו"ר ודוקא תרי מתרי אבל תרי מחד ברא לא

תנו רבנן: כל שלשים יום לגיהוץ, אחד כלים חדשים ואחד כלים ישנים יוצאין מתוך המכבש. רבי אומר: לא אסרו אלא כלים חדשים בלבד. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: (4) לא אסרו אלא כלים חדשים לבנים בלבד. וק"ל

כרבי אלעזר בר"ש אביי נפיק בגדא דסרבלא, כרבי. דהא רבא נפיק בחימוצתא בהימיונותא רומיתא סומקתא חדתי, כרבי אלעזר ברבי שמעון. תניא באבל רבתי כל שלשים יום אסור בתספורת אחד ראשו ואחד זקנו ואחד כל שער שיש בו והאשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה וגרסין בפרק החולץ [יבמות מ"ג ע"א] בענין רבי יוסי אומר כל הנשים יתאסרו חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה איבול שלשים יום אמר רב חסדא ק"ו ומה במקום שאסרו לספר ולכבס מותר ליארס ל' יום של איבול שמותר לספר ולכבס אינו דין שמותר ליארס ושמעת מינה שהאשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה כדקתני באבל רבתי:

כתב הראב"ד ז"ל כל ל' יום לגיהוץ פ' ללבוש כלים מגוהצים בין כלי צמר בין כלי פשתן וכן מפורש בירושלמי (פרק זה הלכה ח) ואף על פי שאמר במס' תענית (דף כט ב) כלי פשתן אין בהם משום גיהוץ הרי אמרו אסור ללבושן בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה וכשהתירו כלי פשתן לא התירו אלא לכבס ולהניח מה שאין כן בכלי צמר דאפילו לכבס ולהניח אסור כדאיתא התם והכא גבי אבל מותר לכבס תוך ל' ולהניח ולא אסור אלא ללבוש והכי איתא באבל רבתי (פ"ו) לגיהוץ כיצד אסור ללבוש כלים מגוהצים. אלו הן המגוהצים כלים היוצאין מתחת המכבש ומותר בפנדא ובפסק' ובאנפיליא ובכובע של ראש אף על פי שהן מגוהצים ומותר להולך כלים לגיהוץ תוך ל' מהך ברייתא דהכא ומההיא דאבל רבתי משמע דאין גיהוץ אסור אלא בכלים שנותנים אותם תחת המכבש אחר הגיהוץ אבל כלים שאין עומדין תחת המכבש אחר הגיהוץ מותר ללבושן תוך שלשים שאין הנאת גיהוץ אלא בכלים שכובשין אותן במכבש אחר הגיהוץ. וק"ל כר"א בר' שמעון דאמר לא אסרו אלא בכלים חדשים היוצאין מתחת המכבש נמצא שאסור ללבוש חלוק של פשתן שחתך אותו מיריעה של פשתן או שחתך אותו מיריעה של תגרים שזהו ודאי יוצא מתחת המכבש שאין התגר מניח את יריעותיו ללכת לכאן ולכאן להתקפל או שמא יש לומר כיון שחתכו מן היריעה והחייט תופרוהו הולך לכאן ולכאן ואינו מקפיד עליו כלום כבר יצא מתחת מכבש וכלים חדשים שיוצאין מתחת המכבש שאסורין כגון טלית וסדין אי נמי כגון שתפרן תחלה ונתנן לכובס לכובשן אחר הגיהוץ. עוד נראה לי כמו שאסור ללבוש כר אסור להציע תחתיו ועליו בלילה שאין הלבשה דוקא אלא הנאת הגוף וא"ת שמא הנאת הראיה עם הנאת הגוף אסור אבל סדין בלילה הנאת הגוף איכא ראייה ליכא אם כן ביום נמי משכחת לה היתר אם ילבש אותם תחת בגדים אחרים שלא יראו אותם אלא ודאי הנאת הגוף הוא העיקר ובירושלמי (הלכה ח) מפרש שעל אביו ואמו אסור ללבוש כלים מגוהצים עד י"ב חדש ובאבל רבתי (פ"ט) עד שיגיע הרגל ויגער בו חבירו ע"כ דברי הראב"ד ז"ל והרמב"ם ז"ל (פ"ו מהל' אבל ה"ד) לא הזכיר מכבש כלל כי הוא רצה לומר דמכבש לא קאי אלא אישנים אבל חדשים לא בעי מכבש ובגמרא דידן לא מצינו חילוק בגיהוץ בין גיהוץ דאביו ואמו בין גיהוץ דשאר מתים וכ"כ הרמב"ם ז"ל (שם) דגיהוץ מותר על אביו ואמו אחר שלשים יום ומיהו אף על פי שלא נמצא בגמרא דידן כיון דאיתא בירושלמי ובאבל רבתי אין להקל בדבר וסמכו אהא דגמרינן גיהוץ מתספורת ומה שהזכיר רגל גבי גיהוץ משום דברגל דרך ללבוש כלים מגוהצים וקודם הרגל אינו ניכר שמניח משום אבילות אבל תספורת ניכר שהכביד שער. תניא באבל רבתי (פ"ז) כל ל' יום אסור בתספורת אחד ראשו ואחד זקנו ואחד כל שער שיש בו ואשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה וגרסין בפרק החולץ (דף מג א) בענין רבי יוסי אומר כל הנשים יתאסרו חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה איבול שלהן שלשים יום אמר רב חסדא ק"ו ומה במקום שאסור לכבס ולספר מותר ליארס שלשים יום של איבול שמותר לספר ולכבס אינו דין שמותר ליארס וש"מ שהאשה מותרת בנטילת שער כדקתני באבל רבתי וכן כתב בה"ג דאשה מותרת בנטילת שער וקשה לדברי האלפסי דאי אשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה דלמא שריא נמי בשבת של ט' באב ועוד דנטילת שער שמתיר באבל רבתי באשה היינו ע"י טיפול סיד כדי שלא תתגנה על בעלה ותספורת לא שייך להזכיר באשה דמגדלת שער כלילית ועוד הקשה הרמב"ם ז"ל דהל"ל שאסורה לספר ולכבס ומותרת ליארס וגבי ל' יום של איבול היה צריך להזכיר שמותרת לספר ולכבס דתניא האשה מותרת בנטילת שער לאחר ז' שאין הדבר ידוע ופשוט כל כך להקשות סתם בלא הזכרת הברייא ורש"י לא גרס התם לספר אלא לכבס והכי פירוש שאסור לכבס שבת של ט' באב דאסורין ללבוש כלים מכובסים אפילו ישנים ואפילו אינם מגוהצים ל' של איבול דאינם אסורים אלא בכלים חדשים מגוהצים וכן עיקר:

מפני שאמרו שבת עולה ואינה מפסקת. בני יהודה ובני גלילא, הני אמרי:

- (1)[רמב"ם הלכות אבל פרק יג הלכה ט] אין אומרים שמועה והגדה בבית האבל אלא יושבין דוין, וכן אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת, אבל לעסוק בדברי תורה בפניו או בבית הקברות אסור.
- (1)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעט סעיף ז] מרביצין ומכבדין בבית האבל, ומדיחין קערות, כוסות וצלוחיות וקיתונות, ואין מביאין שם לא בשמים ולא מוגמר, אבל מביאים אותם בבית שהמת שם ואין מברכים עליהם; ואין אומרים שמועה ואגדה בבית האבל, אלא יושבין ודוממים.
- (2)[רמב"ם הלכות אבל פרק ז הלכה ה] אבל בשלשה ימים הראשונים אינו הולך אפילו לבית אבל אחר, מכאן ואילך הולך ואינו יושב במקום המנחמין אלא במקום המתנחמין, ולא יצא למקום אחר מפתח ביתו כל שבת הראשונה, שניה יוצא ואינו יושב במקומו, שלישית יושב במקומו ואינו מדבר כדרכו, רביעית הרי הוא ככל אדם.
- (2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצג סעיף ב] אבל, שבוע הראשון אינו יוצא מפתח ביתו, ואפילו לשמוע ברכות חופה או ברכות המילה. הגה: מיהו המיקל לצאת בלילה, מפני הצורך, לא הפסיד (ת"ה סימן ר"צ). והא דאסור לצאת חוץ לביתו, היינו דוקא לטייל, או למשא ומתן וכדומה, אבל אם שלח מושל אחריו (מרדכי ה"א) או שצריך לילך בדרך או לשאר דברים הצריכים לו הרבה, כגון דבר האבד, מותר לו לצאת (תוספות סוף מ"ק), וכן נוהגין. ודין נעילת סנדליו, עיין לעיל סימן שפ"ב. שניה, יוצא ואינו יושב במקומו ואינו מדבר; שלישית, יושב במקומו ואינו מדבר. הגה: ואם רוצה שלא לישיב במקומו בשבוע שלישית ולדבר, הרשות בידו (הגמ"י). ועכשיו נוהגין שאין יושבין במקומם כל שלשים; ועל אביו ואמו כל י"ב חדש, ואין למנהג זה עיקר, מכל מקום אין לשנות מן המנהג, כי כל מקום לפי מנהגו; רביעית, הרי הוא כשאר כל אדם. אפילו לא שלמו שלשה שבועות, כגון שמת באמצע שבוע, מיד כשכלה אותו שבוע ושנים שאחריו, חשוב שבוע הבא רביעית.
- (3)[רמב"ם הלכות אבל פרק ו הלכה ה] בנישואין כיצד, אסור לישא אשה כל שלשים יום, ומותר לארשה אפילו ביום המיתה, ומי שמתה אשתו, אם כבר קיים מצות פריה ורביה ויש לו מי שישמשו ואין לו בנים קטנים הרי זה אסור לישא אשה אחרת עד שיעברו עליו שלשה רגלים, אבל מי שלא קיים מצות פריה ורביה, או שקיים ויש לו בנים קטנים או שאין לו מי שישמשו, הרי זה מותר לארשה ולכנס מיד ואסור לו לבא עליה עד שלשים יום, וכן האשה שהיתה אבלה לא תבעל עד שלשים יום.
- (3)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצב סעיף א] אסור לישא אשה כל י"ג יום, אפילו בלא סעודה; ולאחר שלשים, מותר, אפילו על אביו ואמו, ואפילו לעשות סעודה. ומותר לקדש אשה ד אפילו ביום המיתה, והוא שלא יעשה סעודה, אלא אם כן עברו שלשים יום. (ויו"א דגם לארס אסור כל י"ג יום) (טור והרא"ש והרמב"ן) (וכן עיקר).
- (3)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצב סעיף ב] מתה אשתו, אסור לישא אחרת עד שיעברו עליה שלש רגלים, אבל ליכנס לבית המשתה, דינו כמו בשאר קרובים, (טור) ח] וראש השנה ויום כפורים אינם חשובים כרגלים לענין זה. ואם לא קיים מצות פריה ורביה, או שיש לו בנים קטנים, או שאין לו מי שישמשו, מותר לקדש מיד ולכנס אחר שבעה; ולא יבא עליה עד לאחר שלשים יום, אלא אם כן לא קיים מצות פריה ורביה, שאז מותר לבא עליה אחר שבעה. הגה: והוא הדין בשאר אבילות, אפילו באבילות דאביו ואמו, מותר לישא ולבא עליה אחר שבעה, אם לא קיים פריה ורביה. י"א דאף מי שהוא עשיר ויכולת בידו לשכור לו משרתים ומשרתות, מכל מקום אם אין בתו או כלתו אצלו בביתו שתוכל לשמשו בחפיפת הראש או שאר דברים שמתבייש מאחרים, מקרי אין לו מי שישמשו, וכל כיוצא בזה (פסקי מהרא"י סימן ג'); ולכן נשתרבה המנהג שרבים מקילין בענין ונושאים נשים תוך שלש רגלים, ובעל נפש יחוש לעצמו. מי שתפשו השר ואינו רוצה להניחו מתפסיתו עד שישא אשה תוך שלש רגלים אחר מיתת אשתו, יש מתירין משום צער ידידה (ב"י), וכן נראה לי עיקר.
- (4)[מב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה ג] ומנין שהאבל אסור לכבס בגדיו ולרחוץ גופו ולסוך, שנאמר התאבלי נא ולבשי בגדי אבל ואל תסוכי שמן, ורחיצה בכלל סיכה שהרחיצה קודמת לסיכה שנאמר ורחצת וסכת, וכשם שאבל אסור בכיבוס בגדים כך אסור ללבוש כלים לבנים חדשים ומגוהצין.
- (4)[מב"ם הלכות אבל פרק ו הלכה ד] וכן אסור ללבוש כלים לבנים חדשים ומגוהצין כל שלשים יום, אחד האיש ואחד האשה, היו צבועין ומגוהצין מותרין, וכן אם לא היו חדשים אף על פי שהן לבנים ומגוהצין מותרין, וכלי פשתן אין בהן משום גיהוץ ולאחר שלשים יום מותר בגיהוץ אפילו על אביו ועל אמו.
- (4)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפט סעיף ה] כל שלשים יום אסור ללבוש (או להציע תחתיו) (ב"י בשם רבינו ירוחם) בגד מגוהץ, והוא שיהא לבן וחדש, ואפילו הוא של פשתן. ועל אביו ועל אמו, אסור עד שיגיע הרגל אחר שלשים ויגער בו חבירו.

[דף כג עמוד ב] יש אבילות בשבת, והי אמרי: אין אבילות בשבת. מאן דאמר יש אבילות בשבת - דקתני: עולה. מאן דאמר אין אבילות בשבת - דקתני: אינה מפסקת. - אי סלקא דעתך יש אבילות בשבת - השתא אבילות נהגא, אפסוקי מיבעיא? ואלא הא קתני עולה! - אידי דקבעי למיתנא סיפא אין עולים, תנא רישא עולה. ולמאן דאמר יש אבילות בשבת, הא קתני אינה מפסקת! - משום דקבעי למיתנא סיפא מפסיקין - תנא רישא אינה מפסקת. לימא כתנאי:

ת"ר (1) מי שמתו מוטל לפניו - אוכל בבית אחר, אין לו בית אחר - אוכל בבית חברו, אין לו בית חברו - עושה לו מחיצה עשרה טפחים, אין לו דבר לעשות מחיצה - מחזיר פניו ואוכל. ואינו מיסב ואוכל, ואינו אוכל בשר, ואינו שותה יין, ואין מברך, ואין מזמן, ואין מברכין עליו, ואין מזמנין עליו, ופטור מקריאת שמע, ומן התפלה, ומן התפילין, ומכל מצות האמורות בתורה. ובשבת - מיסב ואוכל, ואוכל בשר, ושותה יין, ומברך, ומזמן, ומברכין ומזמנין עליו, וחייב בקריאת שמע ובתפילה ובתפילין ובכל מצות האמורות בתורה. מי שמתו מוטל לפניו מסיק בפרק מי

שמתו (דף יח א) לאו דוקא מוטל לפניו אלא כל שמוטל עליו לקבורו כמוטל לפניו דמי. אין מברך פי' ברכת המוציא ואין מזמן פי' אין מברך ברכת המזון ואין מברכין עליו דלא תימא הוא אינו מברך אבל אחרים יאכלו עמו ויברכו עמו ברכת המוציא ויזמנו ויצא הוא בשמיעה קא משמע לן דלא צריך. רש"י פירש במסכת ברכות (דף יז ב) אין מברך אין צריך לברך ברכת המוציא משמע שאם רצה לברך הרשות בידו ולא משמע כך בפרק מי שמתו (שם) דקאמר התם הכא חוץ לארבע אמות נמי אסור אלמא דיש בדבר איסור וי"א דהא דמשמע דאסור לברך היינו כשצריך לעסוק בצרכי המת אבל אם כבר עסק או שיש לו עוסקים אחרים יכול לברך ובירושלמי לא משמע הכי דגרס התם (הלכה א) אינו אוכל כל צרכו ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ולא מברך ואם בירך אין עונין אמן אחריו ואחרים שברכו אין עונה אחריהם אמן ובעניינת אמן אינו מתבטל מצרכי המת ואפילו הכי אסור עוד אמרינן בפרק מי שמתו (דף יט א) אין המת מוטל לפניו הם יושבים וקורין והוא יושב ודומם ואינו עוסק בצרכי המת מדקתני והוא יושב ודומם הוא יכול לכוין בפסוק ראשון של שמע קאמר דאין קורא הלכך נראה שאסור להתפלל כל מי שמוטל עליו לקבורו והיינו אותם שמתאבלים עליו וכ"מ בירושלמי דגרסי' התם תני אם רצה להחמיר על עצמו אין שומעין לו מפני כבוד המת או משום שאין לו מי שישא משאו מאי בינייהו כגון שיש לו מי שישא משאו אי תימא מפני כבוד המת אסור אי תימא מפני שאין לו מי שישא משאו הרי יש לו מי שישא משאו והתניא פטור מנטילת לולב תפתר בחול והתניא פטור מתקיעת שופר ומה אית לך למימר בחול ולא ביום טוב א"ר חנינא מכיון שהוא זקוק להחשיך על התחום להביא לו ארון ותכריכים כמו דתנינן תמן (שבת דף קנא א) מחשיכין על התחום להביא לו ארון ותכריכים כמי שנושא משאו דמי מיהו בהא פליג ירושלמי אגמרא דידן דמשמע התם דאפילו בשבת כיון דמחשיכין על התחום להביא לו ארון ותכריכים דחל עליו אבילות והכא אמר' דבשבת חייב בכל המצות האמורות בתורה וה"ה ביום טוב וי"א דגמרא דידן איירי בשחרית והתם איירי לעת ערב דשייך אז למימר דמחשיכין על התחום ולא בשחרית ול"נ דלא קשיא דודאי בחול שיכול לעשות צרכי המת אף על פי שאינו עוסק יש עליו דין אנינות מפני כבודו של מת שהוא לבו פנוי לחשב על צרכי המת ועוסק בהן תמיד אבל בשבת וי"ט שאין יכול לעסוק לצורך המת אלא להחשיך בעלמא דוקא בשעה שהוא מחשיך פטור אבל כל היום חייב והא דקתני פטור מתקיעת שופר היינו בשעה שהוא מחשיך ולישנא משמע הכי מכיון שהוא זקוק להחשיך משמע בשעה שהוא עוסק להחשיך ובי"ט שני דנקבר ע"י ישראל כחול שויה רבן ונוהג דין אנינות ובי"ט ראשון אם רוצים לקבורו בו ביום ע"י עממין כיון שהוא צריך להמציא להם צרכי הארון ותכריכין יראה דלא גרע ממחשיך על התחום להביא לו ארון ותכריכין ופטור:

והורה ר"י ז"ל על יהודי אחד שתפסו המושל ומת בתפיסה ולא נתנו המושל לקבור ונתעכב ימים רבים דאין אנינות חלה על הקרובים דלא קרינא ביה מי שמתו מוטל לפניו כיון שאין עליהם לקבורו ומ"מ לא נדמיהו לנתייאשו מלקבורו שיהיו עליהם אבילות מעתה כמו בהרואי ביתר דהתם נתייאשו מלקבורן בכח מלכות וכן בדביתיה דר"א בר"ש (ב"מ דף פד ב) כיון שלא היה עומד לקבור חלה עלי' אבילות דסתימת הארון הוי כמו סתימת הגולל אבל בנדון זה לא נתייאשו לגמרי לקבורו והיו מקשים בישועת השם שיערה ממרום רוח המושל לתת לקבורה בדים מועטים הלכך בקפיות המטה ופשיטא שאכל מותר ואוננים לא הוו להו כיון דאין יכולין להתעסק בקבורתו ואפי' למאן דאסר תשימיש המטה בשבת למי שמתו מוטל לפניו הכא שרי אפילו בחול דהתם למחר מוטל עליו לקבורו וגם בשבת הוא שומרו ומדבר ומפקח בצרכיו ואף להחשיך על התחום אבל הכא אין להם התעסקות כלל בקבורתו ודמיה להא דאמר' בירושלמי (הלכה ה) דמת שמפנין אותו מקבר לקבר שהיה בדעתו מתחלה לפנותו דאין מונין לו משיסתם הגולל הראשון אלא משיסתם הגולל השני ומסתמא כשנקבר בקבר הראשון פסקה האנינות וגם קרובי המת שהם בבית האסורים אין עליהם דין אנינות כיון שאין יכולין להתעסק בקבורתו ואמרינן נמי בירושלמי (שם) דמי שמתו מי שנמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין נמסר לכתבים כמי שנמסר לרבים ומשמע אף על פי שלא יצא מפתח ביתו דאי כשיצא מפתח ביתו וחלה עליו אבילות לא היה לו להזכיר אכילת בשר ושתיות יין אלא לומר שחלה עליו אבילות בכפיות המטה ופשיטא שאכל מותר בבשר ויין דעיקר תנחומי אבילות בין כדכתיב תנו שכר לאובד ויין למרי נפש אלא ודאי מיירי בשלא יצא מפתח הבית ואכתי' לא חל עליה אבילות ואפי"ה פסקה ממנו אנינות כיון שנמסר לרבים ואין מוטל עליו לקבורו יותר אלא על רבים מוטל וכ"ש במי שהוא בבית האסורים שאין עליו דין אנינות כלל וכתב ר"י ז"ל כשנפטר אמו הודיעו לר"ת אחיה שהיה דר במקום רחוק משם ואכל בשר ושותה יין קודם קבורה ואמר לנו טעם מאחר שיש לה בעל שהיה מתעסק בקבורתה אינו אסור בבשר ויין כיון שאינה מוטלת עליו כדברי הירושלמי ואינו יודע אם היה רבינו מיקל בכך אם היה בעיר עמה ע"כ ונראה לי סברא חלושה וקלושה דא"כ אחי המת יאכלו בשר וישתו יין כיון דבבין ירושין ממונן חייבין בקבורתו אלא ודאי לא פלוג רבן אלא כל המתאבלים מתאוננין וכולן קרואים מוטל עליו לקבורו ואפילו אינו בעיר דלא בעינן מוטל לפניו:

וכן אירע מעשה במגנצא שיהודי היה הולך בדרך בקרון ויהי בדרך ויקם עליו הקרון ויהרגהו וזה היה בראש חדש שבט ובנו חפשו בכל הדרכים ימים רבים ולא מצאו ובר"ח אדר בא לפני רבינו אליקים בר' יוסף ז"ל ושאל לו כדת מנהגינו ואמר לו למנות שבעה ושלישים מר"ח אדר ואילך מהא דתניא רבא ברבי (פ"א הל' יג) מי שנפל בים או שטפו נהר או שאלתו חיה או שאלתו מנהל כל דבר מאימתי מונין להם משנתייאשו מלקבורו ונזכר' בירושלמי (הל' ה) רבי חלבו חל יום שמיני בשבת ערב הרגל מגלח בע"ש היאך אפשר דאם כן נקבר בשבת תפתר כשגרתו חיה ונתייאשו בשבת מלבקש ולשבת אחרת הוי יום שמיני של האבילות דחלה משעה שנתייאשו מלבקש אלמא שעת יאוש כשעת קבורה ויש שנחלקו עליו ואמרו דדוקא היכא דנתייאשו תוך שלשים אבל לאחר ל' יום הוי כשמועה רחוקה ואינה נוהגת אלא יום אחד והביאו ראיה מהא דאמרין באתה לו שמועה בתוך הרגל ולאחר הרגל נעשית רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד ור' אלעזר בר נתן ז"ל חתנו אומר דלא דמי דהתם גבי שמועה רחוקה היינו טעמא דמשעת קבורה חלה עליו חוב אבילות ואף על גב דלא ידע כל שלשים יום קרוין אבל דגרסין בירושלמי (הלכה ה) ויתמו ימי בכי אבל משה ימי אלו שבעת ימי אבילות בכי אבל אלו שלשים יום וכשנודע לו בתוך שלשים יום של מת חל עליו אבילות גמור ומונה מיום שמועה שבעה ושלישים ואם נודע לו לאחר ל' אין עליו אבילות אלא יום אחד ואסמכוהו רבן אעצרת שהוא יום אחד הלכך כשישמע ברגל הואיל ורגל לא נהיגא ביה אבילות הוה ליה כשמע אחר הרגל שהוא שמועה רחוקה לאחר שכלו שלשים ימי אבל ונהג אלא יום אחד אבל היכא שנפל לים או אכלתו חיה שלא נקבר ה' כל הימים שלא נתייאשו כמותו מוטל לפניו לקבורו שהרי בכך הוא עסוק וכ"ז שמתו מוטל ועליו לקבורו אין אבילות חל עליו וכשנתייאש אין מוטל עליו לקבורו ואין עסוק בכך והוי כיום קבורה וחלה עליו אבילות של שבעה ושלישים ועוד שלא מצינו חילוק ביאוש בין תוך שלשים לאחר שלשים אלא סתם קתני מאימתי מונין להם משעה שנתייאשו ולא חילק בין תוך ל' לאחר שלשים ואחר שעברו ה' ימי אבילות נמצא ההרוג מושלך בנהר והובא לקבורה כסבורין העם לומר שצריך לחזור ולהתאבל עוד ז' כבתחלה דהשתא הוי סתימת הגולל והורה להם רבינו אליקים דאין צריך אלא לקרוע משום דהוי שעת חימום והביא ר"א ראייה לדבריו מדקאמר בירושלמי א"ר מנא יש קריעה בלא איבול שכן על אביו ועל אמו אפילו אחר כמה ימים קורע וחייב לקרוע ואבילות לא ינהוג שכבר נהג בשעת יאוש כדאמר בירושלמי (שם) הרי שמפנין אותו מקבר לקבר אית תנני' תני משיסתם הגולל הראשון ואית תנני' תני משיסתם הגולל שני ומוכח התם דאפילו למ"ד מגולל שני היינו היכא דפינוהו מגולל הראשון תוך ז' אבל לאחר ז' כבר עבר האבל והוא כשנתנו היה דעתו לפנותו אבל אם נתנו אדעתא שלא לפנותו ושוב נמלך לפנותו אפילו תוך ז' מונה משיסתם הגולל הראשון ז"ל רבינו מאיר ז"ל ומה שכתב כשנמצא בנהר דאין חוזר ומתאבל אלא קורע לא נהירא לי דאם קבורהו במקום בנו וידע בנו את קבורתו לא גרע מיום לקיטת עצמות דקאמר לעיל בפ"ק (דף ח א) המלקט עצמות אביו ואמו הרי זה מתאבל עליהן כל היום כולו ולערב אין מתאבל עליהן ואמר רב חסדא ואף על פי שצוררים לו בסדינו פירוש אף שעדיין לא נקברו אעפ"כ אין מתאבל עליהם עוד ותניא באל רבתי (פרק יב) כל שקורעין במיתתו קורעין עליו בשעת לקיטת עצמות וכל שאינו מתאחה בשעת מיתתו אינו מתאחה בשעת לקיטת עצמות ואמרין בירושלמי (פ"ק הלכה ה) בראשונה היו קוברין אותו במהמורות נתעל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותו בארונים אותו

היום היה מתאבל למחר היה שמח לומר שנצלו אבותיו מן הדין ומדקאמר אותו היום מתאבל ולמחר שמח נראה דאיתו היום הוא כיום קבורה לענין זה כל זמן שלא נקבר חל עליו דין אנינות לאסור באכילת בשר ושתיית יין ואחר שנקבר אסור כל היום בנעילת סנדל ובתשמיש המטה וברחיצה ובתכבוסות ובתספורת ולערב מותר בכולן ואם כן אם ידע בנו את קבורתו יש עליו כל דין אבילות כל אותו היום ואפשר שלא ידע בנו את קבורתו אלא לאחר ימים שמע שנמצא בנהר ונקבר בעיר אחרת מיהו אם כך היה מעשה תמיה אני למה היה לו לקרוע אחר שקרע כבר בשעת היאוש והא דאמר בירושלמי (שם) דעל אביו ואמו קורע אחר כמה ימים היינו היכא דלא קרע עדיון ומה שכתב רבינו ז"ל שאסור באכילת בשר ובשתיית יין כל זמן שלא נקבר לא ידענא מנא לו הא דלישנא משמע דמיד בשעת ליקוט עצמות חל עליו אבילות דקדנתי המלקט עצמות אביו הרי זה מתאבל עליהן כל אותו היום ולערב אין מתאבל עליהן ועלה קאמר רב חסדא אף על פי שצוררים לו בסדינו משמע מיד שלקטו חל עליו אבילות אף על פי שלא נקברו אבל לא אנינות. מעשה אירע בשפירא כשנפטר רבינו קלונימוס הזקן ז"ל ברבי יצחק ז"ל היתה העיר במצור ושמוהו בארון בבית המקדש ומנו לו מיד שבעה ושלשים אף על פי שהיה דעתם לפנותו משם לאחר המצור מ"מ כיון שלא פינוהו בתוך שבעה מנו מסתימת גולל הראשון אבל אם דעתו לפנותו תוך שבעה מונה מסתימת גולל השני כדתינא באבל רבתי (פ"י) ר"ש אומר קבר שאולה היתה לו לרבן גמליאל הזקן ביבנה שהיו מכניסין המת לתוכו והיו נועלין את הדלת לפניו ועומדים בשורה ומנחמין ופוטריין את הרבים ואח"כ מעלין אותו לירושלים נסתם הגולל [מכסין] את ראשו וכו' אלמא מסתימת הגולל השני כשקברוהו בירושלים חלה האבילות מפני שהיה דעת לפנותו תוך ז' מקבר שביבנה: **רבן גמליאל אומר: מתוך שנתחייב באלו - נתחייב בכולן.** מאי

בינייהו **ואמר רבי יוחנן: (2) תשמיש המטה איכא בינייהו דת"ק סבר חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מתשעה"מ ור"ג סבר חייב נמי בתשעה"מ וק"ל כת"ק.** וביירושלמי (הלכה ה) פוסק כרבן גמליאל ולא שייך כאן הלכה כדברי המיקל באבל דאכתי לא חל עליה אבילות והרב אלפסי ז"ל ס"ל דאם איתא דגמרא דידן סברה הלכה כרבן גמליאל הוה פסיק כוותיה מאי לאו בהא קא מיפלגי; דמר סבר: יש אבילות בשבת, ומר סבר: אין אבילות בשבת. - ממאי? דלמא עד כאן לא קאמר תנא קמא התם - אלא משום דמתו מוטל לפניו, אבל הכא דאין מתו מוטל לפניו - לא. ועד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם - דאכתי לא חל אבילות עליה, אבל הכא דחל אבילות עליה - הכי נמי.

(1)[רמב"ם הלכות אבל פרק ד הלכה ז] אין משהין את המת אלא מדחין מטתו מיד, וכל המדחה מטתו הרי זה משובח, ועל אביו ועל אמו הרי זה מגונה.

(1)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שמא סעיף א] מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו, קודם קבורה אוכל בבית אחר. אין לו בית אחר, אוכל בבית חבירו. אין בית לחבירו, עושה לו מחיצה ואוכל; ואפילו מחיצה של סדין, סגי אם תקע שולי הסדין בענין שאינו ניטל ברוח. ואם אין לו דבר לעשות מחיצה, מחזיר פניו ואוכל. ובין כך ובין כך, ואפילו הוא בעיר אחרת, אינו מיסב ואוכל, ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין, ואינו מברך ברכת המוציא ולא ברכת המזון, ואין מברכים עליו ולא מזמנין עליו, אפילו אם אוכל עם אחרים שמברכים, לא יענה אחריהם אמן. ופטור מכל מצות האמורות בתורה, ואפילו אם אינו צריך לעסוק בצרכי המת, כגון שיש לו אחרים שעוסקים בשבילו. ו"א שאפילו אם ירצה להחמיר על עצמו לברך או לענות אמן אחר המברך, אינו רשאי (ועיין בא"ח סי' ע"א). ובשבת ויו"ט, אוכל בשר ושותה יין, (אם ירצה) (רבינו יונה פ' מי שמתו). ומברך, וחייב בכל המצות, חוץ מתשמיש המטה שאסור בו. (ומותר לילך לבית הכנסת בשבת, ואף בחול אין בו איסור, רק מאחר שאסור להתפלל, מה יעשה שם (כל בו) ואם צריך להחשיך על התחום כדי לעסוק בצרכי המת, חל עליו אנינות ליאסר בכולן משעה שמתחיל ללכת כדי להחשיך על התחום. ואם רוצה לקברו ב"ט ראשון על ידי ענמין, אסור בכולן. וכ"ש ב"ט שני, שהוא בעצמו יכול לקברו, שחלו עליו כל דיני אנינות. י"א דתלמיד על רבו מובהק אסור לאכול בשר ויין כל זמן שמוטל לפנייהם (הגהות אשרי פ' א"מ).

(1)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קצט סעיף ה] אונן בחול, שהוא פטור מלברך, אין מזמנין עליו.

(2)[מב"ם הלכות אבל פרק י הלכה א] השבת עולה למנין אבילות, ואין אבילות בשבת אלא בדברים שבצנעה, כגון עטיפת הראש ותשמיש המטה ורחיצה בחמין, אבל דברים שבגלוי אינו נוהג בהן אבילות, אלא לובש מנעליו וזוקף את המטה, ונותן שלום לכל אדם, ואם יש לו בגד מחליף, ולא ילבש בגד קרוע בשבת, אפילו על אביו ועל אמו, ואם אין לו להחליף מחזיר את הקרע לאחריו.

(2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן ת סעיף א] שבת אינו מפסיק אבילות ועולה למנין שבעה, שהרי קצת דיני אבילות נוהגים בו, דהיינו דברים שבצינעא שהם: תשמיש המטה ורחיצה. אבל דברים שבפרהסיא לא, דהיינו להסיר עטיפתו, ודוקא כשהוא מעוטף עטיפות ישמעאליים כמו שנתבאר לעיל סימן שפ"ו, אבל קצת עטיפה שנוהגים בקצת מקומות כל ל', אין צריך להסיר בשבת, הואיל ויש לו מנעלים ברגליו (מהרי"ו סימן ה'), וללבוש מנעליו, ולזקוף המטה מכפיייתה, ושלא ללבוש בגד קרוע, אלא מחליפו, ואם אין לו להחליף מחזיר קרעו לאחריו; ות"ת הו' דבר שבצינעא, אבל לחזור הפרשה, כיון שחייב אדם להשלים פרשיותיו עם הציבור, הו' כקורא את שמע ומותר. ואם קראו את האבל לעלות לתורה, צריך לעלות, שאם היה נמנע היה דבר של פרהסיא; ורבינו תם הו' קורים אותו בכל פעם שלישי, ואירע בו אבילות ולא קראו החזן, ועלה הוא מעצמו ואמר כיון שהורגל לקרותו שלישי בכל שבת, הוראה שאינו עולה אומר שבשביל אבילות הוא נמנע, והו' דברים של פרהסיא. (וכן אם הכהן אבל ואין כהן אחר בבהכ"ג, מותר לקרותו; אבל בענין אחר, אסור) (הגהות מיימוני פ"ג מה"א).

[דף כד עמוד א] בעא מיניה רבי יוחנן משמואל: יש אבילות בשבת או אין אבילות בשבת? - אמר ליה: אין אבילות בשבת. יתבי רבנן קמיה דרב פפא וקאמרי משמיה דשמואל: אבל ששימש מטתו בימי אבלו - חייב מיתה. אמר להו רב פפא: אסור אתמר, ומשמיה דרב יוחנן אתמר. ואי שמייעא לכו משמיה דשמואל - הכי שמייע לכו: אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: (1) אבל שלא פרע ושלם פירם - חייב מיתה, שנאמר ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרעו ולא תמתו וגו', הא אחר שלא פרע ושלם פירם - חייב מיתה. אמר רפרם בר פפא, תנא באבל רבתי: אבל אסור לשמש מטתו בימי אבלו. ומעשה באחד ששימש מטתו בימי אבלו, ושטמו חזירים את גוייתו.

אמר רב משרשיא בר תחליפא אמר רב כהנא שמואל: (2) פח"ז - חובה, נת"ר - רשות. פח"ז פריעת הראש, חזרת קרע לאחוריו, זקיפת המטה - **חובה** פריעת הראש שמגלו מעטיפה שלו. נת"ר נעילת הסנדל, תשימש המטה, רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית - **רשות** יכול לנהוג אותן ואין בהן משום אבילות הלכך חייב לנהוג אותן כמו בחול כיון דאין נראה כאבילות. ורב אמר: (2) אף פריעת הראש רשות. ושמואל, מאי שנא נעילת הסנדל דרשות - דלאו כולי עלמא עבידי דסיימי מסאנייהו, פריעת הראש נמי לאו כולי עלמא עבידי דמגלו רישיהו! - שמואל לטעמיה, דאמר שמואל: (3) כל קרע שאינו בשעת חימום - אינו קרע, (4) וכל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים - אינה עטיפה. מחוי רב נחמן (4) עד גובי דדיקנא. **אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: לא שנו פריעת הראש חובה אלא שאין לו מנעלים ברגליו, אבל יש לו מנעלים ברגליו - מנעליו מוכיחין עליו. והוא פריעת הראש נמי רשות כל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע?** והא אמרו ליה לשמואל: נח נפשיה דרב. קרע עליה תריסר מני, אמר: אזל גברא דהוה מסתפינא מיניה. אמרו ליה לרבי יוחנן: נח נפשיה דרבי חנינא. קרע עליה תליסר אצטלי מלתא, אמר: אזל גברא דהוה מסתפינא מיניה. - שאני רבנן, דכיון דכל שעתא מדכרי שמעתייהו - כשעת חימום דמי. אמר ליה רבין בר אדא לרבא: אמר תלמידך רב עמרם,

תניא: אבל, כל שבעה - קורעו לפניו, ואם בא להחליף - מחליף, וקורע. (2) בשבת - קורעו לאחוריו, ואם בא להחליף - מחליף, ואינו קורע! - **ודוקא על אביו ועל אמו אבל על שאר קרובים אפי' תוך שבעה מחליף ואינו קורע שכל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע ואותם קרעים אינם מתאחין ואמוראי פליגי ביה דגרסי' בגמרא אותן קרעים מתאחין או אין מתאחין פליגי ביה אבוה דר' אושעיא ובר קפרא חד אמר מתאחין וח"א אין מתאחין ויש פוסקין דהולכין אחר המיקל בדברי סופרים והא דפסק הרב אלפס ז"ל לחומרא משום דאמרין ר' אושעיא סבירא ליה דאין מתאחין דהוה ליה מאן דאמר מתאחין חד לגבי תרי וכן פסק הראב"ד ז"ל משום דגרסי' בירושלמי (הלכה ח) הרי שהיה מחליף בגדים כל שבעה חייב לקרוע ר' חייא רבה ור' חמא אבוה דר' אושעיא תרוייהו אמרי כולם אסורין באיחוי בר קפרא אמר אין איסור באיחוי אלא יום הראשון בלבד א"ר חנינא פלוגתא אחרי ביניהן מאן דאמר כולן אסורין באיחוי עושה שאר הימים כיום הראשון ואפילו יש עליו כמה בגדים חייב לקרוע את כולן ומאן דאמר אין לך איסור באיחוי אלא יום ראשון עושה שאר הימים תוספת ואין קורע אלא העליון נמצא בר קפרא יחיד והלכה כרבים הלכך קורע את כולן ואין מתאחין. כי תניא ההיא - בכבוד אביו ואמו. אותן קרעין מתאחין או אין מתאחין? פליגי בה אבוה דרב אושעיא ובר קפרא. חד אמר: (5) אין מתאחין, וחד אמר: מתאחין. תסתיים דאבוה דרב אושעיא דאמר אין מתאחין, דאמר רב אושעיא: אין מתאחין. ממאן שמייע ליה - לאו מאבוה? - לא, מבר קפרא רביה שמייע ליה. אמר רבא: אבל מטייל באונקלי בתוך ביתו. ומסקנא דברים שבצנעה כגון כסוי הראש ורחיצה בחמין ותש"מ וכיוצא בהן **נוהג בהן בצנעה דאביי** אשכחיה לרב יוסף דפרסי ליה סודרא ארישיה, ואזיל ואתי בביתיה. אמר ליה: לאו סבר לה **מר אין אבילות בשבת?** אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: דברים שבצנעה נהוג. והאידינא דאין רגילות לילך יחף הוי נעילת הסנדל חובה ותלמוד תורה יראה דהוה דבר שבצנעה אבל לחזור הפרשה כיון דחייב אדם להשלים פרשיותיו עם הצבור הוי כקורא את שמע ומותר ואם קראו את האבל לעלות לקרות בתורה צריך לעלות ואם נמנע הוי דבר של פרהסיא ושמעתי שר"ת ז"ל הוי קוראים אותו בכל שבת שלישי ואירע בו אבילות ולא קראו החזן ועלה מעצמו ואמר כיון שהורגל לקרות שלישי בכל שבת הרואה שאינו עולה יאמר שבשביל זה הוא נמנע מלעלות והוי דברים שבפרהסיא. ולענין שאילת שלום בשבת גרסין בירושלמי (הלכה ה) מקום שנהגו לשאול בשלום אבילים בשבת שואלין כהדא דר' אושעיא רבה אזל לחד אתר חזיא אבליא בשבתא שאול בון א"ל איני יודע מנהג מקומכם אלא שלום עליכם כמנהג מקומינו ודברים של צנעה נוהגין אף ברגל כדאמר בפ"ק דכתובות (דף ד א) כל אותן הימים הוא יושן בין האנשים וכו' מסייע ליה לר' יוחנן דאמר אף על פי שאמרו אין אבילות במועד אבל דברים של צנעה נוהג יומי החופה כמועד הו:**

רבי אליעזר אומר משחרב בית המקדש עצרת כשבת וכו'. וליתא להא דרבי אלעזר דקי"ל עצרת כרגלים דאמרין [דף כד ע"ב] דרש רב ענני בר ששון אפיתחא דבי נשיאה יום אחד לפני עצרת ועצרת הרי כאן י"ד ואמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא מנין לעצרת שיש לו תשלומין כל שבעה שנאמר בחג המצות ובחג השבועות מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לו תשלומין כל ז' אף חג השבועות יש לו תשלומין כל ז' **רבן גמליאל אומר ר"ה ויוה"כ כרגלים:** אמר רב גידל בר מנשיא אמר שמואל: הלכה כרבן גמליאל. ואיכא דמתני להא דרב גידל בר מנשיא אהא: **תנו רבנן (6) כל שלשים יום תינוק יוצא בחיק, ונקבר באשה אחת ושני אנשים, אבל לא באיש אחד ושתי נשים.**

(1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה א] אבל חייב לקרוע על מתו שנאמר ובגדיכם לא תפרעו ולא תמתו הא אחר חייב לפרום, ואין קריעה אלא מעומד, שנאמר ויקם המלך ויקרע את בגדיו, ומהיכן קורע, מלפניו, והקורע מאחוריו או מן הצדדין או מלמטה לא יצא ידי חובת קריעה, אלא כהן גדול שהוא פורם מלמטה.

(2) [מב"ם הלכות אבל פרק י הלכה א] השבת עולה למנין אבילות, ואין אבילות בשבת אלא בדברים שבצנעה, כגון עטיפת הראש ותשימש המטה ורחיצה בחמין, אבל דברים שבגלוי אינו נוהג בהן אבילות, אלא לובש מנעליו וזוקף את המטה, ונותן שלום לכל אדם, ואם יש לו בגד מחליף, ולא ילבש בגד קרוע בשבת, אפילו על אביו ועל אמו, ואם אין לו להחליף מחזיר את הקרע לאחריו.

(2) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן ת סעיף א] שבת אינו מפסיק אבילות ועולה למנין שבעה, שהרי קצת דיני אבילות נוהגים בו, דהיינו דברים שבצנעה שהם: תשימש המטה ורחיצה. אבל דברים שבפרהסיא לא, דהיינו להסיר עטיפתו, ודוקא כשהוא מעוטף עטיפות ישמעאלים כמו שנתבאר לעיל סימן שפ"ו, אבל קצת עטיפה שנוהגים בקצת מקומות כל ל', אין צריך להסיר בשבת, הואיל ויש לו מנעלים ברגליו (מהר"ו סימן ה'), וללבוש מנעליו, ולזקוף המטה מכפיתו, ושלא ללבוש בגד קרוע, אלא מחליפו, ואם אין לו להחליף מחזיר קרעו לאחריו; ות"ת הוי דבר שבצנעה, אבל לחזור הפרשה, כיון שחייב אדם להשלים פרשיותיו עם הציבור, הוי כקורא את שמע ומותר. ואם קראו את האבל לעלות לתורה, צריך לעלות, שאם היה נמנע

היה דבר של פרהסיא; ורבינו תם היו קורים אותו בכל פעם שלישי, ואירע בו אבלות ולא קראו החזן, ועלה הוא מעצמו ואמר כיון שהורגל לקרותו שלישי בכל שבת, הוואה שאינו עולה אומר שבשביל אבלות הוא נמנע, והיו דברים של פרהסיא. (וכן אם הכהן אבל ואין כהן אחר בבהכ"נ, מותר לקרותו; אבל בענין אחר, אסור) (הגהות מיימוני פ"ג מה"א).

(3)[רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ג] כל שבעת ימי אבלות הקרע לפנים ואם בא להחליף מחליף ואינו קורע קרע אחר, שכל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע, במה דברים אמורים בשאר המתים חוץ מאביו ואמו, אבל על אביו ועל אמו קורע עד שמגלה את לבו, ומבדיל שפת הבגד ואינו קורע בכלי אלא בידו מבחוץ בפני כל העם וקורע כל הבגדים שעליו, ובגד הזיזיה הדבוק לבשרו אינו מעכב, ואם החליף בגד אחר חייב לקרוע כל שבעה, וכן על אביו ועל אמו חולץ כתיפו ומוציא זרועו מן החלוק עד שיתגלה כתיפו וזרועו, והולך כך לפני המטה ואחר שיקבר אביו ואמו אינו חייב לחלוץ.

(4)[רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה יט] מנין לאבל שאסור בפריעת הראש, שהרי נאמר ליחזקאל לא תעטה על שפם מכלל ששאר האבלים חייבין בעטיפת הראש, והסודר שמכסה בו ראשו עוטה ממקצתו מעט על פיו, שנאמר ועל שפם יעטה ואונקלוס תרגם כאבלא יתעטף.

(4)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפו סעיף א] אבל חייב בעטיפת הראש, דהיינו שיכסה ראשו בטלית או בסודר ויחזיר קצתו על פיו ועל ראש החוטם; והני מילי שצריך עטיפה, בכל היום. אבל כשבאין מנחמים אצלו, מגלה ראשו לכבודם. הגה: וי"א שאין נוהגין במדינות אלו בעטיפה (הגהות מיימוני פ"ה); וכן המנהג פשוט, ואין להחמיר לשנות במה שלא נהגו אבותינו.

(5)[רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה א] כל הקרעים שקורע אדם על שאר קרוביו, שולל הקרע לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים, על אביו ועל אמו שולל לאחר שלשים ואינו מאחה לעולם, והאשה קורעת ושוללת מיד אפילו על אביה ועל אמה מפני הצניעות.

(5)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יד] על כל המתים, רצה קורע ביד רצה קורע בכלי. על אביו ואמו, ביד. על כל המתים, אם בא להחליף תוך ז' ימים, מחליף ואינו קורע. על אביו ואמו, אם מחליף תוך ז', קורע כל הבגדים שהוא מחליף, ואינו מאחה לעולם, כמו בפעם הראשון. (על כל המתים יכול להחזיר קרעו לאחריו תוך שבעה, אבל לא באביו ואמו) (רבינו ירוחם בשם הראב"ד).

(6)[רמב"ם הלכות אבל פרק יב הלכה י] תינוק שמת כל שלשים יוצא בחיק ונקבר באשה אחת ובשני אנשים, אבל לא באיש אחד ובשתי נשים מפני הייחוד, ואין עומדין עליו בשורה, ואין אומרין עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים, בן שלשים יום גמורים יוצא בגלוסקמא קטנה הניטלת באגפיים, ועומדין עליו בשורה, ואומרין עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים, בן שנים עשר חדש יוצא במטה.

(6)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שנג סעיף ד] תינוק בן ל" יום, מוציאים אותו בחיק לבית הקברות, ולא בארון, ונקבר באשה אחת ושני אנשים; אבל לא באיש אחד ושתי נשים, משום יחוד. ואין עומדים עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים, ואפילו אם קים לן שכלו לו חדשיו.

[דף כד עמוד ב] אבא שאול אומר: אף באיש אחד ושתי נשים. ואין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברכת אבליים ותנחומי אבליים. בן שלשים יוצא בדלוסקמא. רבי יהודה אומר: (1) לא דלוסקמא הניטלת בכתף, אלא הניטלת באגפיים. ועומדין עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבליים ותנחומי אבליים. (1) בן שנים עשר חדש - יוצא במטה. רבי עקיבא אומר: הוא בן שנה ואבריו כבן שנים, הוא בן שנים ואבריו כבן שנה - יוצא במטה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: (1) היוצא במטה - רבים מצהיבין עליו, אינו יוצא במטה - אין רבים מצהיבין עליו. רבי אלעזר בן עזריה אומר: (1) ניכר לרבים - רבים מתעסקים עמו, אינו ניכר לרבים - אין רבים מתעסקים עמו. ומה הן בהספד? רבי מאיר בשם רבי ישמעאל אומר: עניים - בני שלש, עשירים - בני חמש. רבי יהודה אומר משמו: (2) עניים - בני חמש, עשירים בני שש. ובני זקנים כבני עניים. אמר רב גידל בר מנשיא אמר רב: הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי ישמעאל

כתב ה"ר יצחק בן גאון ז"ל הא דאמרין כל שלשים יום יוצא בחיק וכו' ה"מ דלא קים ליה בגויה שכלו לו חדשיו אבל קים ליה בגויה הרי הוא כחתן שלם וכתב הרמב"ן ז"ל נראה מדבריו שאינו מתאבל עליו ולא היא מדקתני שורה ותנחומי אבליים דכבוד חיים ניהו ש"מ אבילות ודאי נוהג בו דכל דלא נהוג אבילות שורה ותנחומי אבליים מנין והא דתנן בפרק יוצא דופן (דף מד א) הרי הוא לאביו ואמו כחתן שלם ואיתמר עלה אמר רב פפא לענין אבילות ומוקי לה בדקים ליה שכלו חדשיו ההיא לענין אבילות דקתני דנהיגי עליה שבעה ושלשים ולא כחתן ממש שאין הרבים מתעסקין בו ואין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבליים ותנחומי אבליים תדע דהא אפילו לאחר שלשים אינו כחתן שלם לענין הספד אלא לענין עיקר אבילות קתני ותניא באבל רבתי (פ"ג) בן יומו שמת הרי הוא לאביו ולאמו כחתן שלם ולא סוף דבר בן יומו חי אלא אפילו יצא ראשו ורובו בחיים אלא שדברו חכמים בהוה יוצא בחיק וכו' אין עומדין עליו בשורה ואין אומר עליו ברכת אבליים עד שיהא בן ל' יום קתני כחתן שלם ואין עומדין עליו בשורה שמע מינה כדפרשית ואף על גב שאין עומדין עליו בשורה מברין עליו בסעודה ראשונה דאמרין לעיל (ס' לג ושבט קל"ז א) בריה דרב דימי בר יוסף ינוקא שכיב בגו תלתין יומין וקא מתאבל עליו אמר ליה אבא צורנייטא קבעית למיכל אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו אלא כיון שמתאבל עליה מברין אותו. תניא באבל רבתי (פ"ג) בני עשירים כבני חכמים בני חכמים כבני מלכים מתעסקין עמהם פ' מספידין אותו בעילוי כדאמר' מוסיפין על העיקר תינוק שיועד לישא וליתן יוצא במעשה עצמו ואם אין לו מעשים יוצא במעשה אבותיו ואם אין לו לאבותיו יוצא במעשה קרוביו הכלה יוצאה בין בכבוד אביה בין בכבוד חמיה מפני שמעלין ואין מורדין כלומר עולה עמו ואינה יורדת עמו ואומר רבינו האי גאון קטן כל שעברו עליו ל' יום אומרים עליו צדוק הדין וקדיש שאין אלו גדולים מן השורה שעומדין עליו ואין דבר זה דומה להספד דהלכה עניים בני חמש ועשירים בני שש. לרב נחשון ינוקא דאתיליד והוה בר תרין או בר ג' וד' יומי הכין רגליו וגמיה כי ניהא נפשיה דמהלא ל' על קברו ומסקי' ל' שמא דכד מרחמין מן שמיא והויה תחיית המתים הויה ידיעה ביוקא ומבחין ליה לאבא:

דרש רבי ענני בר ששון אפיתחא דבי נשיאה: (3) יום אחד לפני עצרת ועצרת - הרי כאן ארבעה עשר. שמע רבי אמי ואיקפד. אמר: אטו ידידה היא? דרבי אלעזר אמר רבי אושעיא היא! דרש רבי יצחק נפחא אקילעא דריש גלותא: יום אחד לפני עצרת, ועצרת - הרי כאן ארבעה עשר. שמע רב ששת איקפד, אמר: אטו ידידה היא? דרבי אלעזר אמר רבי אושעיא היא. דאמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא:
(4) מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה - שנאמר בחג המצות ובחג השבועות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה - אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה. אדבריה רב פפא לרב אויא סבא, ודרש:)
3.1, (5) יום אחד לפני ראש השנה, וראש השנה - הרי כאן ארבעה עשר. אמר רבינא: הלכך, (4) יום אחד לפני החג, וחג, ושמיני שלו - הרי כאן עשרים ואחד יום. ולא צריך למנקט אחר החג אלא תשעה ימים בלבד ומקצת יום שלשים ככולו וכן הלכתא:

הקשה הראב"ד ז"ל מכדי רב פפא כרבן גמליאל סבירא ליה דאמר ראש השנה ויוה"כ כרגלים וכיון דיום הכפורים רגל הוא ומפסיק למה לי חושבנא ידידה בין דליחשביה לר"ה שבעה בין דלא ליחשביה אלא חד יומא כי מטי ראש השנה בטלו גזירות ז' וכי מטי יוה"כ בטלו גזירות ל' ויתריך דבכה"ג כי מטי יוה"כ לא בטלו גזירות ל' כיון דלא היו אבילות שבעה כי אורחיהו דתרתי הפסקות בהדי דחדא אבילות לא עבדינא אלא או שבעה כי אורחיהו או שלשים כי אורחיהו וכיון דראש השנה חשבי במקום שבעה יום הכפורים אפילו במקום שבעה לא חשבין ליה וכי מטי סוכות הוא דבטלה מיניה אבילות ומעיקרא לא דתרי עליוי' בחדא אבילות לא עבדינן ולהכי קאמר הרי כאן י"ד ולא קאמר בטלה ממנו גזירות שבעה כמתני' לאשמועינן דבעינן אשלומו ומיזל עד הרגל וליכא הפסקה כלל מהנך עד דמטי לעיקר הרגל משום דלא חשיבי כרגלים גמורים ומיהו אם קובר מתו שבעה ימים קודם ר"ה בטלה ממנו גזירת שלשים כרגל גמור וכן כתב בעל ההלכות היכא דמית ליה מת קודם ראש השנה יום אחד עולה לו למנין ז' וראש השנה שבעה הרי י"ד ושבעה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים הרי כ"א יום ויום הכפורים שהוא כנגד שבעה ונקיט ל' תרי יומי בתר יום הכפורים למישלם תלתין יומין והר"ה הלי' הקשה על פירוש זה לפיכך הקובר את מתו לאחר ראש השנה מותר לגלח בערב יו"כ שהוא יום שביעי שלו ואם זה מפני שנהג מקצת יום אחד בגזירת שלשים מותר לגלח וזה שנהג כל אלו השבעה בגזירת שלשים נאסור אותו ואין הדעת סובלת כן מיהו לא קשה כולי האי כי הראב"ד ז"ל פ' בו טעם טוב והרמב"ן ז"ל כתב דאגב דנקיט רבי ענני בר ששון יום אחד לפני עצרת ועצרת הרי כאן י"ד לאשמועינן דאין הלכה כר' אלעזר אלא עצרת כרגלים אף בזמן הזה נקט נמי רב פפא האי לישנא גבי ראש השנה לפסוק כ"ג דר"ה כרגלים וכן נראה לי שאין לעשות בבין בלא יסוד כי באו להחמיר ולומר סברת רחוקות ודחוקות מכח קושיא ואם יש תירוץ לקושיא נתורעו הסיוד ונפל הבין ויפה תירצ' הרמב"ן ז"ל ורבינו שמשון ז"ל פירש שמשון ז"ל נדקא מיניה לענין לא דתחית (לעיל דף כג א) שבת ראשונה אינו יוצא מפתח ביתו שניה יוצא ואינו יושב במקומו שלישית יושב במקומו ואינו מדבר וכו' ולענין זה קאמר הרי כאן י"ד דמית אחר ר"ה יש לו דין שבת שלישית וכיון דנתרצה הקושיא אם כן יוה"כ מבטל ממנו גזירות שלשים ואם תאמר א"כ בחג נמי יבטל ממנו שמיני עצרת גזירת שלשים שאני התם שלא נהג כלל דין שלשים אף על גב שגיהוץ ותספורת אסורים במועד מ"מ מטעם אבילות מיהא לא נאסר. מסקנא דמלתא הקובר את מתו שעה אחת קודם הרגל אם קיים מצות אבילות באותה שעה בטלו ממנו גזירת ז' ואם נקבר עם חשיכה ולא קיים מצות אבילות לא בכפיית המטה ולא בחליצת הסנדל לא בטלה ממנו גזירת שבעה ונהג דברים שבצנעה במועד ונהג שבעת ימי אבילות לאחר המועד ומלאכתו נעשית ע"י אחרים ועבדיו ושפחותיו עושים בצנעה בתוך ביתו ואין רבים מתעסקין בו לנחמו שכבר נתעסקו בו ברגל ורגל עולה למנין שלשים. שבעה ימים לפני הרגל בטלה הימנ גזירת שלשים ומגלח ערב הרגל. ואם לא גלח ערב הרגל מגלח לאחר הרגל ובתוך הרגל לא יגלח ואם חל שביעי שלו בשבת ערב הרגל מגלח בתוך הרגל. קברו ברגל נוהג דין אונן כל זמן שלא נקבר המת נקבר המת אינו נוהג דברים שבפרהסיא אבל דברים של צנעה נוהג ונהג שבעה אחר הרגל ורגל עולה לו למנין ל' ובמנין הימים שהיו מקוברת המת עד סוף הרגל כאותן הימים בימי שבעת אבילות האחרונים מלאכתו נעשית ע"י אחרים וכו'. שעה אחת לפני הפסח אותה שעה היא כשבעה ימים ושמונת ימי פסח ומשלם עליהן ט"ו יום. שעה אחת לפני עצרת ועצרת הרי י"ד יום ועליהם משלים אחר העצרת ט"ז ויראה כיון דאנו בקיאי בקביעא דירחא ואין אנו עושין שני ימים אלא משום מנהג אבותינו בידינו דיום של עצרת עולה לו למנין ט"ז שעה אחת לפני ראש השנה ור"ה הרי י"ד ומגלח ערב החג שעה אחת לפני החג והחג הרי י"ד ושמיני עצרת שבעה יום של שמיני עצרת הרי כ"ב ומשלם עליהם שמונה אחר החג:

רבינא איקלע לסורא דפרת, אמר ליה רב חביבא מסורא דפרת לרבינא: אמר מר יום אחד לפני ראש השנה וראש השנה הרי כאן ארבעה עשר? - אמר ליה: אנא מסתברא כרבן גמליאל הוא דאמינא.

משנה[דף כ"ד ע"ב]. (7,8) אין קורעין, (7,9) ולא חולצין, (7,1, 9,2, 10) ואין מברין, אלא קרוביו של מת. (9,2, 10) ואין מברין אלא על מטה זקופה .

[דף כ"ז ע"א] ואין מוליכין לבית האבל לא בטבלא ולא באסקוטלא ולא בקנון אלא בסלין ואין אומרים ברכת

אבלים במועד אבל עומדין בשורה ומנחמין ופוטריין את הרבים כתב הראב"ד ז"ל כל הני במועד דוקא שאין רשאים לקרוע על מת במועד אלא קרובים דוקא הראויין להתאבל והכי מפרש לה בירושלמי (הלכה ז) וכן חליצת כתף ולהברות ברחבה אינה במועד אלא בקרוביו של מת ואין מברין את האבל במועד בתוך ביתו אלא על מטות זקופות ואפילו מי שלבו גס בו אפילו קרוביו ממש שאין כפיית המטה נוהגת ברגל כלל דלא תימא כיון דשם הבראה ברגל שהיא מענין אבילות ליעבד כדרכו בחול קמשמע לן אבל בחול מי שלבו גס באבל מברוהו על מטות כפופות ויושב עמו על מטה כפופה ואוכל עמו כי היה המנהג שהמוליך לבית האבל אוכל עמו ואם אין לבו גס בו אינו כופה וגם האבל אוכל עמו על מטה זקופה מפני כבוד המברה והכי איתא בגמרא ע"כ וכן כתב רבינו אבי העזרי דמתני' איירי במועד דגרסי' בירושלמי (שם) על משנה זו א"ר ירמיה ובלבד קרובים הראויין להתאבל :

(1)[רמב"ם הלכות אבל פרק יב הלכה יא] תינוק שמת כל שלשים יוצא בחיק ונקבר באשה אחת ובשני אנשים, אבל לא באיש אחד ובשתי נשים מפני הייחוד, ואין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים, בן שלשים יום גמורים יוצא בגלוסקמא קטנה הניטלת באגפיים, ועומדין עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים, בן שנים עשר חדש יוצא במטה.

(1)[רמב"ם הלכות אבל פרק יב הלכה יא] כל היוצא במטה רבים מצהיבין עליו, וכל שאינו יוצא במטה אין רבים מצהיבין עליו, וכל הניכר לרבים רבים מתעסקין בו, וכל שאינו ניכר לרבים אין רבים חייבין להתעסק בו, ומקום שנהגו נשים לצאת לפני המטה יוצאות לפני המטה, לאחר המטה יוצאות לאחר המטה.

(1)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שנג סעיף ה] בן ל" יום גמורות, יוצא בגלוסקמא (פי' ארון ויישם בארון) (בראשית נ, כו), תרגום יונתן ושון יתיה בגלוסקמא נ"י) הניטלת באגפיים (פי' נסר רחב, ופי' אגפיים, זרועות), ועומדין עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים. בן י"ב חדש, יוצא במטה. וכל היוצא במטה, רבים מצהיבים עליו; ושאינו יוצא במטה, אין רבים מצהיבים עליו. וכל הניכר לרבים, רבים מתעסקין בו; וכל שאינו ניכר לרבים, אין רבים חייבים להתעסק בו.

(2)[רמב"ם הלכות אבל פרק יב הלכה ט] אין מספידין את הקטנים, ובן כמה שנים יהיה ראוי להספד, בני עניים או בני זקנים בני חמש, ובני עשירים בני שש, אחד זכרים ואחד נקבות.

(2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שמד סעיף ד] קטן, בן כמה שנים יהיה כשמספידין עליו עניים בני חמשה, עשירים בני ששה; בני זקנים כבני עניים. אבל צדוק הדין וקדיש, אומרים על תינוק משעברו עליו שלשים יום. הגה: ואין נוהגים כן, אלא עד שיהיה בן י"ב חדש שיוצא במטה, כדלקמן סימן שכ"ג סעיף ה'.

(3.1)[רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה ג] הרגלים וכן ראש השנה ויום הכפורים אין דבר מדברי אבלות נוהג בהן, וכל הקובר את מתו אפילו שעה אחת קודם הרגל או קודם ראש השנה ויום הכפורים בטלה ממנו גזירת שבעה, נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים שלשה ועשרים יום ולאחר הפסח ששה עשר יום, שהרי בטלה גזירת שבעה ושבעת ימי החג הרי ארבעה עשר, וכן אם קבר קודם עצרת מונה אחריה ששה עשר יום אף על פי שהוא יום אחד הרי היא רגל ועולה לשבעה ימים. /השגת הראב"ד/ נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים שלשה ועשרים. א"א יש כאן שבוס שהרי יום אחד לפני ראש השנה הרי הוא שבעה וראש השנה שבעה.

(3)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצט סעיף ח] שעה אחת לפני עצרת חשובה כשבעה. ועצרת, כיון שאם לא הקריב קרבנות עצרת בעצרת יש לו תשלומין כל שבעה, חשוב כשבעה, הרי י"ד, ומשלים עליהם ט"ז אחרים; יז ויום שני של עצרת עולה למנין הט"ז.

(4)[רמב"ם הלכות חגיגה פרק א הלכה ז] מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג הסוכות חוגג את כל הרגל וביום טוב האחרון שהוא שמיני ואף השמיני תשלומי ראשון הוא, וכן מי שלא חג ביום חג השבועות חוגג כל שבעה יוש לו תשלומין כל ששת ימים שלאחר חג השבועות, ודבר זה מפי השמועה נאמר שחג השבועות כחג המצות לתשלומין.

(5)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצט סעיף ט] שעה אחת לפני ר"ה בטלה ממנו גזירת שבעה, מפני ר"ה; וגזירת ל' מבטל ממנו יום כפורים; ומגלח ערב יום כפורים. וה"ה לקובר מתו בשלשה בתשרי, שמגלח בערב יוה"כ.

(6)[רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה ד] קבר את מתו קודם חג הסוכות מונה אחר החג תשעה ימים בלבד, שהרי שמיני עצרת רגל בפני עצמו ונמצא יום טוב הראשון מפסיק שבעה, ושבעת ימי החג, ושמיני של חג רגל אחד הרי אחד ועשרים יום.

(6)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצט סעיף יא] שעה אחת לפני החג והחג, הרי י"ד; ושמיני עצרת שבעה, הרי כ"א; ויום שני של שמיני עצרת, הרי כ"ב; ומשלים עליהם ח' אחרים.

(7.1)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה כג] אין מניחין מטת ברוחו במועד שלא להרגיל את ההספד אלא מביתו לקברו, ואין מתאבלין במועד, וכן אין קורעין ולא מברין ולא חולצין הכתב במועד על המת אלא קרוביו שהן חייבין להתאבל עליו, ואם היה חכם או אדם כשר או שהיה עומד עליו בשעת נטילת נשמה הרי זה קורע עליו במועד אף על פי שאינו קרובו, ואין קורעין ביום טוב שני כלל ואפילו קרוביו של מת.

(7)[רמב"ם הלכות אבל פרק יא הלכה ב] אין קורעין במועד ולא חולצין אלא הקרובים שחייבין באבל, או הקורע והחולץ על החכם או על אדם כשר, או מי שהיה עומד בשעת יציאת נשמה, ומברין הכל על החכם במועד לתוך הרחבה כדרך שמברין את האבלים שהכל אבלים עליו.

(8)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמז סעיף ו] אין קורעין על המת בחול המועד, אלא לקרוביו שהם חייבים להתאבל עליו; וכן על חכם או על אדם כשר; או אם עמד שם בשעת יציאת נשמה; ועל קרוב שחייב להתאבל עליו; ועל חכם קורע אפילו אינו בפניו אלא שבאה לו שמועה במועד אם הוא בתוך שלשים יום; ועל אדם כשר אינו קורע אלא אם כן ידע בין מיתה לקבורה. הגה: ויש חולקים. ונהגו בני אשכנז שלא לקרוע במועד כי אם על אביו ואמו; ועל שאר המתים קורעים לאחר המועד (מהרי"ל ותה"ד סימן רפ"ח); ובמקום שאין מנהג, יש לקרוע על כולם.

(8)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן תא סעיף ב] אין קורעין בחול המועד אלא מי שהוא חייב לקרוע (כדאיתא בסימן ש"מ), אבל מי שאינו חייב, ורוצה לקרוע מפני הכבוד, אסור.

(9)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמז סעיף ז] אין חולצין כתף אלא קרוביו של מת המחוייבים להתאבל עליו, או על חכם.

9.2) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן תא סעיף ד'] אין חולצין כתף במועד, ואין מברין בו אלא קרוביו של מת; אבל הקרובים, מברין. וה"ה לחנוכה ופורים וראש חדש. וכשמברין, אין מברין אלא על מטות זקופות, אבל ביום טוב, אפילו ביום טוב שני, אין קורעין ולא חולצין ולא מברין; ובחול המועד מברין הכל על החכם לתוך הרחוב, כדרך שמברין את הקרובים, שהכל כקרוביו.

7.1

10) [רמב"ם הלכות אבל פרק יא הלכה ג'] כשמברין את האבלים במועד אין מברין אלא על מטות זקופות, ואין אומרים ברכת אבילים במועד, אבל עומדין בשורה ומנחמין ופוטריין, ואין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד, שהמועד אסור בהספד ובתענית, וכן אין מלקטים עצמות אביו ואמו במועד שאבל הוא לו ואין צריך לומר שאר קרובים, וכן אין מספידין את המת בחנוכה ובפורים ולא בראשי חדשים אבל נוהגין בהן כל דברי אבלות, ומותר לספוד לפני חנוכה ופורים ולאחריהן.

10) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמז סעיף ח'] מברין בחול המועד, והוא שלא יברו ברחבה אלא קרוביו של מת; ולא יברו האבל בתוך ביתו אלא על מטות זקופות, לפי שאין כפיית המטה ברגל כלל.

[דף כה עמוד א] גמרא. מתני' דקא תני אין קורעין ולא חולצין וכו' בדליתא לא חכם ולא אדם כשר ולא קאי בשעת יציאת נשמה אבל על חכם

קורעין וחולצין ומברין ואפילו חכם? והתניא דתניא: (1) **חכם שמת - הכל קרוביו** ואפילו קרובים שאין ראויין להתאבל כהדא דר' בון דמך במועדא ולא גמל ל' ר' מנא חסדא אמרי צפורה עד מית שנאה בתר מועד' עבדי ליה יקרא עאל ואמר קדמיהון הדא דתנא חכם שמת הכל קרוביו בהון דהוין גביה אנן לא הוין גביה וכיון דמתני' איירי במועד שמעין דיש קריעה במועד ושמעין נמי דעושין הבראה במועד וה"ר מאיר ז"ל מארץ האי כתב דאין עושין הבראה בחול המועד והביא ראיה מירושלמי (הלכה ט) דגרסינן התם רבי תנחום דמך בחנוכה ר' חסדא דמך בריש ירחי עבדי ליה איברי' קריספדא דמך במועדא עבדין ליה איברי' סברין דמדעתא דרבי אמי אשכחן דלאו מדעתיה דרבי אמי ויש לדחות דה"פ שעשו הבראה ולא נמלכו בו ואפשר שאם שאלוהו לא היה מוחה ואפילו היה מוחה מאן לימא לן דהלכתא כוותיה דטפי מסתבר דהלכתא כסוגיא דירושלמי דמוקי מתני' במועד וש"מ דהבראה שריא בחול המועד. אין קורעין [דף כה ע"א] ואפילו על חכם והתניא חכם שמת הכל כקרוביו הכל קורעין עליו הכל חולצין עליו הכל מבכין עליו ברחבה כתב הראב"ד ז"ל אפילו במועד דהא פריך אמתני' דאיירי במועד ואפילו ביום שמועה איירי דאי בין מיתה לקבורה אפילו על אדם כשר דלאו חכם חייב לקרוע מדקאמר הכל כקרוביו אלמא דקרוביו קורעין בחוה"מ אף ביום שמועה ודלא כה"ג שכתבו דמי שבאתה לו שמועה קרובה אסור לקרוע ואחר המועד קורע ונוהג אבילות ע"כ. וכן פסק רבינו מאיר ז"ל שמועה קרובה קורע בחול המועד והא דפליגי לעיל בשמועה ברגל אם קורע לאחר הרגל אלמא ל"כ אינו קורע ברגל התם מיירי כששמע ביום טוב ולא בחוה"מ מדקאמר ברגל ולא קאמר במועד.

הכל קרוביו סלקא דעתך? אלא: הכל כקרוביו; (1) הכל קורעין עליו, (1) והכל חולצין עליו, (2) והכל מברין עליו ברחבה! - לא

צריכא דלאו חכם הוא. - ואי אדם כשר הוא - חיובי מיחייב למיקרע, (1.1, 3) ועל אדם כשר נמי חייב לקרוע דתניא: מפני מה בניו

ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים - כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר. - יבכה ויתאבל? ערבונא קא שקיל מיניה? אלא: מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר. (1.1, 3) שכל הבוכה ומתאבל על אדם כשר - מוחלין לו על כל עונותיו בשביל כבוד

שעשה לו! - גרסינן בשבת ב'פ' ר' אליעזר אומר האורג [שבת ק"ה ע"ב] א"ר שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המוריד דמעות על אדם כשר הקדוש ברוך הוא סופרן ומניחן בבית גזיו שנא' נודי ספרתה אתה שימה דמעותי. בנאדך הלא בספרתך א"ר ירמיה אמר רב כל המתעצל בהספד של אדם כשר ראוי לקבורו בחייו דכתיב ויקברו אותו בגבול נחלתו מצפון להר געש מלמד שגעש עליהם ההר לקבורן אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים מדה כנגד מדה וכו': איתיביה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן ויעבדו העם את השם כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע אמר ליה בבליא ימים האריכו שנים לא האריכו אלא מעתה למען ירבו ימיכם וימי בניכם ימים ולא שנים ברכה שאני שמע מינה דעל אדם כשר קורעין אפילו במועד אף אי לא קאי בשעת יציאת נשמה אלא שידע בין קבורה למיתה לא צריכא דלאו

אדם כשר הוא. - ואי דקאי התם בשעת יציאת נשמה - חיובי מיחייב, חייב אדם לקרוע ואפילו אשאר איניש ואפילו במועד [דף כ"ה ע"א] דתניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר, (1.1, 4) העומד על המת בשעת יציאת נשמה - חייב לקרוע. למה זה דומה - (5) לספר תורה שנשרף, שחייב לקרוע! - דלא קאי התם בשעת יציאת נשמה.

. והא דאמרינן חכם שמת הכל קרוביו כתב רבינו מאיר ז"ל דוקא חכם שידועין משמועותיו שחידש אבל אם אין יודעין מחידושויו כלום וגם אינו רבו לא מיחייב לקרוע עליו ביום שמועה לאחר קבורה מדקאמר ועוד כל יומא שמעתיה בפומין בבי מדרשא ול"נ הפך דבריו משם מדקאמר ליה אביי מי קתני הרב שמת חכם שמת קתני ועוד כל יומא שמעתיה וכו' וה"פ ועוד אפילו אי תנן הרב שמת כל יומא שמעתיה בפומין בבי מדרשא והרי הוא רב שלנו כדאמר בפרק אלו מציאות (דף לג א) תלמידי חכמים שבבבל קורעין זה על זה ופרש"י קורעים זה על זה כדן רבו שאינו מאחה לעולם דכל יומא שמעתיה דהדידי בפומייהו שאלו לענין קריעה עצמה אין חילוק בין חכם לרבו מובהק א"כ משמע דחכם לא בעינן דניהוי שמעתיה בפומיה. ירושלמי (הלכה ז) כשם ששקלים על החכמים כך קורעים על תלמידיהם איזהו ת"ח אמר חזקיה כל ששונה הלכות ועד תורה א"ל רב אסי הדא דתימא בראשונה עכשיו אפילו חכם ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל שמבטל עסקיו מורשע משנתו תניא כל ששואליו אותו והוא משיב אמר רבי אשעיה כגון אן דרבנן משגיחין עלינו ואנן מתיבין להו א"ר אבא בר ממל כל שידוע לבאר משנתו ואנן אפילו רבנין לא חכימין מבארה מתני' ובגמרא דידן בפרק ואלו קשרים (דף קיד א) א"ר יוחנן איזהו ת"ח כל ששואליו אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה כתב הרמב"ן ז"ל וכן לענין קריעה וכך מצינו בתשובה אמר ה"ר משה איזה ת"ח שאין מועד בפניו כל ששואליו אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר אפילו במסכת כלה והא דאמרינן בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע כתב רבינו מאיר ששמע בשם ה"ר יונה ז"ל דה"מ באדם שאינו רשע אבל באדם רשע וחשוך אין אדם חייב לקרוע אלא אדרבה יש לשמוח דכתיב באבוד רשעים רנה וכתב דלא נהירא ליה דאמרינן בפרק האורג (דף קה ב) למה זה דומה לספר תורה שנשרף שחייב לקרוע ופרש"י התם ואף נשמתו של ישראל דומה לו שאין לך ריק שבהן שאין בו תורה ומצות אלא נראה לי שחייב לקרוע על הכל בשעת יציאת נשמה לבד ממומר לע"ז שכל המודה בה כופר בכל התורה כולה או אם הוא עובר על אחת מכל מצות האמורות בתורה להכעיס הרי זה כעובד ע"ז דק"ל בפרק בתרא דהוריות (דף יא א) דמומר דאכול נבילות להכעיס עברין הוא והיינו דתניא במסכת שמחות (פ"ב ה"י) הפורש מדרכי צבור אין מתעסקין בו בכל דבר אחיהם וקרוביהן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלין ושותין ושמחין שאבד שונאו של מקום שנאמר הלא משנאך ה' אשנא והא קרא מייתי ליה בפרק כל כתבי הקדש (דף קטז א) גבי מינים ובפרק גמר הדין (דף מז א) נמי תני יכול פירשו אבותיו מדרכי צבור תלמוד לומר בעמיו בעושה מעשה עמיו ומייתי התם על אכל חלב והפריש קרבן והמיר דתו ועל עיר הנדחת שכן עובדי ע"ז ומשמע נמי שפירשו אבותיו מדרכי צבור איירי בכה"ג ומסיק דלא שגא מת מתוך רשעו וול"ש נהרג מתוך רשעו כיון שנהרג מתוך בית דין דבדין מיקטל לא ה"ל כפרה בשעת קבורה עד דחזי צערא דקיבא פורתא ואבילות מאימתי מתחלת מסתימת הגולל והואיל ונידחו יחדיו וקאמר התם גבי הרוגי ב"ד שלא היו הקרובים מתאבלין אלא אוננין דאין איננות אלא בלב והרוגי ב"ד הוו נמי כמו להכעיס כיון שמוסרים עצמם למיתה כשמתרין בהן ואומר על מנת כן אני עושה דאי לאו עבדין אלא לתיאבון מה להו למימר ע"מ כן אני עושה להכי אין מתאבלין עליהן ועל כיוצא בו נאמר באבוד רשעים רנה ואהא מייתי לה בפרק (נגמר הדין) [אחד דיני ממונות (דף לז ב)] ושמה תאמר מה לנו לחוב בדמו של זה הרי כבר נאמר באבוד רשעים רנה אבל אם אדם עושה לפעמים עברה לתיאבון או שמניח לקיים מצוה אחת בשביל הטורח על כגון זה חייב לקרוע בשעת יציאת נשמה כיון שאינו כופר ואינו עושה להכעיס דכתיב והנה המלך בוכה ומתאבל על אבשלום אף על פי שעשה כמה עבירות ומרד באביו ובמלכות בית דוד ובא על פילגשי אביו אלא כיון שלא עשה להכעיס אלא מתאוה היה למלוך ראוי להתאבל עליו ע"כ. עוד כתב רבינו מאיר לא ידענא מהו נקרא אדם כשר ונראה לי כיון דלא סמ ליה שמועיה ואינו חשוך על שום עברה ולא ביטל שום מצוה והוא נקרא אדם כשר.

כי נח נפשיה דרב ספרא לא קרעו רבנן עליה. אמרי: לא גמרינן מיניה פירש הראב"ד ז"ל שלא היו שם בשעת מיתה וקבורה אלא אח"כ באו ולא קרעו עליו דאמרו לא גמרינן מיניה וקשיא לן אטו רב ספרא לאו אדם כשר הוה והלא הכל קורעין על אדם כשר ואפילו בחולו של מועד וי"ל ה"מ הני העומדין שם בין מיתה לקבורה ואי לא לא מיחייב והם היו סוברים דחכם דינו כאדם כשר ותו לא אא"כ היה רבו אז בין בפניו בין שלא בפניו

קורע ביום שמועה אפילו במועד. - **אמר להו אביי: מי תניא הרב שמת? חכם שמת תניא** וקאמר הכל כקרוביו בין בפניו בין שלא בפניו ואי תקשי לך הך ירושלמי שהבאתי לעיל (סימן נח) ואמר קדמיהון הא דתניא חכם שמת הכל כקרוביו באימנ דהוה גביה אנן לא הוין גביה אפשר לומר ההיא לאו בקריעה איירי אלא בהספד וק"ל דאין מספידין במועד אלא בפניו. **ועוד: כל יומא שמעתיה בפומין בבי מדרשא. סבור מינה: מה דהוה - הוה. כיון שלא קרעו ביום השמועה אף על פי שהוא בתוך ז' שוב אינו קורע דהא לאו שעת חימום הוא - אמר להו אביי: תנינא: חכם, כל זמן שעוסקין בהספד והוא תוך שבעה או לפי מה שהוא ההספד - חייבין לקרוע. סבור למיקרע לאלתר.**

אמר להו אביי, תניא: (6) חכם כבודו בהספידו והא דתניא באבל רבתי (פ"ט) חכם שמת כל שעומדין בשעת מיתתו קורעין עליו ושאינן עומדין בשעת מיתתו אין קורעין עליו[?] נראה דשיבוש הוא ואדם כשר שמת צריך להיות :.

גרסין בפרק אלו מציאות (דף לג א) תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה פרש"י דקורעין זה על זה כדן רבו שאין מאחין לעולם דכל יומא שמעתא דהדידי בפומייהו דאילו בקריעה עצמה אין חילוק בין חכם לרבו מובהק מסקנא דמלתא בשעת יציאת נשמה על כל המיתים חייב לקרוע ואפילו במועד אם לא יהיה עובד ע"ז או עובר על אחת מכל המצוות להכעיס שלא בשעת יציאת נשמה על אדם כשר שאינו חשוד על שום עבירה ולא על ביטול שום מצוה ולא סנו שומעניה חייב לקרוע בין מיתה לקבורה ואפילו במועד על חכם ועל תלמיד חכם חייב לקרוע ואפילו בעיר אחרת בהשמועה קרובה ואפילו במועד על רבו שלמדו חכמה או שהאיר עינו במשנה אחת וכגון חכמים שלומדים שמועות זה מזה בשעת שמועה חייב לקרוע ואינה מאחה והקרובים כל המתאבלים עליו חייב לקרוע:

כי נח נפשיה דרב הונא, סבור לאותובי ספר תורה אפורייה. אמר להו רב חסדא: (7)מילתא דבחייה לא סבירא ליה, השתא ליקום ליעבד ליה **אנן ניקום ונעביד ליה**? דאמר רב תחליפא: אנא חזיתיה לרב הונא דבעי למיתב אפורייה, והוה מנח יתיב עליה ספר תורה עליה. וכף כדא ארעא ואנח **ואותיב עליה** ספר תורה עליה. אלמא קסבר: (8)אסור לישב על גבי מטה שספר תורה מונח עליה. לא הוה נפיק פוריא מבבא, סבור לשלשולי דרך **גגין גגות**, אמר להו רב חסדא: הא גמירנא מיניה (7.1, 9) חכם כבודו דרך פתח. סבור לאשנויי מפוריא לפוריא. אמר להו רב חסדא, הכי גמירנא מיניה: (7.1, 9) חכם, כבודו במטה ראשונה. דאמר רב יהודה אמר רב: מנין לחכם שכבודו במטה ראשונה - שנאמר וירכבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה. פרוס בבא, ואפקוה. פתח עליה רבי אבא: ראוי היה רבין שתשרה עליו שכונה, אלא שבבל גרמה ליה. מתיב רב נחמן בר חסדא, ואמרי לה רב חנן בר חסדא: היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים! טפח ליה אבוא בסנדליה. אמר ליה: לאו אמנא לך לא תיטוד עלמא? מאי היה - שהיה כבר. גרסין בפרק בני העיר [מגילה כ"ט ע"א] ת"ר מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה לחופה אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה במה דברים אמורים בשאין לו כל צרכו אבל יש לו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר שמואל [דף טו עמוד ב] בר אבאי משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיטא אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברי ומיניהו שיתא אלפי שיפורי עולא אמר כגון דחייצי גברא מאבולא ועד סיכרא רב ששת ואיתימא רבי יוחנן כנתינתה כך נטילתה מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא והנ"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא

כתב בשאלות דרב אחא וממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ותני אין מבטלים אם יש לו מתעסקים כדי קבורה פירש רבין אליקום בר יוסף דוקא בשעת הוצאת המת אבל כל זמן שמוטל עליו לקבורו אין מבטלין תלמוד תורה דגבי חכם שמת תניא בית מדרשו בטל אבל לא שאר מדרשות והר"ר יום טוב מיוני כתב דתינוקות של בית רבן אין מבטלין אפילו בשעת הוצאת המת דאמרינן בפרק כל כתבי הקדש (דף ק"ט ב) דאין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש דאין דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא ועוד אמרינן בירושלמי (פרק אלו עוברין הלכה ז) אבוא דשמואל שדריה לשמואל לנציבים ללמוד שמע דהוה גמיל חסדים אמר המבלי אין קברים כאן שדרתיך לנציבין דהא אמרה אין מבטלין תינוקות והא דאמרינן מבטלין ת"ת להוצאת המת פי' ר"י דבכל מתים איירי ואף על גב דאמר' בריש פ"ק דמגילה (דף ג ב) פשיטא מת מצוה ות"ת מת מצוה עדיף דתניא מבטלין ת"ת וכו' לאו דוקא מת מצוה ה"ה שאר מתים אלא אגב מילי אחריני דמייית התם דאיירי דוקא במת מצוה נקט הכא מת מצוה והא דאמר (לקמן דף כ ב) מת בעיר כל בני העיר אסורין במלאכה ומוקי לה בדליא חבורתא אבל איכא חבורתא פירוש נחלקו בני העיר לחבורות וכל חבורה וחבורה מתעסקין במתים שלהם אז חבורות האחרות אינן בטילות ממלאכתן ה"מ שלא בשעת הוצאת המת אבל בשעת הוצאת המת הכל בטלים והולכין להוצאת המת אפילו מאן דלא קרי ותני דדוקא לענין ביטול ת"ת הוא דמפלגי בין קרי בין לא קרי:

כי אסקו להתם אמרו ליה לרבי אמי ולרבי אסי: רב הונא אתי. אמרו: כי הוינן התם לא הוה לן לדלויי רישין מיניה, השתא אתינן הכא אתא בתרין? אמרו להו: ארונו בא. רבי אמי ורבי אסי נפוק, רבי אילא ורבי חנינא לא נפוק. איכא דאמר: רבי אילא נפק, רבי חנינא לא נפק. דנפק מאי טעמיה. - [דף כ"ה ע"א] דתניא: ארון העובר ממקום למקום - עומדים עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבליים ותנחומי אבליים. דלא נפק מאי טעמא - דתניא: ארון העובר ממקום למקום - אין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברכת אבליים ותנחומי אבליים. קשיין אהדדי! - לא קשיא, כאן - (9)ששלדו קיימת, כאן - בשאין שלדו קיימת. ורב הונא שלדו קיימת הוה. דלא נפק - לא סיימוה קמיה. גרסין בהאי מסכתא בפרקא קמא [דף ח' ע"א] המלקט עצמות אביו ואמו ה"ז מתאבל עליהם כל היום כולו ולערב אין מתאבל עליהן אמר רב חסדא ואפילו צורחין לו בסדינו: ירושלמי ליקט עצמות אין אומרינן עליהן קנים ונהי ולא ברכת אבליים ולא תנחומי אבליים אלו הן ברכת אבליים שאומרים בבית האבל ואלו הן תנחומי אבליים שעומדין בשורה תנא אבל אומרינן עליהם דברים מה הן דברים רבנן דקיסרי אמרי קילוסין: אמרי: היכא נינחיה? רב הונא ריבץ תורה בישראל ורבי חייא ריבץ תורה בישראל הוה. מאן מעייל ליה? אמר להו רב חגא: אנא מעיילנא ליה, דאוקמתיה לתלמודאי כי הוינא בר תמני סרי שבין ולא חזי לי קרי, ומשמע ליה קמיה וידעי בעובדיה. דיומא חד אתהפיכא ליה רצועה דתפילין, ויתיב עליה ארבעין תעניתא. עייליה, הוה גני יהודה מימיניה דאבוא, וחזקיה משמאליה. אמר ליה יהודה לחזקיה: קום מדוכתיך, דלאו אורח ארעא דקאמי רב הונא. בהדי דקאמי - קם בהדיה עמודא דנורא, חזיה רב חגא, איבעית. זקפיה לארונה ונפק, אתא. והאי דלא איענש ענש - משום דזקפיה לארונה דרב הונא.

כי נח נפשיה דרב חסדא סבור לאותובי ספר תורה אפורייה, אמר להו רבי יצחק: מילתא דלרביה לא סבירא ליה, אנן ניקום נעביד ליה? סבור דלא למישלל קרעייהו. אמר להו רבי יצחק בר אמי: (11)חכם שמת, כיון שהחזירו פניהם מאחורי המטה - שוללין. כי נח נפשיה דרבה בר הונא ורב המנונא אסקינהו להתם,

1.1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה יא] כל מי שעמד עם המת בשעת יציאת נשמתו אף על פי שאינו קרוב חייב לקרוע וכן אדם כשר שמת הכל חייבין לקרוע עליו אף על פי שאינו חכם, וקורעין טפח כשאר האבליים, אבל חכם שמת הכל קרוביו והכל קורעין עליו עד שמגלין את לבם וחולצין מימין, ובית מדרשו של אותו חכם בטל כל שבעה, וכבר נהגו תלמידי חכמים בכל מקום לקרוע זה על זה טפח, אף על פי שהן שוין ואין אחד מהם מלמד את חברו.

1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף ז] על חכם ועל תלמיד חכם ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה, קורעין עליו אפילו לאחר קבורה, ביום שמועה, אם הוא תוך ל' יום. וקורע עליו בשעת הספדו. (לא קרע ביום שמועה, וכבר עבר זמן הספדו, ולא קרע, שוב אינו קורע) (כך משמע בטור בב"י). וקורעין עליו עד שמגלין את לבם. וכבר נהגו תלמידי חכמים בכל מקום לקרוע זה על זה טפח, אף על פי שהם שוים ואין אחד מהם מלמד את חברו. הגה: "א שאין קורעין על חכם, אלא א"כ הוא רבו או שידועין משמועותיו שחדש, דהיינו רבו, (כ"מ בטור, הרא"ש והגמ"י בשם הר"מ), וכן נהגו להקל במדינות אלו.

2) [רמב"ם הלכות אבל פרק יא הלכה ב] אין קורעין במועד ולא חולצין אלא הקרובים שחייבין באבל, או הקורע והחולץ על החכם או על אדם כשר, או מי שהיה עומד בשעת יציאת נשמה, ומברין הכל על החכם במועד לתוך הרחבה כדרך שמברין את האבליים שהכל אבליים עליו.

2) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן תא סעיף ד] אין חולצין כתף במועד, ואין מברין בו אלא קרוביו של מת; אבל הקרובים, מברין. וה"ה לחנוכה ופורים וראש חדש. וכשמברין, אין מברין אלא על מטות זקופות, אבל ביום טוב, אפילו ביום טוב שני, אין קורעין ולא חולצין ולא מברין; ובחול המועד מברין הכל על החכם לתוך הרחוב, כדרך שמברין את הקרובים, שהכל קרובים.

(3)[רמב"ם הלכות אבל פרק יב הלכה ב] כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים, וכל המתעצל בהספד אדם כשר ראוי ליקבר בחייו, וכל המוריד דמעות על אדם כשר הרי שכרו שמור על כך אצל הקדוש ברוך הוא.

(3)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף ו] על אדם כשר, שאינו חשוד על שום עבירה ולא על שום ביטול מצוה, ולא סני שומעניה, אף על פי שאינו גדול בתורה ואף על פי שלא עמד בשעת יציאת נשמה, חייב לקרוע עליו; והוא שעומד שם בין מיתה לקבורה; ותלמידי חכמים פטורים מקריעה זו. הגה: ו"א דאין חייב לקרוע על אדם כשר, אלא אם כן עומד עליו בשעת יציאת נשמה; אבל חייב לבכות ולהתאבל עליו (ר"ן פ' האורג והגהות מיימוני פ"א בשם רביה), וכן נהגו להקל.

(4)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף ה] העומד בשעת יציאת נשמה של איש, או אשה מישראל, חייב לקרוע (טור בשם רמב"ן וב"י אף לדעת רש"י). ואפילו אם לפעמים עשה עבירה לתיאבון, או שמניח לעשות מצוה בשביל טורח. הגה: אבל רגיל לעשות עבירה, אין מתאבלין עליו (מרדכי סוף מ"ק). וכל שכן על מומר לעבודת כוכבים (שם ופוסקים וכן מוכח מש"ס פ' נגמר הדין וכמה דוכתי). יא' ו"א שמומר שנהרג בידי עובד כוכבים, מתאבלין עליו (הגהת אשיר"י פרק א"מ וא"ז). וכן מומר קטן שהמיר עם אביו או אמו, דהוי כאנוס (מרדכי ה"א בשם ר"י ומביאו ב"י סימן שמ"ה) ו"א דאין מתאבלין, וכן עיקר (שם בשם ר"ת). הפורשים מדרכי צבור, אף על פי שאין מתאבלין עליהם, מתאבלין על בניהם (א"ז). וע"ל סימן שמ"ה.

(5)[רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה ב] כדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו כן חייב לקרוע על רבו או שלמדו תורה, ועל הנשיא ועל אב בית דין, ועל רוב הצבור שנהרג, ועל ברכת השם, ועל ספר תורה שנשרף, ועל ערי יהודה ועל ירושלים, ועל המקדש.

(5)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף לז] השומע ברכת השם, ואפילו ברכת הכינוי (רמב"ם פ"ב מהלכות עבודת כוכבים ד"י) (אפילו אמרו בלשון לעז הוי ככינוי) (נ"י פרק ארבע מיתות) חייב לקרוע, והוא שישמענה מישראל. (ו"א דבזמן הזה מומר דינו כעובד כוכבים) (ג"ז שם). ואפילו השומע מהעדים היאך בירך פלוני, חייב לקרוע. והעדים אינם צריכים לקרוע פעם אחרת. הרואה ס"ת שנשרף, או תפילין, או אפילו מגילה אחת מהנביאים או מהכתובים, קורע שתי קריעות. ודוקא ששורפין אותה בזרוע, וכמעשה שהיה.

(6)[רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה ג] חכם שבאה שמועתו שמת אין קורעין עליו אלא בשעת הספדו וזהו כבודו ושולל בו ביום ומאחה למחר.

(6)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף ז] על חכם ועל תלמיד חכם ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה, קורעין עליו אפילו לאחר קבורה, ביום שמועה, אם הוא תוך ל' יום. וקורע עליו בשעת הספדו. (לא קרע ביום שמועה, וכבר עבר זמן הספדו, ולא קרע, שוב אינו קורע) (כך משמע בטור בב"י). וקורעין עליו עד שמגלין את לבם. וכבר נהגו תלמידי חכמים בכל מקום לקרוע זה על זה טפח, אף על פי שהם שוים ואין אחד מהם מלמד את חברו. הגה: ו"א שאין קורעין על חכם, אלא א"כ הוא רבו או שידועין משמועותיו שחדש, דהיינו רבו, (כ"מ בטור, הרא"ש והגמ"י" בשם הר"מ), וכן נהגו להקל במדינות אלו.

(7.1)[רמב"ם הלכות אבל פרק יב הלכה ג] אין מניחין ספר תורה על מטתו של חכם, ואין משנין אותו ממטה למטה, ואין מוציאים מטתו אלא דרך פתחים, לא שישלשלו דרך גגות, ובשאר העם מותר לעשות.

(7)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שנג סעיף ב] אין מניחין ספר תורה על מטתו של חכם.

(8)[רמב"ם הלכות תפילין ומזוזת וספר תורה פרק י הלכה ו] לא יאחז אדם ספר תורה בזרועו ויכנס בו לבית המרחץ או לבית הכסא או לבית הקברות אף על פי שהוא כרוך במטפחות ונתון בתוך התיק שלו, ולא יקרא בו עד שירחיק ארבע אמות מן המת (או מבית המרחץ) או מבית הכסא, ולא יאחז את ספר תורה כשהוא ערום, ואסור לישיב על מטה שספר תורה עליה. /השגת הראב"ד/ ולא יאחז כ' עד עליה. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ ואם היה מקום גבוה טפח וס"ת מונח עליו מותר והכי איתא בירושלמי עכ"ל.

(8)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות ספר תורה סימן רפב סעיף ז] אסור לישיב על המטה שספר תורה עליה. הגה: וכל שכן שאסור להניחה ע"ג קרקע. והוא הדין שאר ספרים (ב"י בשם הר"ר מנוח ובשם א"ח וכל בו). ואפילו על המדרגות שעושין לפני ארון הקודש, אסור להניח ספרים (הגמ"י) ולא יניח אדם ס"ת על ברכיו וב' אצילי ידיו עליו (מהרי"ל). ונ"ל דהוא הדין שאר ספרים.

(9)שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שנג סעיף ג

כבודו של חכם להוציאו דרך הפתח, ולא לשלשלו דרך גגות; ובמטה ראשונה, ולא לשנותו ממטה למטה.

(10)[רמב"ם הלכות אבל פרק יב הלכה ז] המפנה ארונו של מת ממקום למקום, אם שדרו קיימת עומדין עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים, ומספידין אותו אף על פי שהעבירוהו לאחר שנים עשר חדש, ואם אין שדרו קיימת אין מספידין אותו, ואין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים, ואלו הן ברכת אבלים בדברים שאומרים בבית האבל, תנחומי אבלים שאומרים בשורה.

(10)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שמה סעיף ח] ארון העובר ממקום למקום, אם שלדו (פירוש השדרה וצלעותיה) קיימת, עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים, אם יש אבלים שמתאבלין עליו; ואם אין שלדו קיימת, אין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים.

(11)[רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה יב] כל הקורעים על החכם שמת כיון שהחזירו פניהו מאחורי המטה שוללין, ויראה לי שהקורע על החכם מאחה למחר שאפילו רבו שמת אין מתאבל עליו אלא יום אחד בלבד או יום מיתה או יום שמועה, וכן יראה לי שהקורע על הנשיא וכיוצא בו שולל למחר אף על פי שאינו מאחה עליהם לעולם.

(11) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יז] נשיא דומה לאב, לחליצת כתף, ולקרוע מבחוץ, ולאחיו. כל הקורעים על חכם שמת, כיון שהחזירו פניהו מאחורי המטה, שוללין ומאחין למחר. וחכם שבאה שמועתו, שולל בו ביום ומאחה למחר. ועל נשיא ועל רבו מובהק, שולל למחר ואינו מאחה לעולם. על חכם, חולץ מימין. ועל אב ב"ד, משמאל. ועל נשיא, מכאן ומכאן. ועל אביו ואמו ועל רבו מובהק, רצה מכאן רצה מכאן, ואם רצה, חולץ שתיהן. (ו"א דעכשיו בזמן הזה לא נהגו לחלוץ כתף כלל (כל בו בשם ר"י), וכן נוהגין האידינא).

[דף כה עמוד ב] כי מטו אגישא קמו גמלי. אמר להו ההוא טייעא: מאי האי? אמרו ליה: רבנן דקא עבדי יקרא אהדדי. מר אמר: מר ניעול ברישא, ומר אמר: מר ניעול ברישא. - אמר: דינא הוא דרבה בר הונא ליעול ברישא. חליף גמליה דרבה בר הונא, נתור ככיה ושניה דההוא טייעא. פתח עליה ההוא ינוקא: גזע ישישים עלה מבבל ועמו ספר מלחמות. קאת וקפוד הוכפלו, לראות בשוד ושבר הבא משנער. קצף על עולמו וחמס ממנו נפשות, ושמח בהם ככלה חדשה. רוכב ערבות שש ושמח בבא אליו נפש נקי וצדיק.

כי נח נפשיה דרבינא פתח עליה ההוא ספדנא: תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר, נשים לילות כימים על

משים לילות כימים. אמר ליה רב אשי לבר קיפוק: ההוא יומא מאי אמרת? - אמר ליה, אמינא: אם בארזים נפלה שלהבת - מה יעשו איזובי קיר, ליתן בחכה הועלה - מה יעשו דגי רקק, בנחל שוטף נפלה חכה - מה יעשו מי גבים. אמר ליה בר אבין: חס ושלום דחכה ושללהבת בצדיקי אמינא. - ומאי אמרת? - אמינא: בכו לאבלים ולא לאבידה, שהיא למנוחה ואנו לאנחה. חלש דעתיה עליהו, ואתהפוך כרעייהו. ההוא יומא לא אתו לאספודיה. והיינו דאמר רב אשי: לא בר קיפוק חליץ, ולא בר אבין חליץ. רבא, כי הוה אתא לדגלת אמר ליה לבר אבין: קום אימא מילתא. קאי ואמר: באו רוב שלישיית במים, זכור ורחם. תעינו מאחריך כאשה מבעלה, אל תזניחנו כאות מי מרה. (חנין יוחנן זירא אבא יעקב יוסי שמואל חייא מנחם - סימן). רבי חנין חתניה דבי נשיאה הוה, לא קא הוו ליה בני, בעא רחמי והוו ליה. ההוא יומא דהוה ליה - נח נפשיה. פתח עליה ההוא ספדנא: שמחה לתוגה נהפכה, ששון ויגון נדבקו, בעת שמחתו נאנח, בעת חנייתו אבד חנינו. אסיקו ליה חנן על שמיה. כי נח נפשיה דרבי יוחנן פתח עליה רבי יצחק בן אלעזר: קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהרים, דכתיב והיה ביום ההוא והבאתי השמש בצהרים. ואמר רבי יוחנן: זה יומו של יאשיהו. כי נח נפשיה דרבי יוחנן יתיב רבי אמי שבעה ושלשים. אמר רבי אבא ברביה דרבי חייא בר אבא: רבי אמי דעבד לגרמיה הוא דעבד. דהכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: (1) אפילו רבו שלימדו חכמה - אינו יושב עליו אלא יום אחד. כי נח נפשיה דרבי זירא, פתח עליה ההוא ספדנא: ארץ שנער הרה וילדה, ארץ צבי גידלה שעשועיה. אוי נא לה אמרה רקת, כי אבדה כלי חמדתה. כי נח נפשיה דרבי אבהו אחיתו עמודי דקסרי מיא. דרבי יוסי - שפעו מרזבי דציפורי דמא, דרבי יעקב - אתחמיאו כוכבי ביממא. דרבי אסי - איעקרו כל אילניא, דרבי חייא - נחיתו כיפי דנורא מרקיעא, דרבי מנחם ברבי סימאי - אישתעו צלמנייא והוו למחלצייא, דרבי תנחום בר חייא - איתקצצו כל אנדרטיא, דרבי אלישיב - איחתרו שבעין מחתרתא בנהרדעא, דרב המנונא - נחיתו כיפי דברדא מרקיעא, דרבה ורב יוסף - נשוק כיפי דפרת אהדדי, דאביי ורבא - נשוק כיפי דדגלת אהדדי, כי נח נפשיה דרבי משרשיא טעון דיקלי שיצי.

תניא באבל רבתי (פ"ג הלכה ו) אין מוסיפין בתחלה אבל מוסיפין על העיקר כלומר אין מספידין בכבוד למי שאינו ראוי לכך בשעת ההספד אבל אם היה ראוי לכבוד מועט מוסיפין מקצת על דבר טוב שנמצא בו. תניא (ברכות סב א) אמר רשב"ג כשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספדין ומן העוין אחריהם וחכם וחסיד תולין לו בחכמתו וביראת חטאו פירוש נפרעין מן המתים כשספדין את המת דבר שאין בו כלל הוי לו למזכרת עון ולכך יש ליזהר מהלפליג בתוספת שבח וכבוד אלא מוסיפין מעט על כל מדה ומדה טובה שהיתה בו:

(1)[רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה יב] כל הקורעים על החכם שמת כיון שהחזירו פניהן מאחורי המטה שוללין, ויראה לי שהקורע על החכם מאחה למחר שאפילו רבו שמת אין מתאבל עליו אלא יום אחד בלבד או יום מיתה או יום שמועה, וכן יראה לי שהקורע על הנשיא וכיוצא בו שולל למחר אף על פי שאינו מאחה עליהם לעולם.

(1)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמב סעיף כה] כשימות רבו, קורע עליו כל בגדיו עד שמגלה לבו. ויש אומרים שאינו קורע אלא טפח. ואינו מאחה לעולם. ומתאבל עליו בחליצה וכל דיני אבילות מקצת יום המיתה או מקצת יום השמועה.

תנו רבנן: **[דף כו עמוד א]** ואלו קרעין שאין מתאחין: (1) הקורע על אביו, ועל אמו, (2) ועל רבו שלימדו תורה, ועל נשיא, ועל אב בית דין, (3) ועל שמועות הרעות, ועל ברכת השם, ועל ספר תורה שנשרף, (4) ועל ערי יהודה, ועל המקדש, ועל ירושלים. (4.2, 5) וקורע על מקדש ומוסיף על ירושלים. (1.1, 6) אביו ואמו (2.1, 7) ורבו שלימדו תורה מנלן? דכתיב ואלישע ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. אבי אבי - זה אביו ואמו, רכב ישראל ופרשיו - זה רבו שלימדו תורה. מאי משמע? - כדמתרגם רב יוסף: רבי רבי, דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין. ולא מתאחין מנלן? - דכתיב ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים. ממשמע שנאמר ויקרעם איני יודע שלשנים? אלא, מלמד שקרועים ועומדים לשנים לעולם. אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: אליהו חי הוא! - אמר ליה: כיון דכתיב ולא ראהו עוד - לגבי ידידיה כמת דמי (1.1, 2.2, 3.1) נשיא ואב בית דין (1.1, 3) ושמועות הרעות מנלן? - דכתיב ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו ויספדו ויבכו ויצמו עד הערב על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה' ועל בית ישראל כי נפלו בחרב. שאול - זה נשיא, יהונתן - זה אב בית דין, על עם ה' ועל בית ישראל - אלו שמועות הרעות. אמר ליה רב בר שבע לרב כהנא: ואימא עד דהוו כולהו! - אמר ליה: על הפסיק הענין. - ומי קרעין אשמועות הרעות? והא אמרו ליה לשמואל: קטל שבור מלכא תריסר אלפי יהודאי במזיגת קסרי, ולא קרע. - לא אמרו אלא (1.1, 3) בברוב צבור. וכמעשה שהיה. - ומי קטל שבור מלכא יהודאי? והא אמר ליה שבור מלכא לשמואל: תיתי לי, דלא קטלי יהודי מעולם - התם אינהו גרמי לנפשייהו. דאמר רבי אמי: לקל יתירי דמזיגת קסרי פקע שורא דלודקיא.

נשיא ואב ב"ד ושמועות רעות דאין מתאחין ילפינן מויחזק ויקרעם דאלישע ברכת השם מנ"ל דכתיב ויבא אליקים בן חלקיה וגו' אל חזקיהו קרוע בגדים ודאין מתאחין מנ"ל דכתיב קרועי בגדים דמשמע קרועים ועומדין לעולם. ת"ר אחד השומע ואחד השומע מפי השומע חייב לקרוע והעדים אינם חייבין שכבר קרעו כששמעו:

(1.1, 8) **על ברכת השם מנלן - דכתיב ויבא אליקים בן חלקיה אשר על הבית ושכנא הספר ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים.** תנו רבנן: (1.1, 8) אחד השומע ואחד השומע מפי השומע חייב לקרוע. והעדים אינן חייבין לקרוע, שכבר קרעו בשעה ששמעו. - בשעה ששמעו מאי הוי? הא קא שמעי השתא! - לא סלקא דעתך, דכתיב ויהי כשמע המלך חזקיהו ויקרע את בגדיו - המלך קרע, והם לא קרעו. ולא מתאחין מנלן? אתאי קריעה קריעה.

(1.1, 8) **ועל ספר תורה שנשרף מנלן? דכתיב ויהי כקורא יהודי שלש דלתות וארבעה יקרעה בתער הספר והשלך אל האש** אשר אל האח וגו' וכתוב ולא קרעו את בגדיהם מכלל דמחייב לקרוע וכיון דידעינן מקרא עיקר קריעה הא דאינו מתאחה ילפינן מק"ו כיון דעל לומדיה אינה מתאחה עליה לכ"ש אבל עיקר קריעה לא ילפינן מלומדיה כדאמר במכות (דף כב ב) כמה טיפשי הני דקיימי מקמי ס"ת ומקמי גברא רבה לא קיימי ולא דוקא ס"ת אלא ה"ה על פרשה אחת מנביאים וכתובים כיון דמיייתי לה מארבע דלתות של מגילת קינות והכי אמרי' בשמעתא דעל תפילין חייב לקרוע. מאי שלש דלתות וארבעה? אמרו ליה ליהויקם: כתב ירמיה ספר קינות. - אמר להו: מה כתיב ביה? - איכה ישבה בדד. - אמר להו: אנא מלכא. - אמרו ליה: בכו תבכה בלילה. - אנא מלכא. - גלתה יהודה מעני - אנא מלכא. דרכי ציון אבלות. - אנא מלכא. היו צריה לראש. - אמר להו: מאן אמרה? - כי ה' הוגה על רב פשעיה. מיד קדר כל אזכרות שבה ושרפן באש. והיינו דכתיב ולא פחדו ולא קרעו את בגדיהם, מכלל דבעו למיקרע. אמר ליה רב פפא לאביי: אימר משום שמועות הרעות! אמר ליה: שמועות רעות בההיא שעתא מי הוו? אמר רבי חלבו אמר רב הונא: (1.1, 8) הרואה ספר תורה שנקרע חייב לקרוע שתי קריעות: אחד על הגויל ואחד על הכתב. שנאמר: **ויהי דבר ה' אל ירמיהו אחרי שרף המלך את המגלה ואת הדברים.** רבי אבא ורב הונא בר חייה הוו יתבי קמיה דרבי אבא, בעא לאפנויי, שקליה לטוטפתיה אחתיה אבי סדיא. אתאי בת נעמייתא בעא למיבלעיה, אמר: השתא איחייבין לי שתי קריעות, אמר ליה: מנא לך הא? והא בדידי הוה עובדא, ואתאי לקמיה דרב מתנה ולא הוה בידיה, אתאי לקמיה דרב יהודה, ואמר לי: הכי אמר שמואל, לא אמרו שחייב לקרוע (1.1, 8) **אלא שנשרף בזרוע, וכמעשה שהיה.**

ערי יהודה מנלן? - דכתיב ויבאו אנשים משכם משלו ומשמרון שמנים איש מגלחי זקן וקרעי בגדים משמע קרועין ועומדים לעולם. ומתגודדים ומנחה ולבונה בידם להביא בית ה' וגו'. אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר: (4.2, 4.5, 5) הרואה ערי יהודה בחורבן - אומר: ערי קדשך היו מדבר, וקורע. ירושלים בחורבנה - אומר: ציון מדבר היתה ירושלים שממה, וקורע. בית המקדש בחורבן - אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך אבתינו היה לשרפת אש וכל מחמדינו היה לחרבה, וקורע. קורע על מקדש ומוסיף על ירושלים כשפגע במקדש תחלה ואם פגע בירושלים תחלה קורע על ירושלים בפני עצמו ועל המקדש בפני עצמו. ורמינהו: (4.2, 4.5, 5) אחד השומע ואחד הרואה, כיון שהגיע לצופים - קורע, וקורע על מקדש בפני עצמו ועל ירושלים בפני עצמה! - לא קשיא: (4.2, 4.5, 5) הא - דפגע במקדש ברישא, הא - דפגע בירושלים ברישא.

יראה דעל ערי יהודה אינו קורע אלא על הראשונה שראה ועל כל האחרות שראה אינו קורע דאי צריך לקרוע על כל אחת ואחת שהוא רואה למ"ל למימר שקורע על ירושלים גם היא בכלל ערי יהודה ולא מיסתבר למימר שהזכיר ירושלים בשביל פסוק אחר שיש לו לומר ואגב זה נקט וקורע. ירושלמי בפרק הרואה (הלכה ב) שמעון קמטרא שאל את ר' חייא בר אבא כגון דאנא חמר וסליק לירושלים בכל שעה מהו שאקרע אמר ליה בתוך ל' יום אין אתה צריך לקרוע אחר שלשים אתה צריך לקרוע:

תנו רבנן: (1.2, 4.3, 9) וכולן רשאין לשוללן, ולמוללן, וללוקטן ולעשותן כמין סולמות פירוש לאחר שבעה, אבל לא לאחותן על כל המתים עד אחר שלשים יום על אביו ועל אמו לעולם. אמר רב חסדא:

- 1.1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה ב] כדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו כן חייב לקרוע על רבו א שלמדו תורה, ועל הנשיא ועל אב בית דין, ועל רוב הצבור שנהרג, ועל ברכת השם, ועל ספר תורה שנשרף, ועל ערי יהודה ועל ירושלים, ועל המקדש.
- 1.2) [רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה ג] כל אלו הקרעים קורע עד שמגלה את לבו ואינו מאחה לעולם, ואף על פי שאין מתאחין מותר לשוללן למללן וללקטן, ולעשותם כמין סולמות, ולא אסרו אלא באיחוי אלכסנדר בלבד, וכל הקורע מתוך השלל או המלל או הלקוט לא עשה כלום אבל קורע מתוך האיחוי האלכסנדר בלבד, אפילו הפך הכלי ונעשה שפתו למטה לא יאחה.
- 1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף טו] על כל המתים, שולל (פי' תופר תפירה בלתי שוה) לאחר ז', ומאחה לאחר שלשים יום. ואין חילוק אם פגע בהם הרגל או לא (הגמ"י בשם ראב"ה). על אביו ואמו שולל לאחר ל' יום, ואינו מאחה לעולם. והאשה שוללת לאלתר, מפני כבודו. הגה: וכל זמן שאסור לשלול, אפילו לחבר ראש הקריעה ע"י מחט, אסור. ויש מקומות שנהגו להחמיר אפילו על שאר מתים, שלא לשלול תוך ל', ואז אפילו ראש הקריעה אסור לחבר ע"י מחט (מהרי"ו סימן ו').
- 2.1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה ה] ומנין שקורע על רבו כדרך שקורע על אביו, שנאמר והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים, מכאן שחייב להבדיל השפה.
- 2.2) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יז] נשיא דומה לאב, לחליצת כתף, ולקרוע מבחוץ, ולאחיו. כל הקורעים על חכם שמת, כיון שהחזירו פניהם מאחורי המטה, שוללן ומאחין למחר. וחכם שבאה שמועתו, שולל בו ביום ומאחה למחר. ועל נשיא ועל רבו מובהק, שולל למחר ואינו מאחה לעולם. על חכם, חולץ מימין. ועל אב ב"ד, משמאל. ועל נשיא, מכאן ומכאן. ועל אביו ואמו ועל רבו מובהק, רצה מכאן רצה מכאן, ואם רצה, חולץ שתייה. (ויו"א דעכשיו בזמן הזה לא נהגו לחלוץ כתף כלל (כל בו בשם ר"י), וכן נהגין האידנא).
- 3.1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה ו] ומנין שקורעין על הנשיא ועל אב בית דין ועל שמועה שבאה שנהרג רוב צבור, שנאמר ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו ויספדו ויבכו ויצומו עד הערב, על שאול זה נשיא, ועל יהונתן בנו זה אב"ד, ועל עם ה' ועל בית ישראל כי נפלו בחרב זו שמועה רעה.
- 3) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף לו] קורעין על שמועות רעות, כגון שנקבצו רוב הצבור למלחמה ושמעו שנגפו לפני אויביהם, אפילו לא נהרגו אלא המיעוט מהם. (וה"ה אם הלכו בשבי) (וה"ה פא"מ).
- 4) [רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה י'] ומנין שקורעין על ערי יהודה ועל ירושלים ועל המקדש שחרבו, שנאמר ויבואו אנשים משכם ומשילה ומשומרון שמונים איש מגולחי זקן וקרועי בגדים.
- 4.2) [רמב"ם הלכות תעניות פרק ה הלכה טז] מי שראה ערי יהודה בחורבנם אומר (ישעיהו ס"ד) ערי קדשך היו מדבר וקורע, ראה ירושלם בחורבנה אומר ירושלם מדבר וגו', בית המקדש בחורבנה אומר בית קדשנו ותפארתנו וגו' וקורע, ומהיכן חייב לקרוע מן הצופים, וכשיגיע למקדש קורע קרע אחר, ואם פגע במקדש תחלה כשיבא מדרך המדבר קורע על המקדש ומוסיף על ירושלם.
- 4.3) [רמב"ם הלכות תעניות פרק ה הלכה יז] כל הקרעים האלו כולם בידו ומעומד וקורע כל כסות שעליו עד שיגלה את לבו, ואינו מאחה קרעים אלו לעולם, אבל רשאי הוא לשלול למללן וללקטן ולתפרן כמין סולמות. /השגת הראב"ה/ כל הקרעים האלו כולן ביד ומעומד. א"א לא נראה כן מן הגמרא (מו"ק כב) שהרי שנו בתוספתא (ע"י גמ' שם /מו"ק כב/) לא השוו לאביו ולאמו אלא לאיחוי בלבד אבל בכלי, כל הבגדים שעליו עד שיגלה את לבו, לא השוו, אבל שיקרע בחוץ לעיני העם גם לזה הושוה הנשיא בלבד.
- 4) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף לח] הרואה ערי יהודה בחורבנה, או ירושלים או בית המקדש, חייב לקרוע. (ועיין בא"ח סי' תקס"א).
- 4.5) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקסא סעיף א] הרואה ערי יהודה בחורבנה אומר: ערי קדשך היו מדבר, וקורע (ואינו חייב לקרוע אלא כשמגיע סמוך להם כמו מן הצופים לירושלים) (ב"י).
- 5) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקסא סעיף ב] הרואה ירושלים בחורבנה, אומר: ציון היתה מדבר שממה; וכשרואה בית המקדש, אומר: בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך בו אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה, וקורע. ומהיכן חייב לקרוע, מן הצופים; ואח"כ כשיראה המקדש קורע קרע אחר, וכל קריעה טפח; ואם בא דרך המדבר, שאז רואה המקדש תחלה, קורע על המקדש, טפח, ואח"כ כשיראה ירושלים מוסיף על קרע ראשון כל שהוא.
- 6) [רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ג] כל שבעת ימי אבלות הקרע לפנים ואם בא להחליף מחליף ואינו קורע קרע אחר, שכל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע, במה דברים אמורים בשאר המתים חוץ מאביו ואמו, אבל על אביו ועל אמו קורע עד שמגלה את לבו, ומבדיל שפת הבגד ואינו קורע בכלי אלא בידו מבחוץ בפני כל העם וקורע כל הבגדים שעליו, ובגד הזיעה הדבוק לבשרו אינו מעכב, ואם החליף בגד אחר חייב לקרוע כל שבעה, וכן על אביו ועל אמו חולץ כתיפו ומוציא זרונו מן החלוק עד שיתגלה כתיפו וזרונו, וחולץ כן לפני המטה ואחר שיקבר אביו ואמו אינו חייב לחלוץ.
- 6) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף א] מי שמת לו מת, והוא מהמתים שראוי להתאבל עליהם, חייב לקרוע עליו. וצריך שיקרע מעומד; ואם קרע מיושב, לא יצא, (וצריך לחזור ולקרוע) (טור בשם ר"ץ גיאות והרא"ש והגהות מיימוני וב"י לדעת ראב"ד ורי"ף ורמב"ן ומרדכי פא"מ). (ולכתחלה צריך לקרוע קודם שישתום פני המת). (ב"י בשם סמ"ק).
- 7) [רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ה הלכה ט] ראה רבו עובר על דברי תורה אומר לו לימדתנו רבינו כך וכך, וכל זמן שמזכיר שמועה בפניו אומר לו כך לימדתנו רבינו, ואל יאמר דבר שלא שמע מרבו עד שיזכיר שם אומרו, וכשימות רבו קורע כל בגדיו עד שהוא מגלה את לבו ואינו מאחה לעולם, במה דברים אמורים ברבו מובהק שלמד ממנו רוב חכמתו, אבל אם לא למד ממנו רוב חכמתו הרי זה תלמיד חבר ואינו חייב בכבודו בכל אלו הדברים, אבל עומד מלפניו וקורע עליו כשם שהוא קורע על כל המתים שהוא מתאבל עליהם, אפילו לא למד ממנו אלא דבר אחד בין קטן בין גדול עומד מלפניו וקורע עליו.
- 7) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף ח] על רבו שרוב חכמתו ממנו; אם מקרא, מקרא; ואם משנה, משנה; אם גמרא, גמרא; קורע כל בגדיו עד שמגלה לבו. וי"א שאינו קורע אלא טפח, ואינו מאחה לעולם. ואפילו משמועה רחוקה, קורע עליו לעולם. ואם לא למד רוב חכמתו ממנו, אינו קורע עליו, אלא כדן שאר מתים שהוא מתאבל עליהם. ואפילו לא למד ממנו אלא דבר אחד, בין קטן בין גדול, קורע עליו. הגה: וי"א דקרע שעל רבו שאינו מובהק, נמי אינו מתאחה (טור בשם הרא"ש ובית יוסף בשם רש"י ותוספות והר"ן). תלמידי חכמים שיושבים ביחד ומקשים ומפרקין זה לזה ולומדים ביחד, י"א שדין כרב שאינו מובהק, וי"א שדין כרב מובהק (אלו שני הסברות בטור). וי"א דאין צריך לקרוע אלא על רבו שלמדו רוב חכמתו, אבל חברים הולמדים זה עם זה, או שהאיר עיניו בדבר אחד, אינו אלא חומרא בעלמא, והיא דנהוג נהוג, והיא דלא נהוג לא נהוג, ואין מורין כן. (מרדכי ה"א בשם השאלות והגמ"י בשם הר"מ), ולכן נהגו להקל במדינות אלו.

(7)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמב סעיף כה] כשימות רבו, קורע עליו כל בגדיו עד שמגלה לבו. ויש אומרים שאינו קורע אלא טפח. ואינו מאחה לעולם. ומתאבל עליו בחליצה וכל דיני אבילות מקצת יום המיתה או מקצת יום השמועה.

(8)[רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה טו] נשיא שמת הכל קורעין עליו, וחולצין שתי הידים מכאן ומכאן, ובכל בתי מדרשות בטלים, ובני בית הכנסת נכנסין בשבת לבית הכנסת וקוראין שבעה, ולא יטיילו בשוק אלא יושבין משפחות משפחות דוים כל היום.

(8)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף לז] השומע ברכת השם, ואפילו ברכת הכינוי (רמב"ם פ"ב מהלכות עבודת כוכבים ד"י) (אפילו אמרו בלשון לעז היו ככינוי) (נ"י פרק ארבע מיתות) חייב לקרוע, והוא שישמענה מישאל. (וי"א דבזמן הזה מומר דינו כעובד כוכבים) (ג"ז שם). ואפילו השומע מהעדים היאך בירך פלוני, חייב לקרוע. והעדים אינם צריכים לקרוע פעם אחרת. הרואה ס"ת שנשרף, או תפילין, או אפילו מגילה אחת מהנביאים או מהכתובים, קורע שתי קריעות. ודוקא ששורפין אותה בזרוע, וכמעשה שהיה.

(9)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקסא סעיף ד] כל הקרעים האלו בידו ומעומד, וקורע כל כסותו שעליו עד שיגלה את לבו, ואינו מאחה קרעים אלו לעולם; אבל רשאי לשלול, למלל, ללקטן ולתופרן כמין סולמות.

(9)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף לט] כל אלו הקרעים רשאי נט למוללן, לשלול, ללקטן, לעשותן כמין סולמות, למחרתו; אבל אין מתאחין לעולם.

[דף כו עמוד ב] (1) ובאיחוי אלכסנדר פ' הראב"ד שהיא התפירה שלנו שזה מלמעלה ובולטת מלמטה והרמב"ן פירש דאחוי סתם היא התפירה השונה מלמעלה ובולטת מלמטה ואיחוי אלכסנדר היא השונה מלמעלה והכי איתא בירושלמי איזה הוא האיחוי כאריג דברי הראב"ד ז"ל עיקר שאין תפירה שלא תהא בולטת מלמטה וסתם איחוי היא התפירה שתופרים מבפנים ואיחוי אלכסנדר היא תפירה אחרת שעושים מבחוץ ומשנה התפירה שאינה ניכרת כלל ודומה לאריג.

תנו רבנן: (1,2) הקורע מתוך השלל מתוך המלל, מתוך הלקט, מתוך הסולמות - לא יצא. מתוך האיחוי - יצא. אמר רב חסדא: (1,2) ובאיחוי אלכסנדר. תנו רבנן: רשאי להופכו למטה ולאחיותו. רבי שמעון בן אלעזר (1,3) אסור לאחיותו וק"ל כותיה. (1,3) וכשם שהמוכר אסור לאחיותו - כך הלוקח אסור לאחיותו. ולפיכך מוכר צריך להודיעו ללוקח. שהוא קרע של אביו ושל אמו:

תנו רבנן: תחילת קריעה טפח, ותוספת שלש אצבעות, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: תחילת קריעה שלש אצבעות, ותוספת כל שהו. אמר עולא: הלכה כרבי מאיר בקריעה, והלכה כרבי יהודה בתוספת. תניא נמי הכי, רבי יוסי אומר: (4) תחילת קריעה טפח ותוספת כל שהו וק"ל כותיה. ירושלמי בפרק יציאות השבת ישב לגלח ובאו ואמרו לו מת אביו ה"ז משלים אחד המגלח ואחד המתגלח: גרסי' בסוף נדרים תניא אמרו לו מת אביו וקרע ואח"כ נמצא שמת בנו יצא ידי קריעה ותניא אחריתא אמרו לו מת אביו וקרע ואח"כ נמצא שמת בנו לא יצא ידי קריעה אמרו לו מת לו מת וסבור אביו היה וקרע ואח"כ נמצא בנו לא יצא ידי קריעה ופריק רב אשי כאן בתוך כדי דיבור וכאן לאחר כדי דבור הא דאמרת יצא ידי קריעה שנמצא בנו בתוך כדי דבור והא דאמרת לא יצא ידי קריעה לאחר כדי דבור: תניא מי שהיה לו חולה בתוך ביתו ונתעלף וכמדומה לו שמת וקרע ואח"כ מת לא יצא ידי קריעה אמר ר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא לא שנו אלא שמת לאחר כדי דיבור אבל בתוך כדי דיבור אין חוזר וקרע וכן הלכתא: [דף כ"ו ע"ב] תנו רבנן: (5) אמרו לו מת אביו, וקרע, מת בנו, והוסיף, תחתון מתאחה, עליון אינו מתאחה. מת בנו וקרע, מת אביו והוסיף, עליון מתאחה, תחתון אינו מתאחה. מת אביו, מת אמו, מת אחיו, מתה אחותו, קורע קרע אחד לכולן. רבי יהודה בן בתירה אומר: על כולן קרע אחד, על אביו ואמו קרע אחד, לפי שאין מוסיפין על קרע אביו ואמו. מאי טעמא? אמר רב נחמן בר יצחק: לפי שאין בתוספת. פירש הראב"ד ז"ל לא מצינו קרע מוסיף על קרע שלהם אבל קרע שלהם מוסיף על שאר קרובים כי של אחרים טפח ושלהם עד הלב וכיון שהם נוספין על כולם אם יקרע תחלה על אביו ועל אמו ואח"כ יוסיף על אחיו ועל אחותו אין קרע שלהם ניכר כי יאמרו שהוא כמתחמם קורע והולך על אביו דלפעמים אדם קורע על אביו יותר מעד לבו ואין לומר יקרע על אחיו ואחותו טפח ויוסיף על אביו ואמו עד לבו ויש היכר גדול באותו תוספת לפי שאינו נכון לעשות עיקר קריעה על אחרים ושל אביו ואמו טפילה רש"י פ' דר' יהודה בן בתירה פליג נמי ארישא מת אביו וקרע מת בנו והוסיף דקרע של אביו ושל אמו צריך לעולם שיהא בפני עצמו ולישנא דברייתא לא משמע הכי והראב"ד ז"ל פ' דרישא מיירי שהוסיף לאחר שבעה ובהא מודה ר' יהודה בן בתירה. אמר שמואל: (5) הלכה כרבי יהודה בן בתירה. ומי אמר שמואל הכי? והאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל! - אבילות לחוד, קריעה לחוד.

עד היכן הוא קורע ומוסיף? - (4,2,6) עד טיבורו, ויש אומרים: עד לבו. אף על פי שאין ראיה לדבר - זכר לדבר, שנאמר וקרעו לבבכם ואל בגדיכם. הגיע לטיבורו, מרחיק שלש אצבעות וקורע. נתמלא קרעים מלפניו - מחזירו לאחוריו. נתמלא מלמעלה - הופכו למטה מלמטה הופכו מלמעלה. (7) והקורע מלמטה והקורע ומן הצדדין לא יצא ידי חובתו. (7,1,8) אלא שכהן גדול פורם מלמטה. פליג בה רב מתנה ומר עוקבא, ותרייהו משמיה דאבא דשמואל ולוי; חד אמר: (4,2,6) כל שבעה קורע, לאחר שבעה מוסיף. וחד אמר: כל שלשים קורע, לאחר שלשים מוסיף. מתקין לה רבי זירא: מאן דאמר כל שבעה קורע, אמאי, דלא ניתן לשוללו, אלא הא דאמר מר: האשה שוללתו לאלתר, הכי נמי? - התם משום כבוד אשה הוא. מאן דאמר כל שלשים קורע, אמאי, דלא ניתן לאחיותו. אלא לאביו ולאמו, דלא ניתן לאחותו לעולם, הכי נמי? - התם משום כבוד אביו ואמו הוא.

תנו רבנן: (9) היוצא בבגד קרוע לפני המת הרי זה גוזל את המתים ואת החיים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: האומר לחבירו: (10) השאילני חלוקה ואלך ואבקר את אבא שהוא חולה, והלך ומצאו שמת - קורע, ומאחו. וכשיבא לביתו מחזיר לו חלוקה ונותן לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו - הרי זה לא יגע בו. יותר ראו' שנגרוס שאלך ואבקר את החולה ואיירי באחיו ובאחותו או בבנים דאלו באביו כיון שבשרשות הוא קורע למה ניתן לאחיות: תנו רבנן: (11) חולה שמת לו מת - אין מודיעין אותו שמת, שמא תטרף דעתו עליו. ואין מקרעין לו בפניו, ומשתקין את הנשים מפניו. ומקרעין לקטן מפני עגמת נפש. (12) וקורעין ואין קורעין לכבוד אשתו אלא על חמיו ועל חמותו בלבד מפני כבוד אשתו. תניא באבל רבתי הגוסס הרי הוא כחי לכל דבר אין קושרין לחייו ואין פוקקין את נקביו ואין מניחין כלי מתכות וכלי מיקר על טבורו עד שעה שימות שנאמר עד אשר לא ירתק חבל הכסף ואין סכין אותו ואין מדיחין אותו ואין מטילין אותו על החול ולא על גבי המלח עד שימות ואין מעמצין את עיניו והנוגע בו הרי זה שופך דמים למה הדבר דומה לנר המטפף שכיון שמגע בו אדם מיד נכבה: ואין קורעין ולא חולצין ולא מספידין עליו ואין מכניסין עמו ארון בבית עד שימות במסכת שמחות (פ"ב) תניא נטה למות אומרים לו התודה הרבה שנתת ולא מתו והרבה שלא נתתו ומתו הרבה שמהלכין בשוק ומתודין בזכות שאתה מתודה אתה חי אם יכול להתודות בפני יתודה ואם לאו יתודה בלבו אחד המתודה בפניו ובלבו רק שתהא דעתו מיושבת עליו כל הדברים הללו אין לומר לא בפני ע"ה ולא בפני נשים ולא בפני קטנים שמא יבכו וישברו את לבו בספרי ורבי נתן אומר ואשמה הנפש ההיא והתודה זה בנה אב על כל המתים שיענו וידיו אמרי' גבי עכן ב' נגמר הדין (דף מג ב) ומנין שכפר לו וידיו שנאמר יעכרך ה' היום הזה היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא ואם אינו יודע להתודות אומרים לו אמור תהא מיתתי כפרה לכל עונותי כתב הרמב"ן ז"ל סדר וידיו של שכיב מרע כך קבלנו מחסידים ואנשי מעשה מודה אני לפניך ה' אלהי ואלי אבותי שרפואתי בידך ומיתתי בידך יהי רצון מלפניך שתפאני רפואה שלימה ואם אמות תהא מיתתי כפרה לכל עונותי וחטאי ופשעי שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך ותן חלקי בגן עדן וזכני לעולם הבא הצפון לצדיקים. ואמר רב פפא: תנא באבל רבתי: (13) אבל לא יניח תינוק בתוך חיקו מפני שמביאו לידי שחוק, ונמצא מתגנה על הבריות

. ואין מברין על מטות זקופות. תנו רבנן: ההולך לבית האבל, אם היה לבו גס בו - יברוהו על מטות כפופות, ואם לאו - יברוהו על מטות זקופות. רבא איתרע ביה מילתא. על לגביה אבא בר מרתא, דהוא אבא בר מניומי. רבא - זקיף, אבא בר מרתא - כפי. אמר: כמה לית ביה דעתא להאי צורבא מרבנן. תנו רבנן: ההולך ממקום למקום ואירעו אבל,

1)[רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה ג] כל אלו הקרעים קורע עד שמגלה את לבו ואינו מאחה לעולם, ואף על פי שאין מתאחין מותר לשוללן למללן וללקטן, ולעשותם כמין סולמות, ולא אסרו אלא באיחוי אלכסנדרי בלבד, וכל הקורע מתוך השלל או המלל או הלוקט לא עשה כלום אבל קורע מתוך האיחוי האלכסנדרי בלבד, אפילו הפך הכלי ונעשה שפתו למטה לא יאחה

2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף כ] הקורע מתוך המלל ומתוך השלל ומתוך הליקוט ומתוך הסולמות, לא יצא. אבל מתוך איחוי אלכסנדרי, דהיינו תפירה שהיא שוה למעלה ובולטת מלמטה, יצא.

3)[רמב"ם הלכות אבל פרק ט הלכה ד] וכשם שהמוכר אסור לאחותו כך הלוקח, לפיכך המוכר צריך להודיע ללוקח שקרע זה אינו מתאחה.

3)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף יט] כשם שאסור לאחות קרע שאינו מתאחה, כך אסור להפוך צד עליון של בגד למטה, ולאחותו; ואפילו הלוקח אותו אסור לאחותו. לפיכך אם בא למכרו, צריך להודיעו. ואם מכרו לו סתם, ולא הודיעו, אסור לאחותו עד שידע שאינו מהקרעים שאינם מתאחים. ואסור למוכרו לעובד כוכבים.

4)[רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ב] כמה שיעור הקרע, טפח, ואין צריך להבדיל שפת הבגד, ומותר לו לקרוע בכלי, ויש לו לקרוע בפנים שלא בפני אדם, לפיכך יש לו להכניס ידו בפנים וקורע בצנעה, ואינו חייב לקרוע אלא בגד העליון בלבד.

4.2)[רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה י] מי שמת לו מת וקרע עליו ואחר כך מת לו מת אחר, אם בתוך שבעה קורע קרע אחר ואם לאחר שבעה מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא, מת לו מת שלישי אחר שבעה של שני מוסיף כל שהוא וכן מוסיף והולך עד טבור, הגיע לטבור מרחיק שלש אצבעות וקורע, נתמלא מלפניו מחזירו לאחוריו, נתמלא מלמעלה הופכו למטה, אמרו לו מת אביו וקרע ואחר שבעה מת בנו והוסיף, מתאחה התחתון ולא העליון כמו שיתבאר, אמרו לו מת בנו וקרע ואחר שבעה מת אביו אינו מוסיף אלא קורע קרע אחר שאין אביו ואמו בתוספת.

4)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף ג] שיעור קריעה, טפח. ואם קרע על מת, ובא להוסיף באותה קריעה על מת אחר, אם אחר ז', סגי בכל שהוא. ואם הוא בתוך ז', צריך טפח. ועל אביו ואמו, אפילו אחר ז', קורע עד שיגלה את לבו.

5)[רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ט] מי שמת לו מתים הרבה כאחד קורע קרע אחד לכולם, היה בכללן אביו או אמו קורע על כולן קרע אחד ועל אביו ועל אמו קרע אחר.

5)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף כב] אמרו לו: מת אביו, וקרע. ואחר ז' מת בנו, והוסיף, מתאחה התחתון ולא העליון. אמרו לו: מת בנו, וקרע, ואחר ז' מת אביו, אינו מוסיף, אלא קורע קריעה אחרת, שאין אביו ואמו בתוספת.

6)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף כא] קרע על המת, ומת לו מת אחר תוך ז', קורע קרע אחר; לאחר ז', מוסיף על קרע הראשון כל שהוא. מת לו מת שלישי אחר ז' של שני, מוסיף עליו כל שהוא. וכן מוסיף והולך עד טבור. הגיע לטבור, מרחיק ג' אצבעות, וקורע. נתמלא לפניו, מחזירו לאחוריו. נתמלא מלמעלה, הופכו למטה. נתמלא מכאן ומכאן, נעשה כמי שאין לו חלוק, שאינו קורע.

7.1)[רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה א] אבל חייב לקרוע על מתו שנאמר ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אחר חייב לפרום, ואין קריעה אלא מעומד, שנאמר ויקם המלך ויקרע את בגדיו, ומהיכן קורע, מלפניו, והקורע מאחוריו או מן הצדדין או מלמטה לא יצא ידי חובת קריעה, אלא כהן גדול שהוא פורם מלמטה.

7)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף ב] מקום הקריעה, בכל מקום בבית הצואר לפניו; אבל אם קרע לאחוריו, (או בשולי הבגד) (טור) או מן הצדדין, לא יצא. הגה: ו"א שיוצא אם קורע בשולי הבגד, וכן נהגו להקל לקרוע בשולי הבגד, (אלו מנהגים תמצא בסמ"ק ובמהרי"ו ובחידושי אגודה ובכל בו), כשקורעין על שאר מתים שאינן מתאבלין עליהם; אבל על המתים שהם קרובין, ומתאבלים עליהם, אינו יוצא בקריעה זו וצריך לקרוע בבית הצואר, וכן נהגו.

8)[רמב"ם הלכות אבל פרק ז הלכה ו] כהן גדול חייב בכל דברי אבילות, אלא שאסור לו לקרוע בגדיו למעלה ולגדל פרע ולצאת אחר המטה, וכל העם באין לנחמו לביתו, וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הספסל, ואומרים לו כשמנחמין אותו אנו כפרתך והוא אומר להם תתברכו מן השמים, ואם רצה לנחם אחרים הממונה ממצעו בתוך העם ואומר להם תנוחמו.

8)[רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ה הלכה ו] וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הספסל, ואינו קורע על מתו כשאר הכהנים שנאמר ובגדיו לא יפרום, ואם קרע לזקה, אבל קורע הוא מלמטה כנגד רגליו, ואינו מרבה פרע לעולם שנאמר את ראשו לא יפרע ואפילו בעת שלא יכנס למקדש, אלא מספר מערב שבת לע"ש, ואינו מספר בתער אלא בזוג ראש שערה זו בעיקר זו עד שיראה כאילו הוא צמח כאחת שנאמר ראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהן. /השגת הראב"ד/ עד שיראה כאילו הוא צמח. א"א איני מבין המופת הזה אבל אני אומר ראש שער העליון יורד עד עיקרו של תחתון וגוזז את התחתון עד עיקרו שלא ירד מראשו של עליון ולמטה כדי שיהא מצחו ופדחתו מגולה.

9)[רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ו] מי שאין לו חלוק לקרוע ונזדמן לו חלוק בתוך שבעה קורע, לאחר שבעה אינו קורע, ועל אביו ועל אמו אפילו לאחר שבעה קורע כל שלשים יום, וכל היוצא בבגד קרוע לפני מתים כלומר שהוא קרע עתה עליהן, הרי זה גונב דעת הבריות וזלזל בכבוד החיים והמתים.

9)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף לג] ההולך בבגד קרוע לפני המת, שמראה עצמו שקרע, ולא קרע, ה"ז גוזל את החיים ואת המתים.

10)[רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ז] האומר לחבירו השאילני חלוקך ואבקר את אבי שהוא חולה והלך ומצאו שמת, קורע ומאחה ומחזיר לו את חלוקו ונותן לו דמי קרעו, ואם לא הודיעו שהוא מבקר חולה הרי זה לא יגע בו.

10)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף לד] האומר לחבירו: השאילני חלוקך שאבקר את אבא שהוא חולה, והלך ומצאו שמת, קורעו, ומאחהו ומחזיר לו חלוקו ומשלם לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו, ה"ז לא יגע בו.

11)[רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ד] קורעין לקטן מפני עגמת נפש, וחולה שמת לו מת אין מקרעין לו ולא מודיעין לו שלא תטרף עליו דעתו, ומשתקין את הנשים מפניו.

11)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות ביקור חולים ורפואה ונוטה למות וגוoss סימן שלז סעיף א] חולה שמת לו מת, אין מודיעין אותו, שמא תטרף דעתו עליו. ואין קורעין חלוקו, ואין בוכין ואין מספידין בפניו, שלא ישבר לבו; ומשתקין את המנחמין מפניו.

12)[רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה ה] וקורע אדם על חמיו ועל חמותו מפני כבוד אשתו, וכן האשה קורעת על חמיה ועל חמותה מפני כבוד בעלה.

12)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות קריעה סימן שמ סעיף ד] כשם שקורע על קרובו שמתאבל עליו, כך קורע בפני קרובו על מת שמת לקרובו, כיצד, הרי שמת בן בנו או אחי בנו או אם בנו, חייב לקרוע בפני בנו. וכן קורע על חמיו וחמותו. והאשה קורעת על חמיה וחמותה. (ואין נוהגין עכשיו כן, וכמו שיתבאר לקמן ס' שע"ד לענין אצלות).

13)[רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה כ] ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום, שנאמר האנק דום, כל שלשה ימים הראשונים מי שנתן לו שלום אין מחזיר לו אלא מודיעו שהוא אבל, ומשלשה ועד שבעה מי ששאל בשלומו מחזיר לו שלום ומשבעה ועד שלשים שואל בשלום אחרים אבל אחרים אין שואלין בשלומו עד לאחר שלשים, ועל אביו ועל אמו אין שואלין בשלומו עד לאחר שנים עשר חדש, אם בשאלת שלום נאסר באבל קל וחומר שהוא אסור להרבות דברים ולשחוק שנאמר דום, ולא יאחוז תינוק בידי שלא יביאנו לידי שחוק, ולא יכנס למקום שמחה כגון בתי המשתאות וכיוצא בהן.

13)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצא סעיף א] אבל אסור בשמחה; לפיכך לא יקח תנוק בחיקו כל שבעה, שמא יביא לידי שחוק.

[דף כז עמוד א] (1) אם יכול למעט בעסקו - ימעט, ואם לאו - יגלגל עמה. כלומר יקנה כל צרכי הדרך ודברים שיש בהן צרכי חיי נפש:

תנו רבנן: מאימתי כופין את המטות? משיצא מפתח ביתו, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר: (2) משיסתם הגולל. וק"ל כרבי יהושע דאין אבילות אלא משיסתם הגולל: מעשה שמת רבן גמליאל הזקן, כיון שיצא מפתח ביתו אמר להם רבי אליעזר: כפו מטותיכם. וכיון שנסתם הגולל, אמר להם רבי יהושע: כפו מטותיכם. אמרו לו: כבר כפינו על פי זקן. תנו רבנן: (3) מאימתי זוקפין את המטות בערב שבת - מן המנחה ולמעה. אמר רבה בר עולא הונא: (3) אף על פי כן, אינו יושב עליה עד שתחשך. (3) ולמוצאי שבת, אף על פי שלא נשתייר שאין לו לישב אלא יום אחד - חוזר וכופה. תנו רבנן: (4) הכופה מטתו, לא מטתו בלבד הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה: הראב"ד כגון מטות אשתו ובניו שמתאבלין עמו אבל אם יש לו אכסנאים אין כופין אף על פי שהמטות שלו הן הואיל ואינו יושן עליהם והן עומדים לאכסנאים והרמב"ם ז"ל כתב לא מטות אשתו ובניו המתאבלים הן דהא עצמן חייבים בכפייה אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו אפילו של אכסנאים משמע ועוד מדקדקתי מטה המיוחדת לכלים דאין תשמישה אלא כתיבה בעלמא ליתני המיוחדת לאכסנאים אף על גב דישנים בה אלא מסתברא כל מטות שבבית הוא כופה ואם באו האכסנאים זוקף הצריכות להן וכשהן יוצאין חוזר וכופן ומה שהקשה על פי' הראב"ד ז"ל נראה לי דאינו קשיא אשתו ובניו המתאבלים לכבודו קמ"ל דבעי כפייה ומטה המיוחדת לכלים שהיא לצורך תשמישו הוי רבואת טפי דאין צריכה כפייה טפי ממטות אכסנאים שהיא לצורך אחרים אף על פי שהיא לשכיבה ומסתברא כפירוש הראב"ד ז"ל. . היו לו ואפילו יש לו עשר מטות בעשרה מקומות כופה את כולן והוא יושן בהן פעמים כאן ופעמים כאן אף על פי שעיקר שכבתו בבית שהמת בו באבל רבתי (פי"א) תניא היו לו ה' בתים בזמן שמשתמש בכלן כופה כולן ואם לאו אינו כופה אלא בבית שמשתמש בו בלבד, ואפילו חמשה אחין ומת אחד מהם - כולן כופין מטותיהן. אף על פי שכולן שוכנין בבתיהם ואין אחד מהם שוכן בבית המת מפני שאין מיתת המת בבית גורם הכפייה אלא חובת האבל הוא. תניא באבל רבתי (פי"א) ה' אחין שהיו אוכלים אצל אביהן ומת אביהן בזמן שכל אחד הולך וישן בביתו כופה בביתו ואם לאו אינו כופה אלא בבית שמשתמש בו בלבד הדר באכסניא אצל חבירו אם היה לבו גס בו כופה ואם לאו אינו כופה ירושלמי (הלכה ה) תני הדר בפונדק אין מחייבין אותו לכפות דלא ליהוי אמרין חרש הוא פירוש מכשף ועל הירושלמי הזה סמכו בני אשכנז וצרפת שאין נוהגין בכפיית המטה לפי שדרין בין הנכרים וכל היום מצויין בבתיהם ומצאתי כתוב בשם ריב"א שהמטות שלהם לא היו ראשיהם בולטות כעין שלנו והיה ניכר בהן הכפייה אבל מטות שלנו ראשיהם בולטות אין הכפייה ניכרת בהן ולא שייך בהן כפייה (4) ואם היתה מטה המיוחדת לכלים - אין צריך לכפותה. (4) דרגש - אין צריך לכפותו, אלא זוקפו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: דרגש, מתיר את קרביטיו והוא נופל מאיליו.

מאי דרגש? אמר עולא: ערסא דגדא. אמר ליה רבה: אלא מעתה גבי מלך, דתנן: (5) כל העם מסובים על הארץ והוא מסיב על הדרגש, מי איכא מידי דעד האינדא לא איתבניה - והשתא מותבין ליה? - מתקיף לה רב אשי: מאי קשיא? מידי דהוה אאכילה ושתיה, דעד האינדא - לא אוכלינה ולא אשקיניה, השתא - אוכלינה ואשקיניה! אלא, אי קשיא - הא קשיא: דתניא דרגש אינו צריך לכפותו אלא זוקפו, ואי ערסא דגדא - אמאי אינו צריך לכפותו? הא תניא: הכופה מטתו - לא מטתו בלבד הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו כופה! - ומאי קשיא? מידי דהוה אמטה המיוחדת לכלים, דתניא: אם היתה מטה המיוחדת לכלים - אינו צריך לכפותה! - אלא, אי קשיא הא קשיא: רבן שמעון בן גמליאל אומר: דרגש, מתיר קרביטיו והוא נופל מאיליו. ואי סלקא דעתך ערסא דגדא - מאי קרביטין אית ליה? כי אתא רבין אמר ליה ההוא מרבנן, ורב תחליפא בר מערבא שמייה, דהוה שכיח בשוקא דגילדא: מאי דרגש - ערסא דצללא. איתמר נמי, אמר רבי ירמיה: דרגש - סירונו מתוכו, מטה - סירונו על גבה. אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי אסי: (4) מטה שנקליטיה יוצאין - זוקפה, ודיו. תנו רבנן: היה ישן ע"ג מטה על גבי כסא, על גבי אודיין פירוש כיסוי של בור גדולה, מכולן אמרו אפי' על גבי קרקע - לא יצא ידי חובתו. אמר רבי יוחנן: שלא קיים כפיית המטה אבל אם כפה מטותיו וישן על גב קרקע יצא ידי חובתו שאין החובה לישן על המטה כפוייה אלא כפיית המטה היא החובה כדאמר לעיל תני בר קפרא דמות דיוקני נתייבכם ובעונותיכם הפכתי יהפכו מטתן עליה ואם הפך מטתו וישן על גב קרקע כל שכן דמלתא יתירתא הוא דעבד והא דקתני ברישא היה ישן על גב מטה פי' שלא הציע על המטה כר וכסת ולא מפץ ומחצלת אלא ישן על גב החבלים ומתכוין לצער עצמו דומיא דאחריו והיה סבור שזה היה עומד במקום הכפייה וקמ"ל דלא יצא ידי חובתו ולא יצא מצות כפייה. תנו רבנן: (6) מכבדין ומרביצין בבית האבל, ומדיחין קערות וכוסות וצלוחיות וקיתוניות בבית האבל, (6) ואין מביאין את המוגמר ואת הבשמים לבית האבל. איני: והא תני בר קפרא: אין מברכין לא על המוגמר ולא על הבשמים בבית האבל. ברוכי הוא דלא מברכין, הא אתווי - מייתין! - לא קשיא: (6.2) הא - בבית האבל, הא - בבית המנחמן.

משנה. (7) אין מוליכין לבית האבל לא בטבלא ולא באסקוטלא ולא בקנון, אלא בסלים. (7) ואין אומרים ברכת אבלים במועד, אבל עומדין בשורה, ומנחמין, ופוטרין את הרבים. (8) אין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד. (9) ולא של נשים לעולם, מפני הכבוד.

גמרא. ואין מוליכין לבית האבל וכו': תנו רבנן: בראשונה היו מוליכין בבית האבל, עשירים - בקלות של כסף ושל זהב, ועניים - בסלי נצרים של ערבה קלופה. והיו עניים מתביישים, (7.1, 10) התקינו שיהיו הכל מביאין בסלי נצרים של ערבה קלופה, מפני כבודן של עניים. תנו רבנן: (7.1, 10) בראשונה היו משקין בבית האבל, עשירים - בזכויות לבנה, ועניים בזכויות צבועה, והיו עניים מתביישים. התקינו שיהיו הכל משקין בזכויות צבועה, מפני כבודן של עניים. (11) בראשונה היו מגלין פני עשירים ומכסין פני עניים, מפני שהיו מושחרין פניהן מפני בצורת, והיו עניים מתביישים. התקינו שיהיו מכסין פני הכל, מפני כבודן של עניים. בראשונה היו מוציאין עשירים בדרגש, ועניים

(1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ו הלכה י] ההולך ממקום למקום אם יכול למעט בעסקו ימעט ואם לאו יקנה צרכי הדרך ודברים שיש בהן חיי נפש.

(1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שפ סעיף כג] ההולך ממקום למקום לסחורה, ושמע שמועה קרובה, אם יכול למעט שלא לעשות שום עסק באותה העיר, מוטב; ואם לאו, שאם לא יקנה באותה העיר לא ימצא, יקנה לצורך הדרך דברים שיש בהם חיי נפש.

(2) [רמב"ם הלכות אבל פרק א הלכה ב] מאימתי יתחייב אדם באבל משיסתם הגולל, אבל כל זמן שלא נקבר המת אינו אסור בדבר מן הדברים שהאבל אסור בהן, ומפני טעם זה רחץ דוד וסך כשמת הילד טרם שיקבר.

(2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעה סעיף א] מאימתי חל האבילות, משנקבר ונגמר סתימת הקבר בעפר, מיד מתחיל האבילות ומעטף ראשו, אבל אינו חולץ מנעלו עד שיגיע לביתו (רמב"ן). ועכשיו נוהגים לחלוץ מנעל אחר סתימת הגולל מיד, כדאייתא בסמ"ע. הגה: (וע"ל סימן שע"ב). היה סבור שנסתם הקבר והתחיל להתאבל, ואחר כך נודע לו שטעה, חוזר ומתחיל האבילות מחדש (תשובת הרא"ש כלל כ"ז).

(3)[רמב"ם הלכות אבל פרק י הלכה ב] מאימתי זוקפים את המטות בערב שבת מן המנחה ולמעלה, ואעפ"כ לא ישב עליה עד שתחשך, ואף על פי שלא נשתתף לו אלא יום אחד חוזר וכופה אותו במוצאי שבת.

(3)[טור יורה דעה הלכות אבילות סימן ת] שבת אינו מפסיק האבילות כמו הרגל שא"ל לשבעת הימים בלא שבת ואם היה מפסיק א"כ לא יהיו לעולם ימים ועולה שהרי קצת דיני אבילות נוהגין בו דק"ל פח"ז חובה נת"ר רשות פי' פריעת הראש שמגלהו מעטיפתו וחזרת קרע לאחוריו וזקיפת מטה חובה שלא לנהוג בהן אבילות בשבת לפי שהן של פרהסיא אבל נעילת סנדל ותשימי המטה ורחיצה בחמין שהן דברים שבצינעא רשות ויכול לנהוג בהן אבילות הלכך חייב לנהוג בהן כמו בחול כיון שאינו נראה כאבילות ואם יש לו מנעל ברגליו אף פריעת הראש רשות שמנעלים מוכיחין עליו והרמב"ן כתב תשימי המטה ורחיצה שהם דברים שבצינעא ממש חייב לנהוג בהם אבילות כפיית המטה וחזרת הקרע לאחוריו שהם דברים שבהרסיא אסור בהן אלא חייב בזקיפת המטה ובחזרת קרע לאחוריו כסוי הראש וחליצת סנדל חייב לנהוג בהן אבילות בתוך ביתו באו אחרים להראות לו פנים פריעת הראש חובה שלא לנהוג ונעילת הסנדל רשות ואם היו סנדליו ברגליו אף פריעת הראש רשות ע"כ וי"א דאף חזרת קרע לאחוריו אינו חובה אלא כשהוא בגלוי אבל כשמטייל בתוך ביתו אין צריך להחזירו לאחוריו וא"ל ז"ל כתב דברים שבצינעא כגון כסוי הראש ורחיצה בחמין ותשימי המטה וכיוצא בהן נוהגין והאידיא שאין רגיל לילך יחף הוי נעילת הסנדל חובה ותלמוד תורה יראה דהוי דברים שבצינעא אבל לחזור הפרשה כיון שחייב אדם להשלים פרשיותיו עם הצבור הוי כקורא את שמע ומותר ואם קראו את האבל לעלות לתורה צריך לעלות שאם היה נמנע הוי דבר של פרהסיא ושמעתי שר"ת היו קורין אותו בכל פעם שלישי ואירע בו אבילות ולא קראו החזן ועלה מעצמו ואמר כיון שהורגל לקרות שלישי בכל שבת הוואה שאינו עולה אומר שבשביל אבילות הוא נמנע והוי דברים של פרהסיא ע"כ ושאלת שלום דבני בשאלת שלום זוקפין המטות בערב שבת מהמנחה ולמעלה ואעפ"כ לא ישב עליה עד שתחשך ולמוצ"ש חוזר וכופה אפי' לא נשאר לו אלא יום אחד:

(4)[רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה יח] וחייב לכפות המטה כל שבעה, ולא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל המטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה אפילו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עיירות חייב לכפות את כולן, ואפילו חמשה אחים ומת אחד מהן כולן כופין את מטותיהן, המטה המיוחדת לכלים או למעות אינו צריך לכפותה, דרגש אינו צריך לכפותו אלא מתיר את קרביטיו והוא נופל ממנו, מטה שנקליטה יוצאין ממנה שהרי אי אפשר להפכה זוקפה ודיו, הפך כל מטותיו והיה הוא ישן על גבי מטות אחרים או על גבי כסא או על גבי ארון או על גבי קרקע לא יצא ידי חובתו אלא ישן על גבי המטה הכפוי.

(4)[טור יורה דעה הלכות אבילות סימן שפז] אבל חייב בכפיית המטה פי' מטות עץ הסרוגה בחבלים שיהפוך ראשו למטה ורגליה למעלה ותניא אפילו נתנו ע"ג ספסלים או ע"ג אבנים שהיא גבוהה הרבה מן הארץ ונתן עליה ג' או ד' מצעות יצא רק שיהיו רגליה זקופות למעלה ואין טעם הכפייה כדי שיצטרע שנאמר אם ישן ע"ג הארץ או ע"ג המטה או על חבלי המטה בלא מצע והיא זקופה שיצא אלא טעמא כדנתי בר קפרא דמות דיוקני נתתי בכס ובעונותיכם הפכתיה יהפכו הכל מטות עליה הלכך אם מצטרע עצמו וישן ע"ג קרקע או על חבלי המטה והיא זקופה לא יצא אבל אם הפכה וישן ע"ג קרקע יצא אף על פי שאינו ישן עליה והרמב"ם כתב שלא יצא עד שישן ע"ג מטה כפוי וא"ל הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה וה"מ בשעת שינה או בשעת אכילה אז יושב על המטה כפוי אבל כל היום אינו יושב אפילו על מטה כפוי אלא ע"ג קרקע וכן המנחמין יושבין עמו ע"ג קרקע דא"ר יהודה אמר רב מנין לאבל שאינו רשאי לישב על גבי המטה אלא על גבי הארץ דכתיב וישבו אצל ארץ ואמר רב יהודה אמר שמואל מנין למנחמין שאין רשאים לישב ע"ג מטה דכתיב וישבו אצל ארץ ולא מטות שיש לו בבית ופי' הראב"ד כגון מטות אשתו ובניו שמתאבלין עמו אבל אם יש לו אכסנאין אין כופין אף על פי שהמטות שלו כיון שאינו ישן עליהם אלא מיוחדין לאכסנאין והרמב"ן כתב אם יש הרבה מטות מיוחדין לאכסנאין צריך לכפות כולן ואם באין אכסנאין זוקף להם הצורך להם יוצאין חוזר וכופו וא"ל הרא"ש ז"ל הסכים לסברת הראב"ד היו לו י' מטות בי' מקומות וישן על כולן פעמים כאן ופעמים כאן כופה כולן אף על פי שעיקר שכיבתו בבית שהמת בו דנתיא היו לו ה' בתים בזמן שמשמשם בכולן כופה כולן ואם לאו אינה כופה אלא בינו שמשמשם בו בלבד חמשה אחין ומת אחד מהן וכולן שוכבין בבתיהם כולן כופין אף על פי שאין אחד מהם ישן בבית שהמת שם שאין מיתת המת גורמת הכפייה אלא חובת האבל היא ותניא ד' אחין שהיו אוכלין אצל אביהם ומת אביהם בזמן שכל אחד ואחד הולך וישן בביתו כופה בביתו ואם לאו כופה בבית שמשמשם בו בלבד הדר עם חבירו באכסניא אם לבו גס בו כופה ואם לאו אינו כופה הדר בפונדק אינו כופה שמא יאמרו חרש הוא פי' פונדק רבים נכנסין בו ואם יראהו כופה יאמרו עליו שהוא מכשף וכתב א"ל הרא"ש ז"ל ועל זה אנו סומכין באשכנז וצורת שאין נוהגין בכפיית המטה לפי שדרין בין הנכרים וכל היום נכרים נכנסים ויוצאים בבתיים וי"א הטעם לפי שמטות שלהן לא היו ראשיהם בולטין כעין שלנו והיה ניכרם בהן הכפייה אבל מטות שלנו שראשיהם בולטין אינו ניכר בהם הכפייה לא שייך בהם כפייה מטה המיוחדת לכלים אינה צריכה כפייה דרגש והיא מטה שאינה סרוגה בחבלים אלא של עור שקושרין אותו ברצועות בארוכות המטה אינה צריכה כפייה אלא מתיר הרצועות שהעור קשור בהם והוא נופל לארץ מטה שנקליטה יוצאים פי' שעצים זקופין לצד ראשה שאי אפשר לכפותה זוקפה על צידו ודיו וכשמברין את האבל מי שלבו גס בו מברוהו על מטות כפויים ושאין לבו גס בו מברוהו על מטות זקופות ולמעלה בדין ההבראה פירשתי:

(5)[רמב"ם הלכות אבל פרק ז הלכה ח] אין אדם נכנס למלך לנחמו אלא עבדיו ומי שנתן לו רשות להכנס, ואין להן רשות לדבר לו דברי תנחומין אלא כפי מה שירשה אותם, וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש.

(5)[רמב"ם הלכות מלכים פרק ב הלכה ד] מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו, וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש, ואם נכנס לעזרה והיה מזרע דוד ישב, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה'

(6)[רמב"ם הלכות אבל פרק יג הלכה ו] מכבדין ומרביצין בבית האבל, ומדיחין קערות וכוסות וקיתונות וצלוחיות ומדליקין את הנרות, אבל אין מביאין שם לא את המוגמר ולא את הבשמים.

(6.2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעה סעיף ז] מרביצין ומכבדין בבית האבל, ומדיחין קערות, כוסות וצלוחיות וקיתונות, ואין מביאין שם לא בשמים ולא מוגמר, אבל מביאים אותם בבית שהמת שם ואין מברכים עליהם; ואין אומרים שמועה ואגדה בבית האבל, אלא יושבין ודוממים.

(7.1)[רמב"ם הלכות אבל פרק יג הלכה ז] אין מוליכין לבית האבל המאכל שמברין בו, לא בכלי כסף ולא בכלי שעם וכיוצא בהן, אלא בכלי נסרים של ערבה קלופה וכיוצא בהן שלא לבייש את מי שאין לו, ואין משקיין בזמכות לבנה אלא בצבועה, שלא לבייש את העניים שאין ינותניהן טובות.

(7)[טור יורה דעה הלכות אבילות סימן תא] אין מניחין המטה ברחוב בחול המועד ולא קורעין בו אלא קרובים של מת הראויים להתאבל עליו פי' לאפוקי מי שרוצה לקרוע בשביל כבודו של מת אבל מי שצריך לקרוע עליו בשביל חכמתו או שהוא אדם כשר או רבו או עומד עליו בשעת יציאת נשמה קורעין על כל אחד כדינו במועד כדפרישית לעיל בדין קריעה ואין חולצין כתף במועד ואין מברין בו אלא קרוביו של מת אבל הקרובים מיהא מברין ואף כשמברין אין מברין אלא על מטות זקופות ואין מוליכין לבית האבל לא בטבלא ולא באסקטל לא בקנן ולא בסלים ואין בו ברכת אבילים שאומרים ברכתה אבל עומדין בשורה ומנחמין ופוטריין את הרבים נשים בח"ה מענות פירוש שכולם עונות כאחת אבל לא מטפחות להכות כף אל כף בר"ח חנוכה ופורים מענות ומטפחות אבל לא מקוננות שתהא אחת מדברת ואחרות עונות אחריה נקבר המת לא מענות ולא מטפחות והני מילי לאיניש דעלמא אבל לתלמיד חכם בין בח"ה בין בר"ח חנוכה ופורים מענות ומקוננות כדרך בחול והני מילי בפניו אבל שלא בפניו לא כתוב בתשובת הגאונים וששאלתם היכא שמפידין בר"ח מהו שיאמרו צידוק הדין כך שנינו נשים במועד מענות אבל לא מטפחות הילכך צידוק הדין אם עוני כולן כאחד מותר ואם אחד מדבר וכולן עונין אחרי אסור וכתב רב האי מנהגינו למר קדיש על המת ביום טוב ולומר כן תתכלא חרבא ולשאול בו שלום כחול לשון א"ל הרא"ש ז"ל ועל צה"ד לאומרו בר"ח חנוכה ופורים נחלקו בו חכמי אשכנזי"א אומרים דרך הילוך וחכמי מגנז"א א"ל אותו אלא על חכם גדול וכן השיב רבינו משולם בן רבי

משה שנינו אין מניחין המטה ברחוב שלא להרגיל ההספד ומתוך צידוק הדין נמי ירגיל את ההספד וכיון שאין צידוק הדין אין קדיש ודי לאדם מופלא שמספידין בחול המועד שאומרים צידוק הדין וקדיש ובחילוף מנהגים שבין בני בבל ובני א"י כתב שלדברי שניהם אין אומרים צידוק הדין בחול המועד והר"ץ גיאות כתב אנו מנהגים מימות זקנים הראשונים שלא לומר צידוק הדין אחר המת בר"ח חנוכה ופורים דלא עדיף צ"ה דהדיוט מצידוק הדין דמשה רבינו דמסלקין ליה בשבת שחל להיות במועד ואפי' בר"ח וחנוכה שחלו להיות בשבת דהללו יומי שמחה נינהו דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדישיכם ובכל חג אומרים בו הלל זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו לפיכך מבטלין בו צידוק הדין ותלמידי רש"י כתבו בשמו שאומרים על המת צידוק הדין וקדיש בחולו של מועד שאין זה הספד וחילול י"ט אלא הודאה וקבלת דין שמים ע"כ וכ"כ הרמב"ם שאומרים בחולו של מועד צידוק הדין וקדיש כדרך וכן ב"ט שני אבל ב"ט ראשון כיון שאין מתעסקין במת אין אומרים כלום כתב בשאלות שאם מת לו מת בפורים אסור להספיד ולנהוג בו אבילות ואם מת קודם פורים ופגע בו האבילות בתוך ז' בטלה ממנו גזירת ז' ודוקא פורים אבל חנוכה ור"ח אין מבטלין האבילות אלא שאין מספידין בהם והרמב"ם כתב שנהגין בפורים כל דין אבילות והר"מ מרוטנבורג כתב שנס פורים אין מבטל האבילות ומ"מ אין אבילות נוהג בו לא ב"ד ולא ב"ט אלא דברים שבצינעא נוהגין ולאחר שיתפללו בבית האבל בלילה ילך לב"ה לשמוע מקרא מגילה וחייב לשלוח מנות אף על פי שאינו מתאבל בהן עולין לו ומשלים אבילות אח"כ וי"א שאינו הולך לבית הכנסת ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב כדברי הר"מ מרוטנבורג ק:

(8) [רמב"ם הלכות אבל פרק יא הלכה ג] כשמברין את האבלים במועד אין מברין אלא על מטות זקופות, ואין אומרים ברכת אבילים במועד, אבל עומדין בשורה ומנחמין ופוסטין, ואין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד, שהמועד אסור בהספד ובתענית, וכן אין מלקטים עצמות אביו אמו במועד שאכל הוא לו ואין צריך לומר שאר קרובים, וכן אין מספידין את המת בחנוכה ובפורים ולא בראשי חדישים אבל נוהגין בהן כל דברי אבילות, ומותר לספוד לפני חנוכה ופורים ולאחריהן.

(8) [רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה כג] אין מניחין מטת המת ברחוב במועד שלא להרגיל את ההספד אלא מביתו לקברו, ואין מתאבלין במועד, וכן אין קורעין ולא מברין ולא חולצין הכתף במועד על המת אלא קרוביו שהן חייבין להתאבל עליו, ואם היה חכם או אדם כשר או שהיה עומד עליו בשעת נטילת נשמה הרי זה קורע עליו במועד אף על פי שאינו קרובו, ואין קורעין ביום טוב שני כלל ואפילו קרוביו של מת.

(8) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן תא סעיף א] אין מניחין את המטה ברחוב בחול המועד, שלא להרגיל את ההספד, שאסור להרגיל את ההספד בחול המועד, אלא לכבוד ת"ח; לפיכך אין מוליכין המת לבית הקברות בחול המועד, עד שיהיה כל הקבר מתוקן ומזומן.

(8) [שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמז סעיף א] חול המועד אסור בהספד ותענית; לפיכך אין מניחין את המטה ברחוב, שלא להרגיל את ההספד; ומטעם זה אין מוליכין את המת לבית הקברות עד שיהיה הקבר מתוקן.

(9) [רמב"ם הלכות אבל פרק יב הלכה ה] כדרך שעושין מעמד ומושב לאנשים במקום שנהגו, כך עושין לנשים ומספידין הנשים כאנשים בכל מקום, אבל אין מניחין מטת האשה ברחוב לעולם שזה גנאי לאשה, אלא סמוך למיתתה קבורתה.

(9) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שנה סעיף א] אין מניחין מטה של אשה ברחוב, מפני הכבוד. ואין עולין בחבר עיר על האשה (טור).

(10) [טור יורה דעה הלכות אבילות סימן שעת] אבל אסור לאכול משלו בסעודה הראשונה אבל בשנייה מותר אפילו ביום ראשון ומצוה על שכיניו שיאכילוהו משלהם כדי שלא יאכל משלו ויכול אחד להאכיל לחבירו בימי אבלו והוא יחזור ג"כ ויאכילו בימי אבלו ובלבד שלא יתנו תחילה אשה שאירעה אבל אין לאנשים להברותה כתב הרמב"ם אבל ודאי גם אסורה לאכול סעודה ראשונה משלה ונשים מברות אותה ואם יש לה בנים אפי' קטנים יכולים אנשים להברותה ואשה נשואה שארעה אבל אינה יכולה לאכול סעודה ראשונה משל בעלה דכיון שחייב במזונותיה כמשלה דמי וכן מי שיש לו סופר או שכיר אם אוכל עמו בשכרו וארעו אבל אינו אוכל עם בעל הבית אבל מי שנותן מזונות לעני או ליתום או לבנו או לבתו הגדולים בלא תנאי וארעם אבל יכולין לאכול עמו בסעודה ראשונה רצה האבל שלא לקבל ההבראה שלא רצה לאכול אותו היום הרשות בידו דגרסינן בירושלמי רבי זעירא מדמך פקיד לא תקבלו עלי יומא דין אכילה ולמחר מדיליה ואיתא נמי בירושלמי שהיו נוהגין להתענות ביום מיתת החכמים דגרסינן התם הוראה ת"ח שמת כרואה ס"ת שנשרף ואמר רבי אבהו יבא עלי אם טעמתי כלום אותו היום ולכאורה נראה שאם אינו אוכל כל אותו היום שלמחרת אסור לאכול מסעודה ראשונה משלו דכיון דלפינן ליה מקרא ולחם אנשים לא תאכל אלמא שמצוה נוהגת הוא באבל כשאר כל דיני אבילות אבל מלשון הירושלמי משמע שאין צריך דקמרי לא תקבלו עלי אכילה יומא דין ולמחר מדיליה פירוש למחר יאכלו משלו וכן יראה מלשון הרמב"ם שכתב אם רוצה שלא לקבל הבראה רשאי משמע שום הבראה שאם לא יאכל ביום השני משלו הרי מקבל הבראה ביום השני וכן כתב בספר המצות רבינו נתנאל היה אבל וישב בתענית ובליילה אכל משלו והדבר צריך תלמוד אין מברין על הקטן עד שיהא בן שלשים ואי קים לו ביה שכלו חדשיו אפילו תוך שלשים מברין עליו ההולך לבית האבל לאכול עמו להברותו אם לבו גס בו יברוהו על מטות כפיות ואם אין לבו גס בו יברוהו על מטות זקופות פ"י שהמברה יושב על מטה זקופה אבל האבל יושב על כפיה וכשלבסוף גס בו אף המברה יושב על כפיה כתב הראב"ד כשאינו לבו גס בו אף האבל יושב על מטה זקופה וכ"כ הרמב"ם וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל תניא מרביצין ומכבדין בבית האבל ומדיחין קערות כוסות וצלוחיות וקיתוניות ואין מביאים שם לא בשמים ולא מוגמר אבל מביאין אותם בבית שמת שם ואין מברכין עליה ואין אומרים שמועה ואגדה בבית האבל אלא יושבין ודומין תניא בראשונה היו מוליכין לבית האבל עשירים בקלות של כסף וזהב ושותין בזכוכית לבנה ועניים בסלים של נסרים ושותין בזכוכית צבועה והיו עניים מתביישין התקינו שהיו עושים לכל בשוה תניא י' כוסות התקינו בבית האבל ג' לפני סעודה וג' תוך הסעודה וד' לאחר הסעודה הוסיפו עליהם עוד ד' התחילו שותים ומשתכרים החזירו הדבר ליושנו ופ' רבינו שלמה לעשרה והרמב"ם פ' ליושנו שלא ישתו אלא לתוך הסעודה דין לאחר הסעודה משכר וכן עמא דבר תניא ויזד יעקב מזיד אותו היום נפטר אברהם אבינו ועשה יעקב תבשיל של עדשים להברות את אביו מאי שנא עדשים מה עדשה זה גלגל אף אבילות גלגל החזור בעולם א"ד מה עדשה אין לו פה אף אבל אין לו פה מאי ביניהם איכא ביניהם לנחם בביצים שאין לו פה ואינו גלגל כתב הר"ץ גיאת תניא באבל רבתי (עין ס"פ י"ד) מקום שנהגו לנחם אבילים בביצים ועדשים מאכילין מקום שנהגו לנחם בבשר ויין מאכילין וכל הרמב"ם מקום שנהגו שלא להברות אלא בתבשיל של עדשים ובכוסות שתקנו חכמים עושין מקום שנהגו להברות בבשר ויין ובמיני מטעמים עושין ומנחמין תחילה בתבשיל של ביצים או של עדשים זכר אבילות ואח"כ אוכלין כל צרכם כתב הרמב"ם כשמברין את האבל אוכלים ושותים עמו כל בני משפחתו והמצהבים עליו והעוסקין עמו בהספד מדתנן (מ"ק כ"ד ב) במועד אין מכרין אלא קרוביו של מת הא בחול אחרים נמי מברין עמו ותניא (שם כ"ה א) חכם שמת הכל מברין עליו ברחובה של עיר שהיו נוהגין להשקות שם האבל כוס אחד ולהאכילו מעט מהתבשיל של העדשים בבית שהיה ברחובה של עיר ואחר כך היו מברין אותו בבית האבל כמנהגם והאידינא נהגו הכל בבית האבל:

(11) [רמב"ם הלכות אבל פרק ד הלכה א] מנהג ישראל במתים ובקבורה כך הוא, מאמצין עיניו של מת ואם נפתח פיו קושרין את לחייו, ופוקקין את נקביו אחר שמדיחין אותו, וסכין אותו במיני בשמים, וגוזזין שער, ומלבישין אותו תכריכין תפורין בחוט של פשתן לבנים, ולא יהיו דמיון יקרים, ונהגו חכמים בסודר שוה זוז שלא לבייש את מי שאין לו, ומכסין פני המת שלא לבייש את העניים שפניהם מושחרין ברעב.

(11) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שג סעיף א] בראשונה היו מגלים פני עשירים ומכסים פני עניים, מפני שמשחרים בשנת בצורת, והיו עניים חיים מתביישים. התקינו שיהיו מכסים פני הכל.

[דף כז עמוד ב] בכליכה, והיו עניים מתביישין, התקינו שיהיו הכל מוציאין בכליכה, מפני כבודן של עניים.*

תניא באבל רבתי (פ"ח) מתירין שערות לכלות ומגלים פניהם של חתנים ונותנים דיו וקולמסו בצדו ואין חוששין מדרכי האמורי תולין מפתחו ופנקסו של מת בארונם מפני עגמת נפש וכשמת שמואל הקטן תלו מפתחו ופנקסו בארון מפני שלא היה לו בן. תניא אידך (שם) עושין חופות לחתנים ולכלות ותולין בהן אחד דברים שהביאו אוכל אחד דברים שלא הביאו אוכל דברי ר"מ וחכ"א אין תולין בהם אלא דברים שלא הביאו אוכל כללו של דבר כל התלוי בחופתו של מת אסור בהנאה :

תניא באבל רבתי (פי"א) עיר שמתו בה שני מתים כאחת מוציאין את הראשון ואח"כ מוציאין את השני אם היו מלינין את הראשון מוציאין את השני חכם ותלמיד מוציאין את החכם תלמיד וע"ה מוציאין את התלמיד שניהם תלמידים שניהם חכמים שניהם ע"ה מוציאין את הראשון איש ואשה מוציאין את האשה לפי שהאשה קרובה לבית הניול הוציאו את הראשון וקברוהו אין דוקמן עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבליים עד שיוציאו את השני הוציאו את השני וקברוהו באין ועומדין בשורה ומנחמין ופוטרין את הרבים ואין מנחמין שני אבליים כאחת אא"כ היה כבודן שוה ואין מוציאין שני מתים במטה אחת אא"כ היה כבודן וקולסן שוה ומעשה באיש אחד שנפל הבית על שני בניו ועל בתו ושאלו את ר' יהודה והוציאו שלשתן במטה אחת ונתנו שני חתנים בראש אחד וכלה בראש אחר והיו מקליטין ואומרים הוי הוי על שני חתנים וכלה :

בראשונה היו מניחין את המוגמר תחת חולי מעים מתים, והיו חולי מעים מתביישין, התקינו שיהיו מניחין תחת הכל, מפני כבודן של חולי מעים חיים. בראשונה היו מטבילין את הכלים על גבי דודות מתות, והיו דודות חיות מתביישות, התקינו שיהיו מטבילין על גבי כל הנשים, מפני כבודן של דודות חיות. בראשונה מטבילין על גבי זבין מתים, והיו זבין חיים מתביישין. התקינו שיהיו מטבילין על גב הכל, מפני כבודן של זבין חיים. **בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו, עד שהיו קרוביו מניחין אותו ובורחין. עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות ראש בעצמו ויצא בכלי פשתן, (1) ונהגו העם אחריו לצאת בכלי פשתן. אמר רב פפא: והאידנא נהוג עלמא**

אפילו בצרדא בר זוזא. גרסינן בפרק נגמר הדין [סנהדרין מ"ו ע"ב] ולא זו בלבד אמרו אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו אמר רבי יוחנן משום רשב"י מנין למלין את מתו שעובר בל"ת ת"ל כי קבור תקברנו מה ת"ל תקברנו מכאן למלין את מתו שעובר בל"ת וגרסינן התם [סנהדרין מ"ח ע"א] היו אביו ואמו מזרקין לו דוקמן על כלים מצוה על אחרים להצילן אמר רשב"ג במה דברים אמורים שלא נגעו במטה אבל נגעו במטה אסורין ודוקא דנגעו במטה הנקברת עמו משום דמיחלפא בתכריכין של מת ותניא באבל רבתי כל המציל כלים מן המת הרי זה גוזל את המתים ויש מצילין ויש אין מצילין מה שלא הגיע לארון מציל משהגיע לארון אין מצילין אבל מלמדים את האדם שלא יהא חובלן מפני שאמרו כל המרבה כלים על המת עובר בבל תשחית דברי רבי מאיר ר' אלעזר ברבי צדוק אומר מנוול רשב"ג אומר מרבה עליו את הרמה רבי נתן אומר כסות היורדת עם המת לשאול היא באה עמו לע"ל שנאמר תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש: עוד תניא באבל רבתי מזרקין כלים על המת וקולטין ומצילין מן האויר עד שלא יזכה בהן המת שכל הכלים שהמת זוכה בהן אסורין בהנאה חוץ מן הסל והמגריפה המיוחדין לקבורה ויש לומר לא קדאמר כלים שהמת זוכה בהן אסורין בהן אסורין בכלים שבמיתתו לבו דוקמן על המת שיהיו מקברים עמו ונגעו במטה הנקברת עמו אז זכה בהן המת ולא דוקא זכה דמשום זכית המת לא נאסרו וגם לא שייך זכיה לגבי המת אלא אסורין משום דמיחלפי בתכריכי המת והיינו דקאמר שהמת זוכה בהם כלומר תכריכים שהוא זוכה ליקבר בהן אבל אם מניחין את המת על המצע או מניחין כר וכסת תחת מראשותיו או פירשו סדין או טלית על הארון או על המטה שמוליכין בה את המת לקבורה אינו נאסר והא דאמר ביבמות פרק אלמנה (דף סו ב) ההיא אתתא דעיילא ליה לגברא איצטלא דמילתא בכתובתא שכיב שקולה יתמי פירסוה אמיתא אמר רבא קניא מיתא התם נמי מירי שפירסוה עליו אדעתא שתקבר עמו והוי כתכריכי המת: **וגרסינן בסוף כתובות [כתובות כ"ט ע"ב] אמר רבי חייא בר יוסף עתידין הצדיקים שיעמדו בלבושיהן קל וחומר מחטה ומה חטה שנקברת ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברין בלבושיהן על אחת כמה וכמה.** ומשמע בפרק התכלת (דף מא א) דצריך להטיל ציצית בתכריכי המת. דגרסינן התם אמר שמואל כלי קופסא חייב בציצית וכו' ומודה שמואל בזקן שעשאה לכבודו שפטורה מן הציצית. מ"ט אשר תכסה בה אמר קרא והאי לא לאיכסויי עבידא. ובההיא שעתא דדאי רמינא ליה משום לועג לרש חרף עושהו. אלמא דיש להטיל ציצית בתכריכי המת ואי תיקשי לך מההוא דתנן במס' כלאים (פ"ט מ"ד ע"ט) (ד) תכריכי המת ומרדעת החמור אין בהם משום לועג לרש חרף עושהו. רשב"ם ז"ל (במס' נדה פ"ט דף סא ב תו' בד"ה אבל עושה) תי' דשאני כלאים דאפי' אדם חי שולבש שלא להנאותו אין בו משום איסור כלאים כדאמר מוכרי כסות מוכרין כדרך ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וליא הנריא לי דפטור נמי מציצת אם אינו לובש להנאותו כדאמר ארש תכסה בה כתיב ומוכרי כסות פטורין מן הציצית חשיב לועג לרש ור"ת ז"ל תירץ דשאני מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות כדאמר בפ' התכלת (דף מג ב) ציצית בגימטריא ת"ר ושמהנה חוטין וה' קשרים כנגד תיר"ג ויש בה לועג לרש יותר משאר מצות ועוד איכא למימר דאין ניכר כל כך אם הוא בגד של כלאים כמו שניכר לעולם אם מעטפין אותו בטלית שאין בו ציצית והא דאמרין בפרק מי שמתו (דף יח א) דלוי' שלא יאמרו למחר באים אצלנו ועכשיו מלעיגים עלינו אף על גב שיש למתים נמי ציצית שייך בהו ליעוג כיון שאין בני חיובא וממתי מדבר אין להביא ראיה שיש להטיל למת ציצית מהא דאמר בפרק המוכר את הספינה (דף עד א) בעובדא דרבה בר בר חנה שראה מתי מדבר והיה ציצית במלבושיהן שאני התם שהיו נכנסין במלבושיהן כשהן חיוין לקברים כדאיתא במדרש אינה רבתי שבלית תשעה באב היה הכרוז יוצא על עמא לחפור והיו הכל הולכין וישנים בקבריהם ולמחר הכרוז יוצא הבדול החיים מן המתים ותימה על מנהגיו שרגילים להסיר הציצית מטלית המת ור"ת היה אומר ששמע מקמי לותי"ר כי הציצית היא עדות שקיים את התורה ואין הדור עכשיו ראוי לאותו ועוד יש במדרש לדורתם חסר וי"ל כלומר לדור תם ור"י היה אומר בימיהם היו לכולם בחייהם ציצית היו מטילים להם ציצית גם במותם אבל האידנא שאין לכל ציצית בחייהם אם יטילו ציצית למי שלא היה לו בחייו איכא טפי לועג בחייו לחי' לקיים מצות ציצית ובמותו יקיים ואם יטילו לאותם שהיה להם בחייהם נמצאו אותם היה להם מתביישין כדאמר בתחלה מניחין המוגמר תחת חולי מעים והיו חולי מעים חיים מתביישין התקינו שיהיו מניחין המוגמר תחת כל המתים בתחלה מטבילים הכלים של דודות מתות וכו'. וא"ת ככך וליכספו משום שזלזלו במצות ציצית בחייהם וי"ל דודאי בימיהם שהיו הכל רגילין להתעטף בסדינין שהיו להם ד' כנפות היו נענשין מי שלא היתה לו טלית בארבע כנפות כדאמר פרק התכלת (דף מא א) א"ל מלאכא לרב קטינא סדינא בקייטא סרבלא בסתוא ציצית מה תהא עליה א"ל ענשיתו עלה א"ל בעידן ריתחא ענשין עלה אבל האידנא שאין רגילין ללבוש בגד שיש בו ד' כנפות דלא אמרה תורה אלא גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה אם יש בכסותך ד' כנפות עשה לו גדילים ולא חייבתו תורה ליקח טלית בת ד' כנפות לעשות גדילים מיהו יש לו לאדם ולחזר ולקיים כל מצות כדאמר (סוטה דף יד א) גבי משה רבינו שלא היה תאב ליכנס לארץ ישראל לאכול מפריה אלא כדי לקיים מצות התלויות בארץ בכל שכן מצות ציצית שהיא לזכירת כל המצות שצריך אדם להיות זכיר בה כל שעה ועוד היה אורי' דיש סמך למנהגים ממסכת שמחות (פ"ב) דתניא התם דצוה אבא שאול את בניו קברוני תחת מרגלותיו של אבא והתירו תכלת מאפליוני ובכמה דברים אין אנו עושין כהש"ס ואנו סומכים על הספרים החיצונים דבתעניתא אנו קורין ויחל ובמס' מגילה (דף לא א) אמרין שקורין ברכות וקוללות ואמרין נמי התם אמר רב ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשים ומועדיים שנהא נפשי ואנו נוהגין על פי הפסיקתא להפטיר חדשים ומועדיים בשבת שלפני ט' באב ורבינו מאיר כתב בשם רבינו שמחה הא דאמר התירו תכלת מאפליוני לאו בטלית הנקברת עמו קאמר אלא בטלית שנתעטף בה בחייו ושל פשתן היתה והטיל בה תכלת כבית שמאי ובשעת פטירה צוה לבניו שלא יעשו כמותו אלא כב"ה דפוטרין סדין בציצית כדאמר במסכת עדות (פ"ה מ"ז) רבי עקיבא בן מהללאל אמר לבנו בשעת מיתתו חזור בך מד' דברים שהייתי אומר א"ל ואתה למה לא חזרת בך אמר לו אני שמעתי מפי מרובין והם שמעו מפי מרובין אני עמדתי על שמעתי והם עמדו על שמעתי אבל אתה שמעת מפי היחיד מוטב לעזוב דברי היחיד ולאחוז דברי המרובין ולפי זה אין ראיה משם וה"ר יהודה מפרי"ש פ"י דהא דקאמר בפ' התכלת (דף מא א) ההיא שעתא דדאי רמינא ל' אליבא דשמואל קאמר התם ושמואל לטעמיה דאמר בשבת פרק שואל (דף קנא ב) מצות אין בטילות לעתיד לבא ואם לא יטילו ציצית בתכריכי המת נמצא לעתיד לבא השתעמו הצדיקים בלבושיהם יהא בלא ציצית ויהיה לועג לרש שגורמין לו לעמוד לרש ציצית לעתיד לבא והוא חייב ומתני' דכלאים דעושה כלאים לבגדי מתים שמואל מוקי לה כר' ינאי דאמר בנדה פרק האשה (דף סא ב) לא שנו אלא לסופדו אבל לקבורו אסור ורבי יוחנן פליג עליה דסתם דסבירא ליה מצות בטלות לעתיד לבא ואנן שנוהגין להסיר הציצית מטלית של מתים משום דקיל' כרבי יוחנן דאמר מצות בטלות לעתיד לבא ומה שיש במדרש למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית לומר לך שהמתים חייבים בציצית אותו מדרש אליבא דשמואל. ואמרו על רבינו ז"ל שאמר בשעת מיתתו הציצית חוץ ונסתפקו אם היה רוצה לומר שיסירו הציצית מן הטלית או שיהיו תולין או שיהיו חוץ לארון ויש מקומות שעושין כן שמוציאין הציצית חוץ לארון והר"ז

הלוי ז"ל כתב בשם הרב רבי יצחק בן מלכי צדק כשנושאים את המת לקבורו מטילין ציצית לסדינו שלא יהיו נושאי המת מעוטפים בטליתות מצויצין והוא הולך בלא ציצית וכשקוברין אותו בקברו מתירין אותו ונוטלין אותו דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות וכך הוא מפרש ההיא שעתא ודאי רמינן ליה בשעה שנושאים אותו לקבורו ומעתה אין שום ראייה להטיל ציצית למתים:

אין מניחין את המטה ברחוב. **אמר רב פפא רבה בר רב הונא:** (2) אין מועד בפני תלמיד חכם, וכל שכן חנוכה ופורים. (2) והני מילי - בפניו, אבל שלא בפניו - לא. - איני? והא רב כהנא ספדיה לרב זביד מנהרדעא בפום נהרא! - **אמר רב פפי:** א (2) יום שמועה הוה, וכפניו דמי. **אמר עולא:** הספד על לב, דכתיב על שדים ספדים, טיפוח - ביד, קילוס - ברגל. תנו רבנן: המקלס - לא יקלס בסנדל, אלא במנעל, מפני הסכנה. **אמר רבי יוחנן:** (3) אבל, כיון שניענע ראשו - שוב אין מנחמין רשאים לישב אצלו. **ואמר רבי יוחנן:** (4, 3, 2) הכל חייבין לעמוד מפני נשיא, חוץ מאבל וחולה. **אמר רבי יוחנן:** (4, 3, 2) לכל אומרים להם שבו חוץ מאבל וחולה. דמשמע שבו באבילות שלך שבו בחולי שלך: גרסינן בפ' שואל אדם מחבירו [שבת קנ"ב ע"א] **אמר רב יהודה** מת שאין לו מנחמין באין עשרה בני אדם ויושבים במקומו ההוא דשכיב בשבבותיה דרב יהודה ולא הוו ליה מנחמין כל יומא הוה מיכניף רב יהודה בי עשרה ואזיל וייתב בדוכתיה לבתר שבעה יומין אתחזי ליה בחלמיה א"ל תנוח דעתך שהנחת דעתי [דף כ"ז ע"ב] **אמר רב יהודה** **אמר רב:** (5) אבל, יום ראשון - אסור לאכול לחם משלו, מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל ולחם אנשים לא תאכל פירוש יום ראשון סעודה ראשונה כי ההיא דפרק שני דפסחים (דף לו א) דאין לשני את העיסה בין ושמן ודבש ומוקי לה ביום טוב ראשון והיינו בסעודה ראשונה של לילי פסחים. **רבה ורב יוסף** (5) מחלפי סעודתייהו להדדי ירושלמי תבא מארה לשכיניו שהצריכוהו לעשות מלאכה ולאכול משלו. **ואמר רב יהודה** **אמר רב שמואל:** (6) מת בעיר - כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה. **רב** המנחמא איקלע לדרומתא, שמע קול שיפרא דשכבא. חזא הנך אינשי דקא עבדי עבדיתא, **אמר להו:** ליהו הנך אנשי בשמתא! לא שכבא איכא במתא? **אמר להו:** חבורתא איכא במתא. - **אמר להו:** (6) אי הכי - שריא לנו. ואי אית ליה מאן דקאים בצרכיה שרי

גמ' גרסינן בפרק המוכר פירות לחבירו [בבא - בתרא ק' ע"ב] תנו רבנן אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כנגד הבל הבלים **אמר קהלת הבל הבלים** הכל הבל **אמר ליה רב אחא בריה דרבא** לרב אשי היכי עבדי **אמר ליה** כדתניא **אמר רבי יהודה** בראשונה לא היו פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כגון עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו אמרו לו אם כן אף בשבת מותר לעשות כן אחתיה דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אויא שכיבא עבד לה מעמד ומושב **אמר רב יוסף** טעה בתרתי טעה שאין עושין אלא בקרובים והוא עבד אפילו ברחוקים וטעה שאין עושין אלא ביום ראשון והוא עבד שני אביי **אמר בהא נמי** טעה שאין עושין אלא בבית הקברות והוא עבד אפילו בעיר ורבא **אמר אפילו** בהא נמי טעה שאין עושין אלא במקום שנהגו והתם לא נהגו לעשות אלא מעמד אחד. בצאתם מן הקבר עושין שורה ואומרים קדיש ובאשכנז ובצרפת אומרים צדוק הדין ואחר כך אומר קדיש ומנחמין את האבל ומליים את האבל עד ביתו:

ועל צדוק הדין וקדיש לאומרו בר"ח ובחנוכה ובפורים נחלקו בו אנשי חכמי אשכנז וחכמי גרמזא אומרים אותו דרך הילוך וחכמי מגנצא אין אומרים אותו אלא על חכם גדול וכן השיב ה"ר משולם ב"ר משה ז"ל ששינו אין מניחין את המטות ברחוב שלא להרגיל ההספד וכיון שאין צדוק הדין אין קדיש ודי לאדם מופלא שמספידין עליו בחולו של מועד שאומר צדוק הדין וקדיש ובחילוף ניהוגין שבין בני בבל ובני א"י כתוב שלדברי שניהם אין אומר צדוק הדין בחולו של מועד וה"ר יצחק בן גיא אות כתב ואנו נוהגין מימות זקנים הראשונים שלא לומר צדוק הדין בחולו של מועד בר"ח בחנוכה ובפורים דלא עדיף צדוק הדין דהדיט מצדוק הדין דמשה רבינו דמסלקין ליה בשבת של חול המועד ור"ח וחנוכה שחל בשבת דהללו ימי שמחה ניהו דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ובכל אחד מהם אומר הלל זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו לפיכך מבטלים בו צדוק הדין ותלמידי רש"י ז"ל כתבו בשמו שאומר על המת צדוק הדין וקדיש בחולו של מועד שאין זה הספד אלא הודאה וקבלת דין שמים **גרסינן במגילה** [מגילה כ"ג ע"ב] אין עושין מעמד ומושב פחות מעשרה מאי טעמא כיון דבעי למימר עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו בבביר מעשרה לאו אורח ארעא [דף כ"ד ע"א]

ואמר רב יהודה **אמר רב:** (7) כל המתקשה על מתו יותר מדאי - על מת אחר הוא בוכה. ההיא איתתא דהות בשיבבותיה דרב הונא, הוה לה שבעה בני. מת חד מיניהו, הוות קא בכיא ביתירתא עליה. שלח לה רב הונא: לא תעבדי הכי! לא אשגחה ביה. שלח לה: אי צייתת - מוטב, ואי לא - צבית זווידתא לאידך מית. ומיתו כולהו. לסוף אמר לה: תימוש זווידתא לנפשיך, ומיתא. **שנאמר אל תבכו למת ואל תנדו לו,** אל תבכו למת - יותר מדאי ואל תנדו לו - יותר מכשיעור. הא כיצד? (7) שלשה ימים - לבכי, ושבעה - להספד, ושלשים - לגיהוץ ולתספורת. מכאן ואילך - **אמר הקדוש ברוך הוא:** אי אתם רחמנים בו יותר ממני. בכו בכו להלך, **אמר רב יהודה:** להלך בלא בנים. רבי יהושע בן לוי לא אזל לבי אבלא אלא למאן דאזיל בלא בני, דכתיב בכו בכו להלך כי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו. רב הונא אמר: זה שעבר עבירה ושנה בה. רב הונא לטעמיה, דאמר רב הונא: כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה - הותרה לו. הותרה לו סלקא דעתך? אלא אימא: נעשית לו כהיתר. **אמר רבי לוי:** (8) אבל שלשה ימים הראשונים - יראה את עצמו כאילו חרב מונחת לו בין שתי כתיפיו, משלשה עד שבעה - כאילו מונחת לו כנגדו בקרן זווית, מכאן ואילך - כאילו עוברת כנגדו בשוק.

מתני' אין מניחין את המטה ברחוב פרש"י במועד מפני שמרגלת את ההספד ולא של נשים לעולם מפני הכבוד,

(1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ד הלכה א] מנהג ישראל במתים ובקבורה כך הוא, מאמצין עיניו של מת ואם נפתח פיו קושרין את לחייו, ופוקקין את נקביו אחר שמדיחין אותו, וסוכין אותו במיני בשמים, וגוזזין שערו, ומלבישין אותו תכריכין תפורין בחוט של פשתן לבנים, ולא יהיו דמיהו יקרים, ונהגו חכמים בסודר שוה זוז שלא לבייש את מי שאין לו, ומכסין פני המת שלא לבייש את העניים שפניהם מושחרין ברעב.

(1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שנב סעיף א] אין קוברין המת בתכריכים יקרים, אפילו לנשיא שבישראל.

- (1)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שנב סעיף ב] נהגו לקבור בבגדים לבנים.
- (2)[רמב"ם הלכות אבל פרק יא הלכה ה] אי זהו ענוי שכולן עונות כאחת, קניה שאחת אומרת וכולן עונות אחריה שנאמר ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קניה, במה דברים אמורים בשאר העם שמתו, אבל תלמיד חכם שמת סופדים אותו במועד ואין צריך לומר בחנוכה ובפורים וראשי חדשים אבל לא ביום טוב שני, ואין סופדין אותו בימים אלו אלא בפניו נקבר אסורין בהספד, ויום שמועתו כפניו הוא וסופדין אותו אף על פי שהיא רחוקה.
- (2)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה כב] ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות והן בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמשה בתוך החג הם הנקראין חולו של מועד ונקראין מועד, ואף על פי שהם חייבין בשמחה ואסורין בהספד ותענית מותר לספוד בהן תלמיד חכמים בפניו, אבל לאחר שיקבר אסור לספוד בהן, ואין צריך לומר בראשי חדשים בחנוכה ובפורים שסופדין בהן תלמיד חכמים בפניו, אף על פי שימים אלו אסורין בהספד ותענית, אבל לאחר קבורה אסור לספוד בהן. /השגת הראב"ד/ אבל לאחר קבורה אסור לספוד בהם. א"א ויום שמועה כפניו דמי.
- (2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן תא סעיף ה] נשים בחול המועד מענות, דהיינו שכולן עונות כאחת; אבל לא מטפחות, דהיינו להכות כף על כף. בראש חדש, חנוכה ופורים, מענות ומטפחות, אבל לא מקוננות, דהיינו שאחת מדברת וכולן עונות אחריה. נקבר המת, לא מענות ולא מטפחות; והני מילי לאינש דעלמא, אבל לתלמיד חכם, בין בחול המועד בין בראש חדש, חנוכה ופורים, מענות ומקוננות כדרך בחול; והני מילי בפניו, אבל שלא בפניו, לא. ויום שמועה, אפילו רחוקה, כפניו דמי.
- (3)[רמב"ם הלכות אבל פרק יג הלכה ג] האבל מיסב בראש, ואין המנחמין רשאים לישב אלא על גבי קרקע, שנאמר וישבו אתו לארץ, ואין רשאים לומר דבר עד שיפתח האבל את פיו תחלה, שנאמר ואין דובר אליו דבר, וכתב אחרי כן פתח איוב את פיהו וגו' ויען אליפז, וכיון שנענה בראשו שוב אין המנחמין רשאים לישב אצלו, שלא יטריחוהו יותר מדאי.
- (3.2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעו סעיף א] אין המנחמים רשאים לפתוח, עד שיפתח האבל תחלה. והאבל מיסב בראש, וכיון שנענה האבל בראשו, בענין שזרה שפוטרת את המנחמים, אינם רשאים לישב אצלו. (אין אבל או חולה חייבים לעמוד, אפילו מפני נשיא) (פ' א"מ).
- (4)[רמב"ם הלכות אבל פרק יג הלכה ה] הכל חייבין לעמוד בפני נשיא חוץ מאבל וחולה, ולכל העומד מפניו אומר לו שב חוץ מאבל וחולה שמשמע ישב באבלו ישב בחליו.
- (4)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעו סעיף ב] הבא לכבד את חבירו ולקום מפניו, אומר לו: שב, אלא א"כ הוא אבל או חולה, דמשמע: שב באבלות שלך, שב בחולו שלך. הגה: לא יאמר אדם: לא נפרעתי כפי מעשי, או כיוצא בדברים אלו, שאל יפתח פיו לשטן (כן משמע בפרק מי שמתו ובהגהות אלפסי שם). ואל יאמר אדם לאבל: מה לך לעשות כי אי אפשר לשנות, שזהו כגדוף, דמשמע הא אם אפשר לשנות היה עושה, אלא יקבל עליו גזירת הש"י מאהבה (נ"פ שור שנגח דמשמע כן בגמרא).
- (5)[רמב"ם הלכות אבל פרק ד הלכה ט] האבל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפילין ולאכול משלו, וחייב לישב על מטה כפוי, ובשאר ימי האבל מותר לו לאכול משלו ולישב על גבי מפת או קרקע, ומניח תפילין, ומניח שהוא אסור ביום ראשון להניח תפילין, שהרי נאמר ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל שכל העם אסורין, ונאמר לו ולחם אנשים לא תאכל מכלל שכל העם אוכלין משל אחרים ביום ראשון ואסורין לאכול משל עצמן. /השגת הראב"ד/ וחייב לישב על מטה כפוי. א"א לא ראיתי שורש לזה.
- (5)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעו סעיף א] אבל אסור לאכול משלו בסעודה ראשונה, אבל בשניה מותר, אפילו ביום ראשון. ומצוה על שכניו שיאכילוהו משלהם, כדי שלא יאכל משלו. ויכול אחד להאכיל את חברו בימי אבלו, והוא יחזור גם כן ויאכילו בבימי אבלו, ובלבד שלא יתנו בתחילה.
- (6)[רמב"ם הלכות אבל פרק יד הלכה י] מת אחד בעיר, כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה עד שיקברוהו, ואם יש לו מי שיתעסק בצרכיו מותרין.
- (6)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שמג סעיף א] מת בעיר, כל בני העיר אסורין במלאכה, שכל הרואה מת ואינו מלווה עד שיהא לו כל צרכו, בר נידיו הוא. ואם יש חבורות בעיר, שכל אחת מתעסקת במתים ביומה, מותר ביום שאינה יומה. בד"א, שלא בשעת הוצאתו, אבל בשעת הוצאתו הכל בטלים, כדלקמן.
- (6)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שסא סעיף ב] במה דברים אמורים שמבטלין תלמוד תורה, ללוותו בשעת הוצאתו; אבל כל זמן שמוטל לקברו, אין מבטלין בשבילו ת"ת, אלא אם יש חבורות בעיר שכל אחת מתעסקת ביומה, אותה שאינה יומה מותרת בין בלימוד בין בשאר מלאכות. ובשעת הוצאה, מבטלין מכל שאר מלאכות ובאים ללוותו, אפילו אי לא קרי ותני, דלא מפלגין בין לא קרי ותני אלא בביטול ת"ת, אבל בשאר מלאכות, אפילו אי לא קרי ותני הכל בטלים ובאים ללוותו. ואם אין חבורות בעיר, כל בעלי מלאכות צריכים להתבטל ולהתעסק בו עד שיקבר; אבל מתלמוד תורה אין צריכים להתבטל אלא בשעת הוצאתו, כדאמרן.
- (7)[רמב"ם הלכות אבל פרק יג הלכה יא] אל יתקשה אדם על מתו יתר מדאי, שנאמר אל תבכו למת ואל תנוודו לו, כלומר יתר מדאי שזה מנהגו של עולם, והמצער עצמו יותר על מנהגו של עולם הרי זה טפש, אלא כיצד יעשה, שלשה לבכי, שבעה להספד, שלשים יום לתספורת ולשאר החמשה דברים.
- (7)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצד סעיף א] אין מתקשין על המת יותר מדאי; וכל המתקשה עליו יותר מדאי, על מת אחר הוא בוכה; אלא שלשה ימים לבכי, שבעה להספד, שלשים לתספורת ולגיהוץ.
- (8)[רמב"ם הלכות אבל פרק יג הלכה יב] כל מי שאינו מתאבל כמו שצו חכמים הרי זה אכזרי, אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה, ואחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה, כל שלשה ימים הראשונים, יראה את עצמו כאילו חרב מונחת לו על צוארו, ומשלשה ועד שבעה כאילו היא מונחת בקרן זווית, מכאן ואילך כאילו עוברת כנגדו בשוק, כל זה להכין עצמו ויחזור ויעור משנתו, והרי הוא אומר הכיתה אותם ולא חלו מכלל שצריך להקיץ ולחול.
- (8)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצד סעיף ד] כל שלשה ימים יראה האבל כאילו חרב מונחת לו בין כתפיו; משלשה ועד שבעה, כאילו זקף כנגדו בקרן זווית; משבעה ועד שלשים, כאלו עובר לפניו בשוק; וכל אותה השנה הדין מתוחה כנגד אותה משפחה; ואם נולד בן זכר באותה משפחה, נתרפאת כל המשפחה.

אמרי נהרדעי: לא שנו [דף כח עמוד א] אלא חיה. אבל שאר נשים - מניחין. רבי אלעזר אמר: (1) אפילו שאר הנשים, לא שנו חיה [דף כ"ח ע"א] ולא שנו שאר כל הנשים דכתיב ותמת שם מרים ותקבר שם - סמוך למיתה קבורה.

תניא באבל רבתי (שם) דברים שבין אשה לאיש מניחין את האיש ברחוב ואין מניחין את האשה ברחוב עולין בחבר עיר על האשה מברין אצל האיש ואין מברין אצל האשה רבי יהודה אומר אם יש לה בנים קטנים מברין עמהם כתב רבינו מאיר ז"ל דנשים מברות את הנשים דלא אסרו אלא אנשים משום הרגל עבירה אבל נשים מברות את הנשים דנשים חייבות בהבראה כמו אנשים מדלא קתני אנשים חייבין בהבראה ולא נשים מיהו הא מספקא ליה כשהיא אשה נשואה אם חייבת לאכול משל אחרים מי אמרינן כיון דאוכלת משל בעלה היינו משל אחרים או כיון דמחייב במזונותיה כמה דאכלה משל עצמה דמי ואין לפשוט מהא דאמר בשמעתין (דף כז ב) רבה ורב יוסף מחלפי סעודתיהו אהדדי פ"י כשהיה האחד אבל (אם) היה אוכל משל חברו וחזר השני להיות אבל היה אוכל משל הראשון תחת מה שהאכילוהו כשהיה הוא אבל אלמא אף על פי שלא היה אוכל עמו בחנם כיון דהוא לחם אחרים יוצא בו ידי חובתו הכא נמי אשה יוצאה בשל בעלה דלא דמי דהתם לא היו מתנים לאכול זה עם זה סעודה ראשונה על מנת שגם הוא יאכל עמו כשהיה אבל אבל ממילא היו נוהגין כך בלא תנאי וקמ"ל גמרא דבכה"ג שרי אף על גב דמחזי קצת כאלו אוכל משל עצמו אבל אשה נראה לי דאינה יוצאה בשל בעלה כיון שחייב במזונותיה וגם כיון שאוכלת תדיר עמו לא מחזי כלחם של אחרים וכן הדין בשכיר או מלמד שאוכל אצל בעל הבית ואירעו אבל אינו אוכל אצל בעל ביתו בסעודה ראשונה אמנם נראה לי מי שנותן מזונות לעני או ליתום או לבנו ובתו הגדולים מעצמו בלא תנאי ואירעו אבל לחם אנשים קרינן ביה ואין צריכין לאכול משל אחרים אלא אוכלין משל בעל הבית ע"כ:

ואמר רבי אלעזר: אף מרים בנשיקה מתה, אתיא שם שם ממש. ומפני מה לא נאמר בה על פי ה' - מפני שגנאי הדבר לאומרו. אמר רבי אמי: למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה - לומר לך: מה פרה אדומה מכפרת - אף מיתתן של צדיקים מכפרת. אמר רבי אלעזר: למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה? - מה בגדי כהונה מכפרין - אף מיתתן של צדיקים מכפרת.

תנו רבנן: מת פתאום - זו היא מיתה חטופה, חלה יום אחד ומת - זו היא מיתה דחופה. רבי חנניא בן גמליאל אומר: זו היא מיתה מגפה, שנאמר בן אדם הנני לקח ממך את מחמד עיניך במגפה וכתוב ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב. שני ימים ומת - זו היא מיתה דחוייה, שלשה - גערה, ארבעה - חזיפה, חמשה - זו היא מיתה כל אדם. אמר רבי חנין: מאי קרא? הן קרבו ימין למות, הן - חד, קרבו - תרי, ימין - תרי, הא חמשה. הן חד - שכן בלשון יוני קורין לאחת הן. מת בחמשים שנה - זו היא מיתה כרת, חמשים ושנים שנה - זו היא מיתתו של שמואל הרמתי, ששים - זו היא מיתה בידי שמים. אמר ר' זוטרא: מאי קרא - דכתיב תבוא בכלח אלי - קבר, בכלח בגימטריא שיתין הוו. שבעים - שיבה, שמונים - גבורות, דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורת שמונים שנה. אמר רבה: מחמשים ועד ששים שנה - זו היא מיתה כרת. והאי דלא חשיב להו - משום כבודו של שמואל הרמתי. רב יוסף, כי הוה בר שיתין עבד להו יומא טבא לרבנן. אמר: נפקי לי מכת. אמר ליה אביי: נהי דנפק ליה מר מכת דשני, מכת דיומי מי נפיק מר? אמר ליה: נקוט לך מיהא פלגא בידך. רב הונא נח נפשיה פתאום, הוו קא דייגי רבנן. תנא להו זוגא דמהדייב: לא שנו אלא שלא הגיע לגבורות, אבל הגיע לגבורות - זו היא מיתה נשיקה. אמר רבא: חיי, בני ומזוני, לא בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא. דהא רבה ורב חסדא תרייהו רבנן צדיקי הוו, מר מצלי ואתי מיטרא, ומר מצלי ואתי מיטרא. רב חסדא חיה תשעין ותרתין שנין - רבה חיה ארבעין, בי רב חסדא - שיתין הלולי, בי רבה - שיתין תיכלי. בי רב חסדא - סמידיא לכלבי ולא מתבעי, בי רבה - נהמא דשערי לאינשי, ולא משתכח. ואמר רבא: הני תלת מילי בעאי קמי שמיא, תרתי יהבו לי, חדא לא יהבו לי; חוכמתיה דרב הונא ועותריה דרב חסדא - ויהבו לי, ענותותיה דרבה בר רב הונא - לא יהבו לי.

רב שעורים אחוה דרבא הוה יתיב קמיה דרבא, חזייה דהוה קא מנמנמ. אמר ליה: לימא ליה מר דלא לצערן! - אמר ליה: מר לאו שושבינה הוא? - אמר ליה: כיון דאימסר מזלא - לא אשגח בי. אמר ליה: ליתחזי לי מר. איתחזי ליה. אמר ליה: הוה ליה למר צערא? אמר ליה: כי ריבדא דכוסילתא. רבא הוה יתיב קמיה דרב נחמן, חזייה דקא מנמנמ. אמר ליה: לימא ליה מר דלא לצערן. - אמר ליה: מר לאו אדם חשוב הוא? - אמר ליה: מאן חשיב, מאן ספין, מאן רקיע? - אמר ליה: ליתחזי לי מר. איתחזי ליה. אמר ליה: הוה ליה למר צערא? אמר ליה: כמישחל בניתא מחבלא. ואי אמר לי הקדוש ברוך הוא זיל בהווא עלמא כד הוית - לא בעינא, דנפיש ביעותותיה. רבי אלעזר הוה קאכיל תרומה, איתחזי ליה. אמר ליה: תרומה קא אכילנא, ולא קודש איקרי? חלפא ליה שענתא. רב ששת איתחזי ליה בשוקא, אמר ליה: בשוקא כבהמה? איתא לגבי ביתא. רב אשי איתחזי ליה בשוקא, אמר ליה: איתרן לי תלתין יומין, ואהדרי לתלמודאי. דאמריתו: אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ביום תלתין אתא, אמר ליה: מאי כולי האי? - קא דחקא רגליה דבר נתן, ואין מלכות נוגעת בחבריתה אפילו כמלא נימא. רב חסדא לא הוה יכיל ליה, דלא הוה שתיק פומיה מגירסא. סליק יתיב בארזא דבי רב, פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה. רבי חייא לא הוה מצי למיקרבא ליה. יומא חד אידמי ליה כעניא, אתא טריף אבבא, אמר ליה: אפיק לי ריפתא. אפיקו ליה. אמר ליה: ולאו קא מרחם מר אעניא? אהווא גברא אמאי לא קא מרחם מר? גלי ליה, אחוי ליה שוטא דנורא, אמצי ליה נפשיה.

(1) [רמב"ם הלכות אבל פרק יב הלכה ה] כדרך שעושין מעמד ומושב לאנשים במקום שנהגו, כך עושין לנשים ומספידין הנשים כאנשים בכל מקום, אבל אין מניחין מטת האשה ברחוב לעולם שזה גנאי לאשה, אלא סמוך למיתתה קבורתה.

(1) [שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שנה סעיף א] אין מניחין מטה של אשה ברחוב, מפני הכבוד. ואין עולין בחבר עיר על האשה (טור).

[דף כח עמוד ב] משנה (1) נשים במועד מענות, אבל לא מטפחות. רבי ישמעאל אומר: הסמוכות למטה מטפחות. בראשי חדשים, בחנוכה ובפורים - מענות ומטפחות, בזה וזה - לא מקוננות. נקבר המת - לא מענות ולא מטפחות. איזהו עינוי - שכולן עונות כאחד, קינה - שאחת מדברת וכולן עונות אחריה, שנאמר ולמדנה בנתיכם נהי ואשה רעותה קינה. אבל לעתיד לבא הוא אומר בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסור מעל כל הארץ כי ה' דבר:

גמרא. מאי אמר? אמר רב: ויי לאזלא, ויי לחבילא. אמר רבא: נשי דשכנציב אמרן הכי: ויי לאזלא, ויי לחבילא. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרן: גוד גרמא מכא, ונמטי מיא לאנטיכי. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן: עטוף וכסו טורי, דבר רמי ובר רברבי הוא. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרן: שייל אצטלא דמלתא לבר חורין דשלימו זוודיה. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרן: רהיט ונפיל אמעברא, ויזופתא יזיף. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרן: אחנא תגרי אזבזגי מיבדקו. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרן: מותא כי מותא, ומרעין - חיבוליא. תניא, היה רבי מאיר אומר: טוב ללכת אל בית אבל וגו' עד והחי יתן אל לבו דברים של מיתה, דיספד - יספדוניה, דיקבר - יקברוניה, דיטען - יטעוניה, דידל - ידלוניה. ואיכא דאמרי: דלא ידל - ידלוניה, דכתיב כי טוב אמר לך עלה הנה וגו'.

גמ' (ה) כתב בספר המקצועות והיכא דשכיב ליה שיכבא אסיר ליה למספד ולמנהג אבילות בפוריא ואי איתרע ביה מלתא אסיר למיתב בתעניתא דא"ר יוסף (מגילה דף ה ב) שמחה ומשתה ויו"ט כתיב שמחה ומשתה מלמד שאסורין בתענית ויו"ט מלמד שאסורין בעשיית מלאכה ומתרגמין (שם) בהספד ובתענית אסור אבל יום טוב לא דתנן מקום שנהגו לעשות מלאכה בפורים עושין והיכא דשכיב ליה שיכבא מקמי פוריא ואתרמי פוריא בגו שבעה ימי אבילות בטלה הימנו גזירת שבעה מידי דהוה ארגלים. ורגלים מפסיקין ואין עולים מאי טעמא דשמחה כתיב בהו ושמחת בחגך פורים נמי שמחה כתיב ביה ועשה אותם ימי משתה ושמחה ודוקא פורים אבל חנוכה לא מפסקא ואסור בהספד דת"ר (שבת כא ב) בכ"ה בכסליו יומי חנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון מספד הוא דאסיר אבל ימי אבילות לא מפסקי וכן ראשי חדשים וכן מפורש בשאלות ע"כ והקשה רבינו מאיר ז"ל כיון דסבירא ליה דשעה אחת לפני הפורים בטלה ממנו גזרת שבעה א"כ הוא הדין נמי שבעה ימים לפני הפורים בטלה ממנו גזרת שלשים כי דמה אותה לגמרי לרגל א"כ כי פליגי בהאי פירקא (דף יט א) דר"ג אומר משחרב ביהמ"ק ר"ה ויום הכפורים כרגלים ופליגי תנאי עליה אמאי לא חשיב נמי פורים ועוד דחזין דפורים לא חשיב כרגלים דתנן נשים במועד מענות ולא מטפחות ובפורים מענות ומטפחות והורה רבינו מאיר שלא יתאבל כלל בפורים דיומי משתה ושמחה קבלו עליהו וחנוכה ופורים אסורין בהספד ובתענית ונהי דבטלה מגילת תענית חנוכה ופורים לא בטלו ותנן נמי חנוכה ופורים מענות ומטפחות בזה ובזה אין מקוננות נקבר המת לא מענות ולא מטפחות אבל דברים של צנעא נוהג דלא עדיף משבת ולאחר שהתפללו בבית האבל לביל פורים בערב הורה לו שילך לבית הכנסת בעת קריאת המגילה דאפילו עבודה דקרבן צבור שדוחה שבת קריאת המגילה דוחה אותה כדאמרי' בפ"ק דמגילה (דף ג א) כהנים בעבודתם ולימים בדוכן וישראל במעמדם מבטלין לשמוע מקרא מגילה כל שכן אבילות דרבנן וחייב לשלוח מנות דאבל חייב מצות האמורות בתורה וביום חמשה עשר נמי אינו מתאבל כדאמרי' בפרק שני דתענית (דף יח ב) יום י"ד וט"ו יומי פוריא דלא למיספד בהון ואמר רבא לא נצרכה אלא לאסור את של זה בזה ואף על גב דלא מתאבל בהון עולין לו מידי דהוה אשבת ואח"כ משלים אבילות.

סימן פו

תנו רבנן: כשמתו בניו של רבי ישמעאל נכנסו ארבעה זקנים לנחמו: רבי טרפון, ורבי יוסי הגלילי, ורבי אלעזר בן עזריה, ורבי עקיבא. אמר להם רבי טרפון: דעו שחכם גדול הוא, ובקי באגדות, אל יכנס אחד מכם לתוך דברי חבריו. אמר רבי עקיבא: ואני אחרון. פתח רבי ישמעאל ואמר: רבו עונותיו, תכפוהו אבליו, הטריחו רבותיו פעם ראשונה ושניה. נענה רבי טרפון ואמר: ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה, והלא דברים קל וחומר: ומה נדב ואביהו שלא עשו אלא מצוה אחת, דכתיב ויקרבו בני אהרן את הדם אליו - כך, בניו של רבי ישמעאל - על אחת כמה וכמה. נענה רבי יוסי הגלילי ואמר: וספדו לו כל ישראל וקברו אותו, והלא דברים קל וחומר: ומה אביה בן ירבעם שלא עשה אלא דבר אחד טוב, דכתיב ביה יען נמצא בו דבר טוב - כך, בניו של רבי ישמעאל - על אחת כמה וכמה. מאי דבר טוב? רבי זירא ורבי חנינא בר פפא: חד אמר: שביטל משמרתו ועלה לרגל, וחד אמר: שביטל פרדסאות שהושיב ירבעם אביו על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל. נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר: בשלום תמות ובמשפחות אבותיך המלכים הראשנים אשר היו לפניך כן ישרפו לך, והלא דברים קל וחומר: ומה צדקיהו מלך יהודה, שלא עשה אלא מצוה אחת, שהעלה ירמיה מן הטיט - כך, בניו של רבי ישמעאל - על אחת כמה וכמה. נענה רבי עקיבא ואמר: ביום ההוא יגדל המספד בירושלים כמספד הדדרמון בבקעת מגדון. ואמר רבי יוסף: אלמלא תרגומיה דהאי קרא לא הוה ידענא מאי קאמר: בעידנא ההוא יסגי מספדא בירושלים כמספדא דאחאב בר עמרי דקטל יתיה הדדרמון בר טבריומו, וכמספד דיאשיה בר אמן דקטל יתיה פרעה חגירא בבקעת מגידו והלא דברים קל וחומר: ומה אחאב מלך ישראל, שלא עשה אלא דבר אחד טוב, דכתיב והמלך היה מעמד במרכבה נכח ארם - כך, בניו של רבי ישמעאל - על אחת כמה וכמה. אמר ליה רבא לרבה בר מרי, כתיב ביה בצדקיהו בשלום תמות וכתוב ואת עיני צדקיהו עור! אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: שמת נבוכדנאצר בימיו. ואמר רבא לרבה בר מרי: כתיב ביה ביאשיהו לכן הנני אסיפך על אבתיך ונאספת אל קברתיך בשלום וכתוב וירח הירים למלך יאשיהו! ואמר רבי יהודה אמר רב: שעשאוהו ככברה! - אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן: שלא חרב בית המקדש בימיו. **אמר רבי יהודה אמר רב אין המנחמין רשאים לישב אלא על גבי קרקע שנא' וישבו אתו לארץ** אמר רבי יוחנן **ואמר רבי יהודה אמר רב: (2) אין מנחמין רשאים לומר דבר עד שיפתח אבל, שנאמר ואין דובר אליו דבר וכתוב בתריה אחרי כן פתח איוב את פיהו ויקלל את יומו** והדר ויען אליפז התימני.

אמר רבי אבהו: (2) מנין לאבל שמיסב בראש - שנאמר אבחר דרכם ואשב ראש **ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם**. - ינחם אחריני משמע! - אמר רב נחמן בר יצחק: ינחם כתיב **קרי ביה ינחם**. מר זוטרא אמר מהכא: וסר מרחץ סרחים, מרחץ - נעשה שר לסרחים. אמר רבי חמא בר חנינא: מנין לחתן שמיסב בראש - שנאמר כחתן יכהן פאר, מה כהן בראש - אף חתן בראש. וכהן **גופיה מנלן?** - כדתנא דבי רבי ישמעאל: וקדשתו - (3) לכלל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון.

(1)[רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו' הלכה כד] נשים במועד בפני המת מענות אבל לא מטפחות ולא מקוננות, נקבר המת אינן מענות, בראשי חדשים וחנוכה ופורים בפני המת מענות ומטפחות אבל לא מקוננות, אי זהו ענין שכולן עונות כאחת, קינה אחת אומרת וכולן עונות, ואסור לאדם שיעורר על מתו קודם לרגל שלשים יום כדי שלא יבא הרגל והוא נעצב ולבו דואג וכואב מזכרון הצער אלא יסיר הדאגה מלבו ויכוין דעתו לשמחה.

(1)[רמב"ם הלכות אבל פרק יא הלכה ד] הנשים במועד מענות אבל לא מטפחות, ובראשי חדשים ובחנוכה ובפורים מענות ומטפחות אבל אין מקוננות לא בזה ולא בזה, נקבר המת לא מענות ולא מטפחות.

(1)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקמז סעיף ב'] נשים מענות, דהיינו שכולם עונות כאחת; אבל לא מקוננות, דהיינו שאחת מדברת וכולן עונות אחריה; ולא מטפחות, דהיינו להכות כף על כף; נקבר המת, אף לא מענות.

(1)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן תא סעיף ה'] נשים בחול המועד מענות, דהיינו שכולן עונות כאחת; אבל לא מטפחות, דהיינו להכות כף על כף. בראש חדש, חנוכה ופורים, מענות ומטפחות, אבל לא מקוננות, דהיינו שאחת מדברת וכולן עונות אחריה. נקבר המת, לא מענות ולא מטפחות; והני מילי לאינש דעלמא, אבל לתלמיד חכם, בין בחול המועד בין בראש חדש, חנוכה ופורים, מענות ומקוננות כדרך בחול; והני מילי בפניו, אבל שלא בפניו, לא. ויום שמועה, אפילו רחוקה, כפניו דמי.

(2)[רמב"ם הלכות אבל פרק יג הלכה ג'] האבל מיסב בראש, ואין המנחמין רשאים לישב אלא על גבי קרקע, שנאמר וישבו אתו לארץ, ואין רשאים לומר דבר עד שיפתח האבל את פיו תחלה, שנאמר ואין דובר אליו דבר, וכתוב אחרי כן פתח איוב את פיהו וגו' ויען אליפז, וכיון שנענע בראשו שוב אין המנחמין רשאים לישב אצלו, שלא יטריחוהו יותר מדאי.

(2)[שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעו סעיף א'] אין המנחמים רשאים לפתוח, עד שיפתח האבל תחלה. והאבל מיסב בראש, וכיון שנענע האבל בראשו, בענין שנראה שפוטר את המנחמים, אינם רשאים לישב אצלו. (אין אבל או חולה חייבים לעמוד, אפילו מפני נשיא) (פ' א"מ).

(3)[רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ד הלכה ב'] וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה, לפתוח בתורה ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון.

(3)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציצית הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסז סעיף יד'] אם המסובים רבים, גדול שבכולם בוצע. הגה: ואם הם שוים ואחד מהן כהן, מצוה להקדימו; ואם הכהן עם הארץ, ת"ח קודם לו; ואם הכהן ג"כ ת"ח, אלא שהוא פחות מן השני, לא טוב להקדימו אבל אין חיוב בדבר. וע"ל סי' ר"א (ומרדכי פ' בני העיר ב"י סי' קל"ה בשם רשב"א) ואם יש עמהם בע"ה, הוא בוצע ואפילו אם האורח גדול (והמברך יאמר תחלה ברכות מורי ורבותי) (א"ז וב"י בשם שבולי לקט).

(3)[שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציצית הפת, סעודה, וברכת המזון סימן רא סעיף ב'] לא יקדים חכם ישראל לכהן עם הארץ לברך לפניו דרך חק ומשפט, אבל לתת לו החכם רשות שיברך, אין בכך כלום; אבל כהן ת"ח מצוה להקדימו, שנאמר: וקדשתו (ויקרא כא, ח) לפתוח ראשון ולברך ראשון (וע"ל סימן קס"ז).

אמר רבי חנינא: קשה יציאת נשמה מן הגוף [דף כט עמוד א] כציפורי בפי הוושט. רבי יוחנן אמר: כפטירי בפי וושט. גרסינן בפרק נגמר הדין [סנהדרין מ"ו ע"ב] איבעי' להו הספדא יקרא דחיי הוא או יקרא דשיכבי למאי נפקא מינה דאמר לא תספדון להווא גברא אי נמי לאפוקי מיורשים מאי ופשטיה יקרא דשיכבי הוא: גרסי' בפרק נגמר הדין (דף מו ב) איבעיא להו הספידא יקרא דחיי הוא או יקרא דשיכבא הוא למאי נ"מ דאמר לא תספדוהו להווא גברא אי נמי לאפוקי מיורשים מאי ופשטי' דיקרא דשיכבא הוא. באבל רבתי (פ"ד ו"כ"ה בירושל' (שם) בכתובות) תניא במקום שמספידין הוא מספיד על אשתו לא רצה בעלה בא אביה וקבורה ומוציא ממנו בעל כרחו ובכתובות (דף מו ב) תנן אפילו עני שבישראל לא יפחות לו משני חילין ומקוננות :

ת"ר (ברכות יט א) העם העוסקין בהספד בזמן שהמת מוטל לפניו נשמיטין אחד אחד וקורין את שמע אין המת מוטל לפניו הן יושבין וקורין והוא יושב ודומם הן עומדין ומתפללין והוא עומד ומצדיק עליו את הדין ואומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתגדור פרצותינו ופרצת כל עמך בית ישראל ברחמים: ירושלמי תנא ההספד וכל העוסקין בהספד מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה מעשה היה והפסיקו רבותינו לק"ש ולתפלה והתנן אם יכולין להתחיל ולגמור מתניתין ביום ראשון מה דתני תנא ביום שני : אגרא דהספדא דלוי' (ברכות ו ב) הרמת קול בבכי והספד על החכמים והכשרים כדאמר (שבת קנ"ג ב) אחים לי בהספדי דהתם קאימנא ויש ליזהר מאד בשעת ההספד שלא יתלוש שערו ושלא ישרוט בשרו דכתיב לא תשימו קרחה בין עיניכם למת ותניא (מכות כ א קדושין לו א) יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים מנין לרבות את כל הראש ת"ל לא יקרחו קרחה בראשם אין לי אלא כהנים שריבה בהן הכתוב מצות יתרות ישראל מנין נאמר כאן קרחה ונאמר להלן קרחה וכו' ושיעור קרחה למלקות כדי שיערה מראשו (מכות כ ב) ואיכא דאמרי כגריס ואיכא דאמרי שתי שערות הא לענין איסורא אסור למיתלש בשעריה כלל ואחד אנשים ואחד נשים אסורים בקרחה ואף על גב דתני (קדושין לה ב) איסי בן יהודה אומר בבלי יקרחו נשים פטורות לית הלכתא כאסי דקי"ל כסתם מתני' (שם כט א) דקתני בל תקיף ובל תשחית דוקא וירושלמי (שם הלכה ז) רב המנונא מפקד לחבריה פקדון לנשיכון כד הוון קיימין על מתים לא יתלשו בשעריהון שלא יבואו לידי קרחה ולגבי שריטה תניא (מכות כ ב) ושרט לנפש יכול אפילו שרט על בית שנפל ועל ספינתו שטבעה בים יהא חייב ת"ל לנפש אינו חייב אלא על המת בלבד וחייב עליה בין ביד בין בבלי ודוקא שריטה אבל מכה ביד על בשר אף על פי שהם שותת מותר דאשכחן ברבי עקיבא (אבות דרבי נתן פכ"ה) שפגע במטותו של רבי אליעזר בין קיסרי ללוד והיה מכה בבשרו עד שדמו שותת לארץ ופתח עליו בשורה אבי אבי רכב ישראל ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרוצות כך כתב הרמב"ן ז"ל ודבר תימה הוא כיון דבין ביד ובין בכלי אסור היאך יהיה מותר דרך הכאה והתנספות (סנהדרין סח ע"א ד"ה היה) תירצו דעל התורה היה עושה כדקאמר הרבה מעות יש לי וכו' : תנא באבל רבתי המותרין והמסורים והנפלים וכן שמונה חי וכן בן הפורשין מת אין מתעסקין עמהם לכל דבר המאבד את עצמו לדעת אין מתעסקין עמו לכל דבר ואין קורעין ואין חולצין ולא מספידין עליו אבל עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבליים ותנחומי אבליים מפני שהוא כבוד לחיים וכל שהוא כבוד לחיים מתעסקין בו ואיזה הוא המאבד את עצמו לדעת לא שעלה לראש הגג ונפל ומת אלא אמר הריני עולה לגג וראו אותו שעלה לראש הגג ונפל ומת הרי זה בחזקת שאיבד את עצמו לדעת אבל אם ראו אותו חנוק ותלוי בצוארו באילן הרוג ומושלך ע"ג סייפו זה הוא בחזקת שאיבד את עצמו שלא לדעת ואין מונעין ממנו כל דבר ומעשה בבנו של גורגנס בלוד שביטל מבית הספר ואירע לו אביו באזנו פירוש הפחידו לשלם לו המאורע שאירע לו באזנו כדרך שמכין התינוקות ומושכין אותן באזניהם ואמר ר' טרפון אין מונעין ממנו כל דבר מפני שהיה תינוק וכשלא לדעת דגדול דמי וכמו מעשה לסתור דמי וצריך להגיה הברייטא ואם היה קטן אין מונעין ממנו כלום ומעשה בבנו של גורגנס וכו' וכן מצאנו בגדול שאבד עצמו לדעת מחמת שמפקירין אותו כגון שאול מלך ישראל שאבד את עצמו לדעת אלא שהיה איבוד מותר לו כדאימא בבראשית רבה ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם יכול אפילו נרדף כשאלו תלמוד לומר אך לפיכך לא היה בכלל מאבד עצמו לדעת ונענשו עליו במה שלא הספידוהו כדאימא ביבמות (דף עח ב) ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים על שאול שלא נספד כהלכה וכתב הרמב"ן ז"ל הרוגי בית דין אין מתעסקין עמהם לכל דבר אחיהן וקרוביהן באין ושואלין בשלום הדיינין ושלום העדים כלומר שאין בלבנו עליהם דבר דוין אמת ודנתם ולא יהו מתאבליה אלא בלבד רבתי המותרין ורשעים ונפלים וכן שמונה חי וכן בן הפורשין מדרבי צבור אין מתעסקין עמהם לכל דבר אחיהם וקרוביהם לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלים ושותין ושומחים שאבדו שונאיו של מקום ועליהם אמר הכתוב הלא משנאך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט כתב הר"ר יצחק בן גיא ז"ל מכאן אתה שומע שאבליים וקרובי המת היו נוהגין ללבוש שחורים וחתנים וכיוצא בהן (מדות פ"ה) לובשין לבנים ומתעטפין לבנים וביומא (דף לט ב) תניא אותה שנה שמת שמעון הצדיק אמר להם בשנה זו הוא מת אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם בכל יום הכפורים הזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי ויצא עמי היום נדמנן לי לבוש שחורים ועטוף שחורים נכנס עמי ולא יצא עמי אחר הרגל חלה שבעת ימים ומת וכן (שבת קיד א) אמר ר' ינאי לבניו לא תקברונו לא בכלים לבנים ולא בכלים שחורים לבנים שמא לא אזכה ואהיה כחתן בין האבליים שחורים שמא אזכה ואהיה כאכל בין החתנים וכן מצוין באגדה שאמר לו משה ליהושע יהושע לבוש עלי שחורים והתכסה עלי שחורים והזהר בכבוד עלובה הזה ובכל מקום ומקום יש לעשות כפי מנהגו ע"כ: (שמחות פ"ב הלכה יא) הרוגי מלכות אין מונעין מהן כל דבר מאימתי מתחילין למנות להם משנתיאשו מלשאול אבל לא מלגנוב כיצא בו מי שנפל לים מי שטבע בנהר מי שאכלתו חיה רעה אין מונעין ממנו כל דבר מאימתי מתחילין למנות משנתיאשו מלבקש מצאוהו איברים איברים אין מונין לו עד שימצא ראשו ורובו רבי יהודה אומר השדרה והגולגולת הן רובו: (שם הלכה יד) מי שהיה בעלה צלוב עמה בעיר אשתו צלובה עמו בעיר אביו ואמו צלובין עמו בעיר לא ישרה באותו העיר אלא אם כן היא עיר גדולה כאנטוכיא ולא ישרה בצד זה אלא בצד זה עד מתי אסור עד שיקלה הבשר כולו שאין הצורה ניכרת בעצמות

כתב ר' מאיר ז"ל מי שמת אביו ואמו והיה קטן באותה שעה וקודם שעברו לו יום נעשה בן י"ג ויום אחד נראה לי דחייב להתאבל משהגדיל ז' ול' ואינו מונה מיום קבורה אלא משנעשה גדול והיו כמי ששמע שמועה קרובה ברגל שמתאבל עליו אחר הרגל ומונה ז' ושליש ואף על גב דהתם ימי הרגל נהי דאינם עולין למנין ז' עולים למנין ל' הכא ימים שעברו בקטנותו אין עולין אף למנין ל' דגבי רגל היינו טעמא דגזירת שלשים דהיינו גיהוץ ותספורת שייכא נמי ברגל דאסור לספר ולכבס ברגל אבל בקטנותו לא שייכא אבילות כלל וכן אם היה קטן תוך שלשים ולאחר שלשים הגדיל הוה ליה כמו שמועה קרובה ברגל ולמוצאי רגל נעשית רחוקה דאינה נוהגת אלא שעה אחת ובטלה ממנו גזירת ז' שלשים ומיהו משלים י"ב חדש על אביו ועל אמו מיום קבורה ולא מיום שנעשה גדול ואף על פי שיש לחלק קצת בין שמע ברגל לנדון זה דהתם גברא בר חיובא הוא אלא דיומא הוא קגרים אבל הכא גברא לאו בר חיובא כלל וא"כ נימא כיון דבשעת מיתה לא היה ראוי להתאבל יפטור עולמית הא ליתא דאין דיחוי אצל מצות כדאימא בפרק כיסוי הדם (דף פז א) וה"ז אמר ביבמות בפרק ארבעה אחין (דף לג א) כגון דאיייתי שתי שערות בשבת אתא ליה זרות ושבת בהדי הדדי ואף על גב דבין השמשות דשבת קטן היה ולא מייחבי אשבת לא אומרים ואידיה בין השמשות אידיה כולי יומא מאיסורא דהאי שבת ע"כ. ואף על גב שאין משיבין את הארי לאחר מותר תורה הוא וללמוד אני צריך ותופס אני אותה סברה שיש לחלק בין היכא דגברא הוא ויומא קגרים לקטן דבשעה שהיה לו להתאבל נפטר מחמת קטנו פקע מיניה חיוב אבילות לעולם. ודמאי להא דאמר בפרק מי שהיה טמא (דף צג א) תניא גר שנתגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני דברי רבי רבי נתן אומר כל שזקוק לראשון זקוק לשני וכל שאין זקוק לראשון אין זקוק לשני במאי קמילגי רבי סבר שני רגל בפני עצמו ורבי נתן סבר שני תשלומין לראשון הוא וכן נמי הא דיושבין על שמועה קרובה שבעה ושלשים אינה מצוה בפני עצמה אלא תשלום לאבילות שהיה לו לעשות מיד אחר הקבורה כשידע אבל אם לא ידע תיקנו שיש לו תשלומין כל שלשים יום והיכא דידע ולא נתחייב לא שייך ביה תשלומין מדי דהוה אחיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני דלא שייך ביה תשלומין למ"ד כולם תשלומין דראשון נינהו כיון דלא הוה בר חיובא ביום ראשון ומה שהביא רביה מאין דיחוי אצל מצות אין ראייה לפי שיש חילוק בין מצוה הנידחת ובין גוף הדיחוי דאין דיחוי במצות אלא בקדשים כי האדם הוא המחויב לעשות המצוה אם נידחת ממנו עתה לכשתראה המצוה לעשותה יעשה כי האדם לא נדחה מלעשותה אבל אם היה האדם דחוי בשעת חיוב המצוה נידחת ממנו לעולם ואין לה תשלומין לעולם אפילו לכשיראה לעשותה כיון דבשעת חיוב נפטר ממנו. ועוד דבמצות גופייהו פעמים יש דיחוי כדאמר בפרק לולב הגזול (דף לב ב) גבי הדס שהיו ענביו מרובין מעליו אם היו שחורות פסול ירוקות כשר וקאמר (שם לג א) דאי אשחור ביום טוב פסול משום דיחוי אפילו הוריקו אח"כ ואף על גב דגבי כיסוי אמרינן דאין דיחוי אצל מצות שאני התם שיש בידו לגלות הדם ולבטל הדיחוי אלמא גבי מצות גופייהו כשאין בידו לבטל הדיחוי הוי דיחוי וקטן אין בידו לבטל הדיחוי שלו ומה שהביא רביה מאיייתי שתי שערות בשבת אינה ראייה דאין סוף התשלומין לתחילתו והוה ליה כמו פסח שני אליבא דרבי כי סוף שבת פגע בחיוב וחיוב לשמור שבת :

תניא באבל רבתי (פרק א) הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו מעשה האשה אחת שהיתה רחוקה מבעלה מלך ד' ימים ובאו והגידו לה הנחת אישך גוסס והורה לה רבינו מאיר ז"ל שתתאבל דאמר בפרק כל הגט (דף כח א) השולח גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים וקאמר עלה בגמרא לא שנו אלא שהניחו חולה אבל גוסס לא דרוב גוססין למיתה ואמרי' דלמא מיית והא דאמר בפרק שבועת העדות (דף לג א) כגון שהיתה כת שניה קרובים בנשותיהן ונשותיהם גוססין מהו דתימא רוב גוססין למיתה קמ"ל אין לפרש קמ"ל דלא דהא אמרינן בפרק כל הגט רוב גוססין

למיתה אלא הכי פירושו קמ"ל אף על גב דרוב גוססין למיתה מ"מ כשהוא לפנינו הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו וכן יש בספרים קמ"ל דהשתא מיהא לא שכיב אבל כשאנו לפנינו והניחו גוסס תלין שכבר מת א"כ בדון זה רוב גוססין אינם חיים שלשה ימים או ד':

ואמר רבי לוי בר חיתא **חמא**: הנפטר מן המת לא יאמר לו לך שלום אלא לך בשלום הנפטר מן החי לא יאמר לו לך שלום אלא לך בשלום. הנפטר מן החי **מחברו לא אל** יאמר לו לך בשלום אלא לך שלום, שהרי דוד שאמר לאבשלום לך בשלום - הלך ונתלה, יתרו שאמר למשה לך שלום - הלך והצליח. ואמר רבי לוי בר חיתא **חמא**: כל היוצא מבית הכנסת לבית המדרש, ומבית המדרש לבית הכנסת - זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון. **אמר רב חייא בר אשי** אמר רב: תלמידי חכמים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא, שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון.

(1) [רמב"ם הלכות אבל פרק ד הלכה ד] וחופרין בעפר מערות ועושין כוך בצד המערה וקוברין אותו בו ופניו למעלה, ומחזירין העפר והאבנים עליו, ויש להן לקבור בארון של עץ, והמלוין אותו אומרים לו לך בשלום שנאמר ואתה תבוא אל אבותיך בשלום, ומציינים את כל בית הקברות ובונים נפש על הקבר, והצדיקים אין בונים להם נפש על קברותיהם שדבריהם הם זכרונם, ולא יפנה אדם לבקר הקברות.

: הדרן עלך ואלו מגלחין וסליקא לה מסכת מועד קטן.